De vrijheid gaat in 't rood gekleed

Theun de Vries

bron
Theun de Vries, *De vrijheid gaat in 't rood gekleed*. Republiek der Letteren, Amsterdam 1945

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vrie049vrij01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

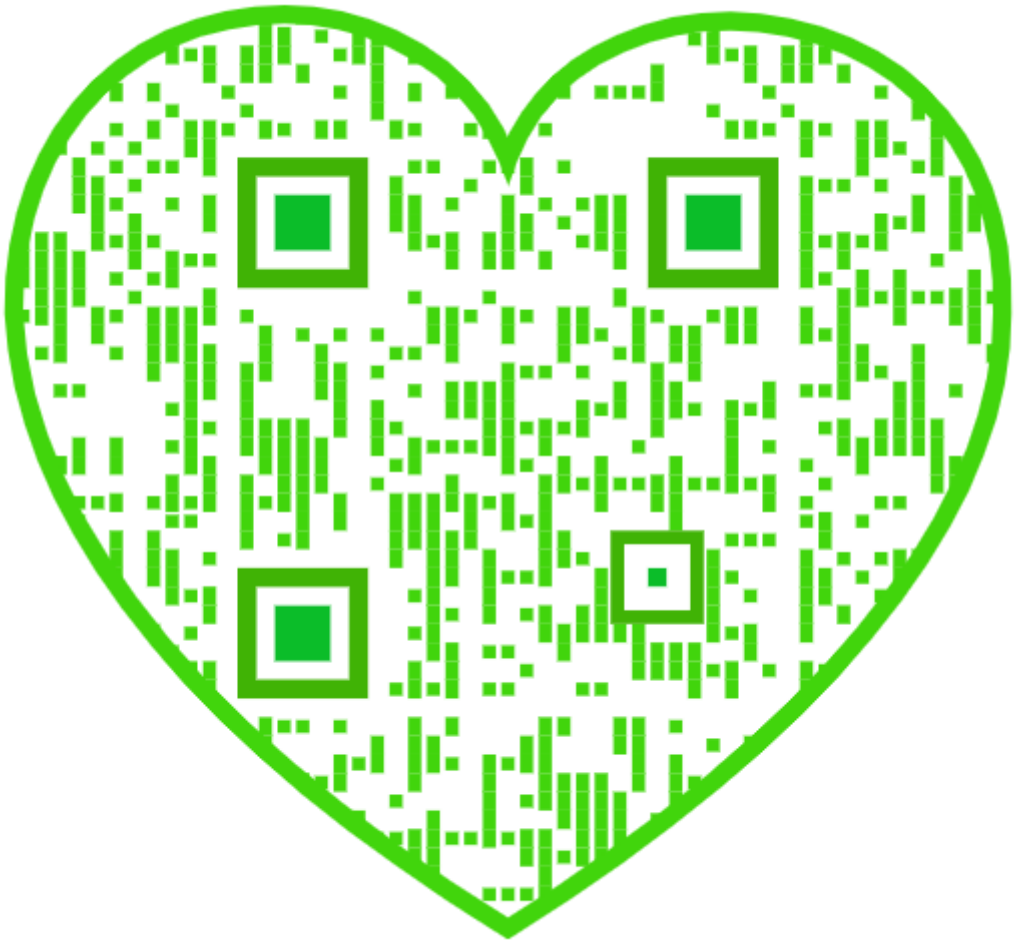

I

[I]

Bijna heel de morgen en voormiddag had men op de plantage horen schieten. Het was een ongewoon en nadrukkelijk omschreven geluid temidden van de al niet meer opvallende van iedere dag: het knersen van de getande cylinders, die de rietstengels fijn kraakten; het geroezemoes rondom de suikermolen, waar het korzelig tikken van ezelhoeven de arbeidsgeluiden en negerstemmen aanvulde; het rollen van de vaten bij de opslagplaats. Justin d'Ogeron was na de eerste salvo's van de aanplantingen teruggekeerd, waarheen hij op een muildier was uitgereden, en had David toegeschreeuwd, het Mexicaanse paard te zadelen. Het verre schieten was toen een ogenblik geluwd, om vlak daarna hardnekkiger los te barsten. Voor zover David kon nagaan, waren er zowel musketten als lichte scheepskanonnetjes bij het vuur betrokken, en de richting vanwaar het klonk wees op vijandelijkheden te Point-à-Pître; men kon dat soms moeilijk berekenen met die hete, verwarrende winden op de zuidkust van La Grande Terre. Justin was maar korte tijd in het huis verdwenen, juist lang genoeg, om de losse plantersk ledij voor strak civiel te verwisselen. Gelaarsd en gespoord, en met pistool en degen, was hij in gezelschap van zijn vrouw weer op de houten, omwingerde veranda opgedoken, waarvoor David al met den Mexicaan klaar stond. Monsieur en Madame hadden levendig

en gehaast met elkaar gesproken, en vóór Justin de trapjes afsprong, had hij zijn vrouw gekust, - een zeldzame gebeurtenis; ze leefden in 't geheel niet op gespannen voet, maar gingen veeleer onverschillig langs elkaar heen. De verre schietpartij en de haast en de ongewone omhelzing bevielen David volstrekt niet. Hij wist niet, waarom, maar er hing met die weerklank van gevecht en explosies een spanning in de lucht, die bij hem de indruk wekte, als was er nu in het bestaan van allen op de plantage een wending gekomen, die nog te veel onzekerheden in zich borg, om ze na maanden en jaren van geprikkeld afwachten onverdeeld blijmoedig te mogen begroeten. Dit alles was nevelig in zijn gedachten; hij keek naar den blanken meester en de meesteres, als kon hun gedrag op dit ogenblik beslissend zijn voor de beoordeling van de situatie. Hij had de stijgbeugel vastgehouden, terwijl Justin te paard steeg, en nam zijn hoed af, toen de planter, na het paard een keer kunstig te hebben laten steigeren, langs de korte, beschaduwde inrit van het herenhuis weg draafde - zonder omzien. Hij was nog blijven staan om hem na te kijken met de breedgerande hoed in de handen, die meer weg had van een in hoofddekselvorm gebogen matting; maar er was alleen een hoefslag hoorbaar. Hij keek, omdat dit wegrijden hem helemáál niet naar de zin was. Justin, de doorgaans flegmatische, had zich te geestdriftig, te uittartend haast, betoond. - Toen David zich omkeerde naar de veranda, de houten zuilengaanderij, had hij gezien, dat ook Madame veranderd was. Het verveelde en kwijnende was van haar gevallen; haar ogen schitterden, mond en wangen leken warmer rood - kwam dat van de kus? - en zij hield de handen tegen haar borst, half in de ijle fichu, waaronder het bewogen deinde. Toen ze David zag, had ze een pasje naar hem toe gedaan:

- Zouden het de Engelsen zijn, David? Eindelijk? -

Hij was zo verward geweest door die vreemde vraag, dat hij de zonnehoed weer opzette, en zij was blijkbaar zo opge-

wonden, dat ze het niet eens bemerkte, hoewel zij de eerste was geweest om hem te leren, in het gesprek met de blanken, ja zelfs in hun bijzijn, zijn hoofdbedekking in de hand te nemen. Overigens was het haar in 't geheel niet om zijn antwoord te doen geweest; ze draaide zich om, zodra ze de vraag had gesteld, en liep het huis weer binnen. Hij hoorde haar stem, zingender en voller dan hij die misschien ooit, maar zeker de laatste tijd gehoord had; zij sprak tegen de kinderjuffrouw, die een quadroon, wellicht zelfs tegen de keukenslavinnen, die toch volslagen zwart waren... en dat op die toon! Alsof zij gelijken waren, zo uitgelaten! Zijn beklemming nam toe; en in de blakende morgen met zijn vaste geruchten, kraken, malen, rollen en balken, alles dringend doorweven met windgesuis en het snirpen van duizenden cicaden in het uitgewoekerd gras, waarboven ten overvloede de nu haast regelmatig weerkerende verre schoten uitploften, als behoorden ze reeds tot de natuurlijke atmosfeer, bekroop hem na de benauwde verwondering een soort zorg. Met alle speurzin van ziel en zinnen voorvoelde hij een ophanden ommekeer. Hij stond besluiteloos om zich heen te kijken. Het herenhuis lag met gesloten blinden, schijnbaar zonder levende ziel; tussen de negerkotten, westelijker op het afhellend terrein achter vroegtijdig verdorde, landinwaarts gewrongen acacia's en bejaarde palmen, was het bijna even verlaten; een paar kinderen schommelden er op saamgeknoopte lianen; in de schaduw van een naar hem toe liggend afdak stampte mamma Salomée cassavemeel in de verweerde houten trog, waarin men wel een driejarig kind had kunnen baden. Dat was alles. David liep naar de stal, kwanswijs om de deuren te sluiten; achter in de schaduw lag Hatuey op het hooi in zijn rode koetsiersbroek, voeten en bovenlijf bloot; hij richtte even het hoofd op, grinnikte toen hij David gewaar werd en strekte zich daarop wijdbeenser en gemakkelijker. Hij had het vertrek van Justin natuurlijk al bemerkt en profiteerde ervan,

zonder zich voor de rest iets aan te trekken van de verweg dreunende schietpartij. David sloot de ogen en liep voorbij de stallen der ponies het koetshuis binnen, langs de barouche op veren, die Justin d'Ogeron in het eerste revolutie-jaar van Martinique had laten komen en waarvan de zwanenlijnen en de elegantie der ivoorkleurige kussens David andere keren met telkens hernieuwd welbehagen van oog en hand vervulden. Op deze ochtend had hij het rijtuig nauwelijks met een blik verwaardigd, geen vinger langs de binnenbekleding gestreken. Hij was er om heen gelopen, de trap op naar zijn verblijf, de zolder van het middengebouw. Onder dit steelse verdwijnen waren zijn gevoelens nog aanmerkelijk versomberd; deed hij feitelijk iets anders dan wat hij in Hatuey als een ondeugd verachtte? En dan nog wel op klaarlichte dag en tegenover zulke weldoeners! Maar het was de laatste maanden steeds meer voorgekomen, dat hij de ogenblikken om te tekenen roven moest, - alle tijd, die hij voor zichzelf voelde nodig te hebben, en die toch h u n tijd was...

De zolder had nauwelijks onder zijn buigzame voeten gekraakt.

[II]

Op de plantage van de d'Ogerons was David het zonderlinge, op heel Guadeloupe zelfs een uniek geval.

Zijn moeder was dood, en omtrent zijn vader bestonden er welbeschouwd enkel gissingen. In dat opzicht was hij geen uitzondering, want op alle plantages liepen kleurlingen, die hun afkomst alleen van moederszijde konden vaststellen. Maar de negers van Justin, en hier lag het grote verschil met die der andere planterijen, leidden, voor zover zij hun vader niet

kenden, hun oorsprong allemaal min of meer officiëel af van Boucman den vermaarde - Boucman le Paresseux, zoals hij algemeen werd genoemd, en dat met een zeker ontzag, omdat hij het niets-doen, dat alle planters in de West hun negers verweten, tot een ware kunst, men kon zeggen tot zijn eigen handwerk had verheven. Iedereen kende den herculischen veroveraar, die als wijlen Elia op geheimzinnige wijze aan de kost scheen te komen (maar hiervan wisten de jonge, levenslustige negerinnen meer te vertellen) en die op de suikerplantage, welke nu aan Justin behoorde, jaren aaneen als een pacha had geleefd, door de mannen benijd en gevreesd om zijn lichaamskracht, en door de vrouwen - nu ja.

- Hij is mijn beste springbok, - had Justin's voorganger Durantin dikwijls, met een toespeling op de naam van den Luiaard, tot zijn medeplanters gezegd. - Hij zorgt er voor, dat mijn plantage de kinderrijkste van de hele zuidkust blijft... Het is gek, maar het heeft er soms wel van, of die zwarte duivelinnen de kinderen, die hij hun maakt, niet kunnen laten verdwijnen, al weet God, hoe handig ze in zulke practijken zijn. - Men had hem bij dergelijke uitlatingen tegengeworpen, dat Boucman het luiste kreng van de hele Archipel was, en dat Durantin wel verdwaasd leek, als hij toestond, dat zo'n krachtpatser zijn dagen verrookte en versliep, om maar te zwijgen van de harem, die hij onderhield. Een planter moest, sacrénom, harder werken! - Boucman werkt 's nachts voor vier, - zei Durantin dan, - en hij brengt mij op die manier meer op, dan wanneer ik hem in de suiker laat sjouwen; en zolang zijn eten niet uit mijn keuken gestolen wordt, mogen zijn zwarte geiten hem wat mij betreft gezamenlijk op krachten houden. -

Zo ging ook David door voor een zoon van Boucman. Zijn moeder had Pélagie geheten. De oude madame, de moeder van Durantin, had er streng op gestaan, dat de negerinnen van de plantage goed-christelijke namen droegen. Zij gingen

toch ook des Zondags naar de mis! Maar de aldus onderscheiden Pélagie had, trots heiligennaam en kerstening, geen weerstand kunnen bieden aan de zwarte magie van Boucman. Men kon althans met des te meer zekerheid aannemen, dat het Boucman was geweest, omdat de negers zeiden, dat de door hem bezochte vrouwen bij latere mannen onvruchtbaar bleven. En dat was bij haar zeker uitgekomen, want drie jaar na de geboorte van David, dien ze op haar vijftiende ter wereld bracht, was ze getrouwd geraakt met een zekeren Pépé, zonder ooit weer zwanger te worden. Pépé was na nog eens drie jaar verdwenen, en hij was niet de enige wegloper, want Durantin, die haast had om rijk te worden, liet de opzichters wat al te royaal met lijfstraffen omspringen. Pélagie zelf was kort daarop aan een valse koorts bezweken; het was een zeldzaam heet en vochtig muggenjaar geweest, door springvloeden en zeebevingen aangekondigd. - Overigens kwam Boucman in dezelfde koortstijd om, na in zijn bestaan minstens drie generaties op stapel te hebben gezet. Men fluisterde, dat het niet de ziekte was, die hem had weggerukt, want wat zijn weerstand betrof, had hij zeker honderd jaar kunnen worden en nog wel drie generaties het aanzijn geven, maar dat hij achterhaald was door de wraak der *vaudoux*, tot wier secte hij zou hebben behoord en wier wetten hij overtreden had. Dat zeiden de negers; onder de blanken ging een ander verhaal, maar dat doet hier weinig ter zake. Pélagie was dood, Boucman was dood, en David had niemand meer dan zijn grootmoeder Deborah, die den kleinen bastaard zo goed en kwaad het ging grootbracht. In die tijd verkocht Durantin, er naar hakend om in Parijs een groot leven te gaan leiden van het verdiende suikerkapitaal, zijn plantage aan d'Ogeron; en het was Madame d'Ogeron, die David's tekentalent ontdekte en die, zoals zij en haar man het uitdrukten, de ‘zorg’ voor den jongen op zich nam.

David tekende als klein kind al, in de natte leem van de

dorpspaden, als het pas geregend had, of op de gewitte wanden van huizen en schuren, en niemand sloeg er acht op buiten mamma Deborah, die er een soort duivelskunst in zag en den jongen keer op keer aan zijn kroesharen uit de tekendrift sleepte, om hem evenals de rest van de jeugd te laten werken in de cassaven, de rijstveldjes te besproeien, eindeloos te besproeien, en vogels en insecten te verjagen van patates, mais en maniok. Ze schold hem in 't begin vaak voor ‘luiaard’, waarbij de omwonenden altijd grijnsden, wanneer ze het hoorden, en mamma Deborah door hun dubbelzinnige blikken nog kwader maakten. Er waren gelukkig nog andere scheldwoorden in overvloed. Mamma Deborah zelf was rusteloos bezig, en daarbij vroom. Ze had in haar hut behalve een houten kruisje en een wijwaterbakje van schelpjes een glimmend gesleten fetisj hangen, - het enige bezit, dat zij in 1751 mee had kunnen nemen van de Goudkust, toen de Engelse slavenhaler haar en honderden lotgenoten ving en naar de Indiën van de West verscheepte. David tekende het afgodje met zijn puntschedel en monsterphallus nog wel eens uit de herinnering aan zijn grootmoeder, die hem bijwijlen overvleugelde; hij was bang geweest voor het ding, misschien wel, omdat mamma Deborah er met oerwoud-stem in onbevattelijk Afrikaans bij placht te neuriën. - Maar tijdens de oude madame Durantin was ze toch ook gedoopt, en ze sloeg met overgave kruisjes en bad wees-gegroetjes in het patois, dat de slaven op Guadeloupe spraken; en zó herinnerde hij zich haar met minder beklemming en ietwat meer aanhankelijkheid.

Overigens wist hij nu minder dan ooit, of hij de wending zegenen moest, die zijn leven door toedoen van madame d'Ogeron genomen had. Zij had hem op een dag verrast, toen hij op de groezelige achterwand van de raffinaderij de lastdragende negers en zwoegende ezeltjes stond te tekenen. Madame liep met een kanten parasolletje; zij was van een

noordelijke blankheid, die zij voor al de doublons van de West niet had willen ruilen, en onder dat zonneschermpje kwam zij hem helemaal voor als van kant, luchtig, gehuld in een wolkje van curieuze ranken, figuren, bloesems, symbolieken, een soort witte magie. Zij was nog maar pas in de tropen, en had hem bevolen vlug naar huis te gaan en wat aan te trekken, want hij liep als alle kinderen poedelnaakt, en dan terug te komen. Toen hij haar bevel had opgevolgd, was de meester er ook bijgekomen; zij bekeken samen de tekening op de muur, nu eens achteruitlopend, dan weer zich vlak op de ruwgekalkte muur buigend, als wilden zij de korreling van elke koolstreep volgen. David wachtte al die tijd vol angst; hij was er zeker van, dat zij hem naar een der opzichters zouden sturen, om hem vijftig slagen met het rietje in ontvangst te laten nemen, en hij voelde zich te klein en onbeschermd, om het hazenpad te kiezen. Zij spraken met elkaar in snel Frans, dat hij niet volgen kon; - het kwam hem voor, alsof de azuren dag geheel betrok, vol verborgen rommeling; en in zijn ingewand was hetzelfde samentrekken, dat hij ook gevoeld had vlak vóór de grote wervelwind, die hij zich met kinderlijke ontzetting herinnerde. - Maar er waren geen klappen gekomen, zij hadden gelachen en hem van alles gevraagd, waarop hij in zijn verwarring geen antwoord had kunnen geven; en Madame praatte weer snel en gedempt met den meester, en die knikte toestemmend en ging weg, na hem op het hoofd te hebben getikt, - niet met de hand natuurlijk, maar met het rijzweepje, dat hij altijd bij zich had.

Sindsdien droegen zij ‘zorg’ voor hem. Het begon met zijn verhuizing uit de hut van mamma Deborah naar het bijgebouw van het herenhuis, waar de huisslaven woonden. Men liet hem een kieltje en een broekje aantrekken, en scheen hem daarna glad te vergeten, zodat iedereen hem als boodschappenloper en voetveeg gebruikte, een slaafje van slaven. Hij begreep maar niet, wat de meesters met hem van plan waren,

en begon al terug te verlangen naar de hut, waar hij nu en dan althans heimelijk ontsnappen kon, om zijn tekenkunst bot te vieren, toen Madame hem onverwacht bij zich liet roepen.

Er waren gasten in de kleine, wit-en-gouden salon, die David voor het eerst betrad, machtig aangedaan door de straling van spiegel, luchter en stoelen; en de blanken keken allemaal zo nieuwsgierig naar hem, dat hij weer de benauwde spanning in het onderlijf kreeg, die op gevaar leek te wijzen, totdat hij opgelucht bemerkte, dat de blikken niet onwelwillend waren. Er lagen op een tafeltje een vel papier en een kort, houten staafje, dat hij niet kende; en toen hij op de herhaalde wenken van Madame bedremmeld dichterbij kwam, bemerkte hij naast het tafeltje een man met lang, grijs haar en een smal gezicht, die hem bemoedigend toeknikte en zei, dat hij maar eens iets op het papier moest tekenen. David had zich geschaamd, omdat men alles twee, drie keer tegen hem zeggen moest, maar toen de grijze heer het staafje opnam en er enkele vlugge lijnen mee over het papier haalde, bemerkte hij vol verbazing, dat het een tekenmiddel was. Hij werd zo in beslag genomen door die ontdekking, dat hij de voorname blanken en de glans van de salon vergat, en dadelijk begon. Hij tekende zijn grootmoeder, geknield voor den fetisj en het wijwaterbakje en het kruis; en toen hij er mee klaar was, zag hij, dat de grijze man verbaasd was geworden; alle gasten waren om hem heen komen staan en de tekening ging van hand tot hand. Er steeg gelach op, vooral bij de mannen, dat hij niet begreep; en Madame hield haar waaier voor het gezicht, maar zij schenen het allemaal goed te vinden, want men klopte hem op de schouder, en de grijze heer, die de tekening weer voor zich genomen had, zei - *C'est merveilleux*, - en reikte hem nog eens het potlood. Hij tekende in een andere hoek van het papier een neger, die een bos suikerriet op de schouder draagt, daarna spelende kinderen, en ten slotte Hatuey, den

toen pas aangestelden koetsier, op de bok der landaulette, en het lachen en prijzen was niet van de lucht. Toen het papier helemaal vol was, vroeg de grijze man, die telkens het langst naar de tekeningen keek, van wien hij dat had geleerd, en David zei: - Van niemand, mussieu, allemaal zelf. - Het werd even stil, en daarop zei de magere oude heer, dat David veel natuurlijk talent had, en dat Madame daarom had besloten, hem bij een echten vakman in de leer te doen, en of David dat wilde - nog beter, mooier leren tekenen, verduidelijkte hij, toen hij David's vragende blik bespeurde. En David, die langzamerhand gloeide, zodat hij het liefst hemd en broekje uit had willen gooien, fluisterde: - Oui, mussieu, - en de blanke heer lei de hand op de borst en zei: - Ik, Horace Bastiat, zal je leermeester zijn, maar je moet Madame bedanken voor haar incomparabele goedheid, - toen was hij door en door met zichzelf verlegen. Hij viel op zijn knietjes voor Madame d'Ogeron neer en hoorde de dames iets mompelen van ‘touchant’ en Madame, die haar waaier al lang weer dichtgevouwen had, tikte hem er nu mee op 't hoofd, zoals Monsieur het indertijd met het rijzweepje had gedaan, gaf hem een handjevol bonbons uit een zilveren doos, en zei, dat hij nu maar gauw moest gaan en ‘être bien sage’, - wat hij nog het best verstond.

Nu kwamen er iedere week twee dagen, waarop David naar Point-à-Pître liep, waar de schilder woonde: een wandeling van vijf uren langs de eenzame, deinende kustweg, die hij de volgende dag in omgekeerde volgorde nog eens volbracht. Hij zou het ook gedaan hebben, als het drie maal zo ver was geweest. Het leek hem op die tochten stadwaarts door het toch bergloze land, of hij aanhoudend, zij het moeiteloos, steeg: - het atelier van Horace Bastiat was de top van de wereld. Achter een deur vol rose houtreliëfs opende zich de lange, koel doorschenen ruimte, waar doeken en gravures hingen; er stonden werktafels en ezels, en het rook er naar

linnen, terpentijn, was en bijtend zuur, en naar nog iets, iets onbeschrijflijks, dat David nergens meer had aangetroffen, maar dat voor hem de atmosfeer van het werkende kunstenaarschap aanduidde, zo onstoffelijk was het en toch zo vol nadruk. Het enige, wat David in de eerste tijd vermeed te bezien, waren de opgezette dieren, vooral de reptielen, alsook het vergeelde doodshoofd; die tovenaarskraam bevond zich gelukkig allemaal bijeen in een hoekje van het atelier. En temidden van deze requisieten bewoog zich de schilder, het meest bezielende van alles in zijn besmeurde pij, het haar vlokkig en ongekamd op de schouders, de smalle kin en neus vooruitgestoken als zinnebeelden van een strijdbare droom... Nabijer en oneindig verhevener tegelijk was hij David zo, dan als gast in de salon van Madame d'Ogeron. Elke keer, als David kwam, werd hij weer overstelpt; dit alles was ook te wereldwijs voor een kleinen zwarten slaaf, die niets kent buiten zijn plantage, te oud en te gevaarlijk voor zijn jonge ziel. Met een soort deemoedsinstinct nam hij er ook alleen datgene van op, wat dienen kon, om zijn talent te zuiveren en te bekwamen, en dat was bijna uitsluitend het handwerk. Dromen, eerzucht, vooruitzichten, zelfs al bleven zij in de verbeelding steken, bestonden voor hem niet. Zo beseften hij noch Bastiat eigenlijk, welk venijn er voor den leerling in de aanraking met de kunst verborgen lag. De oude artist vergat, dat David, zoals de Code Noir het uitdrukte, het ‘meubel’ was van zijn bezitter; en David was van geboortewege al zozeer slaaf, dat hij in de opgetogenheid van zijn leermeester over zijn aanleg haast iets onwelvoegelijks zag. Hij kon niet de geestdrift peilen van een kunstenaar, die zichzelf en zijn bedoelingen in volmaakter vorm door een opvolger bestendigd ziet; hij begreep die geestdrift alleen als een aansporing, om nog vlijtiger te zijn. Wat Bastiat voor zijn vlug begrip hield, was misschien het meest nog de haast, om op alle wenken van zijn meerderen te vliegen, geen aanstoot te geven, het gehoorzamen aan een

bevel. Ieder van hen bleef in zijn eigen wereld, en David vertaalde uit eigen beweging de opmerkingen van den ouden schilder in zijn neger-gedachten, die Bastiat zeker verbaasd zouden hebben. Waar Bastiat zijn leerling al in Parijs zag, zag David zijn toekomst daar, waar zijn verleden geweest was: op de plantage. Waar Bastiat, ijverig lid van de Loge, met een soort utopische vanzelfsprekendheid David's talent beschouwde als een hem door de natuur verstrekte vrijbrief, omtrent de geldigheid waarvan geen twijfel kon bestaan en waarover hij dan ook tegen den zwarten jongen nooit repte, kwam het David voor, als was zijn tekengave meer een toevalligheid, een bijkomstig iets, dat in wezen niet hem, maar zijn meesters behoorde, en waarover evenmin hoefde te worden gepraat. Wat David buiten het atelier was, daarover brak zich de brave grijze Bastiat het hoofd niet; het zou hem trouwens even ondoorgrondelijk zijn als het den leerling duidelijk was.

Want behalve Bastiat's atelier lag er aan het einde van David's wekelijkse wandeltochten de stad zelf; en die stad had den jongen, als hij het nog niet wist, voldoende getoond, waar zijn plaats in de ordening der dingen was. De stad was voor hem een plek, waar men meer stompen, verwensingen en snauwende commando's toebedeeld kreeg dan elders ter wereld. De stad, van ver gezien een lieflijke, lichte architectuur van landhuizen in tuinen, slechts bewaakt door haar grijs, vijfhoekig zee-fort, was het eigendom der blanken, zoals het hele eiland met zijn plantages, bossen en mensen hun eigendom was. Aan hen behoorden de winkels met stoffen en sieraden en lekkernijen, waarvoor hij in het begin schuw was blijven staan, tot een geuniformde met een stok hem verder had gejaagd, zodat hij voortaan wist, dat die kijk-ruiten er niet voor zwartjes waren. Aan de blanken behoorden de draagstoelen en de rijtuigen, die negers in livrei torsten of op de bok waarvan zij zaten; hun behoorden clubs, café's en de schouwburg, wier deuren door negers geopend werden, waar

negers de vloeren bezemden, spuwbakken voor de meesters klaar hielden, hun pijpen stopten, prikkelende koude dranken en sapvruchten brachten. Alleen de blanken droegen de fraaigeplooide cambric en de gesteven jabot; zij alleen poederden hun pruiken, zij hadden daarvoor hun toupetkunstenaars, zoals zij voor hun bottines en zachte rijlaarzen schoenmakers hadden, en handwerkers voor hun rottingen met gouden knoppen. David overwoog dit alles niet tot in bijzonderheden; hij zag alleen, dat het zo was, en dat ook Bastiat het heel gewoon achtte, dat het zo was. -

Zo leek Point-à-Pître voor David geen loknest van nieuwe, onbevredigbare verlangens. Hij had er afstand van gedaan, voor ze konden rijzen. Hij genoot al van het onschatbaar voorrecht, door de straten te mogen wandelen en zijn ogen de kost te geven, alvorens hij de top van zijn bestaan bereikte: het schildersatelier. Hij had trouwens werk genoeg met het leren beheersen van de vele indrukken, die dit atelier hem opdrong. Hoeveel moeite had het hem niet gekost, niet luidkeels te waarschuwen, als hij zag hoe Bastiat ongeduldig een spinneweb van een meubel of een schilderij wegvaagde, of eigen trekken lang en aandachtig in het spiegelglas bestudeerde, terwijl hij een zelfportret ontwierp. Had mamma Deborah hem niet geleerd, dat in het web der spinnen geluk geweven is, dat men niet straffeloos vernielen kan; en behekst niet de spiegel degenen, die er al te lang in staren, met boze toverij, ziekten of hoofdpijn? Om maar te zwijgen van de dode reptielen, wier vermoeide ogen hem overal leken te volgen en waarvoor hij de heiligste angst had en heel lang bleef houden. Die uithoek van de werkplaats, waar zij opgesteld stonden of aan ijzerdraden hingen, was voor hem bijna het onbetreedbaar verblijf van een medicijnmeester, een p a p a l o i , zoals er een op de plantage was (maar daarover sprak David met geen sterveling; de blanken mochten niet weten, dat de negers behalve het Zondagse misbezoek nog andere riten volgden.)

Het had hem mettertijd gerustgesteld, dat hij zelf noch Bastiat enige schade van de verboden handeling of van de dode slangen en den kaaiman ondervonden, maar hij bleef ze vermijden tot op de dag, waarop Bastiat hem de ratelslang liet tekenen. Het kwam hem voor, of hij door de uitbeelding van het bruingrauwe kronkelmonster alle boze geesten uitdaagde; maar omdat bevel bevel was, overwon hij zijn sidderen en vrezen, om na afloop den leermeester eigenlijk dankbaar te zijn: hij was van zijn bijgeloof genezen!

Hij had in een paar jaar bij Bastiat veel geleerd, leren zien ook: in de eerste plaats het eiland, waarop hij woonde, en dat hem, het plantagekind, volslagen onbekend gebleven was. Er gingen onder de negers wel allerlei verhalen over, maar ze waren zo schromelijk opgesmukt, dat David al heel gauw bemerkt had, dat zij eigenlijk niet anders beduidden dan een bonte bemanteling van onkunde. Bastiat had David's onbekendheid met Guadeloupe spoedig doorzien, en het eens voor hem getekend: een onregelmatige vlinder, wier ene wiek dwaas genoeg La Basse Terre heette, ofschoon het de hoogste en bergachtigste van beide delen was, terwijl de andere wiek, waar David thuis hoorde, al even dwaas La Grande Terre heette, en de kleinste was. Bastiat had met lichte arcering de kammen en bergwervels van La Basse Terre op het papiertje aangegeven, dat David nog steeds in zijn bezit had, en er de kraters op aangestippeld: de Sans-Toucher, met haar beide haarden, waar de gasbellen naar het oppervlak barsten en het hete water opspuit uit de kalk, en bovenal de Soufrière, waarvan men de rookpluim soms ook op de plantage kon zien hangen, als het bizonder helder was. De oude kunstenaar was al tekenend in geologische verrukking geraakt en had David een boek gereikt, waarin alles uitvoerig beschreven stond, maar David draaide het verlegen om in zijn handen en had eindelijk gezegd, dat hij niet lezen kon. Bastiat had iets gebromd en was ook ietwat verlegen geworden; voor het eerst

scheen het tot hem door te dringen, dat ‘meubelen’ niet behoren te lezen of te schrijven. Daarna had hij zelf een paar passages uit het boek voorgelezen, maar het Frans van den geleerden Moreau de Saint-Méry was te moeilijk voor David's begrip. Hij zat stil gehurkt naast den ouden heer en liet hem de terugkerende verrukking uitvieren, genietend van de gezichtsuitdrukking van den leermeester, die hij later meer dan eens uit de herinnering tekenen zou.

David vertrouwde voor de kennis van Guadeloupe tenslotte op eigen ogen en eigen ervaring; en als hij zijn wandelingen van plantage naar atelier maakte, begreep hij de gesteldheid van het eiland allengs beter en zeker beter dan uit een boek, ook al leerde Bastiat hem sindsdien lezen en schrijven. Hij zag La Basse Terre wazig ver, aan de overzijde van de blauwe Cul de Sac Marin, waarover de passaten streken, om het eiland met zeekoelte te overstuiven. Fregatten, koopvaarders, een enkel linieschip hesen er hun puntige, verblindendwitte zeilen. De verte was blauw, rose, lavendelkleurig; daartussen hingen de groene schaduwen van het oerbos, dat dicht over de hellingen kroop en waarin niet, zoals de negers van Justin beweerden, monsters met leeuwenkoppen en mensenhoofden, maar dan toch zeker jagoears, wasberen en poema's huisden. Hij kon zich de zwavelbronnen voorstellen, sissend in hun kalksteenbekkens; de onbruikbaar woeste riviertjes, in de natte tijd met regenbogen overhuifd, vol stroomversnellingen zeewaarts schietend. Hij zag vanaf de kustweg van Point-à-Pître de gekartelde kust met haar tientallen inhammen en baaien, waaraan men de nederzettingen had gebouwd, en de witte vlammen dier nederzettingen zelf, tegen de rode en okeren wanden, die zich als een reeks van vestingwerken voor de vulkanen oprichtten...

Toen Horace Bastiat zag, dat zijn leerling eensklaps landschappen ging tekenen, en de landschappen ook in hun grondtrekken herkende, gaf hij David een briefje mee voor het

echtpaar d'Ogeron, en een week later vernam David, dat hij met den schilder een tocht door La Basse Terre mocht maken. Het werd de grootste gebeurtenis van zijn leertijd. Op de plantage benijdden ze hem allemaal om het hardst. Ze waren met een kustvaardertje naar Trois Rivières gegaan, en vandaar met een gids, een Caraïbe, en gehuurde burro's het binnenland in. En David had eindelijk van dichtbij gezien, wat hij zich na Bastiat's verhalen en de boekbeschrijvingen alleen had kunnen dromen: de reuzenvarens, de mahoniebomen, de fladderende en krijsende kolonies van papagaaien; hij had in de avond de brulapen huiveringwekkend horen klagen, en met den gids een tapir opgejaagd, die gelukkig geen jongen had. Bovendien had hij de krater-plateaux bestegen, waar de rotsen onder gele zwavelafzettingen zaten, grillig, geschroeflijnd, uitgebeten door weer en wind en water, hier en daar vol uitlopers van oerwoud, elders volslagen leeg en dood. Ze waren over woeste schietbeken getrokken; zij hadden geslapen om een kampvuur, wat hij een van de opwindendste dingen gevonden had. Ze hadden er beide schetsboeken gevuld, Bastiat voornamelijk met de planten en steenvormingen, David met dierenschetsen en de wonder-beelden van het landschap, waarover de vegetaties als wolken van een onoplosbaar groene neerslag deinden. Hij had de reusachtige vlinders pogen te betrappen, die schitterende landkaarten op hun vleugels schenen te dragen, en was eens in paniek gevlucht voor een lans-achtig gevormde, purper opflitsende slang, die even snel verdween als zij opdook.... Het was lang, lang geleden. Na die ene keer was David niet meer op La Basse Terre geweest.

En ook de wandelingen naar de hoofdstad waren eensklaps afgebroken. David was een jaar of dertien, toen Madame hem, zo maar midden in de week, in huis had laten roepen. Hij vroeg zich al af, of hij soms een vergrijp had begaan, toen ze hem meedeelde, dat hij Horace Bastiat nooit weer zien zou: de

oude schilder was in een beroerte gebleven. Hij, David, moest zich nu verder maar alleen oefenen; hij had nu toch al zoveel van den meester geleerd... David was onbeschrijflijk geschokt, en na de schrik verviel hij tot een neerslachtigheid, waarin hij zich apathisch door de andere slaven voor allerlei vuile werkjes liet gebruiken, tijden aaneen. Hij tekende ook niet, want elke lijn, elke pastelveeg, die hij trok, kwam hem nietszeggend voor als hij terugdacht aan de middagen, waarin Bastiat zijn gangen geleid en zijn eigen talenten getoond had. Hij begon pas van zijn gevaarlijke inzinking te genezen, toen hij in een opwelling een geheugen-portret van den leermeester tekende, wat hij nadien in een soort bezetenheid zo dikwijls herhaalde, dat zijn hele schetsboek binnen korte tijd vol stond met herinneringsbeelden aan den dode: Bastiat tekenend, lezend, voor de spiegel, over de etstafel gebukt, Bastiat op de kam der Deux Mamelles, een lavabrok bestuderend, Bastiat op het ezeltje, Bastiat uit den treure. David verbruikte er behalve zijn leed zijn hele papiervoorraad mee, en dorst Madame daarna niet vertellen, dat het papier op was, zodat hij wekenlang zijn tekenwoede op moest kroppen. Toen Madame zich zijner weer eens herinnerde en aan haar ‘zorg’ werd gemaand, moest hij het wel bekennen; sindsdien mocht hij eens per maand met Hatuey mee naar de stad, als deze inkopen ging doen. Hij kreeg wat zilvergeld mee, om het benodigde in te slaan; hij besteedde het met het grootste overleg en wist er steeds wat van over te houden, dat hij trouw aan mamma Deborah gaf. De oude vrouw was er verzot op, maar stopte het in een gebarsten kookpot onder de grond, omdat er op de plantage niets te kopen viel...

In de jaren, dat David man werd, kwam het hem voor, als verloor het bestaan geleidelijk-aan de betoverende verwachting, die het in zijn jongenstijd had gehad, al begreep hij vaag, dat die betovering voor hem het meest gelegen had in de kennismaking met al wat nieuw was. Hij kon en wilde zich niet bekennen, dat de jaren na Bastiat's dood met ontnuchteringen waren gekomen. Hij hield zichzelf in een soort krampachtig bewaarde deemoed voor, dat hij dankbaar en niets dan dankbaar hoorde te zijn: zijn meesters lieten hem immers niet op de plantage werken, hij mocht tekenen, zij ‘droegen zorg’ voor hem! Met dat al was het slavenwerk in het bijgebouw toch niet opgehouden, al waren er nu weer andere kleine creaturen bijgekomen, die knechtje van het huispersoneel speelden. David was op die moeilijke leeftijd aangeland, waarop niemand recht scheen te weten, wat er met hem moest gebeuren, hijzelf allerminst. De blanke meesters, zo kwam het hem voor, hadden hun eigen ontnuchteringen. Een jaar of tien in de tropen, de gedwongen afzondering van het plantersleven, hadden de sleur in hun huwelijk gebracht, die hen nu met een hoffelijkheid zonder inhoud langs elkaar liet gaan. Er waren drie kinderen geboren, die maar heel zelden thuis kwamen, daar de ouders ze lieten opvoeden bij de nonnen te St. Anne (het waren alle drie meisjes); en David giste niet helemaal verkeerd, als hij dacht, dat een deel van de verkoeling tussen het echtpaar daaruit voortkwam, dat Justin graag een zoon had willen hebben. David verdiepte zich niet in het intieme leven der blanken; hij zag slechts de sleur in zijn eigen bestaan en het hunne, - sleur, die onvermijdelijk scheen en enkel bij tussenpozen onderbroken werd door een voorval van enige betekenis. Voor de meesters was dat een bal, een diner, een kinderpartij, in het seizoen, dat de nonnenschool gesloten was; voor David de opdrachten van Madame: nu eens om de wanden van de kinderkamer te versieren, hetgeen hij luchtig en fantastisch deed, grotendeels teruggrijpend op

zijn herinneringen aan de tocht over La Basse Terre: jungletaferelen, aapjes, kakatoes, de bontste orchideeën en zwaardlelies, slangen en vlinders; dan weer, om een roodkrijttekening van haar of de meisjes te maken, die zij met het gouvernementsschip naar het moederland liet sturen, aan haar pleegouders in de Franche-Comté, uit wier huis Justin haar had weggetrouwd.

Dikwijls begon David zich af te vragen, hoe het verder met zijn tekenkunst moest gaan. Het venijn, waarvan Bastiat noch hij enig besef hadden gehad, begon stilaan te werken. Hij voelde, dat zijn onderricht te kort had geduurd, en dat hem juist in de jaren van zijn man-wording het laatste, leidende toezicht ontbrak. Hij schepte maar matig behagen in de opdrachten van Madame: zij wilde immers, dat hij ze naar een wormstekige mode zou volvoeren, in de gravurestijl, die weer een nabootsing was van de nabootsers van Boucher en Fragonard. Hoe ouder David werd, hoe meer hij tot de beelden der werkelijkheid getrokken werd; de omgeving van zijn jongenstijd, van grootmoeder, het dorp, de andere negers. Hij zocht zijn rasgenoten vaker op, hij tekende hen tijdens het werk in de aanplantingen, bij het snijden van het suikerriet, bij de watermolen en bij de ‘batterie’, waar schuim en vuil uit de stengelpap geslagen werd, bij het volschenken van de geweldige lemen matrijzen, waarin de suiker kristalliseerde, bij het opladen der melasse, die als veevoer verscheept werd, en ten slotte bij het vullen der vaten, waarvan hij nu de opschriften ontcijferen kon: Riga, Dantzig, Amsterdam, hoewel hij zich vrijwel niets bij die namen dacht. Hij tekende de oudjes en kinderen, die de veldjes bestellen moesten, omdat mannen en vrouwen van het opkomen der zon tot aan de avond toe voor de blanken bezig waren, en hun siësta wel nodig hadden om op kracht te komen. Hij tekende deze arbeiders en arbeidsters, op het heetst van de dag, als zij in de schaduw kropen, tabak kauwden, bananen pelden; hij keek toe bij hun uitgelaten

dansen, laat op de avond, en bij de stokgevechten, die de kampioenen der plantage tegen elkaar leverden. Hij was weer een van hen, en zijn manbaarheid maakte hem dat duidelijker dan voorheen; hij stoeide met de negerinnen, die Madame bedienden, liet zich ook keer op keer betrekken in de woeste vermaken, welke in maannachten door de hele jeugd van het dorp onder de acacia's werden verzonnen, en geloofde bijna weer in amuletten en liefdedranken... Zijn leven was immers met het hunne verstrengeld! Zij van hun kant waren hem goedgezind, als toen hij nog David van Deborah heette, en benijdden hem in een soort kinderlijke verbazing om zijn beeld-vermogen de plaats niet, die hij in het huis der blanken innam.

Maar die plaats in het herenhuis...! Monsieur en Madame hadden natuurlijk ook de tekeningen gezien, die hij van het leven der negers gemaakt had; en dat was al een van de ergste ontnuchteringen geworden. Want in 't begin lachten zij er nog om, op de hem bekende, beschermende manier; later zei Justin, die toch niet de kwaadste slavenbezitter was, dat David vooral niet moest vergeten, wat hij bij B a s t i a t geleerd had; en zijn kille, nooit opgewonden stem gaf een doordringendheid aan die opmerking, die David kwetste. Madame, in een opvoedkundige bevlieging, of misschien ook alleen maar gedreven door haar voorkeur voor de doodgeboren hoofse stijl, meende, dat zijn onderwerpen al te plat en te ruw begonnen te worden. Dát had men van hem niet verwacht, toen men hem aan Horace Bastiat toevertrouwde, dát kon Bastiat zelf nooit bedoeld hebben. David was ontdaan, omdat zij den doden leermeester (van wien zij immers niets wisten) tegen hem uitspeelden. Hij hield volstrekt niet op met het tekenen van werkende, dansende en minnende negers en negerinnen; dat was al haast een tweede natuur geworden. Maar hij verborg de bladen zorgvuldig; hij begreep maar al te goed, wat Madame bedoelde met haar ‘ruwe en platte’ onderwerpen,

en waarom zij hem haar fabel- en roman-prenten liet zien: het kwam eigenlijk niet te pas, dat hij iets anders tekende dan blanken, hetzij de familie zelf of willekeurige blanken, herders, herderinnen, pages met hun aanhang van wind- en schoothonden, duiven en lammeren; het ruwe en platte was voor háár, dat hij negers uitbeeldde, zoals zij werkelijk waren, negers, zoals zij woonden en arbeidden en zich vermaakten. En hij dacht in die ogenblikken na over zijn bestaan in het herenhuis... met een somber mokken vol leegte en hardheid. Het was niet de vrees, dat hij dit leven vaarwel zou moeten zeggen, maar wel de vrees, dat hij op de duur misschien niet meer zou kunnen tekenen, wat z i j van hem verlangden...

De d'Ogerons zelf schenen enigszins pijnlijk te zijn aangedaan door zijn geval, vooral, sinds Madame hem nu al eens verrast had, terwijl hij zijn lief van dat ogenblik, het kamermeisje Melitta, in het Engelse priëel in vrijpostige omhelzing hield. (Eigenlijk gebeurde dat achter het priëel, want nooit zou hij het gewaagd hebben, een plek te betreden, waar de familie placht te zitten). Melitta en hij waren beide een kant uitgevlucht; later had hij zich diep-ongelukkig gevoeld onder de koele, vorsende blik van Madame, die wonderlijk genoeg niets had gezegd, zelfs niet tegen Melitta.

Er was iets aan het veranderen geraakt. Iedereen scheen opnieuw zijn houding te moeten bepalen. De blanke meesters - Justin het minst, hij kwam niet zo makkelijk uit de plooi, en beschouwde de hele David-affaire meer en meer als een gril, waarmee hij zijn vrouw in tederder dagen gepleizierd had - gingen toch tegenover de buitenwereld min of meer prat op David, die zulk een handig decorateur van het huis en zo'n vlug portrettist bleek: een soort schilder van het kleine hof, dat elke suikerplanter op zijn eentje voert. Niemand anders had dit: het maakte David's geval bekend en uniek. De mannen van de club te Point-à-Pître, waartoe Justin behoorde, plaagden hem met den neger-schilder, en beschouwden

het onder elkaar als een vrijheid, waarmee Justin toch wel wat te ver was gegaan, zodat er in hun schertsen altoos een angel stak. De vriendinnen van Madame, die zij tehuis ontving of naar wie zij zich mijlen ver door de omtrek liet rijden, toonden openlijk hun nijd. Zij werden het niet moe, over David te beginnen, als de gesprekken uitgeput raakten over het nut van koepokinenting, de gevaren van het mesmerisme, over de schandaaltjes en zwangerschappen der afwezigen, de buitensporigheden van hun echtgenoten en de talenten of ondeugden van hun kinderen; zij spraken over David minstens evenveel als over de goedkope successen der Creoolse actrices. Zij allen hadden den tekenenden neger graag eens een tijdje willen lenen, maar zij wisten veel te goed, dat Héloïse d'Ogeron hem naijverig aan haar huis bond. En waar zij niet bij was, haalden zij haar lichtvaardigheid over de tong, om juist een n e g e r te kiezen voor een werk, dat bij het meubel alleen maar hoogmoed wekken kon!

Het was niet meer doenlijk, David tot de gewone huisslaven te rekenen, en dat was een der eerste consequenties, die de andere planters en hun babbelzieke vrouwen voorzien hadden. Maar het leek even onmogelijk, hem te laten tekenen: hij was ten slotte Justin's eigendom! Justin had er eindelijk iets op gevonden. Hyacinthe, de kamerdienaar, dien hij met plantage, herenhuis, dode en levende inventaris van Durantin had overgenomen, was te oud geworden voor zijn werk en aan genadebrood toe: de terugkeer naar het huttendorp, waar hij met de kinderen in de rijst en maniok kon werken, of naar verkiezing, doen alsof; en David kon zijn plaats innemen. David hield het voorstel, dat natuurlijk een commando was, in zijn argeloze waan voor een weldadige beslissing. Hij kreeg een oude jas van Justin, waarvan de koperen knopen waren afgetornd en door zwarte tressen vervangen, om vooral te doen uitkomen, dat het geen ‘vrije’ kledij was; hij liep op leren muilen, in een wit en rood gestreepte broek, waarin

Justin vroeger geslapen had, en na verloop van tijd gooide Justin hem zelfs een halsdoek toe, die hij niet meer dragen kon, omdat er champagnevlekken op zaten. David kwam zichzelf in zijn nieuwe uitrusting korte tijd nieuw en groot voor, en Melitta bewonderde hem er bovenmate in; hij bemerkte echter al spoedig, dat zijn zwarte vrienden en vriendinnen in het dorp hem niet zonder wantrouwen bekeken. Maar het ergste waren de opzichters van de plantage, Descluzes met de buldoggentronie en Tom Braines, die indertijd van een gestrande Britse schoener op Guadeloupe was blijven hangen en de zee van dat uur af aan vervloekte. Zij namen hem meesmuilend op en lieten het niet aan schimpscheuten ontbreken, waarvan ‘mislukte salon-aap’ nog het minst kwetsend was. Als David hen buiten het domein van het herenhuis ontmoette, liep hij om, warm van schaamte. Het pleizier in de blanke kledij was volkomen bedorven; er bleef hem niets over dan een hachelijk onbehagen, dat hij opnieuw als een van de onvermijdelijke uitvloeisels van zijn slavenstaat aanvaardde en droeg.

Zo deed hij dan nu alle werkjes, waarvoor Hyacinthe te beverig en vergeetachtig geworden was. Het baantje bezorgde hem ten overvloede de gedwongen samenwerking met de quadroon, die Madame aan tafel bediende, zoals hij Justin. De quadroon was een wees, die vroeger de kinderen had verzorgd en nu kamenierster bij Madame d'Ogeron geworden was: een zinnelijke, gemaakte en ook opgemaakte sloerie, die bij de negers in het dorp voor een *sorcière* doorging, waarom zij zich tegen haar trachtten te beschermen door zakjes grafaarde, vermengd met as en zout, om hun nek te dragen en die aan te raken, als zij de heks gewaar werden... David was niet zozeer bevreesd voor haar hekserij, als wel voor de gesprekken, die zij onophoudelijk met hem trachtte aan te knopen en waarin zij blijk gaf van hoogdravende en sentimentele gevoelens, die hem even vreemd waren als de romantische

geschiedenissen, die zijn meesters bij voorkeur lazen. Hij was blij geweest, toen men hem als verblijfplaats het zoldervertrek van het koetshuis aanwees. Madame had er bij gezegd, dat 't haar beter voorkwam, wanneer hij zijn n a c h t e n althans niet in het bediendengebouw sleet, en hij had eerst ietwat ongelukkig-beschaamd gemeend, dat daarin een veelzeggende bestraffing school voor de betrapte minnarij, totdat het achteraf een gunst bleek. Er stak immers nog een stukje vrijheid in dit wonen buitenshuis, waar hij niet, zoals de anderen, steeds voor allerlei wissewasjes uit zijn bed kon worden gebeld. En op zijn zolder kon hij de deur afgrendelen, zo vaak hij vreesde, door de quadroon belaagd of door Melitta gestoord te worden, wanneer hij er 's middags tijdens de siësta of in de schaarse ogenblikken, die hij voor zichzelf wist te roven, aan het tekenen sloeg.

En zo was het gebleven tot op deze dag, waarop de schietpartij begonnen was en Justin weer eens gewapend was uitgereden: een verdeeld, een onbeslist, een dubbelslachtig en bindend leven. Geen volslagen kamerdienaar en geen volslagen lijfschilder, en tenslotte geen volslagen slaaf zoals zijn rasgenoten in hun hutten onder palmen en dode acacia's. Als hij naar het negerdorp ging, om er te praten, te dansen, naar de stokgevechten te kijken, of ook, om er in opzwepende maannachten te stoeien, ging hij er heen als vroeger: David van Deborah, met lendendoek of linnen broekje, en niet als de nagemaakte sinjeur, die door de opzichters en hun concubines verachtelijk werd nagejouwd. Maar steeds was er de terugkeer binnen het ompaalde leven van het herenhuis, de dienst aan de d'Ogerons. Hij deed stipt, wat hem bevolen werd, borstelde kleren, frakken en rijbroeken, legde pijpen met tabak klaar, liep achter Justin aan door de aanplantingen met de zonnehoed van den meester in de hand, als hem dit gelast werd; hij zadelde het rijpaard, als de planter zelf naar de Club of de Assemblée of een nabuur wilde rijden, en joeg den altoos

luier wordenden Hatuey uit varens en hooi, als deze moest inspannen. Hij had geleerd, hoe warm Justin het bad wilde hebben, hoeveel eau-de-cologne er in het scheerwater ging; hij wist, welk soort hemd Justin bij bepaalde costuums droeg, welke laarzen voor morgen, middag en avond dienden. Hij wist, dat zijn heer niet alleen naar Point-à-Pître ging, om er de Parijse couranten te lezen, kaartspelers te ontmoeten (alle planters waren aan bézique en omber verslaafd); Justin onderhield er een maîtresse, een van de veelbesproken Creoolse actrices, wier talent volgens de jaloerse plantersvrouwen in hoofdzaak uit hun bedrevenheden *hors des coulisses* bestond. David keek er zijn meester noch Madame anders om aan. Hij wende zich het *massa* en *mussieu* af, en praatte dragelijk Frans. Hij leerde zien en zwijgen. Hij besefte, dat hij dit alles anders had gewild, maar er viel al niets meer te willen; men had voor hem gekozen; zó zou hij blijven, jaar in, jaar uit, zolang de familie d'Ogeron over hem wenste te beschikken; en wat daarna zou komen, een andere bezitter, een andere plantage, dáárover dorst hij zich het hoofd niet eens breken...

[III]

Onvermoede veranderingen waren desondanks voor hem en allen op til. In Parijs begon, roerig, maar ver weg en volkomen onbegrijpelijk in haar strekking (zij was dat voor de meeste Fransen en Parijzenaars van 1789 ook) de revolutie. Nog nooit was er zoveel onrust op de plantage geweest - niet onder de zwarten, maar onder de blanken. Nog nooit had Justin zoveel tijd buitenshuis gesleten, en nog nooit had hij zoveei bezoek ontvangen. David, die de gasten had te bedienen, was bij al hun wijdlopige gesprekken aanwezig; zij achtten hem

niet eens, en zij hadden uit een oogpunt van discretie niets van hem te vrezen, want hij kon de verwikkelde conversatie niet volgen, en had doorgaans zijn eigen gedachten. Hij begreep wel, dat de planters het niet eens waren met wat er in Parijs voorviel, maar wat daar voorviel was hem nog raadselachtiger. Er scheen een koloniaal comité te zijn, waar de slavenbezitters het doorlopend over hadden, zodat het David scheen, of de hele revolutie om de koloniën draaide; maar wat dit alles beoogde, en waarom Justin en de anderen in de loop van dat eerste jaar met zoveel verbitterde hoon over artikel 1 spraken, ontging hem. Hij schonk thee en rhum en bracht de luchtige wafels binnen, die la reine de Shéba, zoals de zwaarlijvige kokkin genoemd werd, bijna zo befaamd in de omtrek hadden gemaakt als wijlen Boucman. Er werden soms door de heren adressen opgesteld, en af en toe stuurde Justin hem toch de kamer uit, wat hem in 't minst niet deerde, omdat hij zich dan op zijn teken-zolder terug kon trekken. En deze toestand duurde van maand tot maand, met inzinkingen, waarin de belangstelling der planters merkbaar verflauwde, zonder dat David wijzer werd omtrent de partij-geschillen, die onder de blanken woedden. Justin en de zijnen spraken haatdragend en sarcastisch van de republikeinen, die er ook op Guadeloupe moesten zijn; en het was hem niet duidelijk, waarom zij juichten, toen er in '91 een besluit uit Parijs kwam, dat de koloniën toestond, zich op dezelfde voet te administreren als het moederland. Alles ging buiten de zwarten om, wier bestaan zich voortzette als van ouds, en die er geen weet van hadden, hoe heet de bekvechterijen in de nieuwe municipaliteit verliepen - ook over hen. Ze wisten weliswaar allemaal, dat er grote veranderingen waren gekomen, maar die golden alleen de mulatten: wat ging het de plantage-zwoegers aan, dat de kinderen van halfbloeden en vrijgelaten kleurlingen burgerrechten verkregen hadden? De slaven wisten niet eens, wat burgerrechten waren; zij waren met het woord recht

zelf niet eens vertrouwd. Zij wisten evenmin, dat zij door de planters in de Assemblee voorzichtigheidshalve niet langer werden aangeduid als slaven, maar als ‘onvrijen’. De betiteling had hun weinig gebaat. De planters bleven, de opzichters bleven, het suikerriet en de koffie en de indigo bleven. Zij zagen alleen, dat de planters meer wapens in huis hadden dan vroeger, en dat de opzichters behalve de stok ook dubbelloops pistolen onder de ceintuur droegen, en grimmiger het wit van hun ogen lieten zien...

David hoorde in die jaren veel namen noemen; zij glipten weg door zijn herinnering; maar enkele ervan bleven langer en hardnekkiger hangen: Brissot en de Constituante en Robespierre, welke laatste, naar de opmerkingen van de planters het lieten uitkomen, gezegd zou hebben, dat de koloniën voor zijn part konden verrekken. En dan was er nog de naam van kapitein Lacroix; die naam overvleugelde tenslotte alle andere, want kapitein Lacroix was commandant van het garnizoen te Point-à-Pître, en een volbloed republikein. En zijn naam werd ook onder de negers meer en meer genoemd, sinds de eerste geruchten doordrongen van kloppartijen tussen ‘aristocraten’ en ‘patriotten’ op St. Pierre, zodat iedereen op Guadeloupe hetzelfde begon te verwachten. Er kwamen in het geheim op sommige plantages mulatten, die zich overdag in de negerkotten schuil hielden en des nachts bijeenkomsten belegden met de slaven, die zij tot verboden dingen opruiden. Ook de meesters begonnen daar achter te komen; Justin schafte zich in die tijd een paar bloedhonden aan, die gewoonlijk op het voorplein van het herenhuis aan de ketting lagen en waarvoor iedereen het diepst ontzag had, vooral nadat de monsters een drietal ontvluchte negers hadden opgespoord. Het kwam op de plantage van Justin niet voor, dat er nachtelijke vergaderingen in het negerdorp plaats grepen, buiten die der Afrikaanse riten dan, die veeleer naar het verleden wezen... David zag het nut van geen dezer dingen in. Alles

mocht anders gelopen zijn, dan hij het zich eens had voorgesteld, - Justin was zijn bezitter, hij en zijn soortgenoten behoorden hem toe, zij hadden rondom hem te staan, en als hij zich aan de kant van de ‘aristocraten’ schaarde, dienden zij allen partijgangers van de aristocraten te zijn... David's bewijsvoering was simpel en zonder vernuftskronkels. Het nam niet weg, dat hij leed onder de allerwegen wassende onrust, in het herenhuis, daarbuiten, in Point-à-Pître, waar een driekleurige vlag de leliënbanier op de openbare gebouwen verdrongen had. Als dit de revolutie was, dan kon zij hem gestolen worden; het enige, wat hij er aan den lijve van ondervond, was de nervositeit der meesters, die hem vooral daaruit bleek, dat zij hem hoe langer hoe meer voor hun grillen opeisten, en daardoor al minder gelegenheid gaven, om te tekenen; - wat kon hem erger gebeuren?

En zo was er dan de wrevel, een bizonder soort van spanning, traag zich samenballend in de zenuwen en gedachten; waar ging de revolutie heen? De kleine planters - de koffie met name - stonden aan de zijde van kapitein Lacroix en de republiek; maar de rijke - en die zaten in de suiker, en de suiker faalde niet, politiek bezien - gesteund door den gouverneur, die alle instructies uit Parijs naast zich neerlegde, heersten in de Assemblée; zij dreven hun zin door, zij schiepen al intrigerend de voorwaarden, om alles onder nieuwe namen bij het oude te laten blijven. Maar ook dit was niet van lange duur geweest; voortdurend hoorde David de planters rondom Justin foeteren op de ‘anarchie’, die hun zaken in de war stuurde, hun verbindingen met Europa bemoeilijkte, hun invloed lam sloeg. Wat die anarchie eigenlijk was, bleef David even nevelachtig als de rest, totdat hij meende te begrijpen, dat zij belichaamd moest zijn in den nieuwen gouverneur, die plotseling was opgedoken, om den royalist te vervangen. De schok van zijn aankomst deinde haar golven zelfs tot op de meest afgelegen plantages uit, want voor het eerst was het

ook op Guadeloupe tot een handgemeen tussen de partijen gekomen. David had Justin al dadelijk bij de komst van Collot tegen M. de la Pelouse horen zeggen, dat men den sansculot weliswaar aan wal had laten stappen, en dat M. d'Arrot de vlag had gestreken, maar dat het eiland zich, bij Sint Louis, zo'n belediging niet kon laten welgevallen. Hij voor zijn deel was niet van zins, den koningsmoordenaar te erkennen, laat staan te begroeten. En M. de la Pelouse had geantwoord, dat dit de taal was van een vrijen colon. Diezelfde week waren uit alle delen van het eiland planters en aanhangers van het oude régime gewapend bijeengekomen, om te laten zien, dat zij niet met zich lieten sollen. Maar zij hadden geen succes gehad; de ‘anarchie’ was baas gebleven; de militie van kapitein Lacroix had de royalisten uiteengeslagen, en M. Collot was plechtig geïnstalleerd.

Dat was nog maar ettelijke weken geleden. Madame en Monsieur hadden elkaar sindsdien nooit zo onverschillig behandeld; de nederlaag scheen een ieder in zijn eigenste wereld terug te drijven. Justin reed door de aanplantingen met een zwart gezicht, vond overal wat op aan te merken en verkilde de warme azuren ochtenden met zijn bitse verwijten, die stuk voor stuk als bedekte dreigementen klonken. Descluzes bezatte zich vaker dan voorheen en Tom Braines moest des Zondagsmorgens de slaven naar de mis drijven, ofschoon hij als Protestant was geboren en zich na zijn schipbreuk in 't geheel niet meer met de religie bemoeide. Hij nam natuurlijk wraak, door de zwarten voddiger te behandelen dan ooit. David had des avonds in het negerdorp zelfs een keer vernomen, dat hij negermeisjes in de struiken had getrokken, om ze eerst te misbruiken en daarna te ranselen. Niemand had het tegen Justin durven zeggen, die toch naijverig waakte voor de bepaling der Zwarte Code, dat geen blanke zich geslachtelijk met een negerin mocht afgeven. Er was een dof afwachten, en dat afwachten was ook gebleven, toen de tweede

schok kwam; de Engelsen (met wie men in oorlog was sinds een goed jaar, voor David een bron van nieuw mysterie) maakten zich bij verrassing meester van Les Saintes, de eilandjes, die geen dag varens bezuiden La Basse Terre lagen. Van die dag af waren de Conventie, de onthoofding der koningsfamilie of het koloniaal comité niet langer het gesprek van de dag. Er was iets op handen; men koerste - ja, waarheen? Men begon het de geprikkelde Madame in deze dagen meer dan voorheen aan te zien, dat zij haar blanke aantrekkelijkheid van eens reddeloos was gaan verliezen; en Justin was, met al zijn uiterlijke beheerstheid, zo chagrineus, dat David blij was, wanneer hij des avonds door den meester naar bed werd gestuurd.

En nu was er het verre schieten, op deze ochtend vol glorieuze zon en passaatwind, de aarde gewassen door de regenval der verstreken weken, de plantages in hun prilste groen -; nu dreunden de echo's van kanonnen langs de kust. Waren de Engelsen dan ‘eindelijk’ gekomen, zoals Madame had gezegd? Waarom hunkerde zij zo naar de komst der Engelsen, met wie men toch in oorlog was? Waarom was Justin zo zelfbewust en uitbundig weggeklepperd, en waarom had de stem van Madame zulk een nieuwe, zingende volheid...?

[IV]

David zat op zijn zolder en bemerkte, dat de vragen hem niet los wilden laten. Hij legde het zwarte krijt naast het blad papier neer, en steunde het hoofd op de handen.

Het ‘atelier’ ontving zijn licht door een dakluik, dat naar het westen gekeerd stond. Het licht was nu klaar en egaal. David staarde in de spiegel, die hij voor zich op de werktafel

had neergezet - een grote scherf, die hij van de rommelzolder der d'Ogerons had mogen nemen. Al een tijdlang was hij te hooi en te gras bezig aan een zelfportret, dit keer toch welbewust met het weerkaatsende glas er bij, en het was niet verwonderlijk, dat hij het vlak na zijn aankomst op de zolder te voorschijn gehaald had uit de koele dikke deklaag van palmloof tussen balken en dakpannen, waar hij het werk verborgen hield, dat niemand zien mocht. Ook dit zelfportret was geboren uit de vragende, benauwende stemming der laatste weken; vroeger zou de gedachte er aan niet bij hem zijn opgekomen. Hij had het eerst, als moest de beschouwing van zijn eigen trekken hem een antwoord geven, voor zich uitgebreid, maar hij bemerkte, dat het aantal vragen er eerder door toenam. Stille verwondering keek hem aan vanuit de ogen, die ietwat bol in hun zware kassen stonden; de mond, breed en vol, scheen zich te willen ontsluiten voor een uitroep van twijfel of verweer; het wijde voorhoofd had een rimpel. Terwijl David er naar keek, steeg het verlammend besef van tweeslachtigheid in hem met nieuwe kracht. Hij keek van het papier naar de spiegel, en schudde het hoofd. Hij zag zichzelf zittend, het lange, niet gespierde bovenlijf, veeleer licht en rank van bouw en beweging, waarom de rok van Justin (door David altoos haastig uitgegooid, zodra hij op de zolder kwam) hem ook zo averechts en ruim zat. Zijn kortgehouden haar kroesde op de onvermijdelijke wijze; men verbood den huisslaven, om het in te vetten, daar de familie niet tegen de stank kon; en David, die genoeg had aan zijn zonnemat, was er blij om.

Hij trachtte verder te werken aan de tekening, en begon aan de schaduw, die van het jukbeen naar de mondhoeken liep, maar na een paar krijtstrepen liet hij de hand weer rusten. Voor het eerst vroeg hij zich af, wat er nu feitelijk nog in stak: hij was immers een neger als alle negers, en het had alleen nog zin, hen daar op de plantage en in het dorp af te beelden,

nu de zorgen en belangen der blanken meer dan ooit de omstandigheden beheersten. Hij besefte, dat hij eigenlijk naar de zolder was gegaan, om alleen te zijn en tot zichzelf te komen. Hij borg het zelfportret weg, bladerde wat in een schetsboek, en stond lange tijd voor een oud schilderijtje te kijken, dat hij tussen twee ijzeren haakjes tegen een der rechtop staande steunbalken geklemd had. Hij had na de dagen van Bastiat nooit meer geschilderd, het materiaal ontbrak hem, en hij dorst het zonder leermeester ook niet aan. - Hij keek, en voelde even de aandrift tot schreien. Hij wist niet, waarom hij zich zo verslagen en zelfs bedroefd voelde, evenmin, of hij blij moest zijn, toen het schel geroep van een der slavinnen aan de voet van de ladder klonk. Hij moest komen, Madame had naar hem gevraagd.

Hij stond op, schoot zijn tressenjas aan, streek de hand langs de vocht en hitte werende palmwaaiers van het dak, waarachter de ‘geheime’ tekeningen scholen, en ging naar beneden. De bloedhonden luierden kwijlend op het voorplein; onder de veranda rook het grondig naar de stenen bevloering. In de keuken komend, vernam hij, dat Madame in het park was; hij moest zelf maar uitvissen, waar. Zij had gezegd, dat David haar om deze tijd verfrissingen moest brengen. - Nee, zij wil een oog op me houden, dacht hij niet zonder bitterheid, hoewel hij die onmiddellijk verdrong.

Hij liep zoekend door het ‘park’, op een witgehandschoende hand het blad met schijfjes meloen in gekoelde brandewijn voor zich uithoudend, toeziend dat er geen insecten in vielen. Na enig speuren vond hij Madame bij de Engelse hermitage, temidden van een wilde plantenrijkdom, die de Lenôtremetriek van Durantin's voormalige aanleg volkomen overwoekerde, wat gemakkelijk gevallen was in deze wereld van snelle en enorme bloei. Madame's lichte wijde japon hing als een eilandje van gele zijde tussen het overdadig groen. Zij zat met een boek in de diepe rieten schommel en deed, als-

of ze las; David voelde bij ingeving, dat ze boordevol spanning was en zich geweld aandeed, het haar slaaf niet te laten merken. Haar wangen waren nog steeds rood en warm, en zij praatte onnatuurlijk hoog, toen hij voor haar opdook: - Hier neerzetten, David - en stelde een paar vragen over zijn werk, die hij gewillig, maar zonder geestdrift beantwoordde. Dit alles deed niet ter zake, zo bespeurde hij, evenmin als het boek, dat inmiddels al aan haar handen ontgleden was. Madame scheen zelf te bemerken, hoe onwaarachtig haar vragen klonken en wenkte onverwacht, dat hij kon gaan...

Hij liep weer terug, over de kettingbrug, door wier ijzeren schakels zich een uitbundig groen slingerde, nu, vroeg in het seizoen, overstort met de rode regen van duizenden bougainvillées. De tropen overweldigden, eenmaal toegelaten, zonder moeite bloembedden, paden, taxusheggen; hij zag het vandaag met een zekere genoegdoening, als moest hij partij kiezen voor de oorspronkelijke plantendrift. Hij verliet de tuin door een zijpoortje, dat hem naar de suikerraffinaderij bracht. Hoe lang geleden had de regen zijn kindertekening van deze muren gewist, hoe vaak was de verse witkalk al weer tot deze okerkleurige groezeligheid versomberd! Onderweg naar de werkgebouwen, vanwaar de dikke weeë reuk der melasse hem in golven tegemoet deinde, sloeg hij een paadje in, dat langs de zomen der aanplanting leidde. Af en toe bleef hij staan en luisterde: nog altijd beheerste de schietpartij de dag; de schoten zwegen bij tussenpozen, en juist als hij dacht, dat ze niet terugkwamen, volgde er een nieuw salvo.

Terwijl hij een der bevloeiïngsgeulen oversprong, die naar de rietplanting leidden, hoorde hij stemmen, en plotseling, achter een golving van de bodem, die hem in een soort kom bracht, stond hij tegenover vier negers. Twee ervan kende hij niet; de andere twee waren Massou, de beste stokvechter op Justin's plantage, en Scipion, die nu in het kot van mamma

Deborah woonde. Zij keken hem allen aan, als was hij uit de lucht gevallen, om hen op het een of ander te betrappen. Zo stonden ze, David ook, een tel of wat roerloos naar elkaar te zien; daarop verdwenen de twee onbekenden snel over de terreingolving. Scipion aarzelde een oogwenk, en verdween teen ook. Massou was de enige, die bleef. Zijn prachtige borst en schouders glansden van vet en zweet, terwijl hij zich voor David plantte; zijn blik werd klein, de nek ietwat ingetrokken. Hij fluisterde, schor en waakzaam, en niet zonder een begin van grimmigheid:

- Sturen ze jou, om...

Hij voltooide de vraag niet, want David nam hem verwonderd en zonder een zweem van vrees op.

- Wie? wie zou mij sturen? -

Massou ontspande het bovenlijf, nadat hij David's gezicht aandachtig opgenomen had, en glimlachte. Zijn gebit, aangevreten door de suikerdampen, was geel als bij een geit. Hij lei zijn zware handen op David's schouders, zijn stem klonk nog lager en heser:

- Je weet, bij wie je hoort, David. Ik waarschuw je - -

Een eerste vermoeden steeg in David, en tegelijk met dit gevoel van onraad een nieuwsgierigheid naar wat zijn soortgenoten bezielde. Hij keek om zich heen; er was niets dan de rietstengels, het kopje achter hen, niets dan de korrel-aarde onder hun voeten, cicadengesnerp allerwege.

Hij maakte een gebaar in de richting, waarin de onbekende negers verdwenen waren en vroeg op dezelfde gedempte toon, die Massou gebezigd had:

- Wie zijn ze?

Massou's glimlach verstrakte; weer krompen zijn pupillen achterdochtig. Hij drukte een keer met de knuisten op David's schouders, zodat het lichtelijk pijn deed, en zei alleen:

- Bek dicht, dicht, dicht...!

Hij rondde de waarschuwing af door een stokvechtersge-

baar, de vuisten eensklaps ter schouderhoogte gebald, draaide zich om en ging de anderen na.

David bleef in de kleine, hete kom achter. Hij liet zich naar de grond glijden en dacht na. Er werd gecomplotteerd op de plantage. Het had natuurlijk iets te maken met alles, wat er sinds de kloppartijen op St. Pierre en in Point-à-Pître gebeurd was, met de geruchten die er gingen, en met de schoten, wier uitbarstingen hem weer dubbel onheilspellend klonken. Overigens: Massou kon gerust zijn. Hij was geen verklikker. Hij wist werkelijk, bij wie hij hoorde. Hij zou Massou noch Scipion noch iemand anders aan Justin verraden, zomin als hij Justin's geheime wegen verried aan Madame, Melitta of wie ook. Hij zat met de handen onder het hoofd, en dacht aan Madame in de schommelbank. - Hier neerzetten, David. - Teken je nog wel eens negers, David? - Weer was er de drang tot bitterheid en tranen in hem.

Complotten! De hele dag leek vervuld met kruitdamp, samenzweringen en geheime spanning. Hij was nog niet bij het herenhuis terug, of hij hoorde de honden dol te keer gaan; over het hardgebakken leem der oprit klonken hoeven en raderen. Een rijtuig. Hij glipte de keuken binnen. Judith kwam juist, nog na-verend in haar dikke knieën, uit de voorhal terug en zei, dat hij vlug, vlug naar Madame in de tuin moest rennen: Madame de la Pelouse en Mlle Malenfant waren zojuist gearriveerd; ze had ze in de leeskamer gelaten, waar het 't koelst was; waarom stond hij haar zo aan te gapen? Vlug, vlug. - Hij bemerkte bij het herbetreden van de tuin, dat Madame de honden en het rijtuig al gehoord had; ze kwam met lichtgetilde, wapperende rokzomen aanlopen, zo ademloos, als hij haar zelden gezien had.

- Wie, David, wie? -

Hij bleef staan, de hoed in de hand, en meldde de namen van de bezoeksters.

- *Ah*! *Est-ce possible*...

Ze voltooide de zinsnede niet, schoot langs hem en hij volgde traaghartig. Alles was uit de gewone plooi; bezoek nog vóór de middag, onaangemeld, bijna op 't heetst van de dag..! In de keuken liepen la reine de Shéba, Melitta, Judith, Phèbe en de rest in wanorde door elkaar, alsof ze een nieuw spel aan het oefenen waren. Hij was een oogwenk van plan, om weer naar zijn zolder te gaan, maar de nostalgische droefenis welde meteen weer bij hem op. Hij ging naar het negerdorp, waar alles sliep; afdaken en tuintjes lagen verlaten. Hij strekte zich onder de palmen in het hoge gras en sliep zijn siësta uit.

Madame had zich met haar beide gasten opgesloten na het uitgebreide déjeuner, dat de keukenprinsessen klaargemaakt hadden, en de drie vrouwen raakten verwikkeld in gesprekken, die even levendig als gesmoord gevoerd werden. De quadroon, die stil achter haar borduurraam boven vandaan kwam, bood aan, bij de deur te gaan luisteren, wat natuurlijk werd aangenomen. Maar ze kon buiten een paar nietszeggende uitroepen geen jota verstaan, behalve het woord ‘Engelsen’, dat herhaaldelijk terugkwam. - De Engelsen! zeiden ze allemaal met een zucht.

Toen David na de middaghitte in de keuken kwam om zijn maaltijd, hoorde hij het; wat vond hij er van? zo vroegen ze allemaal tegelijk; - wat kon het beduiden? -

- Laat mij in vrede met de Engelsen! zei hij geprikkeld, omdat ze allemaal om hem heen stonden en hem in zijn bewegingen belemmerden. - Laat me eten! Hier de peperpot! Melitta, knijp me de adem niet af! Ruk uit, zwarte feeksen! - Zij hieven over zijn hoofd een schril en gekwetst koor aan tegen hem en elkaar, en hij greep een paar warme maïskoeken van de stapel en vluchtte daarmee de keuken uit...

Het was laat op de middag, toen het schieten na enkele langgerekte pauzes nog één keer opflakkerde en toen voorgoed zweeg. De zon stond midshemels, er hing al moeheid

in het loof, en de cicaden gonsden voor het laatst hun hete en doordringende hymne aan de dag. Uit de richting van molen en leemkuipen kwamen de arbeidsgeluiden amechtiger over. Muggenzwermen fonkelden op in de zon, die met volle banen door hun balletten viel, terwijl de kleine huisslaafjes, gewapend met lange ruige takken, de insecten trachtten te verjagen. De honden richtten zich op uit hun kuil, geeuwden en bleven daarop met gespitste oren staan. David en Hatuey zagen het tegelijkertijd. Ook zij bleven staan wachten, geleid door eenzelfde instinct. Het blauw van de nadag was van een volmaakte reinheid. Daarna brak het punt van evenwicht, de dag gleed naar zijn voltooiïng, en in de verte werd het haarfijn tikken van paardenhoeven hoorbaar, ergens op de kustweg. Hatuey keek David een paar tellen gespannen aan, en David bemerkte, dat de luiaard toch ook zijn gedachten had, toen hij de gegalonneerde koetsierssteek afnam, zich achter de oren krabde, de steek weer opzette, en zonder David aan te zien, voor zich mompelde:

- *Mussieu*' komt niet alleen naar huis...

En zonder overgang voegde hij er aan toe:

- Vast en zeker hebben de Engelsen Point-à-Pître...

Het was, als had Hatuey een gedachte uitgesproken, die iedereen plotseling bezielde. Uit de veranda-deuren, die vlak daarna opengestoten werden, kwamen de drie blanke dames in hun wijde rokken naar het voorplein, en vulden de omgeving met zijdegeruis en hakgetak. Madame d'Ogeron had nog steeds die zweem van jeugdstraling over zich; Madame de la Pelouse, wat jonger dan zij, maar ook onbeduidender, scheen nerveus; ze werkte steeds luidruchtiger met haar waaier, als hadden alle muggen het op haar voorzien; tussen hen beiden trippelde, bejaard en uitgedroogd en nietig, maar zorgzaam gekapt en in bontgestreepte taf gehuld, als wilde zij zó naar een jongemeisjesbal gaan, de zuster van M. Malenfant, volmaakt rustig, met iets ondeugends op haar apinne-

gezichtje... Uit de keukenramen bogen zich een paar glanzende zwarte kroeshoofden, terwijl de kinderen van het negerdorp onverwacht op de staketsels tussen hun, nederzetting en de plantage verschenen en vandaar zwijgend en roerloos naar de blanke gebiedsters staarden. David en Hatuey volgden de dames op gemeten afstand.

De honden stonden nog altijd stil, maar hun nekharen rezen langzaam. Het paardengedraaf verfladderde een oogwenk op de eerste avondzucht. Vlak daarna keerde het terug; bij de eerste kromming werden de ruiters zichtbaar, aanrennende dwergcentauren. Zij wuifden en hun stemmetjes klonken schel en klein. - In David's hoofd hing nog altoos de opmerking van Hatuey: Vast en zeker hebben de Engelsen Point-à-Pître.. en hij wist niet wat te doen: blij zijn, omdat de blanken het schenen te wensen, of afwachten. Er was iets in Hatuey's stem en oogopslag geweest, dat bedektelijk waarschuwde... Hij had nog een waarschuwing gekregen, die dag; plotseling herinnerde hij zich Massou, machtig de nek en het hoofd, de blik wantrouwig bijeengenepen: - Bek dicht! - Tot driemaal toe had Massou ‘dicht’ gezegd. Waren die beide waarschuwingen met elkaar te rijmen? David vermoedde het: zijn mismoedige, tweeslachtige stemming keerde weer; hij richtte de blik bijna angstig in de verte.

Men kon nu de ruiters herkennen. David zag Justin voorop rijden, half achter, half naast hem volgden de anderen: M. de la Pelouse, stijf en lang en mager, M. Beaupré, een jager en ruiter, blakend van levenskracht, en M. Lucas, van wien niet anders viel te zeggen, dan dat hij een blanke en een planter was. Zij riepen weer iets, en David hoorde nu, dat hun geroep triomfantelijk was; zij zwaaiden hun hoeden onder de rit, zij hadden de wachtenden voor het herenhuis al bemerkt, wier aantal nog steeds groeide. Want de zon stond op doven, en de negers kwamen terug van de plantage. Descluzes met het puffend, wasachtig gezicht, dat bleker werd naarmate hij

opgeblazener was, hijgde onder hen, de hoed als waaier gebruikend; meer in de achterhoede volgde Tom Braines, wiens rode halsdoek een bloedvlek op de avond leek. De negers maakten woordeloos plaats, waar zij tussen de rijen doorliepen; nieuwsgierigheid drong tenslotte allen naar de kant van de oprit en het voorplein, waar men, met de dames in de voorhoede, aan de rand van de rijweg bleef wachten, om de ruiters vrij baan te geven. Het volgende oogenblik waren die er ook, levensgroot nu, bestoven, de paardenflanken licht beschuimd, maar alle acht, mensen en dieren, als door één élan gejaagd.

De negers stonden langs de oprijlaan, een deel hunner leunde tegen de staketsels, waarop de kinderen zaten. Allen waren roerloos, woordeloos en op het oog zelfs gevoelloos. Zij keken alleen maar, hoe de blanken elkaar begroetten. Justin en M. de la Pelouse omhelsden hun ega's, iedereen drukte iedereen de hand, steeds opnieuw, alsof men niet genoeg kon krijgen van het weerzien; de dames kusten elkaar en praatten evenals de mannen lachend en luid. David en Hatuey, die de paarden aan de teugel genomen hadden, waren dicht genoeg bij om te horen, dat Hatuey's vermoeden juist was geweest: de Engelsen waren werkelijk de hoofdstad van het eiland binnengerukt! - Toen David naar Justin keek, zag hij, dat deze popelde, om het nieuws den volke kond te doen; zodra de blanken, teruggewandeld naar het herenhuis, bij de veranda-trap waren gekomen, draaide Justin zich om en hief de hand. David gaf Hatuey een wenk, en zij bleven luisterend staan, ofschoon de beschuimde paarden eigenlijk verzorgd moesten worden. David's blik gleed langs de onbewogen negers, over de opzichters en hun mulattinnen terug naar de blanken; Justin rekte zich op de veranda, en overzag de zijnen; Madame stond een paar treden lager dan hij, en keek meisjesachtig bewonderend naar hem op. Het avondlicht gaf haar een soort rose, gebronsde zachtheid, die zelfs door de mazen van haar japon scheen te schemeren. Het grote

handgebaar van Justin kwam David eensklaps belachelijk voor. Zijn meester bezat doorgaans niet zoveel pathos.

- Kinderen! riep Justin plotseling (het patriarchale van het woord was op dat ogenblik al even dwaas als het gebaar), - kinderen, ik heb jullie iets zeer belangrijks te zeggen... Je hebt vandaag ongetwijfeld het schieten gehoord... Er is iets groots gebeurd: in de ochtend heeft een Brits eskader in de omgeving van Point-à-Pître troepen aan wal gezet, die de stad na heftige schermutselingen genomen hebben...! -

Hij zweeg, als om het bij de schranderste luisteraars goed te laten bezinken, dat de royalistische planters natuurlijk aan Engelse zijde in die ‘heftige schermutselingen’ betrokken waren geweest.

- De militie van kapitein Lacroix, ging Justin met luider stem verder, - die tot nog toe optrad namens de schandelijke en wreedaardige Conventie, is verslagen. Collot, de verjager van onzen ouden vriend en beschermer, den seigneur d'Arrot, is op zijn beurt smadelijk verjaagd, en misschien al op de vlucht naar de Verenigde Staten... dat gezegend land, waar men zo verzot is op republikeinen en democraten...! -

M. Lucas trok zijn alledaags gezicht in een plooi, die een lachje van ironie moest aanduiden; de dames keken elkaar veelzeggend aan. De wind stak nog een keer over de tientallen hoofden op en liet de dode palmblaren als messen langs elkaar schuren. Geen van de negers of negerinnen verroerde zich.

- Kinderen, begon Justin weer, - deze verandering van zaken is uitermate gewichtig, en ik hoop, dat jullie het allemaal inzien... De troepen van Zijne Britse Majesteit hebben ons eiland bezet, maar niet als overweldigers! Zij hebben ons toegezegd, ons woonoord, onze haardsteden, onze arbeid te beveiligen, totdat de anarchie in het moederland ten val is gebracht en Frankrijks wettige regering terugkeert... tot ook de vrede in de koloniën is hersteld... De vlag van de republiek, die zoveel misdaden gedekt heeft, de ambtenaren van de repu-

bliek, de republiek zelf zijn op Guadeloupe a f g e s c h a f t !.. Wij, uw meesters, en de Engelsen, ons aller beschermers, erkennen niet anders dan de leliebanier der Bourbons en de wetten van ouds... *Vive le Roi!*

Hij was al nadrukkelijker gaan spreken, en de laatste woorden beet hij er nagenoeg uit. David keek vol verwondering naar den zwetenden, wild gebarenden man in zijn stoffige rijjas en met de uiteengewapperde haren, wiens redevoering kennelijk voor de blanken bedoeld was geweest. Hij herkende nauwelijks den hem vertrouwden Justin; geen der blanken was deze avond meer zichzelf; zij schenen te zijn aangeraakt door iets onnoemelijk opwindends. Ton Braines, die bij de zinswending omtrent de 'Britse Majesteit' de hand al naar de hoed had gebracht, rukte die bij Justin's laatste woorden van het hoofd en herhaalde de zegekreet, die in zijn mond iets van krijgsgeschreeuw kreeg en op de negers in de eerste plaats een verlammende indruk maakte. Zij volhardden in hun dof, bokkig zwijgen, er ging alleen een onbehaaglijk deinen door hun gelederen. Op dat ogenblik bemerkte David pas Massou, die voordien blijkbaar achter een vrouw met een wijd uitstaande hoofddoek verborgen was geweest, en zich nu een oogwenk vertoonde. Hij scheen te glimlachen; de vechtersborst ging haastig op en neer. - Tom Braines, met nog meer nadruk en grimmige blikken naar de negers gekeerd, herhaalde zijn kreet, dit keer bijgestaan door de blanken op de veranda, door Descluzes, de concubines en de quadroon, die uit het keukenvenster wuifde. - David trok in allerijl de paarden naar de stal, gevolgd door Hatuey, om wiens mond zich een verdrietige en tegelijk honende kerf aftekende. Ze bonden de rijdieren in de al schemerige ruimte vast, en terwijl David de beesten met een oude deken begon droog te wrijven, vroeg hij:

- Hatuey, wat wil dat zeggen: de republiek is afgeschaft? En wat moeten wij op Guadeloupe met Engelse troepen?

Vlak daarop besefte hij, dat hij zich door die vraag verraden had van een zijde, die hij nooit aan iemand had willen openbaren. Maar Hatuey, kennelijk evenzeer in beslag genomen door zijn eigen gevoelens, merkte niet, dat David een altoos tussen hen bestaande terughoudendheid verbroken had, en antwoordde, zich niet minder bloot gevend:

- Dit is het einde van de vrijheid...

- Van welke vrijheid? - wilde David verwonderd vragen, maar hij hoorde terzelfdertijd buiten een zwak geroep uit negerkelen. De slaven waren nu blijkbaar toch zo ver, dat zij met de oorlogskreet der royalisten instemden... David zag den zwarten koetsier van M. de la Pelouse uit het donker der stal opduiken, waar de man ongetwijfeld sinds zijn aankomst had liggen slapen, gooide hem de wrijfdeken toe en ging weer naar buiten. In die paar minuten was de avond gevallen. De zon vergleed achter de plantage in een wankele waaier van rood. De laatste negers verspreidden zich over de paden van hun dorp, de blanken waren al naar binnen. Toen David in de richting van het herenhuis liep, begonnen achter de tuindeuren en hoge voorruiten feestelijke schimmen van kaarslicht te bewegen.

Het werd een avond van zegevierende vreugde voor de blanken. La reine de Shéba barstte bijna van zenuwachtigheid en hitte uit haar vel voor oven en fornuis, maar zij bracht een groots diner tot stand. Er was damast en kristal ter tafel en het fraaiste zilver met de emblemen; de dames droegen shawls van de schuimigste kant en de heren, gebaad en bijgeborsteld, dronken het beste champagne-merk, dat Justin in zijn koud gemetselde kelder bewaarde. Telkens, als David een fles moest gaan halen, scheen het buitenlicht ietwat bleker door de kieren van het luik. Midden in de nacht, toen de gesprekken begonnen te stokken en Justin met alle geweld zijn gasten wilde blijven amuseren, liet hij David een paar neger-muzikanten in de nederzetting wakker maken. Zij volgden slaapdronken en ge-

dwee met hun instrumenten en speelden lang aaneen hun eentonig-hoge oerbosmuziek, totdat het op de zenuwen van de gasten begon te werken en men de slaven ten teken, dit het mooi genoeg was, een paar Spaanse muntjes voor de voeten gooide. De nanacht kreeg al de duifkleur, die aan de dageraad vooraf gaat, toen de gasten naar huis terug wilden, trots het aandringen van Justin, dat iedereen kon blijven logeren. Het werd een luidruchtig, chaotisch afscheid. M. de la Pelouse en M. Lucas waren zo aangeschoten, dat zij hun kleppers niet meer konden berijden, Mlle Malenfant moest naar huis gebracht worden, maar er was door de dronkenschap van den eigenaar geen plaats meer voor haar in het cabrioletje der Pelouses, waarmee ze gekomen was. Justin hakte de knoop door en gaf Hatuey bevel, de barouche in te spannen en daarmee de kleine, volmaakt evenwichtig gebleven dame alsmede M. Lucas in zijn onbekwame staat naar hun woonsteden terug te brengen. Er werd nogmaals gekust en onsamenhangend gecomplimenteerd: de gloriedag was voorbij...

David stond in de schaduw der veranda en keek toe, hoe de rijtuigen, begeleid door M. Beaupré te paard (hij werd nooit dronken), als spookwagens weg reden. De late nacht was bedauwd, vol oorspronkelijke aardgeuren; de nacht zoog alle geluiden van hemel en zee en eiland in; de nacht kreeg de gespannen stilte van een harp, waarover men de vingers van den bespeler voelt tasten. - Alleen in de keuken vernam David nog gesmoord gegrinnik: de slavinnen ruimden de serviezen op en leegden ondertussen de restjes champagne tot op de ziel. Het duurde lang, eer David den pathetisch doorlallenden meester in zijn nachthemd gehesen en te bed gestrekt had; en zelfs toen nog wilde Justin niet bedaren en stak met David als enigen hoorder een lange donderrede af tegen de democratie, die gesel der natiën.

... Toen David eindelijk op zijn matras boven het koetshuis lag, werd het al morgen. Maar hij sliep niet. Hij moest

te onrustig denken aan het vele, dat in hem botste: beelden, gezegden, stemmingen... De republiek is afgeschaft! had Justin de negers toegeroepen, en ook aan het diner had hij het meer dan eens gejuicht. David had nooit iets van politieke partijzucht begrepen; maar eensklaps herinnerde hij zich een spreekwijze van mamma Deborah, die-als het ware diep en vermanend uit zijn geheugen rees en zich bij de waarschuwingen voegde, die hij in de afgelopen uren ontvangen had: - Wanneer de blanke meester juicht, heeft de zwarte slaaf meestal reden tot klagen.

- Alles voegde zich samen tot een last op zijn hart; en hij lag slapeloos met hetzelfde heimwee en dezelfde onverklaarbaar trieste neiging tot schreien, die hem eerder op de dag ontmoedigd hadden.

[V]

De ontmoediging bleef in de eerstkomende dagen. Er broedde iets in het negerdorp, dat aan David's bekommernis niet ontsnapte, ook al wist hij niet, wat het was. Met een duister zintuig voelde hij de stemming zwenken naar een mengeling van neerslachtigheid en verzet. Het was de terugslag op de gebeurtenissen te Point-à-Pître, die zelfs de negers in hun slavenstaat niet ongemoeid liet.

De negers konden overigens niet weten, dat deze gebeurtenissen in heel de West stof voor het dagelijks gesprek vormden. Zij wisten niet, dat de vrijheid nooit zo beklaagd en verwenst was als op dit ogenblik van de bezetting van Guadeloupe door de Britten. Zij konden niet weten, dat de verslagen republikeinen in de gevangenissen van het fort het woord *liberté* met wraakzucht en hunkering jegens de buitenwereld uit-

zuchtten. Ze konden evenmin weten, dat de planters - de suiker in de eerste plaats - het woord slechts nog honend gebruikten; zij konden zich veroorloven, er op te schelden! Maar de negers zelf spraken er over. David bemerkte het, als hij des avonds onder zijn oude makkers verscheen; er werd nog wel gedanst, de dobbelzuchtigen lieten de geblutste stenen rollen, de stokvechters stonden, omringd door kijkers, als kemphanen tegenover elkaar. Maar het was niet meer het enige. Er werd heimelijk gepraat, althans door sommigen; als David in hun buurt kwam, gingen de bijeengestoken hoofden vaneen, en zweeg men; maar het kon soms toch niet zo gauw gebeuren, of hij vernam, dat zij het over artikel 1 hadden. Hij dorst hun het wantrouwen niet eens kwalijk nemen, maar hij trok het zich aan.

Er kwam een avond, waarop David begreep, wat Hatuey's opmerking over het einde der vrijheid betekende. Hij kwam slenterend het paadje tussen de stro- en leemhutten af, dat naar het ‘plein’ voerde - de platgetrapte, harde open plek onder de doodse bomen -, toen hij van de andere zijde een oploop zag naderen. Hij liep vlugger en zag tussen een gedrang van mannen, vrouwen en kinderen, dat er iets op een rietmat gedragen werd. Het benauwende daarbij was, dat men alleen maar duwde en drong, - niemand bijna zei iets, riep iets, zoals David dat bij andere opstootjes gewend was.

Toen David vlak bij de drukte was, zag hij, dat men in de rietmat een meisje torste. Hij bleef staan, om de stoet voorbij te laten gaan; het kind werd kennelijk naar huis gebracht. Eerst dacht hij, dat het meisje uit een boom was gevallen, of zich de enkel verstuikt had; maar hij begreep uit de stilte en zag aan de mensen, dat het iets heel anders moest zijn. Het kindergezicht was grauw en gerimpeld als bij een aapje; maar de ogen stonden vol ontzetting gesperd en keken gejaagd van den een naar den ander. Men had het kind in een dun katoenen vod gewikkeld; hier en daar vertoonden er

zich bloedplekken op. David wendde het gezicht in een voorgevoel van onheil af, en hield een van degenen aan, die achter het gedrang liepen.

- Wat is er met haar?

- Braines deed het, zei de man.

David bleef staan en keek, hoe men het verkrachte meisje bij haar moeder binnenbracht. Hij liep langzaam door de drukkende stilte van de nederzetting naar het erf van het herenhuis terug. Hij dacht aan de bepalingen van de Code Noir. De blanken maalden dus niet meer om de Code Noir. Het beeld van het ontstelde, bebloede kind keerde, met geweld verdrongen, met geweld terug. Iemand moest het tegen Justin zeggen. Wie? - David draaide om de veranda heen, waarachter de verlichte ramen rezen, en keerde naar het koetshuis terug; maar weer werd hij naar het herenhuis getrokken en na een laatste aarzeling liep hij de keuken binnen, besloten, het feit aan de slavinnen te vertellen. Vast en zeker zou het dan wel tot de meesters doordringen. - Alleen Phèbe en la reine de Shéba waren binnen. Hij zat een tijdje ineengedoken in een hoek, totdat Phèbe hem aanstiet:

- Ga naar je bed, als je slapen wilt, nikker!

Hij stond op en vond niet de moed, hun van het meisje te vertellen. De lichte, glanzende keuken met de twee tevreden, zwarte vrouwen had iets, dat hem verbood, aan de jammer van daareven te denken. Het scheen hem zelfs, dat men de schanddaad van Braines misschien overdreven had. Zeker, de neger, dien hij er naar gevraagd had, had hem verteld, dat het Braines' werk was. Maar misschien had hij, David, door de halve schemering, in het gesmoorde avondlicht alles verdraaid en veel erger gezien. David wist diep in zijn hart, dat er niets overdreven was. Hij voelde zich ongelukkig, innerlijk nog pijnlijker doorsneden, dan wanneer de negers gezamenlijk een van die slepende, eindeloze koorzangen begonnen, waarbij hij het liefst als een kruipkind in de schoot van mamma

Deborah terug had willen vluchten, om zich daar voor het leed van die zang te verbergen...

Een dag of wat meed hij de nederzetting. Het gevolg was, dat ze hem juist daardoor machtiger trok. Hij kon niet laten, om met de vallende avond weer naar het ‘plein’ te slenteren. Hij liep tussen de lage hutten, de smalle leempaden hadden iets leegs en eenzaams, de schaduwen van de onvruchtbare palmen beschutten niet. Hij trof de negers en negerinnen op de drempels, in het gele gras, op het leemplein; er hing een grimmige kalmte, een afwachten, dat met vertwijfeling en afweer doortrokken scheen. Het verontrustte hem als een beschuldiging; - wat was er, waarin hij te kort schoot? Hij ging temidden van hen zitten, als moest hij mee wachten. De wind stak op vanuit de zee; de dorre palmen klepperden als skeletten. De negers gingen één voor één naar huis. David speurde, of hij Massou of Scipion niet zag; hij liep zelfs langs hun hutten. Maar alles was er donker, wrevelig en gesloten.

Ja, er broedde iets. David deed zijn best Hatuey weer aan het spreken te krijgen. Wat zou de dagdief eigenlijk precies weten? Ook hij had zijn vrienden in het dorp, zijn broers en zijn ‘vrouw’. - Er is een complot op de plantage, zei David tegen den koetsier. Hatuey schudde het hoofd, maar ontkende niet, dat er in 't geheim vergaderd werd. Er waren mannen van San Domingo geweest, en Massou had ongetwijfeld plannen... David staarde den luiaard aan: wat had San Domingo er nu mee te maken? Toen Hatuey zag, dat David veel slechter op de hoogte was dan hij voorwendde, werd hij opnieuw uiterst behoedzaam. Maar dit keer liet David hem niet los. De zucht om alles te weten, die hij voor het eerst bemerkt had, toen hij Massou en Scipion met de vreemdelingen betrapte, maakte hem plotseling koppig en zelfs fel. Hij *wilde* nu eindelijk op de hoogte zijn van wat er op de plantage voorviel; hij *wilde* niet langer blind, doof en stom tussen de samenzweringen door wandelen! Hatuey liet zich na David's

smeken en dreigen een uitleg afpersen: wist David dan werkelijk nog niet, dat de negers op San Domingo zichzelf bevrijd hadden en heer en meester waren op hun eiland? Hun aanvoerder was Toussaint, die zich Louverture noemde en hij had de rang van generaal.

- En de planters dan? - vroeg David, geschokt door de bondige mededelingen van den koetsier.

Hatuey maakte een gebaar van keel-afsnijden.

- Geen blanke, geen Fransman, geen Brit, geen Spanjool heeft er meer iets te zeggen! -

Toen David na dit gesprek buiten kwam, schrok hij. Descluzes stond voor het koetshuis, en monsterde hem met een schuinse, afkerige blik. Had de opzichter geluisterd? Hij groette den bleken, opgeblazen man nederig en ging vlug en geruisloos achter hem langs naar het herenhuis. Hij voelde de blik van den drinker in de rug als een gevaar. En weer besefte hij, wat Hatuey bedoeld had met het ‘einde der vrijheid’.

Er kwamen dagen, waarin David moeizaam begon na te denken, en waarin de dingen hem in een nieuwe samenhang voor ogen traden. Daar waren Justin en zijn vrienden, de aristocraten, geholpen door hun opzichters en de Britse soldaten; aan de andere kant stonden Massou, Scipion, zij allen, die door de blanken gecommandeerd werden, de levende meubels der plantage... Hij dacht aan het meisje in de rietmat... Vrijheid? Wat was dat: een bestaan zonder meester, een leven zonder de zweep van Braines, of de bespijkerde zolen van Descluzes? De vrijheid behoorde bij de revolutie, ze had behoord bij de nu afgeschafte republiek. Hoe? Hij wist alleen, dat de mulatten en vrijgelaten kleurlingen hun burgerrechten sinds korte tijd weer kwijt waren. Met de komst van de Britten was de driekleur weer door de leliën vervangen. De planters regeerden als van ouds in de Assemblee. Kapitein Lacroix en zijn mannen waren gesneuveld voor de Conventie

en Robespierre, voor de republiek en de driekleur. En wat was er van aan, dat men op San Domingo een zwarten generaal had? Was dat mogelijk... géén planters, wel een zwarten generaal? Het denkbeeld verwarde hem. Het begrip der vrijheid verschrikte hem door zijn naaktheid, zoals de naaktheid der lichamen het de blanken deed. De begrippen schenen hem met elkaar verbonden, trots het feit, dat negers en negerinnen nagenoeg naakt liepen en de meesters volslagen gekleed. Vrij en naakt.

Enkele middagen na het gesprek met Hatuey begon David voor 't eerst weer uit eigen beweging te tekenen. Hij tekende de vrijheid, die hij vreesde. Ze was geweldig en naakt. Ze leek op sommige der jonge negervrouwen, maar ze liep rechtop en torste geen last op haar hoofd. Ze schreed met een zwaard in de ene, een fakkel in de andere hand. Ze was zwart; ze was niet de vrijheid der blanken, die willekeur is en despotie van de eigen wil; ze was de vrijheid der negers. Ze was meer dan levensgroot gedacht; om het te doen uitkomen, tekende hij aan haar voeten een paar kinderen, aards en klein. Ze was volmaakt als een godin. Schoften als Braines zouden haar niet durven aanraken. Hij tekende de gestalte in een mengeling van geestdrift, aanbidding en stille ontsteltenis. Hij voelde, dat het tekenen van zulk een figuur een misdrijf was. Hij verborg de tekening op een afzonderlijke plaats in de daklaag en ging wel twee maal daags kijken, of de plek niet opviel. Terwijl hij en de quadroon des avonds aan tafel bedienden, had hij een kwellend besef van schuld, als hoorde hij al tot het laagste complot. Er was iets van een tweegesprek in hem gaande; de ene helft van zijn ik bestreed de andere.

- Verraad is onder alle omstandigheden laaghartig.
- Ik heb niemand verraden.
- Je bent toch zwart?
- Ik weet, bij wie ik hoor.
- Je bent niet eerlijk; je bedriegt je meerderen.

- Je bedriegt jezelf...

Justin was sinds de bezetting van Point-à-Pître door de Britten goed geluimd. Hij praatte des avonds opgewekt tegen Madame: er moest spoedig weer eens een kinderpartij gegeven worden, ook de jeugd moest de val van het republicanisme vieren. Madame, die haar straling van de overwinningsdag al weer kwijt was, maar Monsieur toch meer boeide dan voorheen (zoals David opmaakte uit Justin's verminderde bezoeken aan de hoofdstad) ging graag op de plannen in. Ze spraken breedvoerig over hun dochters, met de sentimentaliteit van ouders, die hun kinderen niet dagelijks zien; ze overwogen, wie er bij zo'n feest uitgenodigd zou worden; wat men doen kon, om de kinderen te vermaken. - Eens op een avond had Monsieur een heel voorstel: ze zouden paardrijden door de heuvel-kopjes, zee-lekkernijen eten, die men van de Caraïben-vissers bij Pointe des Chateaux moest laten komen; laat op de avond kon er voor het huis een vuurwerk ontstoken worden, en David moest decoraties voor het feest ontwerpen. - David schrok bij het horen van zijn naam op en bleef een tel of wat roerloos staan, terwijl Madame vroeg: - Je bent je kunst toch nog niet verleerd, David? en er meteen aan toevoegde, dat hij maar eens gauw moest laten zien, wat hij de laatste tijd gemaakt had. Hij dacht aan de zwarte Vrijheid, en ging met een bonzend hart naar zijn zolder. Madame had de vraag zo gesteld, dat hij even aan een valstrik geloofde, en aan Descluzes dacht. Of was het alleen zijn slecht geweten?

Op zolder stopte hij het nog altijd onvoltooide zelfportret bij de Liberté en zocht haastig iets uit, dat een inspectie der meesters verdragen kon: waterverfschetsen van de tuin en het huis, gezien van de omringende terreingolvingen, een tekening van het pony-veulen, een paar bloemen- en vruchtenstudies. Justin keek ze vluchtig door en zei: *Bien touché*, - en liet zich het vlees nog eens aangeven. Madame bestudeerde alles door haar oeillettes met meer zorg, vooral de bloemen,

en vond, dat David vaker met kleuren moest werken. Hij stond onderworpen achter haar en zei: - *Oui, madame, certainement, Madame*; om onverklaarbare redenen rees het beeld van Bastiat in zijn geheugen, mager, vergrijsd en geestdriftig; hij hoorde de stem van den leermeester: Als je later in Parijs werkt... - Hij keek naar zijn bezitters, voor wie er maar één vraag bestond: of zij tijdig rijk genoeg zouden zijn, om in datzelfde Parijs van de rest van hun bestaan te genieten. Plotseling voelde hij, dat hij als het ware uit zijn eigen lichaam trad en zichzelf van buiten-af bekeek: Kijk, die zwarte daar, dat is David, de zoon van Pélagie, de slaaf, die elke ochtend de pot-de-chambre van zijn meester leegt; - wat had hij misschien elders kunnen zijn?... -

Hij hoorde de stem van Madame, hij zag Justin glimlachend luisteren en onderwijl zijn zak-uurwerk opwinden: het ontging hem volstrekt, wat ze zeiden, wat de zin van hun gebaren was. Er kwam een floers voor zijn ogen, een onbekende pijn trok zijn borst kortstondig samen; hij had - waarom, dat wist hij niet - de kracht van een Massou willen hebben... Het floers trok weer op, hij hoorde en zag, hoe Justin zijn stoel achteruit schoof, opstond, naar Madame toeliep, haar hand kuste; hij stond al bij de deur, opende die met een buiging, volgde zijn meester op diens schreden naar buiten - de knecht van altoos.

[VI]

- Een vlokje haar, een stukje huid van de hiel, een stripje nagel van vinger of teen: onweerstaanbaar als liefdesamulet voor mannen -, zei de quadroon behaagziek, terwijl David zijn noenmaal at en de slavinnen om hem heen kakelden,

lachten en onderwijl hun werk deden. De quadroon, die grote romanlezeres, was sinds lang bezig, hem met haar netten te omspinnen; ook nu stond zij tegenover hem in een houding, die er op gericht was, haar boezem te doen uitkomen als ‘een paar exquise halfronden’, zij het dan tot haar leedwezen niet ‘van albast’. Ze had nauwelijks haar minnerecept geuit, of er werd furieus gescheld; ze zwegen allemaal.

- Dat is voor David, zei Judith eindelijk, die er in deze dingen een onbedrieglijk voorgevoel op nahield.

De jonge Phèbe werd als verkenster op het bellen afgestuurd en keerde terug met de melding, dat men inderdaad David nodig had. Hij verliet zijn maal en vond Justin in de leeskamer met het palissanderhouten schrijfbureau, de geelgeworden gipsbeeldjes op zuilen van geschilderd marmer, de her en der gestrooide oude boeken en pamfletten, waaruit de kinderen zonder vragen silhouetten plachten te knippen; en behalve Justin was er nog iemand, dien hij niet kende: zeker geen blanke van rang, want hij droeg in zijn stoffige logge laarzen een linnen broek, zijn pandjesjas was verkreukt en zijn jabot beduimeld en vuil en naar het scheen slechts voor de gelegenheid omgeknoopt. Aan de wapens in zijn ceintuur kon David hem thuis brengen als een opzichter, ongetwijfeld van een der omringende plantages.

Toen David voor Justin bleef staan, zag hij, dat het gezicht van zijn meester een balsturig-bekommerde uitdrukking vertoonde.

- David, zei hij, - je moet onmiddellijk een rijpaard zadelen... Neem er maar een van de kinderen. Ik heb brieven, die je bezorgen moet. -

David boog zwijgend het hoofd. Justin ging achter het bureau zitten en trok de inktkoker heftig naar zich toe. Het nerveus gebaar liet de ganzeveren pen op de grond rollen, David bukte zich vlug, om ze op te rapen. Justin's gezicht was vagelijk rood geworden, als schaamde hij zich voor den anderen blanke

om zijn onbeheerste emotie. David keek den man tersluiks in 't gezicht; het was een alledaags gezicht, dat echter naast de pathetische gipsen majesteit van Lodewijk XIV een zonderlinge mengeling van domheid en kruiperigheid kreeg.

- Maak voort, David, zei Justin, de vingers trommelend op het papier, - zodra je klaar bent, kom je de brieven halen. En neem vooral het snelste paard!

Toen David terugkwam, lakte Justin juist de brieven dicht. Het waren er een vijftal. De blanke was weer verdwenen, maar de lucht van zijn aanwezigheid, snuiftabak, drank en zweet, de vulgairste blankenlucht, die David zich maar denken kon, hing nog in de leeskamer. Justin scheen er geen last van te hebben. Zijn gezicht stond nog altijd zwart, maar er was voor de mokkende uitdrukking een zekere ongerustheid en verslagenheid in de plaats gekomen. David bemerkte, dat Justin zijn zorgelijkheid niet wilde laten blijken, en onder het mom van kort aangebonden, zakelijke bewegingen verborg. Hij hield David de brieven in de geheven hand voor, en vroeg:

- Ik kan je toch vertrouwen... niet waar?

David's ogen knipperden een seconde; een onwillekeurig schokje ging door hem heen. Hij keek naar zijn muilen en zei op zo vast mogelijke toon:

- Monsieur kent mij...

Justin liet een kuchend, onaangenaam lachje horen.

- Kennen...? Nu goed: het beste zal zijn, niet te twijfelen...

Hij legde de gelakte brieven in David's hand.

- Hier zijn de brieven. Je weet, waar de heren wonen; ik heb de adressen in volgorde op elkaar gelegd. Je maakt voort als de wind en vervoegt je rechtstreeks bij mij, zodra je terug bent. Heb je gegeten?

- Ja, monsieur, zei David, ofschoon zijn maag nog half leeg was.

- Vooruit dan, zei Justin, zijn gele kamerjapon weer dicht

trekkend over de naakte gladde borst en de slaapbroek, waarin de komst van den vreemden opzichter hem blijkbaar verrast had. - Rijd, alsof ons leven er van af hing...

Hij en David namen elkaar een vluchtig, vragend ogenblik op. David kon uit Justin's blik niet opmaken, of hij het werkelijk zo somber bedoelde, als het geklonken had; Justin's trekken stonden overigens donker genoeg. Hij hield de brieven met voorzichtige vingers vast, om ze in de gegeven volgorde in zijn zadeltas te kunnen bergen. Justin zuchtte een keer, alsof hij nu maar alles aan het goedgunstig toeval overliet en boog zich nog eens naar de schrijftafel. David zag hem een der laden opentrekken en deed een stap terug: Justin haalde er een pistool uit, dat hij een tel of wat op de hand woog. Daarop keerde hij zich streng naar David:

- Hier, zei hij, - neem dit mee. Men kan niet weten...

Voor het eerst roerde zich David's onbehagen in de hele aangelegenheid. Zijn stem was laag:

- Wat kan men niet weten, monsieur?... Ik neem liever geen wapens mee... Wie zou nu een neger iets doen?... Ik kan trouwens niet schieten... -

Justin nam zijn vrije hand en drukte het wapen er in. David zag, dat zijn meester diep onder de indruk van een of andere dreigende en verbijsterende gebeurtenis moest zijn, en zijn onbehagen groeide.

- Neem mee, zei Justin korzelig kort; - er is niets aan... De vinger aan de trekker: zó... Als je schiet, eerst de haan met de duim achterover halen... *Diable*! sta niet zo te fietelen... Heb je me begrepen?

David zag, dat Justin onwrikbaar was, wat het wapen betrof, en fluisterde:

- Ja, monsieur...

- Ruk uit dan, gauw...

Hij duwde David de leeskamer uit, en David liep met het schietwapen in de hand, alsof het een helse machine was,

waaraan een brandende lont hing, ver van zich, in de andere hand de brieven. Hij bevestigde het pistool aan de zadelriem, zo, dat de loop langs de paardenbuik naar de grond wees. Hij had een oogwenk het voornemen, het ding onderweg van zich te smijten en straks, bij zijn terugkeer, te zeggen, dat hij het verloren had. Hij reed, nog altijd met het gevoel, dat hij aan alle kanten door ontplofbare gevaren omringd was, over het voorplein, maar niet de oprit af: hij had de adressen bekeken en uitgerekend, dat hij beter de binnenpaden nemen kon, die talrijk waren, weliswaar niet zoo begroeid als de hoofdwegen, maar meer beantwoordend aan het bevel van Justin, om voort te maken. Hij was al ter hoogte van de werkgebouwen, waarlangs de ezels en de negers in een slingerende rij naar de molen sjokten, toen hij bedacht, dat hij eigenlijk proviand en water mee had moeten nemen; het was de vraag, of men het hem op de plantage zou geven, waar hij de brieven moest bezorgen. Maar hij had geen zin, terug te keren naar de keuken vol vrouwen; hij sloeg het paard met de vlakke hand op de bil, het kwam in een draf, en alras reed hij tussen de rietbossen door, die op deze plek haast een hoogte van twee manslengten hadden en dientengevolge gauw afgesneden zouden worden. Hij was van plan de heuvelweg te kiezen, die tussen de plantages doorliep, waar hij achtereenvolgens moest zijn: die van M. de la Pelouse en M. Lucas. Nog noordelijker lagen de plantages van M. Beaupré en M. Falconet; David betreurde het alleen, dat hij de binnenpaden daar niet zo goed kende, wat hem zou dwingen de hoofdwegen te volgen; maar het ergste oponthoud betekende toch wel de omweg, die hij nemen moest, om den laatsten adressant, M. Malenfant, te bereiken. - M. Malenfant woonde buiten de zóne der suikerplanterijen; hij verbouwde indigo en had daartoe de bijna boomloze streek achter Le Gozier uitgekozen. Hij was een der zonderlingste mensen, die David ooit onder de blanken had meegemaakt, en ongetwijfeld de oudste planter op Gua-

deloupe, dat hij eenvoudig niet scheen te willen verlaten. Waar de andere planters zich haastten, hun zakken te spekken en zo spoedig mogelijk naar Europa terug te keren, scheen hij die terugkeer te schuwen, zo niet te verafschuwen. Hij leek zo verzot op het eiland, of hij er niet van scheiden wilde, aleer hij alle mogelijkheden had uitgeput, die het de blanken kon bieden. Hij was begonnen in de cacao en de koffie - nu cultures voor kleinen en nieuwelingen. Hij had zich moeiteloos opgewerkt tot de suiker. Plotseling had hij alle planterij er aan gegeven, om zich toe te leggen op de invoer van zwart werkvolk, en de ene Britse slavenhaler na de andere was door hem gecharterd. Toen hij daarvan zijn bekomst had, werd het Europees vee: paarden, ezels, hoorngedierte. Nu waren er ook op Guadeloupe hele kudden van de zware runderen van Vevey, geiten van de Midi, en alle kruisingen van Pyrenese paardjes met spaanse burro's en hun variëteiten, tot heil van blank en zwart. - Intussen had M. Malenfant ook die invoer gestaakt, om zich met zijn zuster - die evenals hij ongetrouwd was, en de huishouding voor hem deed - in Les Habitants te vestigen, een nest aan de westkust van La Basse Terre. Klaarblijkelijk was dit verblijf door de beide vitale, bruine en foeilelijke mensjes - die door velen voor tweelingen gehouden werden - beschouwd als een onbeperkte vacantie, gewijd aan natuurmin, schildpadvisserij en jacht. Mlle Malenfant had in die dagen de prachtigste kapellenverzameling weten aan te leggen, die men zich denken kon, en zelfs de beroemde Moreau de Saint-Méry (dezelfde onderzoeker, uit wiens boek Bastiat eens den jongen David tevergeefs had willen onderwijzen) was er door in de wolken gebracht. - Maar ook dit was niet het laatste stadium in de reeks van gedaanteverwisselingen geweest, die M. Malenfant doorlopen had; terwijl er op la Grande Terre al een heel nieuw plantersgeslacht gevestigd was, dook hij plotseling weer in de hoofdstad op en verraste de inheemse wereld door de

aankoop van een indigo-plantage. Indigo! de gewaagdste en grilligste speculatie, waarmee men even snel rijk als straatarm kon worden; want niets hing zozeer als de indigo af van de markt, de mode en niet te vergeten van de gunst der passaten... De quadroon had dit alles aan David verteld; zij interesseerde zich ongemeen voor al wat de planterswereld betrof en legde het oor onvermoeid te luisteren. M. Malenfant, zo had ze er bij gevoegd, moest wel een fortuin bezitten, om al deze proefnemingen ongeschokt te kunnen volvoeren... David herinnerde zich haar gezegden, nu hij de brief van Justin voor den ouden zonderling op zak had; en hij zag M. Malenfant ook in de geest voor zich: een curieuze, geschrompelde, kleine avonturier, die er uitzag als een bejaarde baviaan, welke zich in abbé-gewaad heeft gestoken, altoos in het zwart met witte bef, sinds de laatste tijd gewapend met een gouden bril en sinds mensenheugenis met een pedanterie, die hem haarfijn van alles op de hoogte deed zijn en tot den ogenschijnlijk stijfsten en traditioneelsten aller stervelingen maakte... David stelde zich ook de ietwat ondeugende apinnegrijns voor van Mlle Malenfant, die haar broer trouw gebleven en met hem oud geworden was op Guadeloupe. Zou zij het nooit betreuren, dat ze niet naar Frankrijk was teruggekeerd, toen ze jonger was en met haar vermogen zeker nog een man had kunnen lijmen...? Wat voor nut had het, op dit eiland te blijven, als men vrij was en geld had...? Parijs! Het steeg weer uit de schemering van David's gevoelswereld, dit woord der betoveringen, deze heksennaam van onbekende fortuin, formule van al wat onbereikbaar was.

Hij had de sterk hellende weg bereikt, die de plantage van Justin d'Ogeron doorsneed; een rij van divi-divi-bomen, gewelddadig naar één zijde gewrongen door de overheersende passaat, zoomden met hun martelgedaanten zijn pad. Hij hief zich op in de stijgbeugels en overzag de plantage; het herenhuis, half zichtbaar in een mantel van onbesnoeid, wollig

groen, oprit en park, waartegen de dode geboomten van het neger-dorp als verbrand afstaken. Tussen de nederzetting en de plek, waar hij stond, droeg het golvend terrein de aanplantingen op haar landruggen naar hem toe, wisselend van tint en gehalte al naar de stand van wasdom en aanbouw; men onderhield minstens altijd drie oogsten tegelijk op de plantage, opdat de suikerlevering zonder onderbreking kon doorgaan. David hief de blik over de rietvakken, over het herenhuis en de zwarte nederzetting heen naar de verte, waar onder eenzame en verminkte bomen de ‘moederborsten’ van het flauw glooiend landschap met aquareltinten gepenseeld lagen. Daarachter - een ingehouden fonkeling van ultramarijn en zilver, meer in de dampkring aanwezig dan volledig zichtbaar: de zee. Het eiland bleef eiland, ook al zag men het water niet.

David nam de hand van de ogen; het drong eensklaps tot hem door, dat hij bevel had gekregen, zich te haasten; en aan de zadelknop bungelde, enkele minuten aaneen vergeten reeds, het pistool! Hij vloekte zachtjes en bracht het paard door een paar kniestoten weer op gang, zich afvragend, wat er eigenlijk voor onrustbarends aan de hand was en wat er wel in de brieven zou staan. Terwijl hij voor zich keek, waar de kalkige, stuivende weg geleidelijk tussen de rietbossen daalde, die de divi-divi-bomen links en rechts weer vervingen, hoorde hij een gerekt fluitje. Hij wilde zich als de wind uit de voeten maken, gewaarschuwd door een ingeving, dat er iets haperde, toen het al te laat was; uit de rietbossen sprongen een twintigtal negers, die hem de smalle weg versperden. Onder de voorsten herkende hij Scipion. David's paard steigerde even en stond stil.

De mannen naderden en omringden hem zwijgend; een paar hunner tastten naar de halster van het paard en kalmeerden het trillende beest. David begreep niet goed, waar deze overval toe dienen moest. Scipion drong door tot vlak naast de

paardenhals, leunde tegen de zadelrand en vroeg, als terloops:

- Waarheen, David?

David liet de blik haastig over de gezichten gaan. Hij kende ze bijna man voor man, hij was verbaasd over de geslotenheid en afweer, die de bekende trekken maskerden. Een soort afwachting draalde van over en weer. David dacht aan zijn opdracht. Hij keek naar het pistool, toen hij bemerkte, dat Scipion er kwanswijs spelend de hand op gelegd had; de lenige, glimmende hand van iemand, die niet bang was voor vuurwapens... zoals hij. En opnieuw vroeg de ander, maar nu kort en zonder David's naam te noemen:

- Waarheen?

Hij keek David aan en kneep één oog streng en vorsend dicht. David bespeurde gevaar. Het complot, dacht hij. En ik sta er buiten. Justin had hem gevraagd, of hij te vertrouwen was. Hij herinnerde zich de halve minuut van kwellend zelfverwijt, die hij had doorstaan. Wat moest hij Scipion antwoorden? Hij zweeg. - Vlak daarop zag hij, dat Scipion het pistool van de zadel haakte en kalm in eigen ceintuur stak. David maakte een vaag gebaar, om het terug te nemen; terwijl hij zich weifelend bukte, zag hij, dat Scipion's gezicht vergramde; hij balde de vuist, om David in 't gezicht te slaan. David week haastig zijwaarts uit, de slag trof hem vanonder tegen de kaak. Hij zwaaide in het zadel en viel. Gespierde zwarte handen drukten hem languit op de grond. Een knie werd op zijn borst gezet. Hij draaide met moeite het hoofd om, om te zien wat Scipion deed. Deze had de brieven in de tas al ontdekt en ze er uit gehaald. Hij keek er naar; zijn gezichtsuitdrukking werd goedig en hulpeloos. Hij kon ze natuurlijk niet lezen... net zo min als een der anderen. Terwijl David naar hem keek, begon de kinnebak te gloeien en gaf ze hem het gevoel, wel drie, vier maal zo dik te worden. Hij richtte zich op, de knie gleed van hem; terzelfdertijd klonken passen achter David. David draaide het hoofd, zover hij dat

kon, en zag veel zwarte benen, die op zij gingen; andere benen verschenen.

Het volgend ogenblik stond Massou voor hem - doordat David van de grond naar hem opkeek, reusachtiger en majestueuzer dan ooit, een levende kaffergod. Hij boog zich wijdbeens over David, die onmiddellijk rustig werd; hij voelde tegenover den vechter niets dan een soort vreesloos evenwicht, dat door de machtige harmonie van Massou's gestalte zelf leek te worden opgeroepen. Overigens bespeurde David de vijandschap in Massou's blik, zij het ook, dat deze ontzenuwd werd door iets, dat samen moest hangen met de oude, bindende verwantschap. Misschien was het nog het meest achterdocht, wat Massou aan de dag legde, en wat zich op de omringende donkere gezichten begon te spiegelen. Massou wendde zich vragend naar Scipion. Het was David duidelijk, dat het complot goed in elkaar zat. Men had hem daarstraks natuurlijk bij de raffinaderij uit zien rijden, nadat de vreemde opzichter Justin uit diens siësta had gehaald, en door tekens of geluiden - David dacht aan het fluitje - gewaarschuwd, tot hier de gelegenheid was gekomen, hem in alle stilte te overvallen. Een complot - met Massou als hoofdman. Hij was zijn vrees, zelfs zijn kinnebakpijn vergeten; benieuwd wachtte hij af. Massou had de brieven uit Scipion's hand genomen, draaide die een paar keer om in zijn geweldige oliekleurige handen en brak toen zonder bedenken het zegel van één ervan los. David glimlachte onwillekeurig, toen ook Massou's blik iets verwards en kinderlijks kreeg; de stokvechter bekeek de brief van alle kanten en nam daarna David onderzoekend op, wiens glimlach meteen verstrakte, ofschoon hij zich niet onaangenaam geraakt voelde door de scherpte van Massou's blik.

- Jij kunt lezen...? vroeg Massou.

David knikte. Massou gaf degenen, die David nog steeds bij armen en benen vasthielden en tegen de warme aarde

drukten, een teken; zij hesen hem met een ruk overeind, Massou hield hem het opengevouwen perkament onder de neus; het stond op de kop. David draaide het om en begon langzaam voor te lezen, wat Justin geschreven had; hij zag, dat het de brief voor M. de la Pelouse was, want er stond boven:

> *Mon cher Etienne*,
> 'Zojuist stuurt M. Chuquet mij zijn opzichter met het weinig fraaie bericht, dat er in de vroegte een contingent Franse troepen onder republikeinse vlag aan de kust onder zijn plantage geland is, ongetwijfeld met de bedoeling, Point-à-Pître te ontzetten. Natuurlijk zijn het soldaten van de Conventie; we kunnen dus aannemen, dat er gevolmachtigden van de bloedregering bij zijn. Hoe de kerels er achter zijn gekomen, dat de Engelsen het eiland bezet houden, is mij een raadsel, maar het feit ligt er. Het lijkt me zaak, snel met elkaar te overleggen; herhalingen van de Collot-affaire zouden zeer onaangenaam zijn. Ik nodig je uit, morgen in de voormiddag bij mij te komen; ik schrijf ook aan de andere vrienden een soortgelijk verzoek. David brengt je deze brief. Inmiddels,
> t.à.t. Justin d'Ogeron'.

Daaronder stond - David achtte het overbodig dit voor te lezen, - de datum: 2 Juni 1794.

De mannen hadden zwijgend geluisterd. Over Massou's gezicht gleed een glans, die van een bijna primitieve blijdschap was. Hij nam de brief uit David's hand, en vroeg, zonder dat de glans zijn gezicht verliet:

- Weet je zeker, dat dit in de brief staat?

David haalde schouders op.

- Het staat er; waarom zou ik liegen?

Hij zag dat Scipion, achter Massou staande, deze op de

arm tikte. Massou keerde zich om, Scipion trok hem een paar pas mee, ter zijde. David hoorde hem haastig het een of ander betogen, en verstond het woord ‘valstrik’. Massou scheen het niet met hem eens te zijn en schudde een paar keer het hoofd. Niemand sprak een woord, terwijl de twee negeraanvoerders beraadslaagden. Massou scheen ongeduldig, want Scipion zweeg onverwacht. Toen Massou zich opnieuw naar David wendde, was de glimp van wantrouwen weer in zijn ogen. Hij tikte met een vinger op het weer dichtgevouwen blad en vroeg:

- Voor wie zijn die brieven?

David noemde de namen. Massou luisterde aandachtig. Hij zei enkele tellen niets, toen David zweeg; daarop greep hij David in de borst, schudde hem een keer niet te zachtzinnig bij de kreukelige halsdoek, die eens aan Justin had behoord, en zei gedempt:

- Begrijp jij wat het zeggen wil, als het waar is, wat er in die brief staat?

David keek den zwarten kampioen recht in de ogen.

- Ik weet alleen, dat de planters de Conventie haten, zei hij.

Massou knikte ironisch.

- Hij weet het... Luister goed, kleinzoon van Deborah: wat betekent het, dat de planters de Conventie haten? Dat wij negers vrienden van de Conventie horen te zijn. Begrijp je dat? Het betekent, dat wij de Franse soldaten, die hier volgens de brief geland zijn, dienen bij te springen.

David voelde zijn hartslag versnellen.

- Bijspringen...? Maar *wij* zijn toch niet in oorlog?

Massou maakte het rukkend gebaar met de vuisten, dat David zo goed kende.

- Wij *zijn* in oorlog..., zei hij grimmig, - en het wordt tijd, David van Deborah, dat ook jij het inziet. Jij bent een negerslaaf zoals wij, ook al draag je kledij van een blanke en al woon je niet onder ons. Ik heb je eerder gewaarschuwd...

Wanneer wij onze oorlog werkelijk beginnen, moet iedere slaaf weten, aan welke kant hij staat.

- Maar wélke oorlog? vroeg David met een begin van vertwijfeling. Wat hield het complot in, waar stuurde men op aan? Hij hoorde een paar mannen verachtelijk snuiven. Massou bracht zijn gezicht vlak voor dat van David. Zijn gele tanden ontblootten zich.

- Je hebt je lang genoeg van den domme gehouden, David, zei hij; - en wij hebben je laten begaan, omdat onze tijd nog niet rijp was. Maar nu eisen wij klaarheid, van elk van ons. Ben je te vertrouwen, ja of neen? -

David sloeg de ogen neer voor de kracht en het inwendig vuur van Massou's blik, die in een kraal van het zwarte werelddeel een koningsblik had kunnen zijn. Voor de tweede maal op die dag vroeg men hem, of hij betrouwbaar was. Hij had Justin ontwijkend geantwoord; hij zag in, dat hij Massou zo niet af kon schepen. Een antwoord - maar wat? Hij wist het niet.

- Ik weet niet eens, wat jullie van plan zijn. - zei hij op ingehouden toon. En meteen voelde hij, dat dit niet waar was: dat hij in zijn diepste hart steeds geweten had, wat men van plan was, sinds hij van Hatuey vernomen had van de zwarte vrijheid op San Domingo en van Toussaint Louverture, sinds hij zelf de naakte vrijheid der negers getekend had. Hij kuchte onrustig, bewust van de schampere blikken, waarmee allen hem opnamen.

- Ik geloof, David, dat je het heel goed weet, zei Massou driftig, maar nog altijd gesmoord, - ofschoon je misschien niet met al onze plannen op de hoogte bent. Iedere neger weet het, voegde hij er aan toe. - Je moet partij kiezen, David, voor of tegen de Conventie, voor of tegen de planters...!

- Ze zijn goed voor me geweest, zei hij moeizaam. - Wat moet ik doen? Ik bén een negerslaaf. Maar ze zijn goed voor mij geweest.

Er viel een korte stilte; hij voelde het zware ademhalen der genoten om zich heen, hij hoorde hun schuifelende voeten, zij stieten elkaar verholen aan. Hij kromp ineen, toen de hand van Massou op zijn hoofd viel.

- Misschien waren ze goed voor jou, - zei Massou, met een honende nadruk op het woord ‘goed’, - maar wanneer je, zoals wij, was grootgeworden onder de stok van de opzichters...

David stond roerloos onder de zware hand van Massou.

- Nu? zei Massou, korzelig en dringend.

- Ik... weet... het... niet, antwoordde David, nauwelijks verstaanbaar.

Hij zag een flikkering in de kleine Afrikaanse ogen van den stokvechter, die hij maar al te goed begreep: verzet tegen de stam! Hij bukte zich, om de verwachte vuistslag te ontgaan, toen hij als alle anderen opschrok door een naderbij hollenden zwarte.

- Braines...! hijgde de man.

De negers verspreidden zich bliksemsnel tussen het riet - op Massou na. Hij duwde David de brieven in de hand, stiet hem in de richting van het nog trillende paard en snauwde:

- Je hebt geluk vandaag, heksenkind... Verdwijn, voor die vervloekte Brit jou hier ziet... Verzin een uitvlucht voor die geopende brief... En denk er aan: dit is de laatste keer, dat je er zo makkelijk afkomt. -

Hij hielp David in de zadel en gaf het paard een geduchte klap op de schoften, zodat het meteen het slingerend pad afrende; toen David omkeek, waren Massou, Braines en de rest al ver achter hem. Hij zat minuten aaneen versuft in het zadel, terwijl het paard langs de plantagepaden snelde, alsof het wist, waar zijn berijder naar toe wilde, en kwam pas tot zichzelf, toen hij bemerkte, dat Scipion het pistool gehouden had. Hij zou Justin dan toch een leugen op de mouw moeten spelden, zo goed als hij het M. de la Pelouse moest

doen inzake de verbroken brief. De gedachte aan de brief riep ook de inhoud ervan terug in zijn geheugen. Troepen onder republikeinse vlag geland! De Conventie, die de negers moesten steunen! De oorlog, die de zwarten wilden beginnen! - En het wantrouwen van Massou, van allen, de verachting bijna, die (zo besefte hij) op haar beurt aan de haat grensde. David voelde zich rampzalig. Hij wilde zijn broeders niet verloochenen; hij wilde Justin niet afvallen. - De opwelling rees in hem, door te rijden, zinneloos door te rijden en nooit meer naar de plantage terug te keren, naar zijn meesters niet en niet naar de negers. De brieven - de duivel mocht ze halen! Hij zou ze verscheuren, de snippers verstrooien op de wind! Maar hij verwierp de gedachte weer. Overal op het eiland waren meesters en negers. En hoe kwam men van het eiland af? En daar waren de bloedhonden: wat was makkelijker dan het volgen van het paardenspoor? Neen, hij moest volharden op de weg, die hij beging: tot het onbekende, dreigende einde...

Toen hij het pad bereikte, dat hem op het grondgebied van M. de la Pelouse bracht, had hij ook het redmiddel klaar, om niet van de brief te hoeven reppen: hij zou doen, alsof Justin hem de boodschap mondeling had meegegeven. Met een vage vrees en een vage hoop, dat alles zich ten beste schikken mocht, repeteerde hij in zichzelf het gelezene. -

Het was zonsondergang geweest, toen hij de laatste brief had bezorgd, en het vrijwel boomloos erf van M. Malenfant afreed, terug naar de plantage d'Ogeron. Tot zijn geruststelling - want hij hield niet van het duister - was het opkomende maan; een uitgebeten meloenschijf gelijk, dubbel zo groot en dieper van tint, klom het hemellichaam aan zijn linkerhand, om mee te drijven over het doodstille landschap. Maar het gaf geen vertroostend licht, en in dit schimmig, godverlaten schijnsel werd de maan zelf beklemmend, rood en grijnzend. David hield tenslotte de ogen star op de hals van

zijn paard gevestigd, dat al niet meer zo snel liep, ofschoon het - in tegenstelling tot hemzelf, in wien de honger knaagde - zowel bij M. Beaupré, geboren paardenliefhebber, als bij M. Malenfant, gevoederd en gedrenkt was. Toen hij de plantage van zijn meester naderde, wies zijn angst, dat Massou en de zijnen opnieuw voor hem op de loer zouden liggen. Hij luisterde gespannen of het fluitje, dat des middags het sein tot de overval geweest was, terug zou komen. Het bleef uit, de maan rees hoger, dreigender, de wind bracht huiveringwekkende geruchten van het slapend eiland. Nat van zweet en onrust reed hij de oprit in, om Justin te melden, dat alles naar de eis was volbracht, en dat de heren morgen zouden komen. Het stelde hem enigszins gerust, dat M. de la Pelouse niet verwonderd was geweest over de mondelinge boodschap, zoals het hem ook kalmer stemde, dat Justin niet naar het pistool vroeg. Het avondtoilet van den meester verliep zonder stoornis; Justin was alleen zwijgzaam en bleek, en David wist nu de reden. Hij bemerkte, toen hij zelf ging slapen, dat de afgetrokken somberheid van zijn bezitter hem niet meer onbehaaglijk, bijna voldaan stemde...

[VII]

M. Malenfant kwam 's anderen daags in een tentwagentje, dat hij zelf mende, en waarvan de ‘tent’ uit gevlochten riet bestond; de andere heren waren natuurlijk te paard. Hatuey had handen vol werk, om de dieren te stallen en te voederen. David hield zich in de keuken op, klaar, om te verschijnen, zodra Justin om koffie en rhum zou bellen, hetgeen niet lang op zich liet wachten.

De planters waren in de leeskamer; Justin zat achter zijn

schrijfbureau; op de kleine divan had M. Malenfant zich genesteld, ietwat ineengezakt, bezig zijn brilleglazen met een sneeuwwitte zakdoen schoon te wrijven. M. Beaupré, biefstukkleurig en actief, liep met grote passen op en neer; M. de la Pelouse en M. Falconet praatten zacht bij het raam. M. Lucas ten slotte hing met een vragend, nogal ongelukkig gezicht in een leunstoel en keek van den een naar den ander.

David had het grote, porceleinen dienblad met het koffiecomfoor en het dunne Sèvres-servies op de tafel gezet en begon de kopjes vol te schenken; een geur, heet, dik en prikkelend doortrok de kamer. M. Beaupré bleef staan en snoof behaaglijk; M. de la Pelouse en M. Falconet verlieten het raam en gingen tegenover M. Malenfant op de grote divan zitten. Justin was nog altoos bleek; zijn haar, ofschoon in de onvermijdelijke krul gekapt, leek sluiker.

- Maar..., zei M. Lucas en wreef zijn vlakke handen traag langs zijn benen. - Hoe kunnen ze nu geland zijn? Hebben de Engelsen dan niets bemerkt?

- Dat is het nu juist, zei Justin met een gebaar, alsof hij het M. Lucas al minstens een paar maal had uitgelegd. - Ze hebben het niet tijdig gemerkt, en de republikeinen *zijn* aan land...

- Een stout stukje, ondanks alles, zei M. Beaupré, die een sportsman was.

David rangschikte de dampende kopjes op een zilveren schaaltje en begon de heren te bedienen. Er was geitenroom, met kandij, die Justin voor eigen gebruik altijd door een paar geoefende negers liet kristalliseren. M. Falconet vatte de zoetigheid met ongeduldige vingers aan, inplaats van in de blinkende suikertang, die naast het schaaltje lag, en liet ze zo hard in de koffie plensen, dat deze over de rand van de kop spatte.

- Een stout stukje? - zei hij verontwaardigd. - Het had

niet mogen gebeuren... Waarvoor zitten die Engelsen hier eigenlijk? Was er geen kustwacht?

Justin boog zich naar hem toe.

- Het nieuws, dat ik gisterenmiddag nog van Chuquet kreeg, - zei hij, - schijnt er op te wijzen, dat de republikeinen de kustwacht eerst door een salvo vanuit zee uit elkaar gejaagd hebben en toen onbelemmerd aan wal konden gaan...

Er volgde een ogenblik van zwijgen, waarin alleen zilver en porcelein tinkelden.

- En hoe zouden die kerels ook weer heten, die zijn meegekomen, ik bedoel... deze volksrepresentanten? - vroeg M. de la Pelouse met een gezicht, of hij door het uitspreken van het laatste woord lichaam en ziel bezoedelde.

- Er schijnen twee gevolmachtigden bij te zijn, - zei Justin; - maar M. Chuquet had maar één naam horen noemen: Victor Hugues. Hij schijnt de belhamel van de bende te zijn. -

Vanaf de divan van M. Malenfant kwam een langgerekt en glansloos: Aha! - Allen keken naar den ouden planter, die er, al naar men wilde, als een verwereldlijkt priester of als een verpriesterd wereldling uitzag met zijn zwarte rok, schoenen en kousen en smalle bef; en zelfs David, die het gesprek, geheel tegen zijn gewoonte, met spanning volgde, bleef staan en staarde hem aan.

- Ooit van gehoord, M. Malenfant? - vroeg Justin beleefd en aanmoedigend (M. Malenfant was de enige, die hier niet met de voornaam werd aangesproken).

M. Malenfant nam omzichtig de bril af, vouwde die dicht en tikte er mee tegen zijn kopje.

- Of ik ooit van hem gehoord heb? Mijne heren...! Als het dezelfde Hugues is, dien ik ken, dan kan ik u verzekeren, dat wij een harde dobber aan hem zullen hebben... -

Hij hief een smal, donker rimpelhandje bij de vragen, die

van alle zijden tegelijk opklonken, en vervolgde, toen het opnieuw stil werd:

- Victor Hugues... vroeger kapitein op de koopvaardij... daarna, als ik mij niet bedrieg, planter op San Domingo...

M. Beaupré lachte zijn koperharde lach.

- Op San Domingo? Dan moet hij geruïneerd zijn door de opstand!

M. Malenfant knikte een paar maal aaneen.

- Dat is hij ook, dat is hij ook... Het neemt niet weg, dat hij al vóór die tijd republikein was... een door en door gevaarlijk republikein... Ja, ja, ik herinner het mij: de man is, onmiddellijk nadat de nikkers onder Toussaint de boedel ter hand namen, naar Frankrijk gegaan en heeft zich daar ter beschikking gesteld van de Conventie... -

- Welk een belangeloosheid! - zei M. Falconet sarcastisch. M. de la Pelouse lachte; de anderen keken nog steeds vol belangstelling naar M. Malenfant, die zich volstrekt niet haastte bij het verder raadplegen van zijn herinnering.

- Wat sta je te treuzelen, David, - zei Justin d'Ogeron eensklaps ongeduldig. - Hebben de heren allemaal suiker? Geef de room door, David; dróóm je? -

David haastte zich terug naar de dientafel en zette de roomkommetjes op de schaal, om er mee rond te gaan. M. Malenfant schoof zijn bril weer op de neus en staarde listig voor zich.

- Laat mij eens zien, waar heb ik het gelezen? Kan het in de ‘Mercure Français’ zijn geweest? Het zou me niet verbazen... Victor Hugues, ongetwijfeld: hij sloot zich aan bij de Jacobijnenclub en werd kort daarop afgevaardigd naar Rochefort en Brest, als openbaar aanklager...

- Onmisbare antecedenten voor het vertrouwenspostje, dat hij nu blijkbaar bekleedt, - hoonde M. de la Pelouse.

M. Malenfant glimlachte droogjes.

- Zeeman, officiële beul, volkspresentant... inderdaad een carrière, die op en top modern is, - zei hij op zijn kra-

kerige toon. - Mijne heren, deze landing is voor mij geen raadsel meer. - Hij wendde zich naar M. Lucas, die met ietwat open mond het gesprek had gevolgd. - Alleen heethoofden van dit slag schrikken er niet voor terug, met zo'n handjevol mannen aan land te gaan... -

- *Als* hij ooit geweten heeft, dat de Engelsen in Point-à-Pître zitten, - zei M. Falconet.

- Ongetwijfeld, - zei Justin; - op het fort waaien de verbonden vlaggen. -

- Een Gideonsavontuur dus, en een Gideonsbende, - zei M. Beaupré, nog altijd met iets vergenoegds in zijn stem.

- Je schijnt het nogal een prestatie te vinden, Marcel, - zei Justin, die geprikkeld op het blad van zijn bureau trommelde. - Ik dacht, dat Gideonsbende een erenaam was. -

M. Beaupré liet zijn hagelwit gebit in een hernieuwd lachen zien.

- Ere wien ere toekomt, - zei hij. - Ik heb graag te maken met vijanden, die de moeite waard zijn. -

M. Malenfant hief weer de pedante vinger.

- Een alleszins nobele houding, - zei hij, - als het hier een normalen tegenstander betrof... Maar vergeet u één ding niet, M. Beaupré, dat deze volksrepresentanten hulptroepen achter de rug hebben, of hopen te hebben...

- De negers, - zei M. de la Pelouse kortaf.

Een bedrukte stilte volgde. David stond voor M. Malenfant, terwijl deze zijn laatste uitspraak had gedaan, en reikte hem de room. Zijn hand trilde er bij. Het gesprek der blanken tastte hem in een verborgen diepte gewelddadig aan. De negers. De oorlog. Massou had dus toch gelijk. Hij was blij, dat M. Malenfant niet op hem lette, terwijl hij zich bediende.

M. Lucas verhief het eerst weer zijn stem.

- Maar in godsnaam... Wil men de negers dan in het conflict betrekken?.

Men keek ietwat medelijdend naar den verbijsterde.

- Sacrébleu, - riep M. Falconet gesmoord, - je weet toch, Sébastien, dat de Conventie voor geen middel terugschrikt? Als ze de zwarte honden voor haar zegekar kan spannen, spaart ze paarden uit... -

- In casu blanken, - vulde M. de la Pelouse aan.

- ... en heeft ze alle kans op succes! - besloot M. Falconet.

M. Lucas wendde zich met uitgespreide handen naar M. Malenfant. Deze knikte hem wijs en weloverwogen toe.

- M. Lucas, - zei hij, - op de 16e pluviôse van het jaar II... -

Het ironisch lachen van twee, drie der aanwezigen klonk door zijn woorden heen. Hij wachtte een paar tellen, en ging verder:

- ... of, om het uit te drukken in een tijdrekening, die u beter bekend is, op de 11e Februari van het jaar 1794 der Christenheid namelijk, heeft de Conventie de afschaffing der slavernij in plechtige zitting geproclameerd... Het lijkt mij een feit, het memoreren in deze bijeenkomst wel waard. Men moet (- zijn stem werd nog zandiger en droger -) van alle bewegingen van den vijand nauwkeurig op de hoogte blijven.. Wanneer hier een volksrepresentant opduikt, die niet bang blijkt te zijn voor een bezetting van 10.000 Engelsen, dan baseert hij zijn *coup* natuurlijk op de veronderstelling, dat het Conventie-besluit alle zwarten zonder slag of stoot aan zijn zijde zal brengen... -

M. Lucas knipperde met de ogen.

- Ik moet zeggen, - zei hij langzaam en als zich bezinnend op elk woord, dat hem moeizaam ontviel, - dat ik steeds in de mening heb verkeerd, alsof de koloniën de Conventie niets konden schelen... Ik bedoel, Robespierre moet toch gezegd hebben, dat de koloniën voor zijn part naar den duivel konden vliegen... -

David spitste de oren, die nog tuitten van de docerende

openbaringen van den ouden planter. M. Malenfant onderbrak M. Lucas op voorkomende toon:

- Pardon, M. Lucas, - zei hij, - ook zonder dat u mij verdenkt van sympathieën voor dezen terrorist, dien ik uw opvatting omtrent hem recht te zetten... De heer Maximilien Robespierre heeft tijdens de debatten over de vrijheid in de koloniën ongeveer het volgende gezegd... (u houdt het mij wel ten goede, als ik niet woordelijk citeer, maar mijn geheugen wordt minder): 'De koloniën mogen ten ondergaan, als de kolonisten ons door hun bedreigingen een verklaring willen afpersen, die strookt met hun belangen; ik verklaar uit naam van de gehele natie, die vrij wenst te zijn, dat wij aan de koloniale afgevaardigden noch de natie, noch de koloniën, noch de gehele mensheid opofferen...' -

M. Lucas keek hem onthutst aan, en de anderen, voor wie deze woorden naar alle waarschijnlijkheid even nieuw waren, zwegen. M. Falconet keek met een verlegen lachje naar Justin, die vluchtig en ietwat wrevelig de schouders ophaalde. M. Beaupré werd nog roder in het gezicht. M. de la Pelouse hield het zittend niet langer uit.

- Wat Robespierre precies gezegd heeft, M. Malenfant, - zei hij met bevende stem, - dat kan ons, zoals wij hier zitten, gestolen worden...! Wij hebben wel andere zorgen aan ons hoofd dan de woorden van volksmenners te memoreren. Ik vraag mij - zijn blik ging snel over de verzamelden - alleen af, waarvoor wij de lummels van de club Massiac in Parijs zo lang betaald hebben, als zij met al hun invloed en ons goud niet in staat blijken, de slinkse streken van deze sansculotten jegens de koloniën te verlammen... Victor Hugues had nooit onder zeil mogen gaan...! Ik denk er sterk over, mijn aandeel in de subsidies aan de Société te staken - het is weggesmeten geld! -

Hij liep opgewonden naar het zijvenster en terug. M. Beaupré volgde zijn bewegingen met sympathie.

- Ik ben er onmiddellijk vóór, - zei hij.

- De heren hebben gelijk..., - begon M. Falconet. - De koloniën onderhouden, godbetert, het moederland.., een overschot van 240 millioen franken, om de gehavende boedel jaarlijks op te lappen... en men wil ons voorschrijven, wat wij met onze negers doen moeten? -

Justin hief bezwerend de hand.

- Maar mijne heren...! wij zitten hier niet bij elkaar, om de gedragingen van de club Massiac te beoordelen... ik mijnerzijds twijfel er niet aan, of ze hebben in Parijs het uiterste gedaan, om deze maatregel tegen de koloniën ongedaan te maken... -

- Zeer juist, - zei M. Malenfant, en kruiste zijn zwartgekousde stokkebenen over elkaar.

- Wij zijn hier bijeen om te beraadslagen wat men tegen dezen ambassadeur van Robespierre ondernemen moet, die hier gisteren geland is, - ging Justin door. - En het lijkt mij, dat wij daarvoor nog gelegenheid hebben, zolang dit heerschap, Hugues, niet tot daden is overgegaan. Volgens M. Chuquet en alle geruchten kan hij met niet meer dan een goede 1000 man aan wal gegaan zijn... -

Op dit ogenblik trof zijn blik David, die roerloos achter het tafeltje met koffiekan en servies stond. Justin zweeg, als was er iets in gezicht en houding van zijn zwarten valet, dat hem waarschuwend trof. Hij fronste het voorhoofd en vroeg scherp:

- Wat is er nog, David? -

En zonder David's antwoord af te wachten, voegde hij er bij:

- Breng de rhum. Wij zullen zelf voor ons tweede kopje koffie zorgen. -

David boog woordeloos en verliet de leeskamer. Hij voelde niet de minste lust, om naar de keuken te gaan. Hij had een gevoel, of er een bijenzwerm in zijn hoofd was gaan zoemen en of het gonzen van iedere bij miniem en tintelend in zijn gehoor trilde. Hij had zoveel vernomen, dat een antwoord

leek op de vele vragen, die hij zich in de verstreken dagen en weken gesteld had, dat hij alleen had willen zijn, om te denken, op zijn zolder, in het park, in de aanplantingen - overal, waar het schellen hem niet bereiken kon. De schaduwkoele binnengang, waar hij stond, kalmeerde hem weliswaar, maar zijn hart hamerde met voelbare slagen, en zijn Europese kleren verstikten hem half. Dit was dus, wat de blanken vreesden: de Conventie, de republiek, had de negers vrij verklaard! Zelfs Massou scheen dat niet te weten. De opwelling, om het huis steels te verlaten, naar de plantage-gronden te gaan en den kampioen mee te delen, wat hij bij Justin had gehoord, bezielde hem een oogwenk blindelings. Toen bedacht hij, dat Justin hem vertrouwd had, door hem bij de gesprekken te laten zijn; vlak daarop weer besefte hij, dat dit vertrouwen immers voor het grootste deel uit minachting jegens zwarte onderhorigen bestond... Hij sloot de ogen bij de duizeling, die hem overviel. Vrijheid, slavernij, driekleur, aristocraten... Hoe heette de gevolgmachtigde van de Conventie, die het gedurfd had, met zijn kleine troepenmacht te landen? Een zeeman, een planter, een openbare aanklager in het land van de revolutie zelf: Victor Hugues. Een enorme nieuwsgierigheid wies in hem; door de overmaat en verwarring van zijn gevoelens heen bespeurde hij de dringende wens, dezen blanke te zien, die op Guadeloupe geland was met de vrijbrief der zwarten op zak. Hoe zag zo'n mens er uit? Was het een soldaat - een soort priester - een man in toga - een avontuurzoeker met een vrijheidsmuts op het wildgolvend haar?

Toen hij eindelijk, uit zijn zware mijmering gestoten door Phèbe, die met een mand vol linnengoed door de gang kwam, de rhum ging halen en daarmee de leeskamer opnieuw betrad, hadden de planters de tafel in het midden getrokken en hun pijpen opgestoken. Zij zaten nu in een ruwe kring; het gesprek over de maatregelen, die men tegen de landing der republikeinen

dacht te nemen, was blijkbaar achter de rug. David hoorde M. Beaupré spreken over een mulatse schone in Point-à-Pître, die voor iedereen was te krijgen, maar zo rijk van vacht was, dat elke toenadering beschouwd moest worden als baanbrekerswerk in de jungle... ha, ha, ha! De koperen lach van den planter schalmeide; de jongere mannen lachten mee. M. Lucas was opeens veel levendiger geworden, en Justin's ogen stonden vrijwel normaal. Terwijl David de rhum inschonk en ronddiende, liet zich, bij het afnemend gelach, weer de kraakstem van M. Malenfant vernemen, stijfjes als van een onverbeterlijken schoolvos.

- Ahem, M. d'Ogeron, duidt het me niet euvel, dat ik het gesprek nog even onderbreek en u attent maak op een kleine verschrijving in uw brief... -

De oude pedant stak de hand in de binnenzak en vouwde, terwijl het stil om hem heen werd, het gelakte perkament open, dat David hem de vorige dag had bezorgd. - U dateert uw schrijven op de 2e Juni van dit jaar... weet u, dat het gisteren pas de eerste was? -

Justin lachte goedmoedig en knipoogde haast onmerkbaar tegen de anderen. David keek met een plotseling zinkend hart naar M. de la Pelouse, die buiten M. Malenfant de enige was, die niet glimlachte, maar verbaasd naar het papier keek.

- Heeft u het nieuws per brief... - begon M. de la Pelouse; en eensklaps de blik op David richtend, vroeg hij:

- Heeft David die brief bezorgd?

- Wie anders? zei Justin, de hand naar het gevulde rhumglas strekkend. - Ik gaf hem alle brieven tegelijk mee. -

David werd koud van binnen. Hij had aan het bedrog van de vorige dag niet meer gedacht. Hij verwenste op dit ogenblik met heel zijn ziel den verschrompelden, kleinen mensaap, die met zijn haarkloverijen het chapiter op de ongelukkige opdracht had gebracht. Hij dorst M. de la Pelouse niet aan-

kijken, ofschoon hij voelde, dat deze hem heel zonderling op moest nemen.

- Ik heb geen brief ontvangen, hoorde hij hem daarop zeggen. Het was goed, dat de heren hun glas alle in de hand of voor zich op tafel hadden. De zilveren schaal viel met een helle slag uit David's hand op de tegelvloer. Justin hief met een rukje het hoofd.

- Wat is dat, David...! Wat heb je met de brief voor M. de la Pelouse uitgevoerd? -

David keek naar de schaal op de grond; hij had in de gemarmerde etriken willen verzinken.

- Verloren, monsieur... -

- Verloren...? - herhaalde Justin met een bijklank van ongelovigheid.

Allen keken nu naar David; hij voelde het koude kruisvuur der blikken op zijn hoofd en borst gericht. M. de la Pelouse kuchte gewichtig.

- David bracht mij het bericht mondeling over... niet waar, David? -

- Ja, monsieur... -

Justin richtte zich gemelijk op in de armstoel.

- En je verloor de brief! Wat zijn dat voor tegenstrijdigheden? Hoe wist je dan, welk bericht je had over te brengen! -

Een stilzwijgen volgde, dat met nieuwe spitsen geladen was, dat David tastbaar scheen te omcirkelen en met elke seconde benauwender insloot. Hij bukte zich, om het presenteerblad op te rapen. Justin's stem, ijzig en bits als van ouds, weerhield hem in het gebaar.

- Laat liggen dat blad! En geef antwoord, ik vraag je iets! Hoe kende jij de inhoud van die brief? -

David haalde moeizaam adem. De planters keken, belust op het intrigerend schandaaltje, van Justin naar David, van David naar elkaar. M. Malenfant zat daar, klein en boosaardig, met het verraderlijk document op de magere knieën, als moest

blanke stiptheid plichtshalve te allen tijde triumferen over de onbetrouwbaarheid en losse zeden van het zwarte gespuis. Justin stond op en liep om de tafel heen naar David toe. Een nog ingehouden gramschap ging hem voelbaar vooruit en vulde de dampkring tussen heer en knecht.

- Geef antwoord, David! En kijk mij aan! -

David hief rampzalig het hoofd.

- Monsieur, ik zie in, dat ik verkeerd deed... ik kon het niet helpen. - (Hij stotterde, aleer hij zijn moeilijk verhaal wist te vervolgen). - Een van de brieven woei onder het rijden uit mijn tas... Ik sprong van het paard, om hem op te rapen... Het papier was in een van de bevloeiïngsgeulen terecht gekomen... Ik schaamde me, om met zo'n doorweekte brief bij M. de la Pelouse te verschijnen... Daarom brak ik het papier open en prentte me de inhoud in 't hoofd... Ik dacht toen, dat dat beter was... -

Justin ademde snel.

- Jij *dacht*...? Je hebt alleen te doen, wat ik je opdraag! Ik gaf jou bevel, de brief af te geven, en geen mondelinge boodschappen!

M. de la Pelouse nipte van zijn rhum en zei:

- Je verhaal klinkt zonderling, David. -

Justin scheen zich ongelooflijk te ergeren aan het feit, dat men zijn kamerdienaar had betrapt op een verzuim, - als het zo zachtzinnig betiteld mocht worden. Zijn ergernis keerde zich voluit tegen David:

- M. de la Pelouse heeft volmaakt gelijk... Het *is* een zonderling verhaal, en ik heb een vermoeden, dat je je niet ontziet, mij en de heren hier eenvoudig wat op de mouw te spelden... Nu?... Nu?

David zweeg. De harteloze superioriteit van de blanken, die zoveel nieuwsgierig en beschuldigend leedvermaak aan de dag legden, ontkrachtte hem. Hij voelde zich niet tegen de situatie opgewassen. Hij wist niet, wie hij op dit ogenblik

inniger haatte: de planters tegenover hem, of zijn rasgenoot Massou, die hem in deze afschuwelijke klem had gedreven.

- Ik... heb... niets meer te zeggen, monsieur, zei hij eindelijk, met een lamme poging, een einde aan het verhoor te forceren. Het lukte hem niet. Hij begreep onmiddellijk, dat zijn opmerking volkomen fout was. Hij hoorde het aan Justin's gekwetst, schamper lachje, aan het tonggeklak van een der heren, dat onmiskenbare verbazing te kennen gaf over de schaamteloosheid van een dergelijke neger-uitlating.

- Wat jij al of niet te zeggen hebt, maak *ik* uit, - zei Justin, wiens kunstmatige zelfbeheersing David onheilspellender voorkwam dan de aanvankelijke woede, die zijn bezitter had laten blijken.

- Als verklaring klinkt het inderdaad... zwak, - merkte M. Malenfant op, uit wiens brilleglazen honende glimpjes leken te schichten.

Justin scheen, ten overstaan van zijn vrienden, te weifelen, hoe hij verder op moest treden.

- Je hoort het, David, - zei hij te langen leste. - Je bent met je opmerking niet van de zaak af. - Plotseling scheen hem iets in te vallen; hij stak onverhoeds de hand naar David uit: - Waar is het pistool?

Het was de tweede slag. David had het gevoel, of het laatste houvast uit zijn knieën verdween. Hij begon redeloos te sidderen. Nogmaals een verzinsel - nogmaals de vernedering, door deze blanke gebieders op bedrog te worden betrapt?

- Men heeft mij het pistool afgenomen, monsieur, - zei hij schor.

De zes mannen leken nog verbaasder dan tevoren.

- Wat moet dat betekenen? - zei Justin met een ijzigheid, die David al fataler klonk: het geduld van den meester hing nog maar aan een draad! - Een brief verloren... een pistool, dat men je heeft afgenomen? Allemaal bij een gelegenheid? - Eensklaps steeg het bloed, niet langer te teugelen, naar zijn

gezicht. - Je liegt, nikker, - zei hij, zich op de tenen voor David verheffend, als maakte de slaaf zijn meester in het oog der mede-blanken slechts belachelijk. - Je krijgt nog een kans: waar is het pistool, dat ik je gaf? -

David raapte zijn laatste kracht bijeen.

- Monsieur, ik spreek de waarheid!... Ik werd overvallen onderweg door zwarten... ik weet niet, wie het waren... zij namen mij het pistool af en lieten mij gaan... de waarheid, monsieur, bij God!

Justin's kaakspieren bewogen, als konden zij onmogelijk het brok vermalen, dat David hem opdiste. Maar voor hij iets had kunnen zeggen, was M. Falconet opgestaan en schoot op David af. Zijn grijze, harde ogen namen David doorborend op.

- Bij wien heb je gezworen? - vroeg hij honend, - bij den God der blanken? Of dacht je soms in stilte daarbij aan den Ouden Meester, dien jullie zwarte bandieten in het geheim aanbidden? -

David begreep hem de eerste ogenblikken niet. Maar de betekenis van de gestelde vraag scheen des te scherper tot de andere blanken door te dringen. Een soort van verstijving kwam over hen; niemand zei een woord. Toen had David ook ingezien, welke beschuldiging tegen hem was geuit. Hij herinnerde zich eensklaps geruchten van vreemde nachtfeesten, die op het gebied van M. Falconet gevierd moesten zijn, en die de planter had ontdekt en uiteengejaagd. Hij opende de mond, maar Justin was hem voor. Het leek wel, of hij bang was voor wat David zeggen zou, - of het opgeroepen denkbeeld te veel was voor het ogenblik, dreigend met al wat daarachter schuil ging.

- Geen woord, David! -

Hij wendde zich naar M. Falconet, die als een scherprechter naast David verrees:

- Ik kan het nauwelijks geloven, Jean... De *vaudoux*? -

M. Falconet knikte met sombere blik.

- Justin, - zei hij plechtstatig, - het ligt immers allemaal voor de hand... Het spijt me, mijn waarde, maar je hebt een slang aan je borst gekoesterd. Natuurlijk de *vaadoux*! Natuurlijk hoort hij tot de ingewijden! Al die praatjes over weggewaaide brieven en afgenomen pistolen dienen alleen maar, om je zand in de ogen te strooien: hij heeft de *papaloi* - God weet, is het een *mamaloi* - van je plantage op de hoogte gesteld van het nieuws, dat jij onder het lak van je zegel besloten had, en het wapen aan zijn medeplichtigen gegeven! -

En zonder overgang zich tot David wendend, zei hij grauwend:

- Beken het maar - wie is het?

- Ik begrijp u niet, monsieur, - zei David verbijsterd.

- Wie is het ‘ongehoornde offer’ van dit jaar... hè? Wie van de planterskinderen op het eiland is door jullie uitgekozen, om geslacht te worden? -

En terwijl David hem met verblufte wanhoop aanstaarde, schoot hij zijn hagel van snelle vragen af:

- De vuurdans is bij mij op de plantage gehouden - waar volgt de slangendans? Waar heb jij voor de laatste keer een zwarten haan geofferd? Wie is hier ‘koning’ of ‘koningin’? Van de hoeveelste graad ben je? Welke bezweringen ken je, om kanker te verwekken? Wat is het geheim van de kaakverstijving, waaraan jullie borstkinderen laten kreperen..? -

Hij begon zich mateloos op te winden, zijn speeksel vloog in David's gezicht, en zijn geheven hand schokte, als wilde hij zich zover vergeten, een neger met eigen lichaamsdeel aan te raken. - Justin trad haastig tussenbeide. Ook de andere blanken schenen te vinden, dat er een grens was bereikt. M. Beaupré, achter M. Falconet staande, hield hem bij de armen vast; M. de la Pelouse zei iets in 't Engels tegen hem, dat hem tot rede scheen te brengen, want hij werd rustig en lachte een keer; maar de vernielingslust was nog niet uit zijn

ogen, toen hij, zijn glas opnemend, tegen Justin zei:

- Zo zie je, wat het weldoen van deze zwarte schurken oplevert... Ik begrijp trouwens niet, dat jij het al niet lang ontdekt hebt, - hij (zijn blik ging vluchtig naar David) is toch een zoon van Boucman? -

David voelde het bloed naar zijn hoofd stijgen; een bittere zwelling balde zich in zijn keel om de hondsheid van het gezegde; zelfs zijn afkomst, waar niemand meer over sprak, werd tegen hem in 't geding gebracht! M. Falconet scheen te voelen, dat zijn laatste opmerking doel trof; de gezichten rondom hem werden half vrolijk, half achterdochtig; ogen nepen klein en vragend samen.

- Ach, Boucman... - zei Justin met een zwak afwerend gebaar.

M. Falconet, die zijn rhumglas met een snelle teug geleegd had, bereidde zich kennelijk op een tweede, perfider aanval voor.

- Justin, voor het laatst: je laat je verkopen, waar je bij staat... Wij zijn hier langer dan jij, ik althans, en er zijn dingen voorgevallen, ook op mijn gebied, die ik je liever onder vier ogen zou vertellen; maar zoveel kan ik je wel zeggen (- zijn stem rees triumfantelijk -): Boucman was een priester van de *vaudoux*, en hij heeft als een werkelijke koning over deze negers geheerst...

- En hoe! - zei M. de la Pelouse, die opnieuw warm scheen te lopen.

Justin zweeg; M. Falconet tikte hem op de revers van zijn huisjas.

- Wou jij beweren, dat de zoon van Boucman onkundig zou zijn van sommige feiten, dat hij er geen gedachten op nahield, die op zijn minst de secte ten goede moeten komen..?

David luisterde verwezen, met wassende vrees voor het nieuwe gevaar, dat over hem werd opgeroepen. Maar hij kreeg onverhoeds hulp: M. Malenfant liet zijn stem waarschuwend kraken:

- Mijne heren... Boucman had zovéel zonen! En zoveel zonen, die niet eens weten óf hij werkelijk hun vader is geweest... En wat de *vaudoux* betreft... men zegt juist, dat Boucman afvallig is geworden en daarom door hen uit de weg is geruimd... Dat zou eerder voor David's onschuld pleiten dan ertegen; hij kan toch onmogelijk iets voelen voor de moordenaars van zijn vader? -

- Zegt mij niets, - gromde M. Falconet ontevreden; - de *vaudoux* hebben vele machtsmiddelen. Ze kunnen iemand ook tegen zijn zin tot iets dwingen... - Hij wendde zich weer naar David. - Beken dan toch, nikker, met wie sta je eigenlijk in complot? -

David was ontdaan, uit de mond van een planter het woord ‘complot’ te vernemen. Hij slikte een keer met moeite: maar hij hoefde niets te zeggen. Justin, die blijkbaar inzag, dat hij de eer aan zich diende te houden en dat David al te veel had gezien en gehoord, wees met strenge beweging naar de deur:

- Je gaat naar je verblijf, David, en komt daar niet eerder vandaan, voor ik je laat roepen. Ruk uit...! -

Met de bijtende blikken van de planters in de rug haastte David zich naar de deur.

[VIII]

Toen hij buiten kwam, in de ongetemperde ochtendzon, die naar de middag klom, duizelde het hem opnieuw. De dag was bladstil, alleen smoorwarm; het loof van de oprit hing bezwijmd; geluiden tekenden zich in het zwijgen af als gloeiende krassen op glazuur. Het zweet brak hem onmiddellijk uit: de bevrijding uit de folterkamer der blanken en de zin-

derende dag deden tegelijk hun werk. Hij stak snel het plein over, om in de schaduw van de boompjes te komen, die rondom stallen en koetshuis treurden, en bereikte half buiten adem zijn verblijf. Hij wierp zich op de matras; zijn ledematen gloeiden van zon, vernedering en wanhoop.

Hij lag daar, niet wetend van ogenblik of tijdsduur. Hij hoorde, hoe er voeten beneden liepen; negervoeten. Wielen rolden: Hatuey reed het tentwagentje van M. Malenfant naar buiten. Op het plein schraapten hoeven; een paard hinnikte. De gasten van Justin vertrokken, om voor de middag binnen eigen koele wanden te zijn. - Een trilling doorliep David's mager bovenlijf; nu zou het niet lang duren, of Justin kwam en riep hem ter verantwoording. Maar ook die siddering ging voorbij in hernieuwde dofheid, nadat hoeven en wielen zich verwijderd hadden, en alleen de stilte met haar last van hitte en roerloosheid overbleef. Hij vergat Justin; hij vergat alles. Hij sliep.

Hij werd wakker en zag aan het licht, dat de zon door de middagboog gewenteld was. Nog steeds was er geen order van Justin. Hij richtte zich op; in zijn hoofd en ledematen was uitputting. Hij verliet de matras en liep naar het luik; de dag was nog even onbewogen, goudgrijs stof brandde over gebouwen en bomen en aarde; de wereld lag ontzield. Hij goot zijn waterkan leeg in het gebarsten wasbekken en wies zich traag en moe. Het leek wel, of het water opdroogde, zodra het zijn huid aanraakte, of de hitte van zijn lichaam het verdampte. Hij had de ingeving, om naar buiten te lopen, toen hij zich Justin's gebod weer herinnerde. Gevangen op deze zolder! - Hij stond gebogen over de ruwe werktafel, waarop vellen papier, potloden en krijt lagen. Hij nam werktuigelijk een pijpje krijt en begon te tekenen; hij bemerkte, dat het M. Malenfant werd. Hij ging zitten en bekeek de schets: een dor en hatelijk ding stond daar, de menselijkheid ervan door het aapachtig karakter grimmig overheerst. Waarom? Was M.

Malenfant feitelijk niet voor hem in de bres gesprongen? Waarom tekende hij, als hij in een stemming voor caricatuur was, niet liever M. Falconet -?

Boucman. De *vaudoux*. De zinneloze, woeste beschuldigingen, die in vraag na vraag door den planter óver hem waren uitgespuwd.

Wat was er aan van de geruchten en wie waren de *vaudoux* eigenlijk? Het speet hem plotseling, dat hij niet meer van hen wist. Hij dacht aan de geheimen van het dorp. Dat er een medicijnman op de plantage was, wist hij sinds zijn kinderjaren al - maar wie? Dat men zich een paar maal des jaars naar een verborgen vergaderplek begaf, dat men er de Afrikaanse fetisj-dienst (waarvan hij als kind al een afkeer had) met een soort duivel-aanbidding verbond, die klaarblijkelijk uit het christendom stamde, het was hem niet geheel vreemd. Hij had er nooit aan meegedaan; niets zou hem overigens bewogen hebben, om er tegen de blanken over te spreken; dit was een wet van de stam, die ieder in zich meedroeg. Hij begreep onverhoeds, waarom dit alles bestond, waarom de vaudoux er *moesten* zijn, zelfs al was het waar, dat zij honden en levende kippen offerden - (dat zij kinderen zouden roven, vergiftigen en slachten leek hem te ongerijmd, om er verder over te denken), dat zij elkaar verstonden met getallen of bedekte namen, dat zij elkaar de rituele practijken leerden uit het donkere continent, vanwaar zij stamden. Zij moesten er eenvoudig zijn, omdat er geen andere broederschap mogelijk was dan die, welke zij uit hun verleden hadden meegebracht, omdat zij geen gelegenheid hadden, hun saamhorigheid openlijk te laten blijken. Het was, of dit onverhoeds begrijpen hem rustiger stemde. O ja, de blanken hadden het recht, bevreesd te zijn voor de secte; niet, omdat die over onheilsbezweringen en moordmiddelen beschikte, maar omdat zij de herinnering bewaarde aan de Afrikaanse vrijheid. De vaudoux - dat waren de werkelijke leiders van het zwarte volk: de namelozen

en degenen, die hij kende: Boucman? Scipion? Massou?

Een merkwaardige kalmte vervulde hem. Hij nam de tekening op, die hij van M. Malenfant had gemaakt en begon die in snippers te scheuren. Het tekenen kwam er nu niet langer op aan. Hij opende het luik en liet de snippers naar buiten vallen. Ze zonken loom, als konden ze zich zwevende houden op de dikke lagen der lucht.

David had het luik nauwelijks gesloten, of hij hoorde, dat men hem riep. Judith stond aan de voet van de ladder: - Word wakker, luiaard, zwarte niksnut, onderhouden ze jou om je mooie dromen? - Hij kwam zonder overhaasting naar het luik. - Ik ben wakker, Judith. - Mussieu' zal je zo dadelijk nodig hebben, zei ze met haar goedige grijns en zichtbaar zonder enig vermoeden van de toestand. David ging, zijn jas aanschietend, de ladder af en liep door het koetshuis; Judith, die al bijna bij de deur was, keek om: - Neem je zonnehoed, het is een oven buiten. - Hij vatte haar bij de mouw van haar geruite, katoenen jurk en trok haar terug: - Judith, je hebt veel gezien en gehoord, hier op de plantage... - Ze nam hem vragend op, kennelijk niet afkerig van een praatje. Hij liet zijn stem dalen: - Judith, zeg me eerlijk: wie is de vader van Massou? - Judith sloot de zware, opgewelfde lippen en schudde traag het hoofd. Haar gezicht betrok. Het maakte hem alleen begeriger, om de volle waarheid te weten. - Zeg het, drong hij aan, - zeg het dan toch. - Ze keek een keer naar de deur en scheen te aarzelen. Hij schudde haar bij de arm. - Je weet het...! - Ze boog het hoofd op de vlezige blote hals naar hem toe en fluisterde: - Goed, omdat *jij* het bent... Ze zeggen, dat het Boucman was! -

Een grote, zegevierende voldaanheid kwam over hem. Hij klopte Judith een paar keer dankbaar op de mollige rug en duwde haar daarop naar buiten. Ze keek nog een keer om, maakte een gebaar, dat hij zwijgen moest en verliet dribbelend het koetshuis. Hij ging naar de zolder terug, om zijn

zonnemat te halen en volgde toen ook. Buiten bleef hij opnieuw staan. Hitte en stilte waren adembenemend. Hij had een gewaarwording, of hij nooit zo'n stilte vernomen had, zelfs niet voor een wervelstorm of een zee-beving. Hij zag Judith's bonte jurk bij de keuken verdwijnen. Bedachtzaam volgde hij. De voldoening in zijn binnenste bleef, sterker dan de angst, waarmee hij tegen het onderhoud met Justin begon op te zien. - Op dat ogenblik drong het tot hem door, wat Judith blijkbaar niet in 't minst was opgevallen, waarom het zwijgen rondom huis en plantage zo grondeloos was: de geluiden van stemmen, hoeven, raderen en maalstenen waren afwezig; er werd niet gewerkt. -

Terwijl hij het bevreemd vaststelde, hoorde hij voetstappen op de veranda, aan de van hem afgekeerde zijde van het huis. Hij ging haastig achter een van de houten pijlers staan, zo, dat hij tussen de lianen der wingerd door kon zien, wat er gebeurde. Het volgend ogenblik liep Descluzes om de hoek van het huis, om voor de hoge tuindeuren te blijven staan, waarvoor de blinden gesloten waren. Hij begon met de vuisten op het lichte hout te trommelen. David zag, dat zijn buldoggengezicht wit en verwilderd was onder vlokken van ordeloos, vochtig haar, die de achterover gezakte hoed vrijliet. De opzichter wachtte een, twee tellen en trommelde opnieuw. De blinden werden van binnenaf opengeduwd en Justin vertoonde zich in een van de deuren, het gezicht betrokken van slaapdronkenheid, de gele zijden kamerjas loshangend om het naakte bovenlichaam. Hij nam Descluzes verbaasd op.

- Wat nu? Hoe kom jij op deze tijd... -

Hij scheen bij zijn vraag al te bemerken, dat er iets haperde. Hij voltooide de zinsnede niet, maar trad op Descluzes toe, die zijn hoed afnam en met een mouw het zweet van zijn platte, wassen tronie veegde.

- Monsieur, - zei Descluzes, - de bandieten hebben Braines... achter de raffinaderij... -

David zag, dat Justin's gezicht vaal werd. Hij trok Descluzes met één hand naar binnen. David wachtte een ogenblik, aleer hij uit zijn schuilhoek kwam. Zijn rust en voldaanheid waren aangetast: er was iets met de plantage-slaven, iets met Braines, dat hij weten móest. Hij hoorde de stemmen der twee blanken binnen, daarop riep Justin hard en droog: - Héloïse..! - David liep haastig langs de bloedhonden, in de richting van de negerkotten. Ter hoogte van de kennel bleef hij staan: een weeë en scherpe stank, anders dan hij gewend was, kwam uit het nest der dieren. Hij deed een stap nader; een optocht van insecten woelde en rende rondom het hondenleger. David boog zich, om naar binnen te kijken. De honden lagen onnatuurlijk stijf, de poten van zich gestrekt. Dood! - De stilte werd rechtuit benauwd. Hij stapte haastig door, in de grillige schaduw der palmen, en overzag het negerdorp. Het was nog verlatener dan anders op deze middagen; geen kind, geen kat op de bouwlandjes; een vezeltouw met bonte vodjes er aan hing roerloos boven een maïsakker; maar zelfs de vogels benutten de afwezigheid van mensen en afschrikkers niet. David wendde zich om. Achter de raffinaderij, had Descluzes gezegd. Hij rende het pad naar de werkgebouwen op, in de onheilspellende stilte, bijna blij, dat hij tenminste een paar amechtige ezeltjes in de schaduw van de muur zag hurken. Hij liep om het hoofdgebouw heen en bemerkte, wat Descluzes bedoeld had.

Op het platgetrapte, gruizige terrein tussen leem-matrijzen en rietmolen stond een mahonieboom, jaar in, jaar uit door de ezeltjes als wrijfpaal gebruikt, zonder schors, zonder bladeren. Aan een der hoogste zijtakken bungelde nu een lichaam: Tom Braines. Onder de boom stonden de twee mulattinnen, waarmee de opzichters leefden (en waarvan men zei, dat zij ze af en toe geruild hadden). Een van hen - ze noemde zich Inez en nam Spaanse allures aan, hoewel de quadroon beweerde, dat ze nooit van het eiland afgeweest was - deed

vertwijfelde pogingen, om in de boom te klimmen. Ze had een mes in haar ceintuur gestoken. De andere hield haar nu eens tegen, en deed dan weer ongelukkig haar best, om Inez te helpen. Ze was zo mogelijk nog meer van haar stuk dan deze. David kwam nader en zag, dat Braines dood moest zijn, althans nauwlijks meer leven kon. Hij keek nieuwsgierig naar het gezicht van den hangende, waaruit de tong bruin en gezwollen puilde. Daarna zocht hij met de ogen het terrein af; tegen de zijwand van de raffinaderij lag een ladder. Hij liep er vlug op af en sleepte ze mee. De twee vrouwen, die hem nu pas vernamen, staarden naar de ladder en wierpen er zich tegelijk op. Ze rukten zo wild aan David's schouder en arm, dat zijn elleboog ontveld werd, en toen ze de ladder eindelijk vrij hadden, sprongen zij er zo onbesuisd mee om, dat ze het ding niet tegen de stam konden plaatsen. David duwde ze kort aangebonden op zij, zette de ladder tegen de boom en wilde juist naar boven klimmen, toen hij de schorre stem van Descluzes vernam:

- Blijf met je poten van de ladder! -

Hij daalde vlug de onderste sporten af en keek toe, hoe Descluzes op een sukkeldrafje naderde. De opzichter rukte Inez het mes uit de ceintuur en ging er mee de ladder op. De twee mulattinnen begonnen redeloos te gillen; Inez drukte het hoofd tegen de schouder van haar vriendin, om vooral niets te zien van hetgeen ze eerst zelf van plan was geweest. Descluzes, verwilderder nog dan daareven, hijgend, een lucht van slechte rhum om zich verdampend, was met een opvallende behendigheid de ladder ingeklommen; maar het opschuiven naar de zijwaarts gestrekte tak was moeilijker. Hij stond met de voeten tussen de gaffels der topknoesten, en probeerde het touw met het mes te bereiken. Zij hoorden hem tussen de tanden vloeken, hij maakte steeds driftiger gebaren. Hij begon eindelijk aan de tak te rukken, waaraan Braines bengelde; een wolk van dikke blauwe aasvliegen stoof op. De gehangene

zwiepte een paar keer heen en weer; het geknakte hoofd veranderde niet van uitdrukking.

- Een bijl...! riep Descluzes hees en woedend vanuit de boom; - desnoods een zaag! -

David rende al. Hij betrad de verlaten raffinaderij, een hol van koelte en aanvankelijk van een duisternis, waarin hij niets kon zien. Toen zijn blik gewend was, bespeurde hij rommel van allerlei aard, maar geen werktuigen. Hij kwam buiten, om verder te kijken, maar zag, dat het al niet meer nodig was: de opzichter had het touw weten door te snijden. De twee mulattinnen, over den gevallen Braines gebogen, wedijverden in onbeheerste kreten. David wilde naderbij komen, maar hij zag Descluzes, de ladder afdalend, een woest gebaar tegen hem maken met het mes, en bleef staan. De opzichter nam David op met vijandige, blikkerende ogen en zei, buiten adem:

- Naar... je meester, jij - hondsvot!

David liep naar het herenhuis terug. Hij bemerkte, dat hij niet beefde of ontsteld was, hoewel hij het volstrekt niet op doden begrepen had. De wonderlijke rust en het besef van voldoening waren veeleer teruggekomen. Hij stelde vast, dat het al zo geweest moest zijn, sinds hij Braines had zien bungelen. - De eerste, dacht hij, zonder er zich verder rekenschap van te geven, wat hij daarmee bedoelde. Er was iets in hem, dat het feit van den hangenden man volmaakt natuurlijk en gerechtigd vond, zoals het hem ook niet meer bevreemdde, dat de negers verdwenen waren, de cylinders stil stonden, molen en batterie midden onder het werk in de steek waren gelaten. Hij had plotseling behoefte, iemand deelgenoot te maken van wat hij gezien had; en met een boog naar de stallen omlopend, riep hij gedempt de naam van den koetsier. - Het geluid hing in de middagblakering, roerloos en onbeantwoord. Hij riep nog eens, zonder dat het gevolg had. Sliep Hatuey zo vast, of was hij mee met de anderen? Waarom had men hem, Da-

vid, eigenlijk niet gewaarschuwd? Toen hij de keuken naderde, hoorde hij een stemmen-kabaal, dat plotseling afbrak, zodra hij zich op de drempel vertoonde. Ze keken hem allemaal met bange ogen aan: de kokkin, Melitta, Judith, een paar kleine slavinnen. De quadroon was afwezig: natuurlijk bij Madame. Hij zag aan de gezichten, dat zij inmiddels iets gehoord moesten hebben. Zijn komst scheen verbijsterend te werken. Judith barstte in tranen uit, ook een van de kleintjes huilde; Melitta vloog hem om de hals en hield hem stijf vast.

- David..., - zei Judith haperend, - wat heb je gedaan? -

- Madame heeft verschrikkelijke dingen van je gezegd, - huiverde Melitta.

- En de zwarten zijn weg, allemaal weg, - barstte la reine de Shéba uit, met een kastrol in de hulpeloos geworden handen. - Ave Maria pleine de grâce... wat hangt ons boven het hoofd? -

- Ja, - zei David kortaf, - ze zijn weg. Maar ze hebben Tom Braines vooraf gegrepen en opgeknoopt. -

Het werd stil; Melitta hield hem losser, met achterover gehouden hoofd gaapte ze hem aan. Ze stonden elkaar allemaal aan te kijken, alsof de dag des oordeels gekomen was. Het woeste geluid van een schel steeg uit de diepten van het huis.

- Mussieu' belt al voor de tweede keer om je, - ze Melitta. David bevrijdde zich uit de bruine, gespierde knoop van haar omhelzing en verliet de keuken.

In de leeskamer vond hij Justin, die van een zonderlinge vaalheid en rust was. Zijn neusvleugels trilden alleen nerveus, alles wees David op een nog verdrongen, gepassioneerde toorn.

- Waar kom je vandaan? Ik had je bevolen, op je zolder te blijven, tot ik je liet roepen! -

David boog het hoofd.

- Monsieur, ik vraag excuus. -

- Er is geen excuus! En til je kop op, als ik tegen je spreek! -

David keek Justin in de ogen met een gevoel, alsof hij iets bezat, dat geen blanke hem kon afnemen, iets, dat hem zelfs min of meer onbenaderbaar maakte voor deze eens gevreesde toon van den meester.

- Braines is dood en de honden vergiftigd, - zei Justin daarop, terwijl zijn vaalheid met vlaagjes in het onderdrukte gloeien der emotie overging. - En het is duidelijk, wie de daders zijn: de negers van het dorp zijn op een paar oudjes na verdwenen... jouw negers. -

David begreep niet, waar de laatste toevoeging goed voor was. Hij luisterde met een mengeling van de oude deemoed en de nieuwe voldaanheid naar elk van de kille, afgebeten woorden, die Justin hem als het ware toesmeet.

- De moordenaars hebben hun doel bereikt... Je begrijpt, dat ik, wij, de blanken hier niet langer veilig zijn. Nog voor de avond gaan we hier vandaan. -

David was verbaasd. Justin scheen werkelijk door en door overstelpt. Hij sprak steeds sneller en verloor zijn bedrieglijke rust meer en meer. Terwijl hij in het begin stil had gestaan, de handen op de rug, begon hij nu heen en weer te lopen. Onder het lopen nam hij het rijzweepje van het schrijfbureau, en blafte David inquisitorisch toe:

- Spreek op: hoeveel wist jij hiervan? -

David sperde de ogen:

- Monsieur...! -

Hij zei het woord in verwondering en protest. Justin bleef opnieuw staan.

- David, het is welletjes zo. Ik geloof, dat M. Falconet gelijk heeft en dat ik me toch door jou heb laten misleiden. Ik heb het niet willen geloven, na al wat Madame en ik voor je hebben gedaan. Nu moet ik het wel. Jij weet meer dan je voorgeeft. Je hebt ons naar alle waarschijnlijkheid bespionneerd

en verklikt. De belhamels van de plantage hebben Braines vermoord, omdat hij een Engelsman is... Of wou je ontkennen soms, dat jullie nikkers de Engelsen haten en voor de Conventie werken...? -

Hij frommelde wild in zijn binnenzak, haalde er een reepje papier uit en strekte het David met bevende, ongeduldige vingers toe.

- Hier is het bewijs: op Braines' borst gespeld...! -

David keek naar het vodje, waarop met grove hand iets gekrabbeld was. Hij kon het maar moeilijk ontcijferen.

> *Zo zal het iederen slavendrijver op het eiland vergaan. Weg met de schurken.*
> *DE VRIJEN.*

Hij bedwong de neiging tot een glimlach, zich afvragend, wie dat kon hebben geschreven. De plantage-negers moesten hulp van buiten-af gehad hebben. Mulatten natuurlijk... of zendboden van San Domingo! Hij voelde Justin's blik krampachtig op zijn gezicht, dwingend om antwoord.

- Monsieur, - zei hij langzaam, - ... ik weet niet, van wie dit briefje komt. Maar ik weet, waarom Braines gehangen is... Hij misbruikte de negerinnen en sloeg ze na afloop.

Justin stopte het briefje weg, zonder de ogen van David te wenden. Hij lachte geringschattend.

- Probeer mij niets wijs te maken! Alsof Tom Braines de Code Noir niet beter gekend had...! Je speelt goed comedie, maar ik doorzie je... Ik moet zeggen, dat je even onbeschaamd als ondankbaar bent. Voor de laatste keer vraag ik je: wie heeft dit briefje geschreven?

- Monsieur, - zei David, - ik weet het werkelijk niet. Er is niemand van de negers, die schrijven kan. -

- Niemand... b e h a l v e j i j , - zei Justin met bevende traagheid. En zonder overgang de toon vierend aan zijn hysterie, schreeuwde hij:

- Ontken dan toch niet langer, zwarte hond, dat je van alles op de hoogte bent! Jij hebt ons verraden! Jij hebt dit briefje geschreven, misschien heb je het Braines wel zelf op de borst gespeld. De Vrijen: dat zijn de *vaudoux* - en jij bent een van hen! -

Een stroom van dolle scheldwoorden volgde, die David op zijn hoogst van een zuiplap als Descluzes of van een oudzeeman als Tom Braines had verwacht..., niet van dezen Fransen seigneur, die er zich op liet voorstaan, dat hij niet alleen uit politieke voorkeur tot de aristocratie behoorde. En temidden van die verwensingen, wier furie hem onwillekeurig achterwaarts deed deinzen en het hoofd met één arm beschutten, vernam hij een fluitend geluid. De striem van de kleine rijkarwats viel op zijn bovenarm, ze beet zich bliksemsnel en slangachtig kronkelend voort langs zijn schouder en rug. Het was de eerste zweepslag, die David in zijn leven gekregen had. Niet de pijn, maar de ontstellende schande liet hem opspringen. Hij richtte zich tegenover Justin omhoog met een gebrul, dat ergens uit een schuilhol in zijn binnenste kwam, waarvan hij het bestaan nooit had vermoed, maar dat plotseling grimmig ontsloten werd. - Justin d'Ogeron verbleekte en liet het rijzweepje vallen; hij gaf David een stomp in de borst, waardoor deze een paar pas terugwaggelde, rende naar de deur en wierp haar met een slag achter zich in het slot. David sloeg met de vuisten op het hout, terwijl het smartelijk brullen uit zijn binnenste bleef stijgen. Hij sloeg, tot het hem voor de ogen schemerde. Hij liet zich tegen de divan vallen en bleef met het hoofd in de armen liggen, al die tijd zich huilend bewust van de striem, die hem met haar pijn en vernedering overgloeide.

II

[IX]

David richtte zich op en bemerkte, dat het schemerig was. Gipsbeelden staarden naar hem in de doodse duisternis van de leeskamer, waarvan de blinden ten overvloede gesloten waren. Hij moest opnieuw geslapen hebben. Vreemd, dit wegvluchten en verzinken in de slaap, dit wanhopig terugworstelen naar het oppervlak van het bestaan... Hij tastte zich herinnerend langs schedel en schouder, en trok de hand snel terug voor de vurige streep in zijn vlees... De stilte klemde dubbel, buiten en binnenshuis. Hij stond op en trok aan de deur; nog altijd in het slot. Dacht men hem gevangen te houden..? Hij probeerde het raam en rukte er aan, tot het hout meegaf en barstte. Hij sprong op zij voor het kletterend glas, dat hem meer verschrikte door zijn tumult dan dat hij bang was voor sneden en bloed. Het openstoten van de blinden was kinderspel. Met een zwaai belandde David op de veranda.

De avond was luw van de tederste tinten; de afkoelende aarde had een eind gemaakt aan het schrikbewind van de hitte. Maar hij bemerkte het nauwelijks; al zijn aandacht was gericht op de rommel, die hij tussen woelige hoef- en wielindrukken op het erf gezaaid zag: kapotte dozen, een oude herenhoed, een flard van een sjerp, een verrafeld boek, snippers papier, die als droge sneeuw onder de windstilte bleven

liggen. Hij liep naar de tuindeuren, waarvan er nog altijd één open stond; klaarblijkelijk had men daardoor de bagage naar buiten gesleept. Justin had dus de waarheid gesproken: - de blanken waren verdwenen. - De kleine salon scheen volkomen intact, tot hij ontdekte, dat er iets aan de wand ontbrak: de kleine, ovale Boucher, een pastel, dat trots glas en koelte door de tropen zwaar geleden had. Ze hadden het meegenomen... Hij stond midden in de kamer, en voelde zich zenuwachtig worden; toen bemerkte hij, dat het van de pendule kwam, die lichtvoetig en argeloos in de volkomen verlatenheid doortikte. Het geluid werkte zo onrustbarend op hem, dat hij de salon uitvluchtte. In de andere vertrekken was enkel wanorde, verschoven stoelen, openstaande kasten, half lege klerendozen, waarin de kakkerlakken al feest vierden; op de grond lagen kledingstukken, een struisveer, een nog dichtgelakte fles met reukwater, oud kinderspeelgoed, om sentimentele redenen waarschijnlijk bewaard en nu toch achtergelaten, een doos haar-poeder. De keuken leek wel geplunderd, toen hij van de bovenverdieping naar beneden kwam. Insecten schoten in alle kieren weg, een hagedis glipte uit de kast en rende geruisloos tussen zijn voeten door naar buiten. Kaarsensnuiters, wafelijzers, koperen tangen, taartvormen - alles ontbrak. De negerinnen natuurlijk! Wat maar onder hun greep hing, hadden zij meegenomen. Meegenomen waarheen? Waren zij met de blanken gevlucht... of hadden ze zich op eigen kracht uit de voeten gemaakt?

David liep door de laatste kamers, die in de vergaande dag gesluierd leken met spinneweb; hij bleef nog een keer staan bij zijn schilderingen in de vroegere kinderkamer. De schemering wiste ze al half uit. Hij keek er naar en ging er zelfs bij zitten, hoewel het hem duidelijk was, dat dit staren en zitten geen zin had. Hij had de schilderingen mee willen nemen, maar daartoe had hij de hele muur moeten meenemen. Het volgend ogenblik dacht hij er over, ze onherkenbaar te ver-

nielen. Hij keek om zich heen, zag op de tafel een pompeus inktstel staan. Toen hij de inktkoker ter hand nam - een groot, hoekig voorwerp van hardgeslepen glas - was die uitgedroogd. Hij smeet het ding kwaad weg, het bonsde langs de houten vloer en wierp het borduurraam omver, waaraan de quadroon zoveel middagen gobelin-werk had zitten doen; ook nu hingen er bonte rafels aan. Het lawaai klonk oproerig en waarschuwend in het onbewoonde zwijgen - erger nog dan de trilstem van de pendule. David besefte voor het eerst, dat hij alleen was, alleen in dit huis, misschien op de hele plantage. Hij liep snel de kamer uit en sprong de veranda af, nu en dan omkijkend. Hij wist het al - hij wist genoeg! Er stond hem nog maar één ding te doen, en daarna zou hij er als de rest vandoor gaan. Hij wist ook, waarheen.

Hij kwam in het koetshuis. De ouderwetse, stevige rijtuigen waren allebei verdwenen; enkel het tweewielig kinderwagentje was er nog, ook de barouche; de laatste op zij geduwd, met krassen op het vlekkeloos politoer. Een mode-vehikel, een weelde-wagen, iets dat bij parasols en groot gala paste, of om er oude blanke dames na een diner mee naar huis te brengen... voor vlucht en berging van bagage overbodig en ondeugdelijk. David klom niet zonder gejaagdheid naar zijn zolder. Het was er vrijwel duister. Hij zocht met de hand langs de werktafel naar kaarsenstomp en tondeldoos. Het licht, schril en met monsterachtige schaduwen, was haast nog angstiger dan het donker. Hij voelde zijn hart bonzen, alsof er iets gebeuren zou, dat hem in zijn voornemens belemmeren kon... Hij haalde zijn tekeningen uit de schuilplaats en begon ze met onrustige handen te doorbladeren. Het zelfportret. Ja. De kleine waterverfschetsen van huis en plantage... weinig betekenend. De Vrijheid. Ja, ja. De negers aan het werk, het dorp met de oudjes en kinderen. Ja, volmondig ja. Hier het kaartje van Guadeloupe, dat Bastiat voor hem getekend had... Hij streek er een keer met liefkozende vingers

langs. Toen hij klaar was met uitzoeken, scheurde hij de onbruikbare tekeningen zonder bedenken stuk, de andere schoof hij met zorg in elkaar en maakte er een rol van, die hij vastsnoerde met een vezel uit het bladerdek. Hij keek de zolder nog één keer rond. Was er iets bij deze armzalige slavenboedel, dat hij nog gebruiken kon?.. Hij hief de kaars, en ontdekte het schilderijtje, dat hij bij Bastiat had gemaakt. Hij haakte het van de spijker en schoof het onder de rol. Hij verwonderde zich vaag, omdat hij niet neerslachtig was, nu hij de zolder voorgoed verliet; trots zijn overwegende spanning kwam hem de aftocht voor als een oplossing... Moest hij nu de kandelaar uitblazen, of met een vervloeking in het binten- en dakwerk slingeren, dat zeker binnen een kwartier in lichtelaaie zou staan...? Vuur: het denkbeeld betoverde hem een oogwenk, met een verborgen hekserij. Maar hij bedacht, dat de brand niet bij het koetshuis zou blijven stilstaan; het denkbeeld, dat het vuur langs het droge gras door zou vreten naar het neger-dorp, waar de dode acacia's en palmen maar op een vonk leken te wachten, schrikte hem af. Er waren zeker nog een paar oudjes, een hond, een kat, tamme vogels. Er waren... herinneringen. Hij snoot de kaars, een tel of wat beefde hij in het donker, voor hij de opening van de ladder zag.

Buiten stond de wassende maan laag boven het herenhuis. Onder haar dood licht werden het groen en rose en wit en zandgeel van de dag tot schakeringen van één blauw. De schaduwen, zijn eigen schaduw in de eerste plaats, lagen ijl als zwart vloeipapier op de aarde. Hij liep vlug en zonder omzien de oprit af, in de richting van de kustweg, die hem langs de bezittingen van M. Chuquet zou voeren, op wiens gebied de republikeinen uit Frankrijk met den volksrepresentant waren geland. Victor Hugues. Victor Hugues. Hij herhaalde de naam: naar dien man wilde hij toe. Er was geen sterveling op heel de wereld, naar wien het hem zo machtig

trok. Hij beredeneerde zijn stemming en gevoel niet; hij liet er zich enkel door leiden. Hij klemde de rol met het doekje vaster onder zijn arm en liep nog vlugger. Hij had honger, maar hij dacht er niet aan, het pad te verlaten en iets eetbaars te plukken uit de neger-tuintjes, die nog een eindweegs mee liepen aan zijn rechterhand. Na een tijd keek hij om: het herenhuis lag bleek en klein en roerloos onder een grondeloze nachthemel. Het denkbeeld, dat hij nog maar kort geleden alleen in dat spookhuis had rondgelopen, joeg hem bijna schrik aan; hij ging tot een drafje over, tot hij de' kromming in de weg had bereikt, die het huis aan zijn blik onttrok.

Het duurde niet lang, voor hij de zee bereikte, die hij eigenlijk al na de kromming aanhoudend had gehoord. Het water deinde met zeer lange, trage glanslijnen, besterd en vaag fosforiserend. De zee had de geur van vocht en bloesems, vergaand hout, oester-diepten, - een geur, waarvan het land niet weet. David liep behoedzaam, de blik over het water. Hij dacht aan zijn kinderlijke wandelingen hier, iedere week. Troostrijke zwaarmoedigheid kwam over hem, maar tegelijk een besef van bevrijding. De vrijheid was in de zee en in de gesternten, die hun donkere weiden daarboven uitspanden, maar ook in hemzelf. Plotseling was hij blij, dat Justin hem gekastijd had. Het had de geboorte van de vrijheid in hem verhaast, als moesten er vliezen scheuren en pijnen geleden worden. Hij lachte zacht en met een zweem van trots in zichzelf: de vrijheid was bezielend, maar zij was zo nieuw, zij wekte nog een gevoel van siddering en hachelijkheid in hem...

Hij liep steeds behoedzamer, zijn waakzaamheid vóoruit gericht, waar het terrein grilliger werd en de bitterzoete geuren van bosgrond zich mengden met die van de plantages en de zee. Hier ergens was een brede bosstrook gespaard, als een soort grensgebied tussen de aanplantingen; het grondbezit van Justin ging daar over in dat van M. Chuquet. Lagen hier ergens ook de republikeinse troepen? David meende af en

toe onder het lopen, dat hij wachtvuren zag; daar kon het bivak van de Fransen zijn... Maar bij nadering en toezien bleken het de sulferige lichten van de zee, die tegen een rotspunt brak of doodliep in een kleine baai.

Er bonsde iets. David bleef staan. Hij keek eerst naar de zee, omdat zij zo dikwijls dood hout aandrijft. Het klonk als het stoten van balken tegen een oever. Hij luisterde. De regelmaat van het bonzen waarschuwde hem meteen, dat het iets anders moest zijn. Hij stak het hoofd vooruit, alle zintuigen gespannen op het half onwerkelijk gerucht. Het kwam uit het oerbos. Hij verliet de zeeweg en daalde de korte glooiïng af, over koel zand en onkruid, dat snel in hoog gras overging. Het gras woekerde over de flauwe kopjes, het werd steeds veerkrachtiger, het droeg sponzige vetplanten, die op hun beurt plaats ruimden voor heesters - scherm-acacia's en doornstruiken - stil en spokig oprijzend in het temperlicht. Het oerbosje lag er achter als een verwarde berg van schaduw, waardoor hij zich een weg zou moeten banen. Het bonzen nam toe. Het lokkend geluid - hij besefte niet eens, dat hij gelokt werd - trok hem binnen het bereik van die levende schaduw; de acacia's werden hoog, de kruipplanten begonnen, hij haakte er met de armen en ellebogen in, rukte zich los, struikelend over de eerste boomwortels, viel een paar keer met het gezicht in scherpgeurende boomvarens. Tussen de schaduw, die groen en zwart en lakkig was, wiegden als de schimmen van reuzenkapellen de kelken der orchideeën; hij sloeg alles weg met driftige, gejaagde hand. Het geluid groeide; het leek op dat van de tam-tam. Telkens, als hij met een sprong voorwaarts wilde, legden zich de harige, harsige knopen van lianen om zijn schouders en trokken met onzichtbare vingers aan zijn haar. Het water liep langs zijn gezicht in zijn mond.

Geen twijfel aan: er was een tam-tam, zelfs meer dan een. Het rhythme werd sterk en vast. Er waren negers in de buurt.

Z i j n negers. Justin had het tegen hem gezegd; niet eens beseffend, hoezeer hij gelijk had! David schoof bijna wanhopig de weerstrevende weefsels van vezels, blad en twijgen op zij, om de tam-tams te bereiken. Sinds zijn jeugd had hij op de tam-tam horen trommelen, maar de zonderlinge, hitsende maatslag, die hij nu vernam, kende hij niet. Of kende hij haar toch... zij het anders dan men een gezicht of een landschap of zijn eigen handen kent? Hij gaf zich geen rekenschap van de nieuwe kracht, die hem doorstroomde en allengs ongevoelig maakte voor de weerstand van het vijandige bos, dat naar hem dreigde, zwiepte en beet. Hij wist niet, wat hem dreef. Hij voelde het steken van de zandvlooien niet, hij lette niet op het kraken en schuifelen van reptielen aan zijn beide zijden, op het moederleven van het bos. Hij stortte languit, toen hij met de voet in een mierengang bleef hangen; een heet, stekend gewriemel liep over zijn benen en polsen. Hij schudde zich even als een dier, en gleed verder. De tam-tams waren vlak bij.

Hij hurkte neer aan de rand van een open plek, waarover het maanlicht hing als een groen, diamanten stof. Hij lag stil en hijgde, maar zijn ogen namen alles gulzig op. Er waren tientallen negers bijeen, sommige hurkend als hij, andere staande; er waren half geklede en naakte; alle gezichten waren naar de drie tam-tam-spelers gekeerd. Drie tam-tams. Dat betekende een feest, een inwijding, een plechtigheid. David wist niet precies, wat; maar er gebeurde iets van het hoogste en dringendste belang. Hij zag het aan zijn rasgenoten; hij wist het aan de spanning, die als een onweer in hem zat opgekropt - de blinde nieuwe kracht, die het eerst in hem wakker was geworden, toen hij zich tegen Justin had gekeerd. De negers op de open plek hadden het in hun gezichten, hun ogen en hun lichamen als hij. Hij zag het allemaal zonder nadenken en zonder te vergelijken; zoals hij eigenlijk ook zonder nadenken en zonder verwondering negers en negerinnen van

Justin onder hen herkende. Hij had het niet anders verwacht. Zijn aandacht was enkel gericht op wat er gebeurde.

Geen van de negers zei iets; alleen nu en dan brak een gesmoorde keelklank los, alsof iemand zijn aandoening niet geheel bedwingen kon. Iedereen bewoog; de zittenden wiegden hoofd en bovenlijf op het geluid der drie tam-tams. Een der spelers zat met het hoofd tussen de schouders gedoken; zijn handen sprongen met de rapheid van kleine wildernisdieren langs het gespannen trommelvel. Zij, die stonden, werden af en toe, in ongelijke mate en op ongelijke ogenblikken, geschokt door iets, dat het midden hield tussen dansen en sidderen, - een beweging, waarvan de aandrift uit de aarde zelf scheen te komen. David zelf voelde de kracht van de aarde; hij hield het hurkend nauwelijks uit. De aarde droeg mensenlichamen als bewegelijke gewassen, glanzend, mahoniekleurig; zij kwamen niet van de plek, en toch straalden zij een hevigheid van gevoel uit, die hen tyrannieker samenbond, dan wanneer zij elkaar bij de hand gehouden hadden. De kracht van de aarde steeg op door hun knieën, zij bereikte hun heupen in een onvermoeibare golfslag, die vervolgens doorvloeide naar de schouders en slangachtig wegkronkelde door de armen. Niemand behoefde David te zeggen, wat hij zag. Het was de dans van de vaudoux op de trommelslag der vaudoux - de dans van ‘het complot’.

Een ongekende, onbeschrijflijke bezieling bonsde in David mee op de maat der tam-tams. Hij gespte de rol los van zijn gordel en lei die neer; hij stond op en mengde zich tussen de dansers. Geen mens lette op hem. Hij stond vooraan, en door zijn lendenen en schouders stroomde de Afrikaanse ontroering. Het hoorde zo. Het kwam diep, diep uit de holen van zijn innerlijk, dieper en ouder dan al, wat hem sinds zijn geboorte wedervaren was. Niemand behoefde hem deze wiegeling te leren; zij ging moeiteloos door hem heen, als wind door het suikerriet; hij hoefde zich alleen maar toe te vertrouwen aan

het geheel. Zij allen hier, de weggelopenen, zij waren ‘los’ - niet alleen van hun bezitters; en tegelijk werden zij vastgehouden door iets, dat uit gezamenlijke spanning geboren werd en dat als een bevrijding beloofde te komen. Hij hoefde alleen maar naar de tam-tam-spelers te kijken. Het geluid sprong uit hun lenige handpalmen; het gleed op in zintuigen en zenuwen, het wekte in het brein de weldadige beheksing, waarbij men alles wat was en alles wat komen kan vergeet. David wist niet meer, dat hij naar de soldaten van de Conventie had willen gaan, zo min als hij nog wist, dat hij eens een nukkigen planter en zijn vrouw had gediend, of op een vliering gewoond en getekend; hij had vergeten, dat hij een opzichter had zien hangen, en dat zijn meester hem gestriemd had. Hij staarde naar de handen der tam-tam-spelers. De handen, vlak gehouden, bewogen zich zeer snel, zo snel, dat het menigmaal leek, als sprong het bonzen al uit de trommel, voor ze het ezelsvel raakten, als was het deze stotende, vliegende beweging der handen, die het gerucht teweeg bracht. David staarde er naar, tot hij zijn ogen en achterhoofd star voelde worden. Een korte vlaag van ontzetting greep hem; door het maanlicht dansten vlekken en kringen, die uiteenspatten voor zijn gezicht. Daarop brak de angst: tussen de lichamen en de vlezige bosgewassen weerkaatste een lange kreet.

Er wervelde een negerin door de rijen van dansers. Haar heupen en buik golfden bij de dans onstuimig onder het flard, dat zij als rok droeg en dat aan één zijde al opengescheurd was. Terwijl David zijn blik naar haar richtte, verdween de kramp, die uit zijn schedel over zijn nek en kaken tot onder zijn tong gekropen was. Hij klappertandde en keek naar de jonge vrouw. Zij droeg het haar kort en kroezig als een jongen: ook het gezicht had iets knaapachtig prils; maar haar lichaam was edel en vrouwelijk als dat van de zwarte godin, die hij eens getekend had. Hij besefte weer niet, wat hij in haar verschijning be-

groette, terwijl zij de tam-tam-spelers naderde - op het oog bijna alleen voortbewogen door de machtige bewegingen van haar bekken. Zij stond nu, op enkele passen van den zittenden, dollen tam-tam-bespeler, als trok de aarde haar weer terug; zij drukte een ogenblik de handen tegen de zijde, vóór ze die omhoog wierp en met achterover gehouden hoofd extatisch begon te zingen.

De tam-tams bonsden nadrukkelijker. Het zingen van de negerin zonk af en toe laag weg, maar vaker steeg het boven het roffelen, begeleid door het onverhoedse antwoord uit honderden kelen. David's aandacht verdeelde zich weer naar alle zijden. Het was geen vaudoux-lied, dat vernam hij, ook al had hij die geheime riten dan nooit gezien en gehoord. Het mochten vaudoux zijn, die hier bijeen waren, maar hun opwinding gold iets volkomen nieuws. De echo van de negers en negerinnen op wat de jonge vrouw zong, was Frans, - het was het woord, dat iedereen op het eiland nu kende: *Liberté*. De negerin zong een lied aan de vrijheid. David verbaasde zich evenmin als voorheen. De jonge negerin danste en zong de vrijheid, zij w a s de vrijheid. Er viel niets meer te verlangen, te dromen. De vrijheid was op Guadeloupe geland, en de negers hadden haar in hun midden. Iedereen wist het, en beleed het. De trommels riepen het, de tongen vormden zonder moeite het uitheemse, nieuwe, beheksende woord, de lichamen verheerlijkten het met de kracht der gebaren.

Plotseling zweeg een der tam-tams. David keek haastig: de tam-tam-speler stond op zijn benen te zwaaien. De extase fladderde door zijn handen, zij puilde uit het hevig wit van zijn ogen. Een seconde sperde hij de mond. Er kwam geen geluid; hij rolde voorover en lag roerloos. Het dansen en zingen ging onverminderd door. De zittende tam-tam-speler roffelde sneller, men kon niet meer zien, wat hij met zijn handen deed; zij waren beweging geworden, zoals de grote negerin de vrijheid was. Achter David werden lange

kreten geslaakt. Hij wendde zich om: weer rolden er mensen ter aarde. De dans steeg en ebde door David heen, steeg en ebde zonder onderbreking. Een reus van een neger, in wien David met hartkloppende opgetogenheid Massou herkende, sprong naar voren en plantte zich tegenover de jonge vrouw. Hij keek naar haar gezicht, terwijl de sidderingen in hem opklommen en zich in de ruimte boven lichamen en gewassen, in de toverkringen van het maanlicht, verloren. De negerin noch Massou verroerden zich van de plek, waar zij stonden. Hun vervoering greep de omstanders het eerst. De een na de ander schreeuwde en stortte neer. Een oude negerin in een afgedankte huisjurk, wie men het ken aanzien, dat zij zo uit de keuken van haar meesteres was weggelopen, lachte en schreide tegelijk; David hoorde, tussen het grommen der overgebleven tam-tams en het zingen van de danseres door, hoe zij Frans en Afrikaans, medicijnspreuken en christelijke gebeden door elkaar stamelde, terwijl het zweet langs haar tanig gezichtsvel gutste; zij hield het hoofd achterover, de handen ter schouderhoogte. Plotseling gleed ook zij naar de grond, vormloos en zonder beweging bleef zij in de schaduw liggen.

Er dansten nog maar enkelingen; ook de tweede tam-tam-speler was gevallen. Massou en de negerin naderden elkaar vingerbreedte voor vingerbreedte. Massou's gezicht was star op het gezicht van de zingende gericht. David bespeurde, hen waarnemend, een pijn, die niet uit het lichaam afkomstig leek, maar die hem alras van de voetzolen tot de kruin doorgloeide, - een pijn, die tegelijk de zaligheid van een eindelijke bestemming inhield. De tijd scheen om een eigen middelpunt te wentelen. Af en toe verzonk David in een schemertoestand, zoals men die heeft voor het slapengaan, terwijl men weet, dat men in de vergetelheid gedompeld wordt, - een toestand, waarvan hij de duur niet berekenen kon. Als hij uit die tijdelijke bedwelmingen ontwaakte, bemerkte hij, dat

Massou en de negerin nog steeds tegenover elkaar stonden, gij, alsof zij alleen van haar eigen lichaam en haar bezeten zingen wist, hij, alsof hij op het ogenblik wachtte, dat de spanning tussen hen zou breken. David's eigen lichaam bewoog, onafhankelijk van wat hij vaag bedacht en onafhankelijk van het feit, of hij wakker was of droomde; ook hij moest tijdens zijn slaapzieke verzonkenheid doorgedanst hebben... David had uren en uren zo willen dansen, en kijken, van Massou naar de negerin, van haar naar den stokvechter. Het kwam hem voor, als was hij zichzelf en tegelijk Massou, als wachtte ook hij op het ogenblik, dat de negerin zou tuimelen; en tegelijk verlangde hij zelf door de extase geraakt en neergeveld te worden. Hij voelde, hoe de eb en vloed van de dans in hem tot een eb en een vloed van de bewustheid werden; lange ogenblikken van zintuigelijke afgestorvenheid begonnen haast regelmatig af te wisselen met pozen van gespannen helderheid. Hij kreeg iedere keer, waarin hij uit de slaaptoestand tot het waken terugkeerde, een schok bij het herkennen van de negers, van Massou bovenal, die met de vrijheid danste. De nacht scheen hem vergevorderd, maar de maan gloorde nog steeds groenig, als door water. Hij bemerkte, dat het gezicht van den laatsten tam-tam-speler - den zittende - de kleur begon aan te nemen van koper, dat uitslaat. De maan was zo hoog boven de kartelende spitsen van het boomloof gestegen, dat ze vlak in de ogen van den muziekmaker scheen. David's blik vloog heen en weer tussen hem en het paar, totdat een nieuwe verzinking hem overweldigde. De negerin zong nog steeds, maar met onverwachte haperingen; en hij zag, bijkomend, dat de deining, die zich door haar lijf en gebaren had voortgeplant, niet meer lang en meeslepend was; het werden trillingen, schokken, die dans en lied met stokkende kramp bedreigden. Toen de tam-tam-speler plotseling voorover knikte op de langwerpige trommel, viel er een stilte, waarin de laatste negerstemmen schor en amechtig rondfladderden. Opnieuw

voelde David door zijn verdoving heen de angst: zijn huid werd tot krimpend kippevel onder het onverhoeds gevoel, alsof duizenden en duizenden kille mieren hem vliegensvlug bekropen. Hij staarde naar de jonge negerin: zij wankelde, haar armen zakten, haar zingen brak middenin af; op haar mond stond het lichte schuim der verrukking. David stak de handen uit, als moest hij haar opvangen. Maar Massou was hem voor. Het vochtige, glanzende lichaam van de bezwijmde vrouw gleed in zijn behoedzaam uitgestoken armen; hij droeg haar, met een stille triomf op zijn gezicht, weg in de wildernis.

[X]

David voelde, hoe een naakte voet hem in de ribben schopte. Iemand zei: - Sta op. - Hij zuchtte zwaar en verontrust. Een ondeelbaar ogenblik lag hij verward in de ongerijmdheid van zijn gewaarwordingen. Was Descluzes of Braines nu op de dakzolder gekomen, om hem te wekken? En waarom droegen zij geen laarzen? - Hij voelde een tweede schop, sloeg de ogen open en ontwaarde twee zwarte, herculische benen. Hij had ze nog eens zo gezien, ook terwijl hij lag. Tegelijk drong het tot hem door, dat het hem toegesnauwde bevel in het patois gegeven was.

Hij richtte zich op. Massou keek van bovenaf op hem neer. Achter Massou sprankelde de dag. In de verte schaterden uitgelaten vogels een morgengesprek. De dauw wolkte in groene gazen boven het bos, een heel ander groen dan dat, wat het nachtfeest had beschenen, - bijna vurig en toch zo doorschijnend, dat het goud en blauw van de hemel er nauwelijks minder schel van werden. Het was de plek van het nachtfeest. In enkele seconden herinnerde David zich alles. Hij

krabbelde haastig overeind, en keek Massou aan. De stokvechter hield de handen uitgestrekt, voor het geval David aanstalten mocht maken, weg te lopen. Zijn gezicht was zeer somber, gluiperig haast, in een gemengde uitdrukking van macht en achterdocht. David sloeg de ogen niet neer.

- Wat is er gaande, Massou? - vroeg hij. - Hoe zijn jullie weggelopen?

Massou antwoordde niet. Hij gaf een van zijn korte kreten, zonder David uit het oog te verliezen. Het duurde maar kort, of er kwamen enkele negers uit het bos. Scipion was er bij, en van de anderen herkende David den stotteraar Aristide. Zij schenen bij de aanblik van Massou en David zonder uitleg te begrijpen, wat er aan de hand was, want zij omringden David onmiddellijk aan alle kanten.

- De spion is er weer, - zei Massou tegen Scipion. - We nemen hem mee. - En weglopend, beval hij de overigen: - Bind hem stevig. -

David wilde een kreet, een beweging van verzet tussenbeide brengen. Scipion omcirkelde zijn keel met een wurgende arm, terwijl de anderen David's handen op de rug met een taaie liaan samenbonden. David was meer verbluft dan woedend. Hij zei niets, en liet zich in eenzelfde woordeloze verwondering voortstompen, langs een smal pad, in de richting van het verwarde, ontwakende bos, waarin Massou al verdwenen was.

Op dat ogenblik bedacht hij, dat de rol met zijn tekeningen en het schilderijtje hier nog ergens moesten liggen. De schrik hamerde in zijn hart. Hij bleef met een onwillekeurige ruk staan. Scipion, die half voor hem uit liep, keerde zich om, de wenkbrauwen laag over de ogen neergetrokken: - Wat is er? -

- Mijn tekeningen...! - zei David, door een hoofdbeweging achter zich wijzend: - Ze moeten nog ginds aan de zoom van de open bosplek liggen! -

Hij zag, dat Scipion een vorsende, ontevreden blik op de

anderen wierp, maar ook, dat hij aarzelde. Hij was altijd een van degenen geweest, die een kinderlijke bewondering voor David's tekeningen getoond hadden, en ook al zag hij er niet als velen een soort magie in, hij koesterde toch een licht bijgelovige eerbied voor de kunst van David's begaafde hand. Hij ontweek David's blik, terwijl hij een van hen wenkte, die achter David liepen en dezen een eindweegs met zich trok, om zachtjes met hem te gaan praten. David kon het niet volgen; in plaats daarvan trachtte hij iets te weten te komen omtrent de algemene vlucht - zowel van de negers als van Justin -; hij keerde zich daarom naar Aristide met dezelfde vragen, die hij Massou gesteld had, maar de stotteraar krulde de ontzaglijke lippen, kneep de ogen krampachtig dicht en sputterde tenslotte:

- W...weet n...n...niets.

- Maar waar brengen jullie mij naar toe? - vroeg David. Aristide schudde het hoofd. Zijn steevaste stotteraarskramp herhaalde zich op het goedige gezicht.

- V... vraag n... niets. -

David haalde de schouders op en wendde de blik weer naar Scipion. Hij zag, dat deze zich met den ander reeds had omgewend en terugliep naar de open plek. Terwijl David onder bewaking van Aristide en de onbekenden wachtte, kon hij zien, hoe Scipion en zijn metgezel in heesters en grondgewassen aan het zoeken waren. Het kleine bos, dat David nooit eerder betreden had - vanaf de zeeweg leek het maar een verre koepel van groen - werd steeds levendiger. De kakelende jalouzie der papegaaien, de uitgelatenheid der toekans, die in de bomen hamerden als dolle leerjongens in een smidswerkplaats, klonken van verschillende kanten. Het duurde niet lang, of Scipion had de rol gevonden. Hij bond ze aan zijn ceintuur met de koordjes, die er nog aan hingen, en wenkte de kleine stoet, dat men verder kon gaan.

David had weinig besef van de richting, ofschoon het pad,

waarlangs zij zich voortbewogen, de zon tegemoet ging. Hij wist niet, hoe lang de zon op was, en aarzelde tussen een oostelijke en een zuidelijke koers. Het kwam hem voor, dat het nog tamelijk vroeg zijn moest, ofschoon er al geen dauwfloersen meer hingen; de warmte heerste onbestreden. De vogelgeluiden bleven rondom verneembaar; af en toe schoot een apenkolonie met schel en spottend keelgegakker over de slingerpaden, om onder veel geruis te verdwijnen en elders verrassend op te duiken, meestal, om de voorttrekkenden met een lading wilde, onrijpe agaven of harde vijgjes te bekogelen. Hier en daar zaten zij met roerige families in het campèche-hout, dat zij bij afwisseling zo heftig schudden, dat een wolk van dor oud blad, larven en stof naar beneden sloeg. Een vogelspin daalde en klom met fluwelen snelheid tegen de schubbige stam van een Adamsnaald, die op veel plaatsen onder een dik, zacht en wit pantser van reuzencocons schuil gingen. Twee of drie keer kwamen zij langs de bouwsels van bosmieren - geweldige gespitste geitenuiers gelijk, de tepels omhoog gericht. De mieren kruisten het pad als kleine somberrode riviertjes, die bergopwaarts stromen. - David hoorde een van de onbekende begeleiders tegen Aristide zeggen, dat er een mierenegel in de buurt moest zijn, maar de stotteraar had zo lang werk om te vragen, hoe de ander dat wist, dat zij al weer te ver waren, om nog naar sporen te kijken.

Scipion, die eerst achteraan gelopen had, kwam op een gegeven ogenblik naast David. David knikte met het hoofd in de richting van de rol en vroeg:

- Krijg ik mijn tekeningen? -

Scipion had niets van zijn onwillige nurksheid verloren. Hij grauwde, dat hij de tekeningen zelf wel zou bewaren, en passeerde David, om vooraan te gaan lopen, kennelijk met het doel, de weg te wijzen.

David verbaasde zich over de uitgestrektheid van de bosgordel, die hij van zijn kinderjaren af tussen de plantages van

Justin en zijn buren had zien liggen, zonder dat het hem ooit was ingevallen, er een bezoek te brengen. Hij vermoedde overigens terecht, dat zij in de lengterichting van het bos liepen; zij hadden er zeker al lang uit moeten zijn, als zij het overdwars doorstoken hadden. Hij merkte op, dat de vrijstaande hoge bomen harder ratelden in de zeewind. De dag klom naar het zenith. De citroengeur van het door de zon geblakerde campèche-hout, de waseming van conculvulus, kruidnagelen en hars, van het zoet verdovend stuifmeel der rose oleanderstruiken, dat overal de boslucht doorpulverde, mengde zich met de ruimtelijke frisheid van de passaat tot een aroma van zeldzame chemie. Als men tegen David gezegd had, dat men hier blijven zou, voor eens en altijd, om holen en hutten te maken waarin het negervolk huizen kon, - dat men weer jagers en vissers worden zou, had hij zich zeker zonder verweer en misschien zelfs met een fatalistisch genoegen aan dat bevel onderworpen. Maar de onzekerheid van het doel, de banden om zijn polsen, die hem begonnen te knellen, de terugkerende pijn in zijn schouder en het feit, dat Massou hem een spion genoemd had, verontrustten hem, - zozeer, dat de overdaad der vruchtbare natuur om hem heen door die onrust eerder dreigend dan troostend werkte. Hij begon, terwijl zijn lichamelijk ongemak hem plaagde, aan grimmige fantasieën toe te geven. Het zou hem niet verbaasd hebben, als er bijvoorbeeld in dit bos een jagoear huisde, waarvan de negers op de plantages elkaar bloedige en geheimzinnige fabels vertellen. Misschien lag dit dier vlakbij in een hoge hinderlaag, om een van hen naar de keel te springen, en misschien zou hij juist die ene zijn. Het was meer een besef van het noodlot, dat onwrikbaar zijn loop neemt, dan van angst, dat in hem leefde. Hij schrok dan ook nauwelijks meer van de al schaarser, maar onverminderd onbeschaamde aanvallen van de aapjes, en evenmin van het razend geruis, dat reigers en flamingo's in plotselinge horden over de toppen

suizend, dwars tegen de zeewind in te weeg brachten...

Het bos werd veel minder dicht. Alleenstaande mahoniebomen, omarmd door de ruige, wuivende guirlandes van overjarige slingerplanten, gaven hier en daar bijna een indruk van vrije ruimte, alleen de doornstruiken en scherm-acacia's, die op manshoogte bleven woekeren, bewaarden het boskarakter. David bemerkte, dat zij niet de enige negers waren, die hier trokken. Waar het grondgewas maar even lichtte, zag hij op andere paden die in hun richting gingen, ook negers - zoveel zelfs, dat het een volkomen volksverhuizing leek. Niemand van zijn begeleiders zei iets. David speurde scherp, of hij Massou in de omtrek ontdekken kon. Een van de mannen, die hem bewaakten, was op een wenk van Scipion al langs een ander pad in de heesters verdwenen. David trachtte nog een keer een gesprek met Aristide aan te knopen, die hem altijd goedgezind was geweest, maar hoewel de stotteraar zijn wangen angstwekkend opblies en zijn lippen vochtig liet spetteren, bracht hij het met al dit vertoon niet verder dan tot een hardnekkig afwerend hoofdgeschud.

De heesters hielden vrij onverwacht op, nadat men een laatste acacia-zône doorgetrokken was. Een paar witte kakatoes waagden zich nog van losstaande boom tot boom mee; de apen waren al verdwenen. David voelde, dat de zee dichtbij moest zijn; hij kende de zoele, zilte luchtstroom, die nu langs de kusten van het eiland heerste. Was men dezelfde weg getrokken, die hij de vorige avond, gelokt door de tam-tams, gekropen was? Hij trachtte herkenningspunten terug te vinden, maar terwijl hij daarmee bezig was, werd hij verrast, doordat Massou uit een verwijderd groepje negers opdook en naar hen toe kwam lopen, om zonder een woord naast Scipion mee verder te gaan. Terzelfdertijd vertoonden zich de negers, waarvan David in het eigenlijke bos hier en daar een glimp had opgevangen, aan alle zijden. Er waren mannen, vrouwen en kinderen, - sommige kende hij, andere waren hem vol-

komen vreemd. Het had er veel van, alsof alle plantages in de omtrek hun slaven in massa hadden uitgedreven, hoewel het in werkelijkheid natuurlijk eenvoudig zo was, dat zij heimelijk met kind en kraai waren ontvlucht, om zich in heuvels en oerbos te verbergen. David rekte de hals naar verschillende kanten, om onder hen de tam-tam-spelers en bovenal de jonge negerin terug te vinden. Soms meende hij, dat hij ze herkend had; maar terwijl zij langzaam in een wijd verspreide, langs paden en hellingen voorttrekkende optocht geraakten, kwamen hem zowel de mannen als de jonge vrouwen, in wier gezicht hij bekende trekken meende te bespeuren, na enkele ogenblikken van gespannen beschouwing volkomen veranderd voor. Hij liet zijn pogingen varen, als was er hekserij in het spel, als werd hij bedrogen, waar hij bij was... Hij rimpelde het voorhoofd bij de spottende blik, die Massou, omkijkend, een keer op hem wierp. Wist de stokvechter zo goed, wat er in hem omging...? David gaf alle vragen er aan, en keek naar de trekkende menigte. Onder de hoge, spaarzame eucalypten en de divi-divi's, die de nadering van de kuststrook aankondigden - in de toppen wiegden reigernesten en de verstoorde vogels zwermden en kreten - bewogen de negers zich voort door het kniehoge gras. David vergat, naar hen kijkend, zijn eigen ellende. Zij trokken met mandjes en zakken, in hun plantage-kledij, armzalig, soms met een bont doek-valies of in vezels geknoopte have op het hoofd. De kinderen zeulden bastaardhondjes mee, er waren geiten en zelfs een enkele ezel. De meisjes en vrouwen torsten armzalig kookgerei, maïszakjes en gedroogde vruchten-rissen over de schouders. Moeders droegen de allerkleinsten, half ze steunend op de heup; ergens reed een oude negervrouw met spierwit kroeshaar en de lichtblauwe ogen van een blinde op de rug van een halfvolwassen jongen. De kinderen renden af en aan, gooiden elkaar met groene noten en aardkluiten, zoals de apen het in het bos gedaan hadden, tierden en twistten, of lieten zich

moe en gedwee door oudere handen meetrekken. David herkende talrijke bewoners van Justin's plantage-dorp; enkelen groetten hem schuw, maar de meesten lieten het bij een nieuwsgierig kijken; niemand naderde hem of sprak hem aan. Het drong tot hem door, dat de aanblik van zijn geboeide handen hun te denken geven moest. Hij voelde meteen weer de smaad en de pijn van die banden; hij bleef als op bevel staan en riep Massou.

Massou keerde zich grimmig om.

- Waarom ben ik gebonden? - vroeg David.

Massou's ogen kregen een valse gele glans.

- Niet wij hoeven jou rekenschap af te leggen, maar jij ons, - zei hij.

David ried, wat hij bedoelde.

- Ik kon niet bij jullie komen, gisteren, - zei hij. - Justin hield mij opgesloten. -

Massou lachte met scheve, schampere mond.

- Je liegt, nikker, - zei hij. - Als h i j kon komen, hoefde jij zeker niet achter te blijven. -

David volgde de richting van zijn wijzende vinger en herkende tot zijn verbazing Hatuey... zonder kuitbroek, gekleurd vest en steek, in een oude, vuile, gestreepte katoenen pantalon, juist als een plantage-slaaf. Hij droeg op de ene schouder een paardendeken, waarin hij blijkbaar allerlei bezittingen gerold had, die hij met de elleboog steunde; in de neerhangende hand hield hij een fijngevlochten vogelkooitje, waarin een paar kolibri's zaten; David herinnerde zich, dat het kooitje altijd aan een buitenmuur van de stal gehangen had.

Hij wilde Hatuey iets toeroepen, maar voor hij een geluid had kunnen geven, gingen er aan alle zijden kreten en langgerekte fluittonen op; de hele neger-stoet kwam in snellere beweging. De kinderen, moe of niet, holden voor de ouderen uit; de jongen met de lamme, blinde grootmoeder (wie weet,

was het een overgrootmoeder), de vrouwen, die elkaar duwden, stieten en in hun opwinding tegenhielden, klerenbundeltjes lieten rollen en huisraad om zich strooiden, alles holde. De geiten mekkerden wild en rukten zich los, door opgeschoten jeugd luidruchtig achtervolgd en teruggehaald. - David, die met zijn begeleiders was blijven staan en die bemerkte, dat alle mannen vrijwel bleven staan, zag voor zich in de kom van het naar zee afglooiend landschap een reusachtige kolonie van negers. Er werd gekookt, gewassen; er werd gezongen; meisjes en jongens waren bezig, een soort afdaken tegen de zon te vlechten. Het aantal van de zwarten moest in de duizenden lopen. Zij hadden evenals degenen, die met David uit het bos gekomen waren, gedierten bij zich: geiten, schapen, een paar runderen. De bonte hoofddoeken van de vrouwen, hun gestreepte baadjes en wiegelrokken maakten van verre de indruk, als werd de bodem bekropen door een bonte overvloed van hibiscus, van wilde peperbloesem en bougainvilléa's, waarin de wind speelde. Een fluiten, gonzen en lachen, een verwelkomen van wederzijden klonk op, toen de nieuw aangekomenen met have en vee uit de kopjes naar de kom huppelden, liepen en krukten, al naar de mate van hun ouderdom, de kracht van hun gevoel en van hun ledematen. Terwijl David keek, bemerkte hij, dat er bij de menigte in de kom geen volwassen mannen waren, tenzij een aantal grijsaards. Het was blijkbaar tijdens het voorttrekken al afgesproken, dat de mannen zich ergens anders heen zouden begeven; David giste ook, waarheen.

Het duurde niet lang, of Massou wendde zich naar Scipion en zijn andere volgelingen, gaf hun een hoofdteken en begon de kopjes in andere richting, recht naar zee toe, af te dalen. David, die nog weifelend en door het schouwspel geboeid, omkeek, voelde een zachtzinnig rukje van Aristide en volgde, geflankeerd door zijn begeleiders, de rest der mannen. De kopjes verliepen hier snel in effen terrein, de

laatste heesters hielden op, tussen de schaarse palmen door zag men de met zonnesterren besprankelde Cul de Sac Marin, als een smalle lazuren ceintuur, voor de horizon uitgespannen. De negers liepen snel, als spoorde hen een nieuwe prikkel tot haast aan. David hield geen oog van Massou af, gereed hem aan te spreken, zodra de stokvechter zich Om zou draaien. Maar David kreeg die kans vooralsnog niet. Wel een halve mijl liepen zij door het onveranderlijk landschap van schaarse palmen, in wier loof de passsaatwind zwatelde en schuurde, door het zwiepende, droge gras, met de zee aan hun linkerzijde, terwijl Massou het zware hoofd ietwat voorover hield, als luisterde hij ingespannen naar iets, dat hij door de geruchten der natuur heen verwachtte. Zeegedruis en wind en lovergerucht stroomden in een haast regelmatig ruisen over hun hoofden, niet ongelijk aan het gieren van de flamingozwermen, die bij tussenpozen nog door het uitzicht cirkelden. Een dof hartkloppen begon in David, toen hij Massou behoedzaam zag wenken, stilstaan en de vinger heffen. David hoorde nog niets, maar terwijl bijna allen bleven staan, keerde Massou zich naar de zwarten en zei met een glimlach, die zijn gezicht breed en glimmend ontspande:

- D á á r zijn ze! -

Eerst hoorde David nog niets, maar onverwacht kantelde er een brokkelige, dunne koperen echo van de verre kopjes terug. Hoornsignalen! David's hartklopping nam toe. Hij had dus goed gegist daarstraks: hier waren de troepen uit Frankrijk - de soldaten van de Conventie! Hij had haast aan hen niet meer durven denken, alhoewel op dit ogenblik een naam in hem heldere gedaante aannam, die zich voordien in de schemergrond van zijn gedachten verscholen had gehouden: Victor Hugues!

Hij sprong bijna naast Massou, die hem nauwelijks scheen op te merken en zijn loop in de richting der signalen haastiger hernam. Iedereen liep sneller. David riep Massou een paar

maal bij de naam, voor de stokvechter zich verwaardigde, naar hem te kijken, waarbij hij zijn pas niet onderbrak.

- Massou! zei David, schor van een nieuwe aandoening, - maak mijn handen toch los! Ik hoor bij jullie! Ik ben immers weggelopen... net als jullie! -

Massou nam hem onder het gaan met afwezige blik op; David zag, dat zijn gedachten al ver vooruit waren.

- Weggelopen, hè...? - Massou herhaalde bijna peinzend het woord; daarop vergroeide zich zijn gezicht boosaardig, zoals voorheen in het bos. Hij bleef nu ook staan, waardoor hij de andere begeleiders van David tevens dwong, halt te houden. Zijn stem kwam laag uit de keel.

- Je bent óns in de armen gelopen. Je hebt een misdaad jegens de zwarten begaan. Je weet zelf, welke. Wij doorzien je... -

Onverhoeds siste het speeksel tussen zijn brokkeltanden.

- ... Je komt te laat met je leugens! Wij hebben lang gewacht, nadat we je waarschuwden. Je hebt niets gedaan, om je goede wil te tonen. Zouden wij je niet doorzien? Je bent achtergebleven, toen je meester er van door ging, met al dat zwarte keukengespuis, dat liever vet wordt in slavernij, dan dat ze honger lijden voor hun vrijheid... Jij hebt gedacht, ons aan de blanken te kunnen verraden... - Hij sperde de mond, zoekend naar adem en woorden; zijn tong bewoog als een bleekrood weekdier tegen het bleekrood verhemelte. - Ik heb je gezien! Voor mij kun je je niet verbergen! Ik heb je gedwongen mee te dansen, ik heb je laten slapen. Ik heb gezorgd, dat je niet ontsnappen kon. Je bent een knecht van de planters. Wij zijn met de planters in oorlog. Ik heb je al eens eerder gewaarschuwd. We zullen je naar de blanken brengen, die van overzee gekomen zijn, onze bondgenoten. Zij zullen uitmaken, of je leven of sterven zal...! -

David was zo verslagen door Massou's uitval en vooral door de lengte ervan, dat hij niets kon antwoorden. Nog nooit

had de stokvechter - in zijn bijzijn tenminste - zo veel inéens gezegd. Maar dit verbijsterde David niet alleen. Massou had hem laten slapen...? Hij herinnerde zich inderdaad niets meer van hetgeen er gebeurd was, nadat Massou de danseres had opgevangen en weggedragen. Massou beweerde, dat hij alles gezien en geweten had...? Een begin van onbehagelijk ontzag verontrustte hem. Het slapen moest iets te maken hebben met de geheimen der vaudoux... David voelde zich opnieuw voortgestompt en liet zich willig drijven; de onbekenden, die hem moesten leiden, waren even ongeduldig als de anderen, om de Franse republikeinen te zien; Aristide danste naast David als een driftig veulen, en zelfs door zijn sombere vragen heen bespeurde David, dat hij zelf niet ongevoelig bleef voor de stemming en haast, die hij alom waarnam. - Hij zag nu ook aan het landschap, waar ze doortrokken en dat hij van zijn vroegere wandeltochten naar Point-à-Pître zonder moeite herkende, dat het punt, waarop zij de kust bereiken zouden, heel wat dichter bij de hoofdstad lag, dan hij in zijn eerste berekening gedacht had. Aan zijn rechterhand deinden in rijke variaties van groen de aanplantingen van M. Chuquet, al even verlaten en als het ware aan de natuur overgelaten als die van Justin en naar waarschijnlijkheid van de meeste planters op La Grande Terre.

Toen de zeeweg een buitenwaartse zwenking maakte, werd in de grote halvemaanvormige zandboog, die de kust hier vormde, het kampement van de Fransen zichtbaar. David, tot voor kort door het rukken van zijn begeleiders onophoudelijk aan zijn banden herinnerd, vergat onmiddellijk zijn geboeide handen weer en keek toe. De Fransen waren tussen zeeweg en plantage-grond aan het oefenen. Sommige groepen lagen in het zand, sprongen op, lieten zich weer vallen en schoven daarna behoedzaam in de richting van de kopjes; andere stormden, in brede rij, met gevelde bajonetten op denkbeeldige tegenstanders af en wierpen zich op hen, als

moesten zij ze aan de bodem priemen. Aan de kust waren een aantal bezig, om met opgestroopte broeken tot de knieën in het water staande, een soort spel van aanval en verdediging te spelen; tenslotte zat er een deel der manschappen in bootjes, die zij op een paar honderd meter uit de kust snel lieten manoeuvreren, van koers veranderen en draaien. Bij elke groep waren officieren en hoornblazers, die de commando's door signalen te kennen gaven. David moest toegeven, dat de aanblik van het hele garnizoen van Point-à-Pître, in volledig tenue en bewapening, niet zoveel indruk op hem maakte als de militaire bedrijvigheid van deze duizend mensen (hoewel hij dit getal niet kende en zelfs niet kon schatten). De zon scheen op de witte slobkousen en gekleurde chevrons; het blauw van de uniformen en het rood der omgeslagen revers sprenkelden het dode zand met nieuwe kleuren. Hier en daar, waar de mannen langs de grond gleden, moest David denken aan een schare blauwe hagedissen, die lenig maar traag door een zonneplek kronkelen. Nog verderweg, waar de kopjes weer begonnen en de heesters als een zacht golvende bemanteling van de plantage-terreinen naar de zeeweg schoven, zagen de negers het tentenkamp, waar de mannen huisden. Het landschap daarachter zonk in groene schaduw en zonne-dalen weg, om pas aan de uiterste horizon te stijgen met verheffingen, die de overgang naar La Basse Terre vormden; lager schitterden een reeks kustmeertjes, waarachter fort Fleur d'Epée, vlak voor de stad, nog even zichtbaar was.

Lange tijd stonden de negers zonder beweging te kijken; de aanblik van dit leger, dat zwijgend, alleen door hoornfanfares gedrild en begeleid, tegen onzichtbaren vocht, scheen hen met bedremmeling te slaan. Sommigen hurkten neer; de ouderen zaten al lang; een uitgeputte enkeling viel, zodra hij zich op de aarde strekte, onmiddellijk in slaap. David monsterde Massou. De reus wreef zich nadenkelijk de kin. - Wat wilde, wat dacht Massou...? Is hij werkelijk van plan, zo

dacht David, om mij aan de Fransen uit te leveren... als vijand? - Hij begon zich nu pas rekenschap te geven van het gevaar, waarin hij verkeerde. Hij had er tot op dit ogenblik niet eens bij stilgestaan, dat de soldaten van de Conventie, die gekomen waren om de zwarten de vrijheid te brengen, ook de rechters konden worden van negers, die de zijde der planters bleven kiezen - dat was de zijde der Engelsen. Het was belachelijk en onwaar, dat David iets voor de planters of Engelsen voelde. Een jachtige onrust vervulde hem bij het kijken naar de beweeglijke geuniformden daar aan de zeekust. Zou men hem geloven, als Massou, Scipion, Aristide en Hatuey tegen hem getuigden...? Wie bewees, dat zij ongelijk hadden? -

Voor het laatst had David zich tot Massou willen keren, om hem tot rede te bewegen, maar Massou lette zelfs niet op hem, verdiept als hij was in de aanblik der vreemdelingen; en toen David voor de tweede keer een stap in zijn richting deed, duwde hij hem achteloos op zij, om fluisterend met Scipion en zijn tweeden adjudant Bonny (die van een andere plantage komen moest, want David had hem nooit eerder gezien en zijn naam pas bij deze gelegenheid gehoord) te spreken. Terwijl zij nog met de hoofden bijeen stonden, waarschuwden stemmen van andere negers.

Men had hen nu blijkbaar in het Franse kamp ook ontdekt, want eensklaps klonk er een hoornsignaal, dat bij alle andere uit de toon viel; en toen Massou en zijn helpers zich omkeerden, om te zien, wat het te beduiden had, bemerkten zij, wat de waarschuwers al gezien hadden: een aantal soldaten rende naar de in rotten staande geweren en kwam de negers met de wapens in de hand tegemoet. Massou gaf, doorlopend, de zijnen een wenk, en ook zij kwamen weer op gang. Blanken en negers liepen elkaar tegemoet, totdat ze beide bleven staan, met een twintig meter afstand tussen zich in. De Fransen wachtten met de geweren onder de arm; zij wilden kennelijk niet de

eersten zijn, om het woord te doen. Massou zette de handen aan de mond en riep, op zijn schorre, zware toon:

- *Amis! amis! vive la liberté*!

Scipion en Bonny herhaalden de kreet, die door de meeste negers werd overgenomen. Uit de rijen der Fransen trad een man naar voren met rode omslagen op zijn mouw en rode epauletten. Hij droeg een lange, dunne degen aan een witte bandelier, en zijn borststuk was rood en met twee rijen koperen knoopjes bezet, die flitsten in het middaglicht. Massou verliet de troep der negers en ging den officier tegemoet. Het had veel weg van een militaire onderhandeling en David begreep flauw, dat het eigenlijk ook zo zijn moest: de negers boden ongetwijfeld de Conventie hun hulp aan. David, die tussen zijn begeleiders in stond, zag Massou met snelle, levendige gebaren iets betogen, waarvoor zijn tong alleen blijkbaar niet voldoende was. De Franse officier stond wijdbeens, de degen nu horizontaal in de vuisten geklemd: de zijden kwast op zijn steek fladderde in de passaat. Hij hield het hoofd met die driekantige, glimmende steek een tikje scheef, en op zijn naar de negers gekeerd gezicht wisselden de uitdrukkingen af, terwijl hij zich inspande, het patois van den kampioen te begrijpen; hij scheen te strijden met een zekere lachlust, en tegelijk te beseffen, dat er ernstige belangen op het spel stonden. Af en toe kwam hij tussenbeide; David zag, dat hij dan vragen stelde, die Massou steeds wijdlopig en met levendige gebarentaal beantwoordde. Eindelijk draaide Massou zich om en wees naar David; iedereen keek naar hem; ook de officier, die een stap voorwaarts deed, langs Massou heen, om hem beter op te kunnen nemen. Hij bleef een tijdje zo staan, en David boog het hoofd. Hij schaamde zich en hij was woedend, zowel op Massou als op den Fransman als op zichzelf, omdat hij zich door de onderzoekende blik van een blanke nog steeds verdeemoedigd voelde, - een zwakte, die hij in zichzelf haatte, vandaag meer dan ooit. Het leek, of

hij schuld bekende, maar er was geen schuld en derhalve geen bekentenis. Weer zei de Fransman iets; Massou antwoordde, door toestemmend het hoofd te buigen, de vuisten gebald voor de borst; daarop keerde hij zich naar zijn mannen en wenkte ze naderbij. Ze kwamen vlug en vol belustheid. Terwijl de negers, waaronder David met zijn gebonden handen, naar het Franse kamp toeliepen, schaarden zich de gewapende Fransen, die blijkbaar nog niet geheel zeker waren van de bedoelingen der zwarten, in een losse cirkel om de troep, om ze te begeleiden.

David's beklemming keerde in groeiende mate terug. Maar het was een zonderlinge beklemming, want de verwachting er in was minstens zo sterk als de vrees. Hij was er nu wel zeker van, dat Massou hem als spion aan den man uit Parijs zou overleveren, - en toch: hij zou dien man uit Parijs zien. De vormloze, ongegronde, niettemin dwingende overtuiging, die hem naar dezen republikein gedreven had, mengde zich met vrees- en verwachtingsgevoel: het lot zelf scheen te willen, dat hij Victor Hugues ontmoette...

Toen de negers bij het Franse kamp aanlandden, hielden de soldaten met hun oefeningen op, iedereen kwam de toeloop der zwarten bezien. Zwetend stonden de blanken in hun blauw-rode uniformen; zij wisten zich nek en gezicht met de losgeknoopte halsdoeken; zij wuifden zich met mutsen en steken koelte toe, terwijl de zwarten, halfnaakt, glimmend en zonder overlast van de warmte, in de richting van de tenten liepen, steeds vergezeld van de mannen met de geweren en voorafgegaan door den officier. Vele ogen richtten zich op David, op zijn geboeide handen; de blanken schenen elkaar af te vragen, wat deze ene gebondene tussen de anderen moest.

De negers bereikten de tenten; David twijfelde niet, of onder het witte zeil, waarvoor een dubbele wachtpost stond en waarboven de tricolore uitwoei, bevond zich de volks-

representant. Het gerucht der stemmen, het naderen van soldaten- en negervoeten scheen daarbinnen al de aandacht te hebben getrokken. Iemand riep den officier binnen; na een minuut of vier, vijf kwam de geuniformde in gezelschap van een anderen blanke terug. David rekte de hals; hij voelde zijn hart laag, als in de maagstreek, kloppen. De eerste ogenblikken zag hij de gestalte van den blanke maar half, schuil als hij ging tussen de negers, die zich tussen hem en David bevonden. Maar hij vernam al weer de stem van Massou; vlak daarop kwam de stokvechter ook door de dicht opeengedrongenen heen, vatte David bij de arm en trok hem mee naar voren. In zijn gespannen aandacht voor den man uit Frankrijk vergat David, dat er een fatale reden was voor de onderscheiding, waarmee hij voor het front werd getrokken. Hij nam den blanke met een lange, haast gretige blik op. De Fransman was lang, in dunne zwarte broadcloth gekleed; boven de strak aanliggende kraag rees de schuimrand van een vlekkeloos witte, zorgvuldig geknoopte jabot, in de uitsnijding der jas bijeengehouden door een doekspeld met een reusachtige gele steen. Het gezicht van den man had iets van het lichte hout der cedréla's, naar tint en naar maaksel, zo gezond en droog was het en zo roerloos gekorven. De ogen stonden er zonder merkbare gevoeligheid, maar schrander in; de blik van den Fransman deed denken aan de koele, monsterende aandacht, welke David dikwijls had waargenomen bij de gouvernementsbeambten, die af en toe bij Justin kwamen, om lijsten te maken van het aantal slaven, de opbrengsten der plantage en de verscheepte lasten aan suiker en melasse. De man hield de ene hand, waaraan een ring glom met eenzelfde grote gele steen als in de doekspeld, in de overslag van zijn lange jas, terwijl de andere rustig en smal op de heup rustte. Victor Hugues...? De gelaatskleur en de pedante manier, waarop de man om zich heen keek, zouden hem inderdaad tot een voormalig bewoner der koloniën kunnen stempelen (want

David herinnerde zich, dat Hugues op San Domingo moest hebben gewoond); maar David had toch het aarzelend gevoel, dat een scheepskapitein, een openbaar aanklager en aristocraten-jager meer temperament en minder staatsievolle bezonkenheid vertonen zou dan deze man, wiens verzorgdheid zich ook naar de kruin toe in een ongeschokt kapsel en naar het voeteneinde tot in de fijnste, strak om de kuit gespannen kousen en een paar smalle, spitse schoenen met enorme gespen uitstrekte. - Terwijl David dit alles met één omvattende oogopslag vaststelde, zonk iets in hem; zijn vertrouwen vervloog. De ommekeer van hoop naar ontnuchtering voltrok zich in hem zonder nadere overgang; het was een gevoel van verlorenheid en verlatenheid, dat het nu van alle andere won. Hij schrok op uit zijn teleurstelling, toen hij Massou in het gesprek met den vreemdeling een schor, meedogenloos woord hoorde uiten: - *Oui, oui, li espion*! - De klank ervan schoot koud uit zijn gehoor naar zijn bewustzijn door en deed hem de blik terugwenden naar den vechtkampioen, die den volksrepresentant nogmaals met uitbundige gebaren verzekerde, dat hij en alle kleurlingen vrienden en bondgenoten waren van de Franse republiek, op David na, die niet anders was dan een door de royalisten uitgestuurde zwarte verklikker. De Fransman liet de hand van zijn revers naar zijn zijzak glijden, haalde er een platte, zilveren doos uit, die met haar slank volume de sluitende snit van zijn opperkleed nauwelijks gebroken had, en nam een snuifje. Hij niesde een keer ingehouden achter zijn lichtbruine cedrélahand, en keek weer vorsend naar David. Daarop wenkte hij den officier, gaf hem enkele onverstaanbare orders en trok zich terug in de tent.

David's aandacht was geheel verdwenen. Hij voelde het lianensnoer om zijn polsen pijnlijker kerven; zijn schouder, gelukkig bedekt door het hemd, gloeide als van een brandmerk. Hij besefte, dat hij alles moest laten komen, wat komen wilde.

Hij zag den officier met een soldaat op zich toetreden; de soldaat duwde hem voor zich uit, en kwam daarna naast hem lopen, om hem met zich mee te nemen, toen de officier na het geven van een bevel op zijn beurt weer achtergebleven was. De soldaat bracht David in de richting van het strand, waar door het water aan de ene en de uitgestrektheid van het hele kampement aan de andere kant een poging tot ontvluchten bij voorbaat tot mislukken gedoemd was. Terwijl de soldaat op een paar meter van David af in het zand ging zitten en een pijp en tabak uit zijn tuniek opdiepte, nam David hem goed op. Het was een niet meer jonge man, met een korte baardstoppeling op de benedenhelft van zijn gezicht, waar het zwart met grijs doorzilverd was. De handen waren heel anders dan die van de meeste blanken, die David gezien had, kort, knoestig en boers. Het scheen een man, die de uniform had aangetrokken, omdat hij er een doel mee had. Een republikein. David keek toe, hoe de man de pijp stopte, haar omzichtig met behulp van zijn tondeldoos aanstak, een reeks ringen wegblies en toen in een wolk van rook gehuld bleef zitten. Nog nooit had David een blanke zijn eigen pijp zien stoppen. Deze soldaat scheen tot een nieuw mensenslag te behoren. David staarde naar hem, totdat de soldaat een schuins oog naar hem toekeerde.

- Wat kijk je? - zei de soldaat ontevreden.

David sloeg de ogen neer. Hij voelde, dat hij het liefst zou willen liggen, nu hij niet meer naar den pijproker kijken kon; maar zijn boeien beletten het.

- Is het nodig, dat ik gebonden blijf? - vroeg hij.

De soldaat scheen verbaasd te zijn; het duurde even, voor hij antwoordde.

- Ik veronderstel het... Hei, jij spreekt goed Frans, beter dan je soortgenoten. -

David keek den man opnieuw aan; het blanke gezicht drukte nog steeds verwondering uit.

- Ik zou graag willen slapen, - zei hij toen; - maar ik kan zo niet liggen. -

De soldaat krabde zich een paar keer weifelend met de pijpesteel langs de kin.

- Je mag niet opstaan, tenzij het je gelast wordt... -, zei hij brommerig, en bijna meer, alsof hij een order herhaalde, dan dat hij David inlichtte. - Maar ik denk wel niet, dat slapen je verboden is... Kom hier. -

Hij had de pijp in het zand gelegd; David zag, dat hij een zakmes te voorschijn haalde, dat hij opentrok. Hij stak den soldaat zo goed en kwaad het ging de geboeide polsen toe. De man sneed de liaan, na enkele vergeefse pogingen, met een grimmig rukje door, maakte een beweging, dat David zich nu eindelijk koest diende te houden, draaide zich opnieuw om en rookte verder.

De pijn in David's polsen en armen was aanvankelijk niet minder. Zij brandde, en het was een bezoeking, die hem herinnerde aan een bloedvergiftiging, die hij als jongen van een jaar of vijftien gehad had, en waarbij Justin hem genezend in het vlees had gesneden. Allengs werd het een tintelen en trekken door zijn aderen; zijn vingers, die hij eerst in een kramp bewoog, werden langzaam weer levend. Hij strekte zich in het zand, op de gezonde schouder, en naarmate het bloed geregelder door zijn arm ging stromen, verdween de pijn en gaf hij zich zonder moeite aan zijn moeheid en innerlijke leegte over. - Hij dommelde half, vaag zich bewust van gestalten, die langs hem liepen, soms bleven staan en iets zeiden; de stemmen klonken achteloos, spottend, sommige niet zonder scherpte; de geruchten en schaduwen dreven langs hem als in een onrustige, onaangename wolk, zonder dat ze hem innerlijk deerden...

Hij schrok, toen iemand hem in de rug stiet. Hij keek op en zag den soldaat met de grijze baardstoppels, die over hem gebogen stond en hem gelastte, op te staan. Hij knipperde

tegen de dag, die van louter vlamgeel en azuur gewelfd scheen, hoorde zee en ver geboomte, terwijl de stemmen en gedaanten, die eerst vaag geweest waren, rond en hard en tastbaar leken te worden. Aan alle kanten stonden soldaten; hij voelde hun blikken steken en sloeg de zijne naar de grond.

- Mee naar den volksrepresentant, - zei de soldaat.

David krabbelde overeind en volgde in het spoor van de niet meer smetteloos witte, half afgezakte slobkousen, door het gloeiende zand, waarin een zeeschildpadje roerloos lag, alsof het geroosterd was. Hij voelde, dat de hoogste hitte maar net achter de rug kon zijn. Weer gingen zij naar de tent met de schildwachten en de vlag. Hoe dichter zij naderden, hoe hardnekkiger David het vermeed, links of rechts te kijken. Toen het hem bevolen werd, bleef hij opnieuw staan. Hij hoorde de soldaat iets tegen de twee schildwachten zeggen; een er van verdween in de tent. David verschoof zijn blik, als werd hij er toe gedwongen, twee brede, zwarte voeten in ogenschouw te nemen. Hij kende de voeten. Hij klom met de ogen langs de knieën tegen de gestalte van Massou omhoog. David was verbaasd over de gedaanteverwisseling, die de stokvechter ondergaan had. Hij droeg nu een rode, zonderlinge muts met een driekleurige kokarde, en over zijn borst spande zich een gekruiste bandelier, aan wier brede, witte banen links een sabel en rechts een pistool in een gevlochten huls bengelde. David zocht vluchtig de gezichtsuitdrukking van den reus: in de trekken van Massou spiegelden zich verwondering over het feit, dat David niet langer gebonden was, even goed als hoon en trots, tegelijk met een kinderlijke genoegdoening, die het verwerven van de nieuwe uitrusting bij hem opriep. Op dit ogenblik kwam de schildwacht terug en zei, naar Massou gekeerd:

- Je kunt naar binnen gaan. -

De soldaat had nog niet uitgesproken, of een stem uit de tent voegde er aan toe:

- En neem ook dien zwarten arrestant mee! -

David, die zijn blik verder liet dwalen dan het vreemdsoortig verfraaid uiterlijk van Massou, om te bemerken, dat alle negers, die hij in zijn blikveld waarnam, een of ander uitrustingsstuk, een of ander wapen hadden buitgemaakt, spitste de oren bij het vernemen van die stem. Hij had nog het zanderige, afgemeten stemgeluid van den man in het zwart in zijn gehoor; dèze stem was anders. Massou keek een keer naar de schildwachts, die korte hoofdknikjes gaven, dat hij niet langer dralen moest, kuchte toen en ging voorop; David volgde gedwee. In de witte, onregelmatige ruimte van de tent - onregelmatig vooral door het wapperen van het tentdoek, dat de indruk wekte van enorme wangen, die zich slordig opbolden en hun lucht weer uitbliezen - stonden een paar met metaal beslagen koffers. Uit een ervan puilde linnengoed; op het platte deksel zag David boeken, papieren en instrumenten die hij niet kende. Daarnaast lagen schots en scheef een paar laarzen, als had de eigenaar ze onwillig uitgeschopt. Op de grond waren kaarten uitgespreid, de hoeken bezwaard met steenbrokken, ofschoon de wind nog onder het papier speelde. Dit was het eerste, wat David zag, omdat hij nog niet naar de blanken in de tent durfde kijken. Tot zijn verwondering bleken er drie te zijn. De man, dien hij al kende, stond met het bovenlijf over de kaart gebogen, die veeleer een plattegrond leek dan een landkaart. Op een houten bankje zat achter de kaart een man, die ongeveer dezelfde uniform droeg als de officier, die de negers het kamp had binnengeleid, alleen veel kostbaarder van snit en stof. De revers waren vol met gouden krullen, waartussen pijlenbundels en andere figuren geborduurd waren. De uniformjas zelf was van boven opengeknoopt en liet een witzijden hemd zien; de witte nankingbroek van den militair eindigde in bestoven, maar zwierige laarzen. De man hield een potlood in de hand; zijn gezicht was goedmoedig, voor een blanke zelfs ietwat dom, zo

vond David, die snel naar hem keek; een paar blondbehaarde wratten tekenden de kin, en het litteken van een sabelhouw gaf aan het voorhoofd een uitdrukking van gramstorigheid, die ogen en mond van den officier volstrekt ontkenden. -

Tenslotte was er nog een derde man in de tent; hij zat, op een gestrekte arm en vlakke hand leunend, naast de kaart, met de rug naar de tent-ingang toe. Hij had een woeste, bruine haardos, die in de nek door een staartzakje werd opgevangen en bijeengehouden. Hij was in hemdsmouwen. David zocht snel met de ogen: daar lag op een klapstoeltje de jas, een blauwe soldatentuniek zonder epauletten of rode revers, met een rode rozet op de kraag, waaromheen rood eikenloof geborduurd was. De witte broek van den zittende was onder de knie met bandjes dichtgesnoerd; de man droeg blote benen en blote voeten, de laatste in kurken muilen, zoals David ze de concubines der opzichters wel had zien dragen. Toen de magere heer in het zwart zich oprichtte, om naar de binnenkomende negers te kijken, wendde ook de blootbeense zich half naar hen om. David zag een koperkleurig, nog tamelijk jong gezicht, waarin de ogen blauw en borend glansden. Het was een sterk, gevaarlijk gezicht, maar tegelijk zo betoverend in zijn hardheid, dat David voor het eerst zijn deemoed vergat en de blik niet neersloeg. De man stond op, klopte zich vluchtig wat zand van zijn broekspijp, gooide toen de soldatentuniek van het klapstoeltje op de koffer en ging zitten. David zag tot zijn verwondering, dat hij maar klein was; zijn kleren zaten los en luchtig, als kende hij de tropen langer dan vandaag. Hij wierp het haarbuideltje ongeduldig in de nek en keek naar den man in broadcloth:

- Zijn ze dit, Chrétien? -

Chrétien, Chrétien..., dacht David.

Hij had tot op dit ogenblik in de stellige mening verkeerd, dat de droge, lange man Victor Hugues was. Een nieuw ver-

ward vermoeden stelde meteen de vraag in hem naar de identiteit der twee anderen.

- Ze zijn het, citoyen, - zei de zorgvuldig geklede Fransman, nadat hij Massou en David om beurt een seconde of wat had gemonsterd.

David's verwarring nam een oogwenk toe, om toen voor een groeiende zekerheid te wijken. Hij herinnerde zich nu, terwijl de blauwe, genadeloze ogen van den kleinen man in hemdsmouwen hem tot in de ziel drongen, dat Hugues niet alleen gekomen was. Justin en zijn gasten hadden immers gesproken van *twee* volksrepresentanten uit Parijs. Men had alleen de naam van Hugues gebezigd, en dat was natuurlijk de reden, waarom David vergeten had, dat er nog iemand namens de Conventie was afgevaardigd. Nu wist hij, dat Victor Hugues één van de twee overblijvenden zijn moest. Hij hoopte, dat het niet de man in de fraaie uniform was. Hij wist bijna zeker, dat het de kleine man met de beheksende gezichtsuitdrukking zijn moest. De man, van wien hij zich geen beeld had kunnen vormen, omdat hij zo vervuld geweest was van het denkbeeld, dat hij vertegenwoordigde.

Chrétien nam de blauwe soldatenjas, die aan zijn metgezel behoorde, vouwde die met een enkel gebaar keurig tezamen en schoof vervolgens de papieren en instrumenten op de koffer een eindje op zij, om op de vrijgekomen plek te gaan zitten. De officier speelde nog altijd met het potlood, terwijl hij de twee negers niet minder onderzoekend opnam dan zijn metgezel in hemdsmouwen. David's blik keerde aldoor naar dien laatste terug. Zijn profiel stond als de kop van een goudmunt tegen het beweeglijk tentdoek, hardgesneden, uitheems. David keek zo gespannen, dat de aanblik van dit hoofd zich nu al in zijn geheugen prentte; hij had het onmiddellijk en zonder model op papier of linnen kunnen vastleggen. Al die indrukken en gewaarwordingen verliepen in de tijd van seconden, een halve minuut, waarin de man in uniform reeds het gesprek

begon. Terwijl hij iets tegen Massou zei, voelde David een plotseling verlangen, om te tekenen, - een behoefte, die lang niet in hem geleefd had. Hij zag den Fransman, van wien hij hoopte, dat hij Hugues niet zou zijn, spreken, en Massou antwoorden; en pas na een ogenblik, waarin hij zich tot aandacht dwingen moest, drongen hun vraag en antwoord tot hem door.

- Jij bent het hoofd van de negers, die hier zijn aangekomen? -

- Van deze en nog veel meer, *massa mussieu*' -, zei Massou, die zich hoog uitrekte en vaag glimlachte.

- Goed... Hun aantal?

Massou's glimlachje vervloog; hij keek zelfs verlegen.

- Ik weet 't niet, *massa mussieu*'... duizenden. -

- Je spreekt mij niet aan, alsof ik een royalist en een planter ben... Zeg: burger-generaal.

- Burger-generaal, zei Massou gehoorzaam, vol ontzag voor de hem nieuwe en moeilijke woorden.

David zag, dat de kleine man op het klapstoeltje bij de vraag van den generaal een gebaar naar Chrétien had gemaakt, om zijn papieren te vragen; Chrétien reikte ze hem, en hij bladerde er in. Hij scheen niet te kunnen vinden, wat hij zocht.

- Hm, Aubert, - zei hij daarop tot den generaal, - ik dacht, dat ik de getallen ergens genoteerd had... Maar ik herinner me het aantal zwarten hier, ruw genomen wel; het moeten er volgens de telling van het jaar '89 zowat negentigduizend zijn... -

De generaal tikte met het potlood tegen zijn kinwrat.

- Hoeveel weerbare mannen?

- Tien, ten hoogste twaalf duizend... -

David hoorde hen nog meer getallen noemen, maar hij luisterde nauwelijks, in de zonderlinge, haast reddende voldoening, dat de kleine Fransman met het koperen gezicht

werkelijk Hugues was. Toen hij de stem van Massou hoorde, die een paar keer nadrukkelijk iets zei, was hij terug in de ondervraging. De generaal scheen deze voor een ogenblik over te laten aan Victor Hugues; een tikje achteroverleunend, nam de afgevaardigde van de Conventie den stokvechter opnieuw scherp op.

- Je naam? -

- Massou, *citoyen général*... -

- Ik ben geen generaal. Ik ben volksrepresentant... Je weet, Massou, waarom we hier zijn en wat dit voor de zwarten betekent?

- We weten het, citoyen... -

- ... Volksrepresentant... Wij verheugen ons over uw komst... Wij staan klaar, om te doen, wat de Republiek ons beveelt, - zei Massou, die zijn spraakzaamheid steeds hervond. Hij nam de handen niet van zijn wapens af, en ging door: - De planters weten het ook... Op La Grande Terre beginnen ze te vluchten... -

Hugues spitste de oren, terwijl hij een gebaar tegen de twee anderen maakte, dat zoveel betekenen kon als: Zei ik het niet? De generaal, die Aubert genoemd werd, boog het bovenlijf opnieuw naar Massou.

- Waar vluchten ze heen? -

- Wij hebben mannen uitgestuurd, om er achter te komen, *massa*, - zei de zwarte aanvoerder.

- Zijn ze niet naar de Engelsen gelopen? - vroeg Aubert.

- Sommige, - zei Massou; - andere verbergen zich... Wij zullen gauw te weten komen, waar... Wij zullen ze u in handen geven. -

- Goed..., - zei Aubert. - Massou, was je ooit soldaat? - Massou's groot, rond gezicht stond verbluft.

- Ik, citoyen...? -

David zag Victor Hugues een gebaar tegen den generaal maken, als om uit te drukken, dat de vraag absurd was; de

generaal lachte een beetje verlegen. Hugues stond op van zijn stoeltje en liep op Massou toe.

- Je zou toch een goede indruk maken in een uniform, - zei hij. Hij bleef monsterend voor Massou staan, stiet hem toen een keer met de gebalde vuist tegen schouders en borst. De stokvechter glimlachte fier. Hugues glimlachte terug. David was bijna jaloers op zijn zwarten metgezel. De glimlach van Hugues gaf aan het harde blauw van de ogen een zweem van donker violet; de mond met de vaste, geëtste hoeken krulde zich, het hele gezicht nam een uitdrukking aan van waardering, verstandhouding, bijna van zachtzinnigheid. De glimlach van den volksrepresentant scheen Massou niet minder te treffen dan David. Hij wierp een blik op zijn eigen gestalte, van borst naar voeten, en zei:

- Dit is mijn uniform, citoyen... -

Hugues knikte. Zijn profiel werd weer strak. Hij kruiste de armen over de borst en keerde zich naar zijn mede-blanken.

- *Alors?* -

De droge, deftige Chrétien, die aandachtig toegeluisterd had, liet zijn benige vingers in de gewrichten kraken.

- *We could use them, we even ought to*, - zei hij daarop, van den generaal naar Hugues kijkend. Aubert zei niets. David moest inwendig lachen: zij wisten niet, dat hij een mondje Engels kende, en in elk geval de eerste helft van Chrétien's uitspraak verstaan had. Hugues liep op de andere twee toe; zij spraken vlug en half luid met elkaar, maar Frans, daar Aubert blijkbaar geen andere taal machtig was. David ving af en toe een woord:... fanatisme... betrouwbaarheid.. Daarop zei Hugues weer in het Engels, naar Chrétien gewend: - *Reminds you of some Zulu king... eh?* - om terug te springen op het Frans: - Jammer, dat we er geen duizend zo hebben... -

Generaal Aubert was opgestaan en naderde Massou. Hij stak hem de hand toe:

- Massou, van nu af aan zijn we bondgenoten... -

Massou keek naar de hand, en David bemerkte de verbijstering, die het gebaar van den burger-generaal hem bezorgde. Aarzelend stak hij zijn eigen donkere hand uit, die de Fransman drukte. David had bijna medelijden met Massou, om de linkse en schuwe wijze, waarop hij reageerde, en tegelijk gloeiden zijn wangen van een zonderlinge schaamte om deze linksheid, om de diepe afstand, die er tussen deze blanken en zijn rasgenoten was - zelfs al waren zij vrij. Vrij...? Onwillekeurig keek hij naar zijn eigen handen; de polsen droegen nog de sneden van de liaan, waarmee Massou hem had laten binden.

Hij hoorde vaag, hoe de generaal nog iets tegen Massou zei over ‘nadere orders’, want hij stond opnieuw roerloos en betoverd onder de blauwe straling van Hugues' blik, die, na hem lang veronachtzaamd te hebben, zich zijner scheen te herinneren.

- En nu jij... de spion, zoals men zegt... Hoe heet je?

- David, *monsieur*.

- Bén je een spion? -

David keek den volksrepresentant hulpeloos aan, terwijl Massou, wiens onderhoud met den generaal afgelopen scheen, een pas naderbij kwam.

- Hij is het, citoyen... Hij komt van dezelfde plantage als ik... ik ken hem! -

Hugues scheen de twee mannen een ogenblik met elkaar te vergelijken. Ook Chrétien en Aubert kwamen dichterbij. De drie blanken en Massou vormden onwillekeurig een ruwe kring om David, waarin David zich eensklaps bedreigd en opgesloten voelde.

- De knaap ziet er niet uit als een plantage-slaaf, - zei Chrétien daarop tegen de twee andere blanken.

Hugues knikte beamend.

- Ik begrijp het al... - zei hij langzaam. Een huisslaaf,

die voor *valet de chambre* gespeeld heeft... Aan zijn meester verknocht natuurlijk... en daarom doof voor de vrijheid... Is het niet zo? - vroeg hij, David doordringend met de kracht van zijn blik, en niet zonder dat een zekere spot in zijn opmerkingen David onuitsprekelijk kwetste en teleurstelde. Een vreemdsoortige rust kwam over hem; een kalmte, waaronder al zijn zenuwen trilden.

- Neen, citoyen volksrepresentant... zo is het volstrekt niet.

Hugues trok verrast de wenkbrauwen op.

[XI]

- Hoor jullie dat, Aubert, Chrétien? Zijn Frans is vrijwel vlekkeloos... Een geval op zichzelf, hier in de West... Jij beweert dus, dat Massou leugens over je vertelt?

David's wangen gloeiden ten tweeden male.

- Dat wil zeggen..., - zei hij, - ik *was* een huisslaaf... maar een spion ben ik niet... Ik heb nooit iets om mijn meester gegeven, of de vrijheid veracht. -

Massou's geweldige hand bewoog zich bazig tussen David en den volksrepresentant.

- Hij liegt, *mussieu*'!... Hij kan niet ontkennen, dat hij door mij gewaarschuwd is. Wij hebben hem gevraagd, bij wie hij wilde horen... Hij heeft ons geantwoord, dat hij het niet wist! Wij hebben aangedrongen. Hij heeft gezegd: Zij zijn goed voor mij geweest... *Zij*: daarmee bedoelt hij M. d'Ogeron en Madame, die hem het herenhuis vol hebben laten schilderen, naar men mij verteld heeft, met vogels en vlinders en apen... -

De drie blanken keken elkaar aan, als begrepen zij eensklaps niet meer, wat Massou hun vertelde.

- Wat heeft dat te betekenen? - vroeg Chrétien met een knorrige kraakstem. - Wie heeft er geschilderd? -

David zag den generaal zuchten, als berouwde hij het te laat, maar goedmoedig, dat hij in deze affaire verwikkeld was geraakt. Hugues' gezicht stond weer vorsend naar David gekeerd.

- Ik heb geschilderd, - zei David, in wien het trillen van zenuwen en spieren het van de rust begon te winnen; - zij... dat zijn de blanke meester en zijn vrouw, waarover Massou het had, gaven mij indertijd bij een schilder in de leer -

- Halt! - zei Hugues. - Een schilder? Hier? Dat moet Horace Bastiat geweest zijn! -

- Het was Bastiat, - zei David.

Hugues kruiste weer de armen op de borst.

- Dit wordt interessant, - zei hij. - Verder... David.

- Massou heeft gelijk, als hij zegt, dat ik eerst niet wist, wat ik doen moest, toen ik bemerkte, dat er een complot op de plantage was... -

Hugues keek snel naar Massou.

- Wàs er een complot? -

Massou lachte breed.

- Wij stonden in verbinding met San Domingo, mussieu' -

Hugues wees met de duim naar David.

- En jij wist van alles niets? -

- Ik leefde en werkte op het herenhuis, citoyen... Ik begreep het eerst niet. Ik erken, dat ik Massou en de anderen door mijn twijfel wantrouwig gemaakt heb. Maar ik moest ook wel twijfelen, omdat M. d'Ogeron en Madame mij jarenlang anders hebben behandeld dan hèn... -

Hij hoorde Massou een keer verachtelijk grommen, en zocht naar steun bij de blanken; maar op hun gezichten overheerste een verwonderde twijfel. Hij balde de vuisten.

- Maar ik was een slaaf als alle anderen! Ik had willen weglopen met de anderen, als ik gekund had! Ik hoorde bij Massou,

ik hoor bij de zwarten... En al zijn *zij* lang goed voor me geweest - ik dacht, dat ze goed waren, maar ze kwelden mij alleen maar op een andere manier dan hem en Scipion en allemaal... en ik wéet het pas nu. -

Hij had zich van de Fransen weggewend en keek onafgebroken naar Massou, die naar hem luisterde met een haast verwaten, tartend lachje in zijn mondhoeken.

- Massou...! Begrijp me! Ik haat hem en haar! Ik haat zijn familie tot in het verste voorgeslacht, en ik haat ze tot in alle geslachten, die er zullen komen... Hier! geloof me dan eindelijk! Dat heeft Justin mij als beloning gegeven! -

Het gezicht van Massou verstijfde, toen David het hemd van de schouder neerstreek en den stokvechter de rauwe, gestriemde wondstreep vertoonde, die de rijzweep van Justin had gelaten. De blanken keken, wat er was. David hoorde Chrétien een gesmoord: *'Dame!'* zeggen; daarop draaide de Fransman zich om. De generaal en Hugues keken zwijgend naar de wond. Massou's gezicht ontspande zich somber, terwijl hij David aankeek, als begon er iets tot hem door te dringen.

- Wie is Justin? - vroeg Hugues, die David een teken gaf, dat hij de schouder weer bedekken moest, maar de vraag tot Massou richtte. Massou nam de blik niet van David af; er was merkbaar een schok aan zijn zelfverzekerdheid toegebracht.

- Justin was onze plantage-bezitter, mussieu' - de meester van hem en mij. -

Hugues knikte, als daagden er ook voor hem samenhangen.

- Vertel me je verhaal, David, - zei hij; - maar kort en naar waarheid... En jij - (hij keerde zich naar Massou, met gespitste vinger) luister goed toe en waarschuw me, als je hem op leugens attrappeert... -

Massou knikte traag. David keek hulpeloos om zich. Nog steeds duurde de ontkrachtende trilling in hem voort. Zijn

keel was dik. Hij slikte een keer, het brok wilde niet wijken.

- Kom, - zei Hugues, met getemperd ongeduld. - Men heeft je beschuldigd. Als het niet waar is, bewijs dat dan door ons stipt te vertellen, wat er met jou aan de hand is. Kijk niet zo ontdaan, wij zijn geen monsters... Begin bij het begin. Wat ging er aan de zweepslag vooraf? -

David dacht aan de afschuwelijke vorige dag, de verhoren, de hoon van de planters, de barbaarse woede van Justin. Plotseling was hij niet meer geremd. Hij sprak snel, stotterend, ‘beginnend bij het begin’, zoals Hugues bevolen had.

Hugues en de generaal waren gaan zitten, Chrétien bleef afgewend met de handen op de rug terzijde staan. De enige, die niet van zijn plaats kwam, was Massou. Breed en wijdbeens op de aarde geplant als een oerbosboom, volgde hij David's verhaal, terwijl David vertelde van mamma Deborah, van Madame d'Ogeron, de leerjaren bij Bastiat, het doodse huisslavenwerk, dat de lust tot tekenen eigenlijk in hem verdrukt had; hij vertelde van de strijd tussen republikeinen en royalisten op het eiland; het komen en gaan der gouverneurs; van de wijze, waarop Justin en zijn rijke vrienden de Britten hadden ingehaald. Hij eindigde met het complot, dat hij sindsdien onder de plantage-negers bespeurd had, en hij praatte met toenemend vertrouwen, want hij wist, dat Massou hem nergens op een onwaarheid betrappen kon. Hij vertelde uitvoerig van de voorgaande dag: hoe de planters vergaderd hadden, hoe hij er door M. Falconet van beschuldigd was, tegen Justin te heulen, en hoe hij daarna bemerkt had, dat de negers Tom Braines hadden opgehangen, alvorens zij de plantage verlieten, en hoe Justin hem tenslotte gestriemd had.

- Toen wist ik het, - zei hij, en hij sprak nu meer voor Massou dan voor de aandachtig luisterende blanken. - Toen wist ik, dat Justin en ik vijanden waren geweest, van het ogenblik af aan, dat hij mij als klein kind bij de raffinaderij aantrof, waar ik stond te tekenen... Er was vijandschap tussen hem

en mij, al liet hij mij tekenles geven, al kreeg ik zijn oude frakken en dassen, al ben ik nooit door een opzichter geschopt. Hij is mijn vijand en ik zweer, dat ik zijn bloed zien wil, zoals hij zich gebeten heeft getoond op mijn bloed. Hij was mijn vijand, voordat ik geboren werd, hij was het al, toen hij mijn grootmoeder en moeder van zijn voorganger kocht... -

De generaal, die met het hoofd naar de grond gekeerd had zitten luisteren, humde een keer en keek op.

- En... je vader? Wat was hij? -

David wachtte een seconde met antwoorden. De stilte was gespannen, maar David zag, dat alleen Massou die spanning begreep, want de zware oogleden van den stokvechter knipperden.

- Ik heb mijn vader niet gekend, citoyen général... -

Victor Hugues was opgestaan. Hij stiet Massou, die zwaar en roerloos was blijven staan als voorheen, tegen de arm.

- En...? Heeft David gelogen? -

Het leek, of zich pas nu de spanning in Massou slaakte. Hij ademde hard en hoorbaar en toen hij antwoordde, klonk zijn stem David heel anders in de oren:

- Het lijkt me, dat hij de waarheid spreekt, mussieu'... -

- En je beschuldiging? -

Massou sloeg de ogen even neer en hoestte.

- Ik heb niet geweten, mussieu', wat David gisteren op het herenhuis overkomen is, ook niet van de zweepslag... Ik geloof, dat daardoor alles verandert... -

Hugues knikte veelzeggend.

- Je hebt het gezegd, Massou... Citoyens - (hij keerde zich naar de twee andere blanken), wat dunkt u van het geval? Is David een spion? -

De generaal maakte een gebaar, alsof hij eigenlijk al veel te lang met de zaak bezig geweest was, en in elk geval van het spreken van een oordeel verschoond wenste te blijven. Chrétien, op wiens houtige trekken zich kleine, dwarse rimpels

gegroefd hadden, kwam, de handen onder de staartpanden der jas gevouwen, een pas dichterbij.

- Hm, ja, zijn verhaal klinkt geloofwaardig... werpt een merkwaardig licht op de koloniën, *n'est-ce pas*? Maar één ding zou ik willen weten: die *vaudoux*...

- Juist, - zei Hugues tegen David. - Hoe zit het met die *vaudoux*? -

Massou's ademhaling versnelde zich en zijn neusvleugels trilden. David wendde zich naar den Fransman, die hem de vraag had gesteld, maar hij wist, dat Massou eigenlijk weer de enige was, wien het antwoord aan zou gaan.

- De vaudoux bestààn, maar ik ken hun religie niet, citoyen, - zei hij. - Zij bevinden zich, alleen door elkaar gekend, onder de andere negers, en noemen zich sinds kort 'de vrijen'. Op de plantage van Justin - M. d'Ogeron - hebben *zij* den Britsen opzichter opgehangen... -

- En jij hoorde niet bij hen? - vroeg Hugues, die naast Chrétien was komen staan.

- Ik hoorde niet bij hen, - zei David; - maar ik zou bij hen willen horen. Er wordt veel slechts van hen verteld. Ik geloof het niet. Elk ras heeft zijn eigen zeden, en de zwarten kunnen die van Afrika alleen maar niet vergeten... Maar ik weet dit, dat de vaudoux dapper zijn en vooraan zullen staan, als het op vechten aankomt. -

David zag, dat Massou zijn aandoening ternauwernood beheerste, en kort de ogen sloot. Daarna keek hij David weer aan, maar zijn blik en oogopslag waren volslagen veranderd, bijna vertederd en schuldig. Een gevoel van opluchting, dat eindelijk het doel bereikt was, kwam over David. Maar onder dat besef keerden ook de sidderingen terug; zij schokten hem met onverhoedse kracht. Hij wilde zich verzetten en voelde tegelijkertijd, hoe uitgeput de ondervraging hem had gemaakt en dat hij honger had; hij had sinds de ochtend niet gegeten, toen Aristide hem wat had toegestopt. Voor de tweede keer

in dat etmaal ging hij overstag: de gestalten in de tent werden schimmen, het licht zinderde verblindend achter het witte tentdoek; hij gleed zonder weerstand ter aarde.

[XII]

Na al wat er sindsdien gebeurd was, leek het soms lang geleden. Toen hij was bijgekomen, had hij in de schaduw van een tent gelegen, ergens uit het gewoel van het kamp. En om zich heen had hij zwarten gezien: Scipion, Bonny, Hatuey... velen, die hij kende. Een schrale blanke knielde naast hem in het zand en was, toen hij bijkwam, opgestaan, om zich de handen te wrijven, te zeggen: - ‘In orde’ - en weg te gaan. Aan zijn andere zijde knielde de nog steeds ‘geuniformde’ Massou, die hem met een waaier van gebundeld loof koelte toewuifde. Hij was duizelig geweest, en er gonsde nog iets door zijn hoofd, als waren er bijenzwermen in de omtrek. Maar terwijl hij uit de zwarte kuil van zijn verdoving opklom, alles met de ogen, de zintuigen en het verstand begrijpend, werd het hem duidelijk, dat zijn leven sinds het gesprek met de drie hooggeplaatste Fransen in de tent veranderd was. Er kwam een voldoening over hem, die hem naar geest en vlees weldadig vervulde. Massou en hij waren dus verzoend. Hij was verzoend met al zijn rasgenoten. Hij zag het aan de uitdrukking van hun gezichten; zij keken bezorgd, glimlachend of nieuwgierig, en de achterdocht, die hij voordien in hen had bespeurd, de afkeer en de wrevel waren nergens herkenbaar meer. Hij had daar uitgeput gelegen, maar de voldoening was zo strelend diep, dat dit uren zo had mogen duren. Toen had Massou de anderen met een kort gebaar verjaagd, en hij was alleen gebleven met den stok-

vechter, kijkend naar de breekbare hemel, die in het gouden teken van de namiddag stond; vlak boven zijn hoofd vlogen twee flamingo's naast een wolk, als hielden zij er een wedstrijd mee. Terwijl hij zich rekenschap gaf van het welbehagen, dat hem ziel en zinnen doortintelde, had hij ook bespeurd, dat zijn schouder inmiddels was verbonden; er was een zachte druk van zalf en welbevestigd linnen, dat de pijn ophief. Hij begreep, dat de blanke, die naast hem geknield had, een chirurgijn moest zijn geweest. Had Massou er voor gezorgd? Het kwam hem zo voor. Hij keek den reus aan, en zei langzaam het Afrikaanse woord, dat ‘broeder’ betekent:

- *Minoe' moto*... -

Massou beantwoordde blik en woord met zwijgende verlegenheid. Hij bewoog de bladwaaier een keer of wat, en deed een poging om te spreken. David zag, hoe moeizaam hij zich tot een zelfrechtvaardiging inspande, en weerde af:

- Het is goed... -

Zoals alles was, was het volmaakt geweest; hij had dit ogenblik voor eens en altijd stil willen zetten: de glans van de hemel met de schittervogels; de geruchten van het kamp, die door de afnemende passaat zachtjes werden vereffend, de aanwezigheid van dien ander. Eindelijk boog Massou zich naar hem over, schraapte zacht zijn keel en vroeg:

- Je wist het dus? -

David knikte toestemmend.

- Ik wist sinds gisteren, dat je mijn broer bent, - zei David. - En sinds gisteren weet ik, dat jij de *papaloi* op Justin's plantage bent geweest! -

Over Massou's verlegen gezicht had een kleine trotse glanzing gespeeld.

- Goed... ik wist het al jaren. Maar ik kon het niet zeggen, omdat ik niet zeker van je was. Je was op het herenhuis - ver van ons allen. Maar nu ben ik overtuigd, wij allemaal zijn

overtuigd van je. En iedereen weet nu, dat wij beiden zonen van Boucman zijn.

David knikte weer.

- De volksrepresentant, - begon Massou eensklaps, als was er tussen hem en David al te veel vertrouwelijk gevoel gewisseld, - heeft gevraagd, waar hij tekeningen van je kon zien. Scipion had ze, en ik heb ze aan massa Hugues gegeven. Hij is een groot hoofdman. Hij is beter dan hij dien zij generaal noemen. -

David had zich op de ellebogen opgericht.

- Mijn tekeningen...? Wat wil hij er mee? Heeft hij er iets van gezegd? -

Massou schudde het hoofd met een uitdrukking in zijn ogen, als betreurde hij het meer dan David, dat de Fransman alleen maar nieuwsgierig gebleken was.

- Geduld moet je hebben, - zei hij. - Hij zal ze eerst op zijn gemak willen bekijken... Je hoort er zeker nog van. -

Daarop was Aristide gekomen en had een Frans kookketeltje vol vleesnat gebracht, en wittebrood met gedroogde vis, en David had heerlijk gegeten; en kort daarop, vóór de schemering viel, waren de negers op aanraden van de Fransen teruggekeerd naar het kamp in de delling, waar zij des ochtends de vrouwen, kinderen en ouden van dage gelaten hadden, die niet onbeschermd mochten blijven, aangezien de Britten maar enkele mijlen verder weg, in Point-à-Pître, zaten, en er zeker kleine patrouilles in de omtrek waren, en ook, omdat er in het Franse kamp geen plaats over was voor duizenden zwarten. Die avond waren van verschillende plantages nog veel meer negers komen opzetten. Het was als een groot feest geweest; overal hadden vuren gevlamd, er waren geiten geslacht, men had zich te goed gedaan, gelachen en gebabbeld; later waren allen, tot aan grijsaards en besjes toe, gaan dansen. De hoofden zaten met Massou om een groot vuur, en de nieuw aangekomenen keken met jaloerse eerbied naar de Franse

wapens, die Massou en de zijnen al gekregen haden; en één van de kampioenen had Massou tot een stokgevecht uitgedaagd, waarbij de opwinding ten top was gestegen. De tamtams hadden tot diep in de nacht door David's slaap geklonken, want hij was bij al zijn geluk en bijna kinderlijke vreugde moe geweest, en tussen de bedrijvigheid door telkens ingesluimerd, niet zonder dat hij zich bewust gebleven was van een rusteloos deinen en bewegen, dat gerucht en gezang, maar ook gebaar en dans had kunnen zijn... Hij had de hemel zien verbleken tot saffraangeel, zeegroen, melkwit, totdat de nacht plotseling het firmament besloeg met een warme blauwe nevel, waar een vonkenzwerm doorheen beefde, die zowel uit sterren als vuurvliegen leek te bestaan... Hij was nog één keer ontwaakt, voor hij geheel insliep, om te bemerken, dat de hoofdmannen met gevelde speren de oorlogsdans dansten; Massou was onder hen. Zij hadden alle kleren afgelegd op een gordel van papegaaien- en reigerveren na; hun lichamen waren met rode en grijze aarde beschilderd, in hun oren hadden zij grote koperen ringen, om hun nek een ketting, waaraan de tanden van jagoears en haaien naast glasscherven en bloedkoralen glinsterden; boven hun voorhoofd wapperden vederbossen, waarschijnlijk van onschuldige vogels, maar bloedrood en schelgroen geverfd. Zij waren uitgelaten als iedereen, krijsten, lachten en zwaaiden de assegaaien, terwijl de tamtam uitbundig dreunde... David had zich als een kind laten wiegen op de vreugde en saamhorigheid van deze honderden mannen, met wie hij zich nooit zó verwant had gevoeld. - Diezelfde avond, zo hoorde hij later, hadden ook de Fransen in hun kamp gedanst en gezongen; zij hadden een nieuw lied met een refrein, waarin het woord ‘république’ aldoor terugkeerde; en David verheugde zich om de overeenstemming, die er onbewust tussen zwarten en Fransen scheen te bestaan.

De volgende dag was er krijgsraad in de tent der volksrepresentanten. De negerhoofden met Massou aan de spits

waren er bij uitgenodigd. Zij keerden terug, Massou dit keer in een werkelijke uniform, lichtblauw met witte tressen en epauletten, die hem om de schouders knelde, als dreigden de naden elk ogenblik te zullen springen; en het was nog wel de grootste, die men had kunnen vinden. De anderen droegen nu ook bandelieren, sabels en pistolen; en Bonny, die met zijn meester ter jacht placht te gaan, torste fier de nieuwste Franse vinding: het tirailleergeweer met de slanke kolf, een gevaarlijk wapen, dat elk schot vrijwel trefzeker maakte. Zij allen hadden het vuurwapen bewonderd, en Bonny, die een paar uur naar den Fransen instructeur geluisterd had, beweerde, dat de Fransen met dit wapen een tienmaal sterkeren vijand konden verslaan; de roodrokken en aristocraten hadden enkel oude musketten. De republiek, zo zei Bonny, is niet alleen rechtvaardig; alle wijze mannen staan aan haar zijde, en zij denken iedere dag een nieuw strijdmiddel uit; alle blanke medicijnmeesters bieden Frankrijk hun diensten aan. Hij schreed met fiere pauwentred, het geweer op de schouder, door het roerige negerkamp, en moest het wonder, tot zijn grote tevredenheid, telkens opnieuw aan andere groepen van nieuwsgierigen uitleggen.

Massou had ondertussen ander nieuws, dat hij David in vertrouwen vertelde: spoedig zouden de Fransen en Engelsen slaags raken. Nog enkele etmalen, en de republikeinen, die nu de ligging van het land enigermate kenden en wier verkenners van de Britse posities rondom de stad en langs de Salée terugkeerden, waagden de aanval op fort Fleur d'Epée, dat de haven van Point-à-Pître beheerste, en met de verovering waarvan Hugues beginnen wilde, voor hij de zwakkere stellingen aantastte. Generaal Aubert was vrij somber gestemd geweest aangaande de vooruitzichten van een bestorming en Massou had uit de gesprekken van den generaal en de volksrepresentanten opgemaakt, dat de militair de hele onderneming eigenlijk donker inzag sinds hij bemerkt had, dat er

10.000 Engelsen op het eiland waren, en dat er naar waarschijnlijkheid nog evenveel onderweg waren van Martinique.. ongerekend dan nog de versterking, die de Engelsen al van de planters en andere royalisten op Guadeloupe ontvingen. Massou had betoogd, dat die versterking nooit zo groot kon zijn, en dat daar dan toch tegenover stond, dat er duizenden mannen aan zwarte hulptroepen bijgekomen waren. En Hugues had den generaal, die aldoor met de plattegrond van de stad voor zich gezeten had, scherp aangevallen en gezegd, dat het er om ging, de Britten vóór te zijn, en dat het hem, welbeschouwd, geen snars kon schelen, of er nog meer tegenstanders bijkwamen; hij had, zo zei hij, opdracht ontvangen van de Conventie, om Guadeloupe te heroveren en te zuiveren, en hij dacht er niet aan, die opdracht naast zich neer te leggen... De generaal antwoordde, dat hij er natuurlijk evenmin aan dacht, de orders der Conventie te veronachtzamen, maar dat men zich tegenover een militaire overmacht geplaatst zag, waarop men niet gerekend had; hij had echter ook gezegd, dat hij de laatste beslissing aan Hugues en Chrétien overliet. De officieren hadden veel over het voor en tegen gesproken en Chrétien was opgestaan, en had gezegd, dat republikeinse deugd zich nimmer verloochent, in 't bizonder niet als het gevaar dreigend is, en daarop was besloten, het fort stormenderhand te nemen, omdat men de hoofdstad en haar haven in onbestreden bezit moest hebben. Nu kwam het er voor de negers op aan, besloot Massou, om te tonen dat zij evengoed konden vechten als de blanke soldaten, omdat het beter was, de vrijheid zelf te verdienen, dan haar geschonken te krijgen...

David luisterde niet zonder trots naar wat zijn herculische broer vertelde. Hij zelf wachtte met spanning het ogenblik af, waarop hij met de soldaten tegen Britten en planters op kon trekken. Er was een soort blinde bezieling in hem, die hem drong, de jaren van slavernij door een grote daad onge-

daan te maken, al besefte hij, dat zij allen tezamen eigenlijk niets goed konden maken, voor zover het 't verleden betrof; men kon misschien alleen zeggen, dat men nu een kans had, het leven der nakomelingen dragelijker te maken... Er bestond bij dit alles, dat hij niet redelijk overwoog, maar als aandrift en overtuiging doorleefde, één vage zorg: wat was er met zijn tekeningen gebeurd? Hij begreep, dat Victor Hugues nu geen tijd had, die te bekijken, of althans om er met hem over te spreken, - laat staan, dat hij zelf getekend kon of wilde worden. David had brandend graag nog veel meer dingen willen tekenen, maar hij bezat de moed niet, om papier en krijt te vragen, evenmin als hij daartoe de tussenkomst van Massou durfde in te roepen. Hij dwaalde een paar keer door het Franse kamp, en zag Chrétien en den generaal van verre, maar hij had niet de moed, hen te naderen, en hij wist veel te goed, dat voor hen op een afstand alle negers op elkaar lijken. De meeste tijd sleet hij bij zijn eigen volk, voornamelijk met de hoop, dat hij tussen negers en negerinnen haar terug zou vinden, die in de ‘nacht der vrijheid’ op de open plek gedanst had. Hij twijfelde er niet aan, of de jonge vrouw was een *mamaloi* der vaudoux, zoals Massou een van hun medicijnmannen was. Misschien waren zij zelfs de ‘koning’ en ‘koningin’ der heimelijke feesten. Hij dorst er Massou ook al niet naar vragen, zonder naar de geheimen van het zwarte genootschap zelf te moeten vorsen, die Massou natuurlijk strikt verborgen hield, en die hij, David, hoogstens te weten zou komen, als men hem ooit de eer van een inwijding waardig keurde... Het feit, dat hij de danseres niet terug kon vinden, werkte, met al de spanningen en roerige gedachten van het ogenblik, af en toe beklemmend op hem. Hij kon zich haar, als hij de ogen sloot, klaar en als op steen getekend voorstellen; maar wanneer hij haar met open oog en wakend in deze of gene dacht te herkennen, vervluchtigde die inwendige herinnering altijd opnieuw. Het kwam hem voor, alsof veel van wat hem in de

dagen vóór de algemene vlucht overkomen was, niet veel meer was geweest dan een droom, want ook de jonge negerin kreeg de betekenis van een gedaante uit de droom. Wanneer David des avonds in het halfdonker der natuur en in het halfdonker van zijn wensen en denkvoorstellingen geborgen lag, vroeg hij zich af, hoe hij er toe gekomen was, de naakte Liberté zo te tekenen, dat de danseres er op lijken moest; hij bemijmerde in gelukkige en hoopvolle verwarring vaak, wie er eigenlijk eerst was geweest, de vrouw van de tekening of de negerin, die bij de tam-tams zo extatisch gezongen had.

Massou en hij hadden over de ‘vrijheidsnacht’ als bij zwijgende afspraak nooit met een woord gerept. David giste tennaastenbij, dat Massou de anderen wel eens kon hebben wijsgemaakt, dat hij David alles had laten ‘vergeten’. Het eigenaardige was, dat David inderdaad, buiten het beeld van de negerin, dat dan alleen zin had in zijn dromen, weinig heldere herinnering meer bezat aan de dans en het lied der bijeenkomst, alsof ook die tot de zonderlinge, nu ontastbare wederwaardigheden van een afgesloten bestaan behoorde. Het gaf hem een dubbelzinnige voldoening, dat Massou zo veel meer bleek te zijn dan een plantage-slaaf met bruikbare spieren. Massou verstond iets van de Afrikaanse tovernij, waarmee David vaak de spot had gedreven, en waaraan hij in zijn binnenste toch steeds vaag was blijven geloven. Hoe ver ging die heksenkunst, en voor en tegen wie werd ze gebruikt...?

[XIII]

Op de dag, waarop de bestorming van het fort plaats zou vinden, kwamen zowel reguliere troepen als negers vroeg in

beweging. Er waren strenge consignes gegeven, ieder overtollig gerucht te vermijden, en de voorbereidselen tot de afmars voltrokken zich nagenoeg in een geruisloosheid, die door de slaap van de natuur alleen maar spokiger werd. De dauw had de zoete frisheid van een met pepermunt gekruide drank; er hingen ijle huiven over het landschap, dat de bleekheid van kristalblauw en hagedisgroen kreeg. Boven de luchtstreek, waar fort Fleur d'Epée en de hoofdstad lagen, stonden wolken als schimmen van een teder gebergte. De passaat was nog niet wakker, de zee glad, met zeepbeltinten, waardoor af en toe een langgerekte schaduw trok; men wist, dat daar haaien zwommen, ofschoon de gedachte aan levensgevaar nauwelijks opkwam. Kakatoes, kolibri's en toekans, die de dag met hun hectisch getier vervullen, leken verdreven, evenals de steltlopers, die zich in de zône der kustmeertjes verschanst moesten hebben.

Voor de opmars van blanken en negers begon, hadden de officieren en zwarte hoofdmannen een laatste bespreking; generaal Aubert gaf de beslissende orders. David, die Massou tot in het kamp vergezeld had, zag nu ook Hugues voor 't eerst in volledig tenue. Het hield het midden tussen dat van een militair en een beambte; de blauwe jas en laarzen schenen op soldatenrang te wijzen, maar de muts met geborduurde vrijheidssymbolen, het witte losse hemd, dat als bij Chrétien over de jaskraag bloesde en behaagziek onder uit de slanke mouwen stak, waren des burgers. David liet hem niet uit het oog, zolang de volksrepresentant zich buiten vertoonde. Hoewel hij naast den dorren, zwarten Chrétien en den divisiegeneraal nog altijd de kleinste was, zag hij er met zijn adelaarsprofiel en vierkante schouders verreweg als de gevaarlijkste van hen drieën uit, en David begreep, waarom Massou veel meer vertrouwen in hem stelde dan in Aubert; waarschijnlijk voelden de zwarten, die een blanke niet alleen bezien, maar ook de voelhorens van hun instinct naar hem uitsteken, beter

dan Hugues' eigen rasgenoten de kracht, die in deze korte gestalte was saamgebald. - David mocht niet bij de besprekingen aanwezig zijn, in tegenstelling tot Scipion en Bonny, die een rang hadden, en ongemeen fier waren op het vertrouwen der republikeinse opperhoofden. Toen Massou en zijn mede-aanvoerders na een kwart-uur uit de grote, bevlagde tent terugkeerden, waar de staf ook voordien dagelijks bijeen geweest was, begon de zon de hemel helder te kleuren. De pasteltinten van het landschap werden hard; de zeemist trok niet meteen op, maar werd zo transparant, dat David de twee Franse oorlogsbodems kon zien, die zich tot nog toe schuil gehouden hadden achter de korte. beboste kaap van Baie des Innocents: beeld en fantoom tegelijk.

Er was vastgesteld, dat de Fransen het fort vanuit zee zouden aanvallen; de negers zouden het van de landzijde benaderen, langs de smalle paden, die tussen de kustmeertjes doorliepen, en attaqueren, zodra de scheepskanonnen begonnen te schieten. - Het was nog altijd stil, toen Massou zijn manschappen achter de zeeweg om liet oprukken, om landinwaarts af te buigen en het tropisch moeras te betreden. Terwijl de zwarte, onregelmatige colonnes met hun willekeurige en primitieve bewapening - pistolen, pieken, oude cavalleriesabels, schermdegens en het tirailleergeweer van Bonny - de paden inschoven, nog steeds zwijgend of hoogstens met elkaar fluisterend, ontvlamde aan hun linkerzijde de eerste luchtige waaier van rood, geel en oranje, die de nachtkleur uit de hemel joeg. In de zompen, nog kruidig en koel van de geur der wilde specerijen, vluchtten schildpadden en groene krabben, af en toe onderduikend in de stilstaande kolken, blijkbaar hopend, een nog onbetreden pad te bereiken, om ook daar tussen een leger van zwarte voeten gevangen te raken. Amechtige mangroven rekten zich als een soort omgekeerde divi-divi's, doorstrengeld met wierachtig, druipend mos. De negers hadden eerst gelachen om de angst der waterdieren, maar nu de

zonnewarmte het water bereikte, walmde spoedig een brakke hitte van alle zijden op, en met de hitte wemelde het van zandvlooien om de voeten, terwijl zwarte en venijnige muggenzwermen de lichamen bestookten. Er werd gesist, gevloekt, met uitgerukte lissen gewaaierd; het baatte niet veel. Af en toe gromden de aanvoerders een aanmaning tot stilte. De rode hemel spiegelde zich in de geulen als donker bloed. David liep dicht achter Massou en Scipion, in de voorhoede. Boven hun hoofden vlogen de steltlopers op en ijlden in grote, blanke scholen vooruit, om de nog slapende kolonies te waarschuwen. Doorlopend moesten de mannen stilstaan, om de zandvlooien van hun benen te slaan. De frisheid van de voordageraadse morgen vervluchtigde, toen de zon onverdekt uit haar hete waaier klom. De lasten van de opmars begonnen pas.

Zij hadden misschien een uur gelopen, toen Massou bleef staan, luisterend op zijn dierlijke, gespannen wijze. Er was nu een veelheid van gerucht - vogels, aanwakkerende wind, bewogen heesters. Massou luisterde niet lang. Hij dook, met een brede handbeweging naar degenen, die achter hem liepen. Alles dook. Toen Massou na een paar lange, door insectenbeten en hitte verergerde minuten, half op de hurken verder schoof, kropen ook de anderen. Bonny hield het tirailleergeweer krampachtig onder de oksel gekneld, met de zwarte vinger aan de trekker. De vlooien en muggen vielen met heftiger belustheid aan, nu de gesmoorde bevelen, om geen kik meer te geven, ook een einde aan het waaieren hadden gemaakt.

Het moeras vóór hen verdichtte zich tot een woeste rijkdom van luchtwortels; zeedennen staken hun sombere bezems boven een warreling van druipmos en waterkers, op hun beurt overvleugeld door een enkele donkere moerascypres. Het was een eiland van groen, een ware verschansing van loof, stammen en twijgen. Terwijl David gespannen keek, merkte hij er een

aantal rode vlekken op, die onregelmatig bewogen. Het konden geen bloemen of bloesemende heesters zijn, daarvoor was het rood te levenloos. Toen bedacht hij, dat de Britten rode uniformjassen droegen. Hij klemde de pas geslepen en gladgeschuurde sabel in de hand, niet eens beseffend, hoe er sinds weinig etmalen een volkomen verandering ook in hem geboren was. Met hoeveel vreugde zou hij nu niet het vuurwapen gehad hebben, dat Justin hem mee had gegeven, toen hij de brieven bezorgde, en waarvoor hij oprecht bevreesd geweest was. Nu had hij alleen de sabel. Hij popelde er naar, het wapen te kunnen gebruiken; hij verwachtte elk ogenblik het teken tot de aanval. Maar Massou liet opnieuw halt houden, zonder de kruiphouding van zich of zijn mannen er aan te geven. David zag hem achter de hand een kort gesprek met Bonny voeren; Bonny luisterde met de ogen dicht en een sluw klein lachje. Daarop sloop hij door de stilliggende, wachtende gelederen, die nu ook begrepen hadden, dat er tegenstanders in de omtrek moesten zijn, en waarvan de voorsten de rode rokken zeker ook hadden gezien. Het duurde lang, voor David begreep, wat Massou van plan was. Hij bemerkte het pas, toen hij op een ver pad, maar op gelijke hoogte als waar hij zich bevond, een metalen flits gewaar werd, die weer verdween, om telkens, waar een gaping in het moerasgewas kwam, op te duiken. Het was de loop van Bonny's wondergeweer. Toen David nauwlettender toekeek, zag hij de zompige struiken grilliger deinen dan de hier getemperde wind scheen toe te laten. Er kropen dus daar ook negers. Massou maakte een tang; met twee levende grijparmen zou hij de Britten achter hun dichte groene wand omsingelen.

Weer duurde het een tijdlang, voor Massou het behoedzame teken tot verder schuifelen gaf. De schuifelbeweging van Bonny en zijn mannen, evenwijdig met de hunne, bleef het verre groen verontrusten. Af en toe tilde David het hoofd, om te zien dat zij maar uiterst langzaam vooruit kwamen. De

insectenplaag was zo onduldbaar geworden, dat hij er naar hunkerde, op te springen en het gebroed in een dolle ren af te schudden. Iedereen scheen er naar te verlangen. Maar weer liet Massou de troep stil liggen, als moest hij voordien draagwijdte en snelheid van zijn sprong ernstig berekenen. Een horde verstoorde flamingo's cirkelde met onrustige bogen boven hen, speurend naar een veiliger oord. David stiet Scipion, die voor hem gehurkt lag, in de zij.

- Kunnen de Britten niet begrijpen, dat er mensen in de buurt zijn? - vroeg hij zacht, toen Scipion omkeek.

Scipion sloeg de blik omhoog, waar David wees.

- Aan de vogels? De Britten verstaan de tekens van dit land niet. Ze zijn nog te kort hier. -

Massou keek woedend om bij het horen van de stemmen, en David, die nog meer had willen zeggen, zweeg. Hij wachtte opnieuw met de anderen, kijkend, waar Bonny zich bevond. Het tirailleergeweer blonk bij tussenpozen vluchtig en steeds verder weg, totdat het achter de plek verdween, waar de Engelsen zaten. De omsingeling voltrok zich.

David onderging het als een bevrijding toen Massou, bij het horen van een gerekte reigerkreet, opsprong en met het pistool in de hoog geheven vuist begon te rennen. Scipion rende, David rende; achter zich hoorde hij het klakken van honderden ongezoolde voeten op het leempad. De negers achter Massou schoten door het moerasgewas als een meute van jachthonden. Niemand uitte een kreet, alleen riet en struiken maakten een driftig zwiepend geluid. Zij naderden snel de verschansing der tegenstanders, die eindelijk, eindelijk bemerkten, dat er onraad was. Schrille, waarschuwende stemmen klonken onder zeedennen en waterkers; David hoorde niet, wat er geroepen werd, maar er moest verwarring onder de aangevallenen heersen, want de rokken bewogen zenuwachtig. Daarna doken de Britten, zich van de schrik herstellend, in het groen; en terwijl de negers nu bij tien-

tallen door het water plonsden, omdat het smalle pad, dat naar de legerplek der Britten leidde, te smal was voor allen, volgde een salvo uit de musketten, waarbij ver in de omtrek de watervogels omhoog wervelden. David hoorde het zoeven van de kogels, volstrekt niet bewust van gevaar, tot hij naast zich iemand zag vallen. De neger viel met één hand aan de getroffen keel, de andere gebald. Het water sloot zich rimpelend over hem. David zag Massou, al ver voor zich uit. De stokvechter schreeuwde een bevel, de negers doken in het groen of in het water; een tweede salvo der musketten volgde. De Britten schenen nog niet gezien te hebben, dat Bonny en zijn manschappen van de andere zijde kwamen aangerend, totdat een enkele ontdane stem uit hun midden opklonk.

- *Look behind you*! *Blacks... everywhere*! -

Een van de Britten stak het hoofd omhoog. Een lange neger, vlak voor David uit het water rijzend, drilde haastig zijn piek, en slingerde het logge wapen weg als een assegaai. Het suisde langs het hoofd van den Engelsman en schoot blijkbaar de grond in; tussen takken en pluimen zag David het rechtstandig trillen van de schacht. De Engelsman was al weer verdwenen, maar er klonken toch uit hun schuilhol kreten van pijn: van alle kanten begonnen de zwarten hun werptuigen te slingeren. De negers naderden het groene eiland nu van alle zijden, - een nauwer, maar ook kwetsbaarder wordende kring. Toen het derde musketsalvo viel, tuimelden verscheidene zwarten. Het was het laatste schot, dat de Britten losten.

Weer hoorde David de keelstem van Massou: ‘stormen’, gevolgd door een furieuze toedrang der negers, die langs en over elkaar sprongen, om de blanken op het eilandje onder hun aantal te overstelpen. Toen David de plek bereikte, waar de Britten verschanst gezeten hadden, was het handgemeen in volle gang. De roodrokken vochten verbitterd, maar de negers

waren ver in de meerderheid; er was geen ruimte voor de tegenstanders meer, om zich te weren; ten overvloede schreeuwde Massou, dat men zich van hun musketten meester moest maken. Het duurde geen twee minuten, of de patrouille was ontwapend en gevangen. De Engelsen stonden met stugge, ontvelde en bezwete gezichten in de dichte kring der zwarten, waarvan de voorsten de musketten dreigend onder de arm hielden, die zij als schietwapen niet eens konden hanteren, maar waarmee zij ook bereid waren te slaan. Massou nam de tegenstanders, wier zwierige rode frakken vrijwat gehavend waren, enkele ogenblikken onbeweeglijk op, als gunde hij hun tevens de gelegenheid, zich er van te vergewissen, dat zij door een troep verachte slaven overweldigd waren. Daarna trad hij op een hunner toe, die gouden epauletten en een gouden streep op de mouw droeg, vatte hem bij de borst van zijn tuniek en trok hem bij de anderen vandaan.

- Jij bent de hoofdman? -

De Engelsman, over wiens voorhoofd een diepe snede liep, waarvan hij met zijn zakdoek het bloed trachtte te stelpen, keek Massou van onder lage wenkbrauwen aan en zei niets. Massou schudde hem.

- Waarom zeg je niets? Spreek je geen Frans? -

De Britse sergeant opende de mond.

- *Frans* versta ik en spreek ik. Jouw nikker-bargoens ken ik niet. -

Het was duidelijk, dat de Brit Massou niet alleen zeer goed begrepen had, maar dat hij ook van plan was, de zwarten zijn grondige minachting te laten voelen. Scipion grauwde iets en hief de vuist, om den Brit in het gezicht te slaan. Massou ving de slag met snel voorgeschoven arm op.

- Wacht..., zei hij, - wij zullen hem anders laten zingen.

Hij greep de beide bovenarmen van den Brit met zijn machtige handen en wrong ze, als wilde hij den helen man kraken. De Engelsman werd bleek en klemde de lippen op elkaar.

Het bloed uit de voorhoofdswonde liep in een dunne straal tussen zijn ogen en langs zijn neus, om op de rode frak te vallen.

- Ik zie, dat wij elkaar heel goed verstaan, - zei Massou, en David hoorde de woede in de schijnbaar kalme woorden. - Ik heb een paar belangrijke vragen. Waar ligt de naastbijzijnde Britse post?

De Britse sergeant keek Massou aan, zonder antwoord te geven. Massou's handen nepen harder. De Brit gaf geen krimp. David voelde een vaag respect voor den gepijnigde, alhoewel zijn instemming geheel met Massou was. De andere gevangenen keken ongerust toe; de negers zwegen, met een soort triumfantelijkheid, die David als een speurbare bedreiging onderging.

- Hij heeft zijn tong verloren, - zei Scipion.

Massou lachte genadeloos.

- Zijn tong verloren? We zullen zien. -

Plotseling drukte hij den Brit door een achterover wrikkende beweging ter aarde, zetten hem vliegensvlug de knie op de borst en scheurde hem de mond open. De Engelsman steunde een keer, toen Massou hem de hand in de mond stak en de tong probeerde te grijpen.

- Hij héέft zijn tong, - zei hij, tegen de andere negers gekeerd. - Ik voel hem! - Hij wierp het hoofd in de nek en lachte. Uit de rijen der negers steeg een honend gelach als antwoord. Massou liet de tong van den Engelsman los en sloot de handen om 's mans keel.

- Je hebt geen tijd tot nadenken, massa mussieu', - zei hij, den gevangene heen en weer schuddend. - Wij hebben nog meer werk vanochtend. Ik moet weten, of er nog andere van jouw soort in het moeras verschanst zitten. Je kunt me antwoorden, want je tong is er nog steeds.

De Engelsman sloot de ogen. David wendde de blik af van het bebloede, vertrokken gezicht. Niemand zei een woord.

Massou liet den Engelsman onverwacht los, stond op en zei:

- *All right*. -

Het was waarschijnlijk het enige Engelse woord, dat hij kende. David keek bevreemd, wat Massou zou gaan doen. Massou nam het pistool uit de bandelier, rukte den liggenden Engelsman met één greep omhoog, tot hij hem op schouderhoogte voor zich had, hield hem op een armlengte van zich en schoot hem door het hoofd. Hij hield den gevangene nog enkele seconden vast, alhoewel het duidelijk was, dat de man niet meer leefde, en wierp hem toen met een snauwend geluid tussen de andere Britten, die roerloos en met witte gezichten hadden toegekeken.

David verliet stil de plek, waar hij met zoveel strijdlust naar toe gerend was. Misschien had Massou gelijk, alhoewel het hem voorkwam, dat men zo niet met gevangenen om kon springen. Toen hij, op een afstand staande, weer omkeek, zag hij Massou en Bonny met de overgeschoten Engelsen praten. Vlak daarop wees Massou een aantal mannen aan, die zich rondom de gevangenen schaarden en hen, terwijl de negers hun kring openden, met zich meenamen, blijkbaar, om ze terug te brengen naar het Franse kamp. Andere negers waren in het moeras naar hun getroffenen aan het zoeken; ze legden ze op draagbaren van snel gekapte takken en droegen ze achter de gevangenen aan, die één gewonde hadden, die niet lopen kon en met de armen om de schouders van twee kameraden geslagen weghompelde. Het scheen, dat men den doden sergeant eenvoudig liet liggen.

Het duurde enige tijd, voor de negers opnieuw verder gingen. Massou en Scipion liepen voorop, in een nog gramstorig stilzwijgen. David begreep, dat zij uit de Engelsen gekregen hadden, wat zij wilden weten. Hij voelde ternauwernood meer de woede van de insecten, zo hield hem de vraag bezig, of Massou gerechtigd was te doen, wat hij gedaan had. Hij bemerkte evenmin, dat het moeras geleidelijk ten einde

liep en uitmondde in een rietveld, waar enkel wat verspreide eucalypten stonden, de overgang vormend naar de gordel van geboomte, die de buitenrand van de stad omgaf. Het terrein begon hier nadrukkelijker te stijgen, met brede glooiingen, die loodrecht op de kust stonden, en wier leem en mergel onder de voet in kalkrots overging. Tussen het schraler groen en de doornige struiken, die hier woekerden, zouden Massou en zijn mannen zich moeten verbergen, tot de Fransen hun aanval begonnen.

Terwijl de negers, nu weer verenigd tot één uitgezwermde, brede kolonne, door het stijgend landschap schoven, sloeg een verre torenklok, en David bemerkte, opschrikkend, dat Point-à-Pître reeds aan hun rechterzijde lag. Dunnere klokkenstemmen gaven het antwoord. Hij herkende de slag van St. Louis, en de klok van de Municipalité; de andere parochieklokken had hij nooit leren onderscheiden. Het was tien uur in de morgen. De hitte was nog niet volslagen, maar zij beloofde de dag tot een ware oven te maken. David was om allerlei redenen blij, dat zij uit het moeras vandaan waren. Er dreef haast geen wolk; wat des ochtends voor zonsopgang als een luchtig gepenseeld sneeuwgebergte boven de stad had gehangen, was tot dons verstrooid. De wind blies zwakker dan de vorige dagen. David vroeg zich af, of de Franse oorlogsbodems genoeg zeil zouden kunnen bijzetten. Toen dacht hij weer aan het gezicht van den Engelsman, dien Massou door het hoofd geschoten had. Hij had er Massou het liefst over willen aanspreken, maar ofschoon deze hem tijdens de tocht een paar maal met de ogen gegroet had, had David de indruk, als was Massou op deze dag onbenaderbaar. Hij liep tussen de anderen door, tot hij Scipion op zij kwam, en vroeg hem op een ondertoon als voorheen:

- Wat, als onze mannen met de gevangenen ontdekt worden? -

- Door wie? vroeg Scipion onwillig.

- Stel, dat er nog meer soldaten in het moeras waren, die de schoten hebben gehoord en poolshoogte gaan nemen. -

Scipion trok verachtelijk de zware lippen op.

- Er zijn geen soldaten meer in het moeras. -

- Hoe weet je dat? - vroeg David, ofschoon hij zich voor kon stellen, hoe Scipion aan zijn wetenschap kwam.

- Omdat de andere gevangenen hun tong wèl wisten te gebruiken, - zei Scipion en knipoogde.

Massou, die enkele passen voor hen uitliep, bleef staan, en vroeg, over welke tongen zij het hadden. David, die blij was, dat hij Massou toch te spreken kreeg, herhaalde, wat hij tegen Scipion had gezegd. Massou en Scipion keken elkaar aan; Massou klopte David op de schouder.

- Maak je geen zorgen... Onze broeders zijn veiliger in het moeras dan de blanken... En áls de Britten gelogen hebben, en ze worden toch overvallen... -

Hij maakte een snijdend gebaar met de vlakke hand langs de strot. David bespeurde de stille ontzetting, die hem ook bij de aanblik van Massou's meedogenloosheid jegens den sergeant had beklemd. Hij keek naar de grond, terwijl hij zei:

- Als ik het wel heb, bestaat er bij de blanken een afspraak, dat men gevangenen niet mag doden... -

Hij hoorde Scipion aan zijn andere zijde op zijn grauwende wijze lachen.

- De volksrepresentant heeft inderdaad zo iets gezegd.. - zei hij. - Hij is een wijs man en hij kent deze eilanden. Maar hij kent óns toch niet goed genoeg... Trouwens, onze mannen weten, wat ze moeten doen. -

David keek naar Massou, om te weten, wat deze dacht. Massou knikte grimmig.

- Waar zou Toussaint Louverture zijn, - zei hij met gedempte nadruk, - als hij de royalisten en planters gespaard had? De blanken dorsten naar ons bloed. Was je er niet bij, toen die Engelse schoft mij te woord stond, - of liever niet

te woord stond? Misschien sparen blanken blanken; dat moeten zij weten. Maar ons zwarten ontzien ze niet. Waarom zouden wij hen sparen... als de nood dringt? -

- Ik heb geen ogenblik geweten, dat de nood drong, - zei David. - Wat die aanvoerder niet wilde vertellen, had je van de soldaten te weten kunnen komen.

Massou scheen verbaasd.

- Hoe kun je het zeggen? - zei hij tenslotte. - Ze spraken toch pas, toen ik een voorbeeld had gesteld? -

David zweeg en Massou leek ietwat verlegen te worden onder dit zwijgen. Hij keerde zich van David af, zodra hij zag, dat Bonny wenkte, en David, die hem nakeek, maakte uit de snelheid, waarmee hij weer naar de voorste gelederen liep, op, dat Massou blij scheen te zijn, dat het onderhoud achter de rug was. Misschien had Massou toch gelijk. Wat hij over blanken en zwarten gezegd had, was waar. Maar er bleef een duister waarschuwende onzekerheid in David, telkens, als hij aan den Engelsman terugdacht.

Op dit ogenblik richtte Massou zich aan het hoofd van de troep op en gaf het sein, stil te staan. Allen hurkten op de gruizige bodem, die zich kennelijk naar de laatste toppen verhief, welke het natuurlijk bastion rondom de haven vormden. Massou en Bonny kropen naar de rand, waar nog wat verwrongen mimosastruiken met fladderend, geel gebloemte leven uit de kalk trachtten te zuigen. Een tijdlang tuurden de twee mannen, bij wien Scipion zich na enig aarzelen evenzo had gevoegd, naar beneden, alvorens zij wenkten, dat ook de anderen konden komen.

Binnen enkele minuten hadden de negers zich verspreid langs de gehele bovenzijde van de kom, in wier diepte fort en haven lagen. De binnenrand van de kom was niet overmatig steil; er daalden een aantal ‘geitenpaden’ naar de kustweg, die, vol met de David zo bekende sporen van ossenkarren, langs de voet van de rotsen met een buitenwaartse bocht

naar de stad leidde. Aan een smalle loopsteiger in de baai, onder de schaduw van het fort, waren negervrouwen bezig te wassen; grote strooien korven met bonte kledij stonden langs de oever. De gestalten van de vrouwen waren sierlijk en scherp besneden, vanaf de rotsen gezien. Helder nog, maar al veel kleiner, waren ook de gedaanten van soldaten op de verdedigingsranden van het fort. Rondom een lomp, rond en zwaar gemetseld hartstuk stak het fort drie punten, in de stijl van Vauban, naar zee uit, de toegang tot stad en baai breed bestrijkend. Het wekte van bovenaf de indruk, als had men verzuimd, een eens begonnen ster te voltooien, omdat aan de stadszijde geen donjons en spitsen waren aangebracht. Achter het fort was de eigenlijke haven met een drietal ver in zee lopende steigers. Er dobberden een paar Franse, scherpgesnavelde brikken, veel Caraïbische vissersboten, sloepen, een ééndeks Engels fregat, welks masten die der brikken in slanke gerektheid overtroffen, en wat kleine handelsschepen van uiteenlopend model. Smalle laadsteigers liepen van de hoofdsteiger naar een kade, waar nauwelijks bedrijf van belang viel te bespeuren; een enkele blanke, enige tientallen negers. Het was duidelijk, dat het verladen van de suiker deze dag en wie weet nog hoeveel dagen volkomen stil lag. David herkende met een zwakke ontroering de rij van hoge, geschonden palmen achter de laadkade, die het begin vormden van de door een bijna gesloten loofdak overwelfde, oplopende straat, leidend naar het pleintje, waaraan Bastiat's huis gestaan had... Nu geen tijd voor Bastiat. Hij vermeed het, in de richting van de stad te kijken, en nam weer het beeld van de haven, schijnbaar vreedzaam en lichtelijk van hitte trillend, in zich op. En weer keek hij naar het fort, het middelpunt van dit beeld. Het zag er in vergelijking met de kade en haar lage, roodgedakte, witgekalkte huisjes grimmig uit, - een sterkte, waarvan men zich afvroeg, of men ze werkelijk bestormen en innemen kon. Op het ronde middenstuk stond een vlagge-

stok, waaraan twee vlaggen boven elkaar wapperden: de Union Jack, daaronder, zonder pardon, de oude koningsvlag met de leliën, waarschijnlijk uit een ietwat twijfel chtige hoffelijkheid jegens de royalistische bondgenoten op het eiland gehesen... De negers rondom David lieten hun ogen aandachtig langs het uitzicht gaan. Sommige van hen waren hier misschien nooit geweest, vooral zij niet, die van de plantages in de uiterste noord- en oostpunten van La Grande Terre afkomstig waren. Hier was nu de sterkte der blanken, het ‘grote stenen huis’, dat vuur kon spuwen. En de aanblik van de vele rode rokken bewees, dat het bewoond was ook, zoals de kleine, zwarte kartouwen op hun rollende onderstukken, achter de borstweringen opgesteld, bewezen, dat het vuur en lood tevens aanwezig waren...

David voelde bij de gedachte aan de naderende strijd een trekken in de maagstreek, dat hem onrustig stemde. Zijn onrust nam op onverklaarbare wijze toe, toen hij naar Massou keek. Massou, in zijn blauwe, betreste uniform, die door de moerastocht en de schermutseling met de Britse patrouille niet geheel vlekkeloos meer was en ook ietwat verwrongen aan zijn steeds indrukwekkend lichaam zat, keek als de anderen naar het fort. Fleur d'Epée. David zei zachtjes de hoofse, bloemrijke naam, die een soort verbintenis van rozen en floretten scheen voor te toveren, die volstrekt niet van toepassing was op de lompe citadel daar beneden. Het had er veel van, of Massou het tegelijk met David bedacht, want om zijn mond speelde een lachje van geringschatting, maar tegelijk was het gezicht van den zwarten commandant vragend. Of stelde het fort hém een vraag...? In David's maag duurde de zwaarte der onrust, zolang zij daar stil lagen en keken en wachtten, waar de soldaten van de Conventie bleven. Af en toe verschoof David de blik van wasvrouwen naar kade, van kade naar zeevaarders en vissersboten, om ze steeds weer terug te laten keren naar het fort en de uitstekende rotspunt,

die zich boven de zeeweg tussen het verschiet ter linkerzijde en de baai oprichtte. Hij had het misschien twintig keer en vaker gedaan, - steeds in dezelfde volgorde, - de klokken hadden al opnieuw geslagen, - toen de Franse oorlogsschepen zichtbaar werden.

Ze voerden geen vlag en zeilden, David's vrees voor windzwakte logenstraffend, het uitzicht zo bevallig binnen, als gold het een spelevaart. David zou ze uit tientallen schepen herkend hebben. Hij stiet Bonny aan en wees hem de vaartuigen; en Bonny, die naast Massou lag, stiet dezen aan, maar Massou maakte een kort hoofdgebaar, dat hij ze al gezien had. Een gesmoorde, weer verlopende opwinding fluisterde door de zwarte gelederen. Massou steunde zich op de ellebogen, als verwachtte hij elk ogenblik het teken tot de aanval. De Franse schepen gleden langzaam naderbij onder het volle, schitterende gewicht van hun zeilen. Op het fort liepen de soldaten in kleine groepen bijeen; zij wezen ook, en een van hen, klaarblijkelijk een officier, bracht zijn kijker naar het oog. De Franse fregatten, die nu de bocht naar de haveningang namen, gingen door de wind; de manoeuvre werd feilloos uitgevoerd, en door allen als een schouwspel genoten. - Maar terwijl de schepen zwenkten, schoot het ene snel langs het andere, door het de wind uit de zeilen te nemen en in het verlengde ervan terecht te komen; zij keerden beide de stuurboordzijde naar het fort. Op de borstweringen van Fleur d'Epée kwam men eensklaps in actie; de negers hoorden verraste en gejaagde uitroepen, de soldaten liepen enkele tellen door elkaar en namen toen hun plaatsen in; de kanonnen werden naar de schietgaten gereden. De operatie was nog niet volbracht, of in de lange tweedeksscheepswand, die de Franse oorlogsbodems vormden, klikten vierendertig luiken als hoekige, zwarte oogholten open; in elk oog verscheen een koperen pupil; uit elk der pupillen schoot een rosse straal. Waar het geluid van de vuurmonden en hun echo elkaar op het water,

tussen de rotsen, kade en fort tumultueus ontmoetten, stegen vierendertig bruine, gebalde rookwolkjes boven de Franse wanten. Terzelfdertijd ging op beide schepen de tricolore in top.

Massou was overeind gesprongen. Hij scheen zich niet in 't minst meer te bekommeren om dekking of geheimhouding van de aanwezigheid der zwarten. Zijn geweldig gezicht straalde. Hij wees naar het fort, waar de kanonnen met jachtige snelheid gericht en geladen werden; zij hadden het salvo van de Franse vuurmonden nog niet beantwoord, of de koperen scheeps-ogen bliksemden voor de tweede keer. Massou maakte bijna een luchtsprong.

- *Sacré*..! - zei hij schor, alle heiligennamen verdraaiend, die hem in zijn opgetogenheid invielen. - De vervloekte roodrokken hebben hen zelfs niet verwacht...! -

Van het fort dreunde eindelijk het contra-salvo. Een scherm van woeste, kleine fonteinen sprankelde over het water van de baai, vlak voor de fregatten, die heftig wiegelden. De afstand was kennelijk te kort genomen. Op de bastions van het fort liepen de soldaten opnieuw wanordelijk dooreen. David bemerkte, dat er toch projectielen op de Fransen terecht moesten zijn gekomen; in een der zeilen brandde iets. De negers zagen, hoe kleine figuren, donkerblauw als torren, in het want klommen, om de brand te doven.

Terwijl fort en schepen elkaar met regelmatige, spannende tussenpozen bestookten, klepten er klokken in de stad. Langs de havendam renden mensen weg. De negerinnen beneden aan de baai hadden hun wasgoed en manden in de steek gelaten en vluchtten in de rotsen, aan de overzijde van de zeeweg, om zich daar onder overhangend geboomte te verbergen. Uit de stad kwam zwak tromgeroffel: het garnizoen werd ontboden. David bespeurde in de hete atmosfeer de fijne, prikkelende bezieling van kruitdamp. Hij vergat de zwakte en onrust in zijn maagstreek door nieuwe verwachting: wanneer zouden de Franse oorlogsbodems sloepen uitzetten, om het

fort aan te tasten, - bovenal: wanneer dacht Massou het sein tot de bestorming te geven...?

Terwijl de vragen in hem draalden, schetterden vlakbij, op de kustweg, trompetten. De eerste seconden stonden de negers, waarvan de meesten Massou's voorbeeld gevolgd en hun lighouding er aan gegeven hadden, verstijfd. Toen zagen zij beneden zich, bij de kromming, blauwe uniformen met rode revers. Massou balde de vuist en stiet Scipion met een uitbundige zwaai tegen de schouder, die hem de vreugdestoot even opgetogen terugbetaalde.

- De republikeinen! -

David vroeg zich haastig af, wat er gebeurd was. Hij had de mannen van Aubert van de zeezijde en uitsluitend van boord der schepen verwacht. Het had er veel van, of de blanke aanvoerders hun krijgsplan nog op het laatste ogenblik gewijzigd hadden. Beschieting van het fort door de schepen, - maar het gros van de manschappen langs de zeeweg brengen, om de aanval veelzijdiger en gevaarlijker te maken? De witte slobkousen, de lange gevelde bajonetten beneden schitterden in de zon. Massou stond nog altijd wijdbeens, zijn gezicht glom van emotie en zweet; zijn grote handen beefden. Scipion, achter hem, wiegde zich trappelend op de tenen.

- Massou..! Waar wachten we op? De aanval is begonnen!

Massou weerde af.

- Wacht, wáár de soldaten aanvallen. - Waar zij zijn, kunnen wij niet zijn... Wacht. -

Het opgewonden af en aanhollen van de Britse bezetting op het fort verergerde opnieuw. Een deel der kanonnen werd naar de kustweg gericht. Op het Britse fregat, dat aan de havensteiger lag, werden in allerijl de zeilen gehesen. Het scheen een kleine zeeslag te moeten worden. Onder de dubbele tricolore vuurden nog steeds de koperen kanonnen, grommend beantwoord door de kartouwen van Fleur d'Epée. De walm

der explosies deinde langzaam boven de haven, askleurig, als hoestte een krater onder zee zijn rook omhoog. Op de kustweg verschenen steeds meer Franse soldaten. De eerste Britse kanonskogels kwamen tussen hen neer; zij weken op zij, sloten na elk schot de gelederen en begonnen de waterstrook, die fort en kustweg scheidde, te betreden. De hele weg lag bestrooid met de houten cartouches, waaruit zij hun geweren geladen hadden. Bonny kon zijn opwinding niet langer bedwingen. Hij knielde op de rand van de kalkrots en schoot het nieuwe tirailleergeweer af. Hij deed het, als had hij de hele ochtend op dit ogenblik gewacht. Het schot ketste ijl tussen de manse echo's der kannonade, en sloeg te pletter tegen de buitenste spits van het fort. Het was in het toenemend tumult nauwelijks aan te nemen, dat de Britten er iets van hadden bespeurd; zij hadden de handen meer dan vol. Massou lachte met diepe borststem, voor hij zijn cavallerie-sabel uit de schede trok en, er mee zwaaiend, naar de plek liep, waar hij dalen wilde.

- *En avant... sacré* -, *sacré*! -

Bijna zingend braakte hij een reeks van ontuchtigheden uit, terwijl hij een der paden begon af te dalen. De zwarten volgden juichend. Op de kustweg, waar het schot van Bonny meer aandacht getrokken had, zag men de negers overal uit de rotsen te voorschijn springen en de helling in looppas afdalen. Sommigen lieten zich eenvoudig door de mergel neerwaarts rollen, anderen hielden elkaar bij een hand, een arm, een schouder vast en bleven op het pad. David had geen tijd meer, naar blauwe of rode soldaten te kijken. Het gold heelhuids beneden te komen, bij Massou te blijven, die zong en vloekte tegelijk. Van de zeeweg ging bij het verschijnen der zwarten een luid hoera op. Vlak boven zich hoorde David het hamerend inslaan van kanonskogels; een wolk van steengruis en stof regende over de hoofden van hem en degenen, die vlak naast hem waren. Toen rolden er twee, drie lichamen langs hem;

een ervan sloeg tegen zijn knieholten en gooide hem bijna naar beneden. Hij greep zich aan een metgezel vast, en terwijl hij zijn evenwicht herwon, herkende hij in den getroffene, die dwars over het pad bleef haken, Aristide den stotteraar. Hij sprong over de uitstekende benen van den dode heen - want hij twijfelde niet, of dit geknakte lichaam borg geen leven meer - en voegde zich bij Massou. Hij kon nauwelijks meer afzonderlijke geruchten onderscheiden en bekommerde zich er ook niet meer om, wat er op zee, op het fort of in de gealarmeerde stad gebeurde. Klokgelui, musketgeknetter, menselijk geschreeuw - wat deed het er toe? Het was alles opgenomen in de vaart van de aanval; het kwam er alleen op aan, zo te vechten als Hugues en Chrétien en de generaal het van hen verlangden. David landde op de kustweg aan, de laatste afdalende meters meer glijdend dan op zijn voeten staande, steeds kijkend naar de blauwe uniform, die vlak voor hem uit om de breedste negerrug gespannen zat, die er bestond. Nog altijd sloegen de kogels tegen de rotsen, maar de negers konden er al om lachen, - zij waren te hoog gemikt; de stug hanteerbare kartouwen konden het schietveld nooit zo behendig bestrijken, als de negers het verlieten. David keek vol trots naar Massou, die zijn mannen met ongeduldige gebaren verzamelde. Scipion en Bonny wezen elkaar de achterzijde van het fort, waar een lange houten loopbrug naar de hoofdsteiger voerde, en waar geen mens te zien was, omdat de Franse aanval van het front en opzij kwam. - Terwijl Massou de mond sperde, om het commando te geven, brandde een wolk van schroot van het dichtstbijzijnde vestingbastion in de richting der negers los. Nog steeds hield Massou de mond wijd open, maar het commando kwam niet. Massou's ogen draaiden in hun kassen met een schrille, smartelijke verwondering. Hij greep met beide handen naar het hoofd; de vrijheidsmuts gleed in zijn nek. David was met een paar sprongen bij hem. Massou stond nog altijd, maar voor David het zware lichaam

steunen kon, maakte het een zwaaiende beweging in de heupen en viel voorover. David zag de diepe wonde in Massou's achterhoofd. Hij keek radeloos om zich; daar was Scipion. Ook hij moest Massou hebben zien vallen, want er was een korte kramp van ontsteltenis in zijn trekken. Maar hij kwam niet naderbij, als bezon hij zich, wat er gedaan moest worden.

- De loopbrug! naar de loopbrug...! - hoorde David hem schreeuwen.

Tientallen stemmen herhaalden het bevel. Scipion liep, met het pistool in de vuist, de zeeweg over, gevolgd door Bonny, gevolgd door allen. Tegen de helling bleven tien, twintig gekwetsten, misschien stervenden of reeds gestorvenen liggen. David knielde naast Massou en wentelde het lichaam moeizaam met het gezicht naar boven.

- Minoe' moto..! - smeekte hij; - Minoe' moto! -

Massou leefde nog. Hij hief de handen moeizaam naar de uniformjas en deed een poging, die open te trekken. David ontblootte de borst van den reus. De stem van Massou was als het kraken van papier:

- Het medicijn... -

David begreep eerst niet, wat Massou wilde. Massou's vingers woelden onder de blauwe tuniek, maar zo machteloos, of een onzichtbare hand ze tegenhield. David keek, of hij iets om de hals droeg. Hij ontdekte een witte draad, waaraan iets bevestigd kon zijn. Hij haalde de draad haastig aan; aan het benedeneinde zat een gierenklauw. Hij duwde de klauw tussen Massou's vingers, waarin al de weerstrevendheid van de dood was. Massou's oogopslag bleef er een van gekwetste, kinderlijke ontgoocheling. De lippen werden grauw. David voelde tranen; een oud en wijs en machteloos medelijden met het geloof van zijn broer, die op de gierenklauw vertrouwde. Weer klonk de stem, die aan het scheuren van papier deed denken:

- Ik had het kunnen weten... David... Er zat een zwarte vlinder op mijn hand... deze ochtend. -

- Slaap, Massou, - zei David.

Hij wist niet, wat hij anders zeggen zou. Hij kon de blik van Massou niet langer verdragen. De hand, die hij onder Massou's hoofd geschoven had, kleefde van dik, warm bloed. Hij dacht eensklaps aan het bebloede hoofd van den Engelsman. Hij had vaker doden gezien, voor korte tijd Braines nog; maar vandaag had hij voor het eerst mensen zien sterven. Het kleine, sidderende schokje, dat door Massou's borst en hoofd ging, was onloochenbaar. Massou, koning der vaudoux. David trok de hand onder het hoofd van zijn doden broer vandaan. Ook de vaudoux waren niet sterker dan de dood, al had Massou misschien gedacht, honderd jaar te kunnen worden. Ook Boucman was bezweken, en ook in het Afrikaanse oerwoud stierven de tovenaars.

David richtte zich op: voor hem uit liepen de negers hard door het water van de baai naar de brug, die fort en haven verbond. Zij klauterden langs het paalwerk, de eersten waren al op de smalle steiger, met sabels en pieken op de zware brug afstormend, die aan het eind van de steiger was opgehaald. David sloeg langzaam het stof van de knieën, ofschoon er onder deze omstandigheden voor dit gebaar niet de minste aanleiding leek te bestaan. Hij keek naar de gevelde zwarten. Er lagen messen naast hen, op stokken gesnoerd, een enkel pistool; de grote ruitersabel van Massou lag dwars onder hem. David trok het wapen onder het op zij gerolde lichaam uit en lei zijn eigen sabel naast de hand van Massou. Hij wist niet goed, waarom hij het deed. Misschien is er toch medicijn en tovermacht in levenloze dingen, als zij een sterke hebben toebehoord. Hij keek naar de gierenklauw. Misschien hielp die ook, om sterk te zijn. David begreep niet, dat het de vertwijfeling om Massou was, die hem nieuwe vurigheid gaf. De kruitdamp en de voortdurende uitbarstingen der tegen elkaar ge-

richte kanonnen, het hoera-geroep van de Fransen en het schelle gillen van zijn eigen kameraden riepen hem terug. Hij bukte zich snel, maakte de draad met de gierenklauw los van Massou's hals en hing ze op zijn eigen borst, onder het baadje en de bandelier. Hij keek niet om naar Massou. Het fort moest genomen worden, en David wist, terwijl hij de zwarten haastig volgde, dat het genomen worden zóu.

III

[XIV]

David liep langzaam door de stad, waar nog vele republikeinse vlaggen uithingen, ook al waren de daaraan bevestigde kransen meerendeels verflenst en verschroeid. Hij liep in de schaduw van de knoestige, bronzig-grijze olijfbomen door de allee, waar eens voorname blanken hadden gehuisd, van wier woningen de luiken nu gesloten en de jalouzieën neergelaten waren. Het slechte plaveisel onder zijn voeten was hem vertrouwd, de richting waarin hij ging was hem vertrouwd, en toch had alles nauwelijks meer dan de schimmigheid van een eerder gedroomde droom. Hij hoorde in de verte blanke en zwarte soldaten zingen, - het lied, dat hem nu ook sinds dagen bekend was, en waarvan de strijdbare weerklank in hem meetrilde, zonder dat hij zich nog rekenschap gaf van de woorden -:

...la république nous appelle,
sachons vaincre ou sachons périr;
un François doit vivre pour elle,
pour elle un François doit mourir!

Hij streek zich met de hand langs het voorhoofd, als kon hij het spinrag der onwezenlijkheid, dat zijn stemming befloerste, lijfelijk wegvegen. Hij liep niet zonder doel, maar hij

verzette er zich uit een vage angst nog tegen, dit doel te erkennen. Hij liep in de sporen van het verleden. Hij kende elke boom in deze olijven-laan, en de korte, hellende straat, die hij nu insloeg en waar aan de top het koppig plaveisel in gladde, bezoedelde mergeltrappen overging; hij kende de huizen met hun scheefgezakte tuinmuurtjes, de omrankte portico's, de overstekende daken. Jaren en jaren her. Hij stond even stil bij de oude, gebeeldhouwde waterput, onder wier pannen afdakje een bejaarde negerin en een zwart kind het wiel lieten draaien. Hier hadden toch broodvruchtbomen gestaan..? Men moest ze gekapt hebben. Maar de palmen, die de weg naar Bastiat's huis begeleidden, waren er nog... Zij wiegden zich ernstig, ruig geschubd, de bast rafelde los zoals weleer; hun kronen waren verfomfaaid door zeewind en onvruchtbaarheid. Vandaag of morgen zouden ook zij omgehakt worden, voordat ze uit eigen machteloosheid vielen.

Het zingen van de soldaten was ver weg. Zij begonnen zich te verzamelen op het grote, met tuinen omgeven plein, dat nu Place de la République heette, en waar de officiële gebouwen aan lagen, waarvan de meeste vlaggen en wimpels woeien, en waar de nieuwe meesters zetelden. Ja, de republikeinen hadden de stad; en de stad was er anders van geworden. David had er nooit aan getwijfeld, of Hugues zou in zijn opzet slagen. Hij schreef het gelukken van de eerste slag volledig aan den kleinen volksrepresentant toe. Hij had Hugues vooraan zien gaan bij de inname van fort Fleur d'Epée, tot de borst in het water wadend; hij had hem waargenomen, toen hij met zijn tirailleurs het royalisten-garnizoen van Point-à-Pître tegemoet rukte, dat bijeengedreven was, om Franse republikeinen en opstandige negers te keren. David was niet meer met Hugues in aanraking geweest sinds het gesprek in de tent. Maar hij had hem vele keren nadien gezien, op de trappen van de Municipalité, waar hij met Chrétien en den generaal de overwinnings-parade had afgenomen; onder

de arcaden van het witte paleis der Assemblée, tussen Franse en zwarte officieren en nieuwe magistraten, toen hij plechtig het Conventie-besluit afkondigde, waarbij de kleurlingen in de Franse koloniën tot vrije, gelijke broeders van het overig mensengeslacht werden uitgeroepen. Hij had er hand in hand gestaan met Scipion, die de plaats van Massou had ingenomen, en blanke en zwarte meisjes in het wit hadden bloemen voor de voeten van de vrijheidbrengers gestrooid... David had een onbegrensd vertrouwen in Victor Hugues. Het was misschien dwaas, zoveel menselijke verwachting te stellen in één man, die even kwetsbaar was voor vijandelijk lood als iedereen; dwaas en gevaarlijk bovendien, waar de Engelsen nu de hoofdstad weliswaar kwijt waren, maar de overige sterkten van het eiland nog beheersten, en zich op een lange oorlog voorbereidden. Zij legerden langs de brede, modderige Salée, die Basse Terre en Grande Terre scheidde - of als men wilde verbond - en waar heuvels en kreupelhout en ontoegankelijke slikgeulen hun gunstige posities verschaften. Zij hadden zich ook verschanst achter snel gebouwde palissaderingen op de hoogten van Berville, waar zij de zee aan de ene en de moeras-delta van de Salée aan hun andere zijde hadden. De Engelse versterkingen van Martinique waren er al aangekomen, en het laatste bericht, dat David van Scipion vernomen had, meldde, dat ook troepen van Zijne Britse Majesteit onderweg waren vanaf St. Christophe. - David wist, dat Hugues niet minder hard dan de Engelsen aan het werk was, om zich op strijd voor te bereiden. Terwijl blanken en negers nog feest vierden - en het was onmogelijk, de eerste overwinning niet te vieren -, had de volksrepresentant zich opgesloten in een der huizen, waaruit de aristocratie gevlucht was. David kende het lichtblauw gepleisterde, Spaans gebouwde huis; hij liep er dagelijks langs. Hij had op de veranda van de schaduwrijke binnenplaats, waar paarden en kleine, lichtgebouwde ijlkoetsen gestald stonden, den afge-

vaardigde van de Conventie een keer of wat gezien; op kurken muilen, in hemdsmouwen of in een luchtige kamerjapon, het slordige haarzakje in de nek, de benen ongekousd. Er waren altoos officieren bij hem, en er liepen altoos ordonnansen bij hem in en uit. Hij was ver, zo ver, dat David zich niet eens afvroeg, of hij den Fransman ooit weer spreken zou, en zelfs niet jaloers was op Scipion, die aan vele militaire besprekingen bij Hugues deelnam.

Ja, de negers waren vrij, openlijk en erkend vrij, maar David's voldoening was niet onbeperkt. Ze nam niet de neerslachtige gedachte weg aan de grafheuvel, die op de beplante hellingen aan de stadsrand lag, en waar Massou in uniform en met David's sabel tussen de vuisten met tientallen gesneuvelde Fransen en zwarten begraven was. De voldoening verdreef evenmin de onzekerheid, die sinds de inname van de stad in David leefde; onzekerheid, omdat hij er niets voor voelde, met het merendeel der nu nog onder de stadsrook bivakkerende vrouwen en kinderen en grijzen naar de plantage terug te keren, zodra het eiland door de republikeinen heroverd was. Omdat hij er evenmin iets voor voelde, de campagne mee te maken, die Hugues beraamde. De moed ontbrak hem niet, maar hij wist heel wel, dat hij geen soldatenbloed had, zoals Scipion en Bonny, die met nieuwe uniformen en degens liepen, maar hun waardigheid niet alleen voor de pronk zouden gebruiken. Hij had weer willen tekenen, en ook papier en krijt en waterverf ingeslagen, in dezelfde nederige winkel, waar hij indertijd met Hatuey naar toe mocht, als zijn voorraden op waren. - De oude man, die hem vroeger bediend had, zat in een rolstoel achter in de winkel; hij herkende David niet en kraamde kindse taal uit, toen David hem aansprak. Achter de toonbank stond een stuurse, verslonste vrouw, die geen antwoord gaf op zijn voorzichtige vraag naar de tegenwoordige bewoners van het huis Place Combats de Coqs, waar eenkeer de schilder Horace Bastiat gewoond had. Doof

kon ze niet geweest zijn, want ze had ook zijn bestelling verstaan; - of had ze hem die van de lippen gelezen, en bleef al, wat de nering te buiten ging, haar onverstaanbaar? Hij had, verdrietig geworden, geen moeite meer gedaan, haar verdere inlichtingen te vragen, ofschoon hij er naar hunkerde te weten, wat er met het huis aan het pleintje der hanengevechten gebeurd was, voor hij zelf waagde, er naar toe te gaan, met eigen ogen te zien...

Hij had andere neringdoenden in de omtrek van het huis gepolst, maar ze konden hem niet wegwijs maken, op een ouden touwslager na, wiens lijnbaan zich achter de Rue des Palmiers tot aan de haven uitstrekte. Hij herinnerde zich Bastiat heel goed, en vertelde dingen van hem, die David aangrepen met heel de overmacht van losgewoelde jeugdgevoelens. In het huis, zo vertelde de touwslager, was niemand meer. Het was er mee gegaan als zo dikwijls in Point-à-Pître: stierf er iemand, die kind noch kraai naliet, dan woonde in zo'n leeggekomen huis soms deze of gene scheepskapitein, deze of gene doortrekkende regerings-beambte tijdens zijn verblijf in de hoofdstad; maar omdat geen sterveling meer iets aan het onderhoud deed, was het verval van huis en huisraad onvermijdelijk, en als de buren er uitgesleept hadden, wat zij konden gebruiken, meubels en keukengerei, linnen en zilver, sloot men de blinden en liet de behuizing over aan het knagen van de tijd. David herinnerde zich duidelijk de uitdrukking ‘rongement du temps’, die de ietwat plechtstatige, ouderwetse touwslager gebruikt had; het woord had hem een koud besef van vergankelijkheid en eenzaamheid bezorgd.

Op deze morgen had hij de voor de negers ingerichte kwartieren verlaten; terwijl de meesten zich naar de Place de la République begaven, op wier grazig middenstuk militaire oefeningen gehouden werden, was hij naar het doel gedreven, dat hij zo lang angstvallig vermeden had. Hij kon zich het huis voorstellen en niet voorstellen, omdat zich voor het jongste

beeld van een door zon en meeldauw en verwaarlozing aangeknaagd huis, dat de mededelingen van den touwslager bij hem opgeroepen hadden, de herinnering aan het levende, gelukkige verblijf van den leermeester schoof. Nu hij de Place Combats de Coqs naderde, werd de tegenstrijdigheid van die beide voorstellingen steeds drukkender in hem. Hij zag al de vijfhoek van het pleintje, terwijl hij uit het trappenstraatje opklom, maar het huis van Bastiat zag hij nog niet. Hij liep heel langzaam, eerst wennend aan de aanblik der naaste omgeving. Het waren de bekende huizen met zonnedaken en veranda's, half verdekt door geboomte, de gevels bedolven onder de bloesemvlagen van poinsettia's en bougainvilléa's. Zij stonden daar lijdzaam, hun oorspronkelijk wit geokerd door de zon, langzaam verkalkend, de pannendaken nog meer verweerd, de jalouzieën nog verflozer. Eén enkele woning was pas geschilderd; rose en zeegroene wandvlakken achter de overdaad van levend groen. Het was lang geleden, dat deze huizen werkelijk hanengevechten gezien hadden; misschien waren ze er ook nooit geweest. - David haalde een keer diep adem na de klimtocht, alvorens hij zich uit het straatje waagde, dat hem de blik op Bastiat's huis nog verdekte. Toen sloeg hij vastberaden de hoek om.

Hij schrok eigenlijk niet, toen hij het huis zag. Zo moest het wel zijn na wat hij van den touwdraaier vernomen had; zo moest het zijn, nu het verleden met den ouden schilder begraven was. Op een negertuinman na, die naast het fris geschilderde huis kweekbloemen stond te sproeien, en een zwerm zeezwaluwen, die telkens tussen de bressen der huizen wegscheerden en over andere daken terugkeerden, waren er geen levende wezens te zien. David liep langs het tuinmuurtje, waarin vroeger een houten poort was geweest; nu zaten in de opening alleen nog de verroeste klampen, waarop het poortje gedraaid had. De tuin was geen tuin meer, maar een chaos van alle gewas, dat slingert, kruipt en omarmt. De

Adamsnaald, die een keer fier en vrij tegen de voorgevel gestaan had, was zo zwaar omsponnen met woekerplanten, dat men zich verbazen moest over de gave stam, die zich uit die warreling omhoog rekte. Er was geen duimbreed aarde te zien; varens, wilde oleanderheesters en mimosa hadden de grond voor zich opgeëist. Zelfs de gemarmerde, vlakke stenen van het pad waren vrijwel overdekt. Het huis zelf leek alleen op wat het geweest was, omdat het de vorm en lijnen van het verleden bewaard had; maar de luiken en schilferende wanden hadden een andere, troosteloze kleur, als konden ook huizen ziek zijn. Een van de goten was vermolmd; het neerhangend houtwerk, dat men elk ogenblik ter aarde verwachtte te zien storten, deed denken aan een gebroken arm. Er waren openingen in het dak, waardoor men de sparren zien kon; hele reeksen pannen ontbraken. Het was er doodstil, en David aarzelde, aleer hij het pad opliep. Hij vermande zich en liep door naar de buitentrap; hij stond op het smalle ommuurde platform, waar rottend gebladerte van vele jaren in een der hoeken zo dik was opgehoopt, dat ook hier de stenen haast niet meer te onderscheiden vielen. Hagedissen glipten langs David's enkels weg; de drempel was beslijmd met slakken. David zocht naar de klopper, een eertijds fraai stuk smeedwerk, tussen twee zwierige koperen banden op de deur genageld. Verdwenen; alleen de indruk tekende zich nog op het doorkloofde hout. Hij stiet tegen de deur. Ze kraakte schor, en hij weifelde opnieuw. Hij dacht eensklaps, dat het beter zou zijn geweest, hier niet alleen te komen; hij had Hatuey bijvoorbeeld mee kunnen nemen. Maar Hatuey had het ook al te druk; hij had zijn koetsierswerk hervat, en vervoerde nu, gekleed in een livrei met pijlenbundels en vrijheidsmuts, officieren en gedeputeerden van de nieuwe Assemblée in de koetsen der gevluchte royalisten; David had hem verscheidene keren door de straten der stad zien rijden, en elke keer had Hatuey, die zijn luiheid afgeschud scheen te hebben,

hem onzegbaar trots met de zweep gegroet... Neen, niet met Hatuey, noch met iemand anders. Als hij dit huis betrad, moest hij de moed hebben, het alleen te doen.

Hij schopte tegen de deur en ze week zonder moeite. Het voorportaal was een grot, koel, vochtig en donker; zo donker, dat David, na de schelle zonneschijn, waarin hij totnogtoe verkeerd had, alleen dat stukje van de binnenmuur onderscheiden kon, waarop het buitenlicht viel. Het had een kelderkleur, de kleur van een gemetseld graf. David liep langzaam over de tegels, die nog hetzelfde geluid onder zijn gevlochten sandalen maakten als vroeger. Hier moest de deur komen, de met rozetten en klassieke meanders gebeeldhouwde deur, die voor hem het jeugd-paradijs ontsloten had. Hij kon de festoenen in het hout niet zien; hij vond ze met de vingers. Hij lichtte de klink, als zou hij thuis komen, en betrad de ruimte, die eens een atelier was geweest. Onder zijn voet piepte luid een losse plank. Het gerucht wekte nieuwe geruchten in een donker hol... snelle poten van ratten, een gefladder van motten en torren, wegschichtende kakkerlakken... Zijn hart klopte. Hij moest de kamer zién. Hij had het beeld van het oude atelier zo helder in zijn herinnering, dat het hem geen moeite kostte, de weg naar de ramen te vinden. Zij sloegen naar binnen open. Hij wist het nog precies. Hij liep door een net van spinnewebben, die hij vol af keer van zijn mond en ogen veegde. Hij liet zijn hand langs het houtwerk glijden. Molmig, koud en wrak. Hij hoefde geen kruk om te draaien, geen haak los te wrikken; het ijzerwerk was al uit het hout gevallen. Hij duwde tegen de luiken en voelde het poederen van stof op zijn haar en schouders. Alles kraakte en knerste; de scharnieren kermden luid. Hij keek de kamer niet in, voor alle luiken geopend waren; pas toen keerde hij zich om.

Het was niet triest, zoals de vliering van de d'Ogerons, waar zelden iemand kwam, en waar hij soms een onbruikbaar

geworden voorwerp voor eens en altijd had moeten opbergen, omdat het den bewoners van het negerdorp niet werd gegund. Dit was angstwekkend. Stof, kalk en molm, dikke spinsels van vuil, dat draperieën tussen plafond en wanden spande, en in de naar binnen spelende wind een spookdans opvoerde. Er was vrijwel geen meubel meer. De lange werktafel op schragen was er, maar kruiken en tinnen borden, gereedschap en inkten waren verdwenen. In een verre hoek stond de divan met leeuwenkoppen, langs wier donkergroen trijp eenzelfde spookweb sliertte. Een scheefgegleden prent in een afgebladderde gouden lijst aan de wand; David herkende, er naar toelopend, de ets van Chardin, waarop Bastiat zoveel prijs had gesteld, hij veegde voorzichtig de stoflaag weg, en ontblootte het keuken-interieur onder gebarsten glas. Geen mens had de prent blijkbaar de moeite van het meenemen waard gevonden, zoals men wel de ronde tafel, de stoelen op één na, die kapot was, de schildersezels, de rest van tekeningen en doeken had weggesleept. Op de grond, waar David over zwamgedrochten en slakkensporen uitgleed, lag een koperen olie-lamp, zoals die op schepen gebruikt worden. Onder die lamp had Bastiat des avonds gewerkt... David stapte over de omver gesmeten stoel met drie poten en gesprongen veren heen, om de lamp op te rapen. Zij was dof van oxydatie en de val had haar diep geblutst. Hij zette haar op de werktafel. Hij keek van de wanden, waar het zachtgele, aan juchtleer herinnerende behangsel in vellen neerhing, voor zover het niet zwart vergaan was, naar het plafond. Bastiat had er indertijd in een speelse bui en om David het schilderen op natte kalk te laten zien, tropische scènes op aangebracht. Zij waren onherkenbaar. De opgezette dieren in de verre, donkere hoek, slang en kaaiman en vogels: verdwenen... Verdwenen alles, wat deze ruimte geheimzinnig en groots had gemaakt en dierbaarder dan alle plekken van David's jongenswereld.

Hij duwde de deur naar de kleine kamer open, waar Bastiat geslapen had. Het licht volgde hem op de voet, gleed brutaal langs hem en onthulde eenzelfde ontreddering als in het atelier, misschien iets minder hartbrekend, omdat hier in 't geheel niets meer stond, buiten een stapeltje boeken. David bukte zich. Een klein, in leer gebonden boekje, dat er van alle nog het minst gehavend uitzag: 'Pensées morales de Ciceron'... 'dédiées au Roi', las David onder de titel. Een woordenboek van de Académie Française; hij herinnerde zich, hoe zuiver Bastiat op zijn taal geweest was, en hoe die zorg hem zelf te stade was gekomen... Hij lei de boeken weg en woelde met de voet in de rest. Witte mieren krioelden te voorschijn en verspreidden zich als stralen van een cirkel naar alle kant. Uit de stapel gleed een boek, dat David herkende voor hij het opengeslagen en de half weggevreten titel gelezen had:... 'Déscript... s des Iles... ançaises de l'Am... que sous l... Vent', en de schrijversnaam, die hij als kind aandachtig had nagesproken, als de oude schilder die rollen liet: Moreau de Saint-Méry. -

Een plotselinge zonderlinge woede overviel hem. Hij wist niet, tegen wie hij ze richten moest. Hij richtte ze tegen deze ontheiliging, deze inbreuk van de vernielzuchtige natuur op de grootheid van een huis, dat meer dan een tempel geweest was. Hij richtte ze tegen allen, die hier in de loop der jaren binnengedrongen en voor niets gehuisvest waren..., die alles doorsnuffeld hadden, en wie weet, behalve tekeningen en tafelzilver en doeken, brieven en dagboeken hadden meegenomen - 'ter herinnering'. - Er was hier niet alleen gestolen, er was misdadig met onvervangbare schatten omgesprongen. Hij trapte tegen de wand. Een korte lawine van spinnewebben, insecten en verdroogde mortel kwam neer. Hij liep terug naar het geplunderd atelier. De zon scheen onverbiddelijk in deze zwevende warreling van vergankelijkheid. David trok de luiken dicht en sloot de ramen, zover het

ging. Hij had hier niets meer te zoeken. Hij had hier nooit mogen komen...

Toen hij weer onder het heet en open azuur van de ochtend stond, de verslapen huizen in het rond aanstarend, de zeezwaluwen boven zijn hoofd, had hij een ogenblik spijt, het huis zo haastig verlaten te hebben. Er kiemde een gedachte in hem... een gedachte, die hij welbewust terugdrong, omdat hij het gevoel had, zich eerst van de indrukken der ruïne te moeten herstellen. Hij slenterde terug, dit keer niet langs het straatje met de trappen, maar naar de haven, om straks met een boog naar zijn kwartier terug te kunnen gaan. Hij vermeed het in de Rue des Palmiers de aandacht van den touwslager te trekken, ofschoon hij den man met een paar zwarte arbeiders op de lijnbaan bezig zag. Hij ging, aan de baai gekomen, in de schaduw van een lange loods staan, leunend tegen een suikervat. Matrozen en negers waren doende, het Engels fregat op te kalefateren, dat bij de aanval op het fort werkelijk de strijd met de Franse oorlogsschepen had aangebonden en dat lek geschoten was. Op het fort waren Union Jack en leliënvlag voor de tricolore geweken, de bewakers in rode rokken voor mannen in het blauw. Alles bood zich in het licht scherp, schel en nadrukkelijk aan het oog; het was de werkelijkheid van de thans bestaanden, van de nieuwe dag, wiens wetten golden. David keek een tijdje naar het werk. Het speet hem, dat hij zijn pas gekocht schetsboek niet bij zich had. Hij moest niet vergeten, hier vandaag of morgen terug te komen, voor de averij hersteld was. Hij liet zijn blikken naar de verre overzijde van de baai gaan, waar de bergkammen van La Basse Terre zich tegen de hemel kartelden. De rookpluim van Grande Montage of Couronne, hij wist niet precies welke krater, wuifde als een zachte paardenstaart langs het blauw. Hij schrok op uit de aangename gedachteloosheid, die hem bij het zien van mensen en natuur begon te bekruipen, toen hij hoefslagen hoorde. Paardenstaart...

Uit de olijven-allee daalde een ruiter naar de haven af. David herkende in de kleine soldatenfiguur met witte, linnen rijjas, ondanks het feit, dat het gezicht zich in de schaduw van een zonnehoed verborg, Victor Hugues.

David bleef roerloos in de schaduw staan; misschien leunde hij alleen wat zwaarder tegen het suikervat. De volksrepresentant merkte hem niet op. Hij reed langzaam, inspecterend, langs de haven; aan de stand van zijn hoofd en zijn blik te zien leek het, of hij de schepen telde. Hij stond stil bij het kalefateren en wenkte een der opzichters naar de kade. De man kwam haastig; zij verwikkelden zich in een gesprek. Na enkele minuten steeg Hugues van het paard, bond het onder de oude palmen vast, en liep met den opzichter naar het Engelse fregat. David volgde de korte, witte gedaante met de grote hoed, terwijl hij tussen een levende laan van respect door over het dek ging, hier en daar iets betastte, of iemand aansprak. Tenslotte liep hij over de campagne en verdween in de achterdekskajuit. David wachtte geduldig, tot hij terug zou komen. Het duurde vrij lang. Het paard schraapte de hoef langs de grond en knauwde, het hoofd bij tijden achterover werpend, op zijn bit. David zag, dat het een prachtig dier was. Waar de stallen der gedroste aristocraten al niet goed voor waren... Alle paarden ter wereld zijn voor mannen als Hugues niet goed genoeg, dacht hij. Toen Hugues terugkwam, stond het dier onmiddellijk vol aandacht stil. Ook het paard herkent de kracht, dacht David. Hugues klopte het paard op de hals, bond de teugels los, steeg in de zadel en reed, nog eens de overige schepen monsterend, langs de haven. Weer kwam hij langs de plek, waar David stond. Dit keer bemerkte hij den zwarte in de schaduw; hij keek hem onder het voorbijgaan vluchtig aan en reed door. In David prikte de pijn der teleurstelling; hij verliet de schaduw, om Hugues na te kijken. Natuurlijk: alle negers lijken voor den blanke op elkaar, zoals zij voor ons een soort eenvormigheid

houden... Maar Hugues kon het anders weten; Hugues had in de West gewoond... Het leek, of de vertrouwensman der Conventie zich eensklaps iets herinnerde. Hij riep ‘haltelà!’ en terwijl het paard met een schokje stilstond, keerde hij zich in de zadel halverwege om. David kwam haastig naderbij. Hij zag Hugues' vorsende, heldere blik, en voelde een jongensachtige blijdschap bij het plotseling herkennend: Ah! van den volksrepresentant.

- *C'est bien vous, hein*...! - zei Hugues. - Hoe is de naam ook weer? -

- David, citoyen... -

- David! Ik ben er weer... Ik zou je niet herkend hebben, zo stoffig ben je, als er niet iets in je houding geweest was... - De sterke, blauwe ogen doorboorden hem, en David werd er zich met bedremmeldheid van bewust, dat hij nog met vlokken rag en spinsel bedekt was.

- Waarom ben je nooit meer op komen dagen? Je tekeningen liggen nog steeds bij mij! -

David's verlegenheid nam toe.

- Ik kon me indenken, citoyen, dat u andere dingen aan uw hoofd had, dan mijn tekeningen... -

Hugues lachte.

- Attente knaap... *Tout beau, Bucéphale*...! - riep hij, het paard kalmerend, dat de kop weer ongeduldig op en neer wierp. - Ja, verbaas je niet, David: hij heet naar het paard van Alexander, als je weet, wie dat was... -

David herinnerde zich de geschiedenis van Alexander den Grote in boeken van Justin's kinderen te hebben gelezen.

- Ik weet het, citoyen... Het is een schoonheid, uw paard.

Hugues liet de hand door de manen glijden.

- Vind je niet? Een paard om te tekenen... Kom, loop naast me, hij wil niet langer stilstaan, en men moet zo'n nobel beest af en toe zijn zin geven... Je tekeningen zijn me zeer goed bevallen, David, al ben ik geen kenner. Het komt

zelden voor, dat een neger tekent; je bent de eerste in mijn leven, dien ik ontmoet. Je bent er des te belangrijker om.

Een andere warmte dan die van zon en ochtend doorgloeide David. En jij, Victor Hugues, bent de eerste blanke, die een neger belangrijk genoeg vindt, om hem dat te vertellen, dacht hij. Hij keek den Fransman aan.

- Merci, citoyen... -

Hugues boog zich onder het stapvoets rijden naar hem over en klopte hem op de schouder.

- We moeten er nader over praten, David, maar niet nu. Ik heb ettelijke besognes, zolang er nog een Engelsman op dit eiland zit. Maar morgen op de namiddag moet je bij me komen, na de siësta. Weet je, waar ik woon?... *Bien*, Er schijnt niet veel te zijn, dat je niet weet... *Au revoir*, - vergeet het niet!

Hij liet de teugels schieten, wuifde een keer achterom en reed verder in de matige galop, die het paard scheen te begeren.

David keek hem na. De witte rijjas met wapperende panden, de inlandse hoed, die alleen iemand dragen kon, die onder geen enkele omstandigheid, zelfs in zijn nachthemd niet, belachelijk worden kon. Alexander en Bucephalos. Ik moet de geschiedenis nog eens zien te vinden en overlezen, dacht hij. Als ik het wel heb, was ook Alexander klein van stuk. Een veroveraar, die er nauwelijks rekening mee houdt, wat de tegenstander doet, omdat hij volkomen in beslag wordt genomen door wat hij zelf najaagt. Mensen, wien alles gelukt. Hij lachte in zichzelf en bleef staan. In de verte was Hugues' gestalte nietig op het grote paard, maar de hoefslag klonk haarscherp en overmoedig. *Prenez gatde aux Alexandres, vous autres Anglais*! David bleef staan, tot hij geen ruiter meer zag en hoorde, en volgde bedachtzaam stadinwaarts.

Hij besteedde die middag en de volgende ochtend met het maken van een aantal schetsen aan de haven, zittend op de suikervaten. Af en toe was hij omringd door een kleine kring van nieuwsgierigen, negers en soldaten, die hun werk verlieten, om te kijken, hoe de zwarte kunstenaar opschoot. Het laatste, wat David deed, was het maken van een grote tekening van de haven. Hij klom naar de rotsen, waar hij zo kort geleden met Massou en de anderen gelegen had, wachtend op de komst der republikeinen. De geitenpaden waren nog vol gruis, kogelgaten en gebroken heesters. Hij overwon de neiging, om terug te keren, en knielde, met zijn plankje op de knieën, onder de mimosa's, om de schets van het uitzicht op te zetten. Hij prentte zich de kleuren in het hoofd, en keerde in een nadenkelijke stemming naar de kazerne terug, waar eens het garnizoen der hoofdstad gehuisd had en die nu voor de negers was ingericht. Hij begon er de tekening op een groot vel papier over te brengen, om na maanden zijn eerste aquarel te maken. De negers om hem heen sliepen voor het merendeel, moe van het drillen, dat men hen des ochtends op de Place de la République had gedaan. Alleen de man, die naast David lag, keek vanaf zijn slaapstee toe, hoe David het papier met de kleurige afspiegelingen van baai, fort en schepen bedekte. Hij wilde de aquarel nog die middag meebrengen voor Hugues. Hij had zelden zo doeltreffend en snel gewerkt. Hij vergat een tijdlang de overvolle ruimte met rustende mannen, de benauwenis van wasemende lichamen en hitte, de stenen vloer, waarop hij werken moest, omdat er geen tafel was. Dit was het, zijn leven. Het leven, dat hij nooit had kunnen leiden, omdat hij bezit van medemensen geweest was, en waarvan hij, trots zijn nieuwe vrijheid, nog niet zeker was, of hij het ooit onbelemmerd leiden zou. Een kunstenaar, dacht hij, heeft één plek nodig, waar hij zichzelf kan zijn, - een plek en de tijd, om de dingen aan het licht te brengen, die hij in zijn zintuigen en achter zijn ogen heeft... Het

hindert niet, of hij nu en dan ergens moet werken, waar alles hem schijnt tegen te streven; maar op de lange duur moet hij een kans vinden, zichzelf te zijn, zich af te zonderen voor de stilten, die hij niet missen kan. Hij dacht aan het verwoeste atelier in het vervallen huis, - weg die gedachte, die voorstelling, welke pijn en woede en verwarring oproept. Men moet van iets bezeten zijn, maar woede is gevaarlijker voor een kunstenaar dan een beheksing. Daar baten geen uilenbeenderen en gedroogde salamanderpoten tegen. Hij dacht aan de verhalen van zijn bijgelovige grootmoeder: het heette, dat er boze geesten op den mens loeren, die iemands stem konden inzwelgen, zodat ieder roepen om hulp tevergeefs werd. Zo was de woede en de haat tegen de schenners van Bastiat's huis. Zij smoorden iets in hem, dat er nu weer was, dat zijn handen en zijn blik bezielde, terwijl hij de aquarel voor Hugues maakte... Hij moest het huis met al wat er aan verbonden was geweest, uit zijn gedachten bannen... Hij hoorde plotseling, hoe de jonge neger naast hem van verbazing en misschien zelfs van een vage angst zuchtte. Hij stond op en bekeek de waterverftekening op een paar pas afstands.

- Het is de haven! - zei de jonge neger, voor wien David's talent toverij nabij kwam. - Ik zie de zwarten en de Franse soldaten. Maar waar zijn de Engelsen? -

David wees op de bergen en gaf ernstig antwoord:

- Daar zijn ze achter verdwenen... we kunnen ze niet zien.

De neger dacht na.

- Als je ze op de beeltenis zette, zouden we een pijl door ze heen kunnen schieten; dat zou ons de overwinning vergemakkelijken. -

David schudde het hoofd.

- Ik ben geen medicijnman, - zei hij; - en al was ik het, er zou misschien een breuk in de bergen slaan, daarbuiten, als je door mijn tekening heen schoot... -

De jonge neger rekte zich.

- *Lés Anglis* zijn sterk, - zei hij zorgelijk; - ze komen steeds sterker naar het eiland hier opzetten.

- Onzin, - zei David. - Wie heeft je dat verteld? -

- Het wordt overal verteld, - zei de ander.

David bracht een paar laatste penseelstreken aan.

- Luister, - zei hij; - je weet zelf, hoe gemakkelijk wij het fort hebben ingenomen. Ook wij worden dagelijks sterker: alle negers voegen zich bij het Franse opperhoofd, die Hugues heet. Laat je niet door praatjes in de war brengen. Als Hugues ons aanvoert, zijn we onoverwinnelijk.

- Is hij een heksenmeester? - vroeg de neger hoopvol.

- Zeer zeker, - zei David. - Hij is de *maître-sorcier* van de vrijheid, een *papaloi* van zijn volk... dat moet voor jou voldoende zijn. -

De neger zei niets meer en strekte zich gemakzuchtiger op zijn slaapstee. David wachtte, tot de aquarel droog was en ruimde onderwijl zijn schildersgereedschap op, ofschoon hij wist, dat niemand hier het weg zou nemen, waar allen een soort waarschuwend ontzag voor zijn begaafdheid hadden. Daarop ging hij zelf te ruste.

In de namiddag begaf hij zich met de opgerolde waterverfschets onder de arm naar het huis, waar de volksrepresentant verblijf hield. De stad begon na de middaghitte te ontwaken, hoewel de meeste jalouzieën nog waren neergelaten, en er zich nog weinig blanken op straat vertoonden. Het te voorschijn komen der negers bracht altijd de eerste beroering, die de uitgestorvenheid der vroege middaguren brak. In de kleine werkplaatsen en ateliers begonnen vlak daarop de handwerkers hun arbeid; de neringdoenden zetten hun winkels open, dezelfde winkels, waarvoor David als jongetje zo graag had willen kijken, maar waar hij door ordebewakers met stokken bij vandaan gedreven was. Nu kon hij vrij naar het uitgestalde leerwerk, de hoeden, de parfums en byouterieën kijken, zij

het ook, dat de *petits blancs*, die de zaken dreven, nog steeds met een schuin oog van achterdocht en niet geheel verholen meerderheidsbesef naar de zwarten keken. Zij hadden alle de driekleur uitgehangen, toen de repulikeinen kwamen; zij hadden duidelijk hun leedvermaak laten blijken over de vlucht der welgestelde Brittenvrienden; zij waren vereerd, als de soldaten hun vrouwen en dochters het hof maakten; zij voelden zich belangrijke personages, als er des avonds in hun politieke clubs officieren kwamen disputeren; zij hadden het hardst meegejuicht, toen Hugues vanaf de trappen der Assemblée de opheffing der slavernij verkondigde. Het nam niet weg, dat zij hun houding tegenover de negers van gisteren op vandaag niet radicaal konden herzien. David nam het hun niet eens kwalijk; hij wist veel te goed, dat de negers zelf hun houding van gisteren op vandaag niet wisten te veranderen. Hij slenterde langs de café's, waar de zwarte knechten nog altijd de stoepen veegden, de tafeltjes klaar zetten en de zonnetenten boven de terrassen spanden. Het enige, wat aan het van ouds bekende straatbeeld ontbrak, waren de draagstoelen, waarin zich de nu uitgeweken rijken eenmaal loom en aanmatigend door hun huisslaven hadden laten torsen; ook het aantal chique rijtuigen was verminderd, een livrei viel nauwelijks nog te bespeuren. Alleen op de Place de la République, waar het nog tamelijk stil was, stonden rijtuigen langs het grasveld gestald, - voertuigen nu van de militairen en magistraten, die de aristocraten vervangen hadden. Wat David ongewijzigd voorkwam en hem met ergernis vervulde, was de hooghartigheid der welgestelde mulatten, die hun burgerrechten teruggekregen hadden en grote, driekleurige strikken op hun elegante kledij droegen. Zij lieten overduidelijk merken, dat zij nog steeds op de negers neerkeken, die hun weliswaar naar den bloede even na stonden als de blanken; maar zij schenen zo bang te zijn, dat de Fransen hen niet voor vol aan zouden zien, dat zij niet alleen in hun kledij en manieren,

maar ook in hun optreden jegens de zwarten de voormalige heren volledig nabootsten. Zij hadden hun speciale café's; David zag hen te paard en in kleine wagentjes arriveren, die zij zich verwaardigden zelf te mennen; zij smeten de toegeschoten *garçons* zonder een woord de teugels toe, als was er in de slavenstaat niets veranderd, stapten als pauwen naar binnen en begroetten elkaar met de angstvallige vormelijkheid van lieden, die nog niet rijp waren voor de meer ascetische zeden der vrijheid... David verspilde niet te veel tijd met het kijken naar hun *tapages*. Hij bleef voor de schouwburg staan, waarboven de republikeinse vlag wapperde en las de biljetten. Zij verkondigden, dat er drie avonden per week opvoeringen zouden worden gegeven van *Coelina, ou l'enfant du mystère*, gevolgd door grootse pantomimes met ballet. Hij had van Scipion gehoord, dat de blanken zich aan de kassa verdrongen, om dit stuk te zien, en dat zij er hun zakdoeken bij vol huilden, terwijl het ballet daarna meestal oversloeg tot een galop, waaraan heel het schouwburgpubliek meedeed. De Creoolse actrices schenen blij te zijn, dat de plantagebezitters en grote kooplui plaats hadden gemaakt voor officieren; al waren de planters schatrijk en de militairen der republiek arm als Job, de toneelspeelsters hielden van afwisseling en vertier, en de ommekeer in de politiek was, met alles wat er aan vastzat, nog te nieuw, om niet als avontuur te worden genoten. David had graag een opvoering mee willen maken; maar aan de andere kant kwam hem alles, wat Scipion verteld had, zozeer als een privilege der blanken voor, dat hij zelfs geen verdere mogelijkheden aan het verlangen inruimde...

Hij had de zonnige, nagloeiende straten der binnenstad verlaten en sloeg de beschaduwde alleeën in, die hem naar Hugues' verblijf moesten brengen. Het was gelegen in de bocht van een brede laan, waar rijtuigen elkaar makkelijk konden passeren. Alle landhuizen, die hier gebouwd waren, en die vrijwel stuk voor stuk aan gevluchte koningsgezinden

hadden toebehoord, waren opgetrokken van de inheemse kalk- en zandsteen, die men op het eiland *maçonne de Bon Dieu* noemde, en die men in de helderste kleuren placht te pleisteren. Tussen de landhuizen strekten zich diepe tuinen, uit wier geuren de afnemende hitte een ontastbaar waas van zoetrokigheid bereidde. David had zich zorgzaam geborsteld en gewassen, omdat hij niet graag zou willen, dat Hugues weer een opmerking over zijn stoffigheid maken zou. Het huis, waar de Franse aanvoerder woonde, zou ook zonder dat David het wist, herkenbaar geweest zijn; onder de schaduw van de casuarina's en de ene, brede broodvruchtenboom, die een deel van de gevel verdekten, liep een schildwacht heen en weer. De brokkelige grond was vol van een babylonisch schrift: hoeven, wagensporen, de hielindrukken van blanke laarzen. Juist, toen David kwam, reed er een boodschapper van de Spaans gebouwde binnenplaats, en noodzaakte David, die meer angst had voor opgejaagd stof dan om onderstboven te worden gegooid, snel op zij te gaan. Hij naderde de schildwacht, zichzelf de beschroomdheid verwijtend, die hij toch nog tegenover den blanke met het geweer voelde rijzen, toen hij zag, dat de man was blijven staan en hem opnam. De soldaat was het, die David tenslotte aansprak:

- *L'artiste*? -

David knikte sprakeloos.

- Ik dacht het te zien aan de rol. Ik heb orders je binnen te laten. Maak een goed portret van den volksrepresentant, *petit frère*! -

David had willen zeggen, dat hij niet kwam om Hugues te tekenen, maar hij bedacht, dat het den soldaat niet aanging, en vroeg:

- Hoe vind ik hem in dit grote huis? -

- Steek de binnenplaats over; daar zie je de deuren met het paarse glas... De huismeester is er: een neger. Hij zal je de weg wel wijzen. -

David liep de binnenplaats op. Onder de acacia, die in 't midden stond, zaten een vijftal soldaten, als wachtten ze ergens op. In een hoek stond een van de kleine, snelle postwagentjes, waarmee hij herhaaldelijk militairen en burgers door de stad had zien vervoeren. David keek uit naar Bucephalos. Hij rook de lucht van de stallen, die hem een ogenblik aan het koetshuis der d'Ogerons en aan zijn zolder deed denken; in de schaduw van een der open gebouwen vrat Hugues' paard aan de ruif. David liep onder een reusachtige wingerd door, die een ware wandelgang naar de aangewezen deuren met het paarse glas vormde, en klopte aan. Een oude neger in een gestreepte broek en een te ruime rok opende de deur op een kier.

- Mijn naam is David, - zei David; - de volksrepresentant heeft me ontboden... Ik ben tekenaar. -

De oude neger opende de deur geheel en wenkte hem naderbij: - Ik weet alleen niet, of je nu gelegen komt. De heer uit Parijs heeft een Engelsman bij zich. Een gevangene. Een officier. Maar wij willen het proberen. Hierheen, nikker. -

David volgde hem door een voorhal, waar dezelfde soort kleine, vergulde meubels stonden als in de salon van madame d'Ogeron. Op een stoel lagen een witlinnen rijjas en een grote zonnehoed. Hij keek er naar, terwijl de oude neger, die kennelijk met huis en inventaris van den gevluchten bezitter was achtergebleven, langs breedbeloperde traptreden voorging.

- Hierheen, nikker. -

De oude zei weer het goedmoedige, verachtelijke woord, dat hij levenslang tot zijn mede-slaven gezegd had. Voor hem is er misschien ook niet veel veranderd, dacht David. Hij was huisknecht van een Monsieur Quelconque; nu bedient hij Victor Hugues en diens gasten en heeft er geen weet van, dat hij niet langer tot de meubels behoort... Hij liep in het spoor van den huismeester door een trappenhuis, dat langs de hoge lambrizering met wapenborden en jachttrofeeën

gedecoreerd was. Nog op de trap staande, had hij al stemmen gehoord; hij herkende thans die van Hugues, klankrijk, strijdbaar en snel. Een andere, tragere stem, antwoordde. De oude neger bleef staan voor de deur, waarachter de stemmen spraken en haalde de schouders op.

- Je ziet 't... Ik kan den heer uit Parijs niet storen... - Zei hij, zijn vermoeide bolle ogen op David richtend, het gezicht betrokken door een uitdrukking van onvermijdelijkheid. David wenkte, dat het goed was. Hij bedacht, hoe weifelend hij zelf in dit geval gehandeld zou hebben. De vrijheid was moeilijk. In elken zwarte leefde een deemoed, die jaren en jaren nodig zou hebben, om uit te slijten.

- Ik wacht wel, totdat de heren klaar zijn, - zei hij.

De neger keek hem eerst bedenkelijk aan, en wiegde toen gelaten het hoofd.

- Wacht dan maar, - zei hij; - hopelijk duurt het niet lang... -

Hij keerde zich om en slofte op zijn huismuilen naar beneden. David keek om zich heen, ontdekte een kleine divan en ging zitten, de opgerolde aquarel tussen de vingers. In de kamer, waar Hugues zich bevond, ging het gesprek onverminderd door. Daarbuiten was het stil in huis. Beneden in een der kamers sloeg een klok met nazilverende, heldere gedemptheid. Af en toe drongen tot David brokstukken door van het gesprek achter de deur, waaraan hij eerst geen aandacht besteed had. Hij spitste de oren, toen hij het woord ‘slavernij’ vernam. Hij had er geen erg in, dat hij luisterde naar iets, dat niet voor hem was bestemd. Het was Hugues, die aan 't woord was.

- ... Grieken en Romeinen? Wij hebben de diepste eerbied voor hun republicanisme. Maar wij hebben meer dan zij: gelijkheid en broederschap. Wij verklaren, dat de mensenrechten voor iedereen bestaan.

De andere stem, een jonge, maar droge, slepende stem

antwoordde, waarbij het accent den niet-Fransman verried, hoewel David het Frans van dien vreemde uitstekend kon volgen.

- Het recht op de valbijl...? -

Er dreunde vaag iets; het kon een gebalde vuist geweest zijn, die op een tafelblad sloeg.

- Het recht van de deugd, die de ondeugd wreekt...! U kent alleen het recht van de heren, de machtigen. Wij verbrijzelen de rechten van wat machtig was... wij erkennen alleen *la nation*. -

- De natie... of het volk? -

- De natie... èn het volk.

De vreemde stem verloor iets van haar lijzigheid en werd ironisch:

- En het laatste argument van het volk is de terreur. -

- Ons laatste argument is de verplettering van alle tyrannie. De terreur is daarvan maar één wapen. Als het uitgewerkt heeft, komt er een tijd, waarvan Europa nog niet dromen kan, van argumenten, die nu alleen een Fransman begrijpt! -

- ... Bezitsroof, eigendomsschennis? -

- Ach, u doelt weer op de vrijlating van de slaven. Uw medelijden met de planters is misplaatst! Een man, die zijn land verraadt, laat hij werkman zijn of koning, verbeurt elk recht op bezit, afgezien van de vraag naar de immoraliteit der slavenhouderij... -

- U voert een oneerlijke oorlog. -

Hugues' stem werd scherp.

- *Peste*! Wij strijden met vrije mannen - in tegenstelling met uw land, dat huurtroepen onderhoudt, - boerenjongens uit Hessen en Saxen, die door hun gewetenloze landsvorsten voor een handvol zilver verkwanseld worden... Is dat een eerlijke oorlog? Als elke Fransman geen soldaat was, zouden wij niet vrij kunnen zijn. Een onderdrukt volk kan men geen wapens in handen geven. Ik zie al een *levée en masse* in uw

land!... Frankrijk verdedigt bovendien niet alleen zichzelf, het verdedigt alle volken tegen alle tyrannen... -

De Engelsman, of wie het was, lachte medelijdend.

- Alsof Lodewijk een tyran was! Uw eigen volk, monsieur le citoyen, gelooft het niet eens... Het noemt hem spottend den ‘bakker’. Is er een zoetsappiger scheldnaam denkbaar? -

- Het was niet de bakker alleen, sir... (Hugues' stem werd langzaam en ernstig.) Het was ook de bakkersvrouw, en zijn zoon, en zijn familie, en de bakkersknechten, die in de tienduizenden liepen... zwartgerokte en roodgefrakte, bakkersknechten met diamanten rozenkransen en bakkersknechten met paradedegens... Zij bakten niet alleen van ons meel, zij aten ook de broden op, waarnaar Frankrijk hongerde. Uw eigen land had zulke menslievende bakkers: de Karel Stuarts, die ook op het schavot eindigden, althans één ervan... -

Het antwoord van den Brit was deels onverstaanbaar.

- ... Ik verdedig Cromwell niet, monsieur le citoyen.

- Uw fout! En noem mij geen monsieur, het citoyen is voldoende... Door Cromwell evengoed te verloochenen als de Stuarts, verzuimt u het enige, wat Engeland van zijn Pittgezwellen en Tory-koortsen af kan helpen... (David begreep niet, wat Hugues met sommige van zijn opmerkingen bedoelde; hij wist ook niet, wie Cromwell was. Maar hij luisterde met spanning naar het gesprek, als openbaarde het hem de grond van Hugues' bezieling, de oorzaak van de kracht in het gevaarlijke mannengezicht, dat hij er zielsgraag bij had willen zien).

- U doet, alsof ik mijn land niet liefheb! - zei de Engelsman, luider en geprikkelder dan voorheen.

Er volgde een korte stilte. Toen sprak Hugues weer. Hij deed het rustiger dan daareven.

- U hebt uw Engelse *gentry* lief. U hebt uw landgoederen, uw boerderijen, uw stallen en jachthonden lief. Wij Fransen daarentegen hebben Frankrijk lief, ook al bezitten wij er geen

duimbreed grond van... En dit wil ik u zeggen, sir: als Engeland op deze wijze doorgaat, zal het meer verliezen dan zijn Amerikaanse koloniën, - het zal geen Engeland meer zijn. Maar Frankrijk zal Frankrijk blijven, zelfs in zijn vernedering. -

De Engelsman kuchte, maar zo overdreven, dat David begreep, dat ook dit als ironie was bedoeld.

- Vergeef me, als de keel me bij zoveel politieke leerstellingen vol schiet, citoyen... Het is werkelijk leerzaam, naar u te luisteren.

- U zult naar mij luisteren, omdat u waarschijnlijk voor het eerst in uw bestaan iets te horen krijgt, dat in uw parlement door de Burkes overschreeuwd wordt... Mijn leerstelligheid is gegrond op meer dan politieke overtuiging. Ze rust op het vertrouwen in de harmonie van de natuur en de krachten van den mens, in de geest van zelfbehoud, die iedere fiere natie drijft, zich van tijd tot tijd te verjongen... Al wie de dingen beziet, zoals u Engelsen - als volk van kruideniers en slavendrijvers, van hoog tot laag - mag niet oordelen over de strijd, die Frankrijk voert -

- ... en nog niet gewonnen heeft, - zei de Brit snel.

- Het zal overwinnen. (David hoorde aan het op- en afgaande geluid van Hugues, dat de volksrepresentant heen en weer was gaan lopen). Het zal iedere coalitie overwinnen. Ik zeg het u zonder fanfaronnade, zo open en eenvoudig als mijn hand... -

- Ik begrijp u Fransen niet, citoyen. -

- *C'est ça*. Wij zullen elkaar misschien ook nooit begrijpen, tenzij de Tower in Londen straks het lot van de Bastille deelt.. U wilt nog een glaasje rhum? -

- Ik moet uw hoffelijk aanbod afslaan. Uw rhum is voortreffelijk, maar het heeft op mij een minder inspirerende uitwerking dan op u...

- Ah, u is nog niet lang in de tropen. *Ça changera, mon cher*

monsieur... Ik zie inderdaad, dat u moe bent. Ik bied u mijn oprechte excuses aan, - maar er zijn dingen, die gezegd dienen te worden...

- Monsieur is gedéchargeerd. (Weer de spottoon, dacht David.)

- *Thank you, sir*... En nu heb ik u nog één vraag te stellen, de vraag, waarvoor ik u eigenlijk hier heb laten komen. Ik ben nieuwsgierig naar de posities van kolonel Drummond. Ik weet, dat hij versterkingen van St. Christophe heeft ontvangen. Ik weet alleen niet, wat hij van plan is, er mee te doen. U was een van zijn officieren - houd me ten goede, dat ik u zo ruw liet onderscheppen - u kunt mij waarschijnlijk over deze zaak inlichten?

- Waarschijnlijk... - De Engelsman sprak weer lijzig en droog. - Maar u, die zo'n goed patriot bent, gelooft toch niet, dat een officier, zelfs al is hij een door u verachte Brit, krijgsplannen van zijn landgenoten verraadt?

Hugues lachte, open en luid.

- Eerlijk gezegd: neen. Ik heb er dan ook pas nu over gesproken: nu wij ons onderhoud als afgehandeld kunnen beschouwen. Ik dank u voor uw geduld, sir; ik hoop, dat de gevangenschap u niet te zwaar zal vallen. Het spijt me, dat ik u geen beter verblijf kan aanbieden dan fort Fleur d'Epée, waar uw bewegingsvrijheid niet al te ruim is. Ik zal mijn best doen, het u aan de rest niet te laten ontbreken. Als u iets nodig hebt, kunt u het den officier van de wacht laten weten. -

Er kwamen snelle passen naar de deur. Hugues verscheen op de drempel, liep naar de rand van de trap en klapte in de handen. Het duurde even, voor de sloffende pasjes van den ouden negerslaaf hoorbaar werden.

- *Mussieu*'...? -

- Ah, Hannibal: stuur de soldaten naar boven, om M. l'officier te halen. -

Toen Hugues zich omkeerde, om naar de kamer terug te

gaan, zag hij David, die met een onverhoeds gevoel van schuld en verlegenheid van de bank was opgestaan. Hij sloeg de handen tegen elkaar.

- *Diantre*... de tekenaar! Heb ik je lang laten wachten? -

- Ik kwam hier zo juist, citoyen.

Hugues keek weer over de leuning der trap. De soldaten met den korporaal, die David buiten onder de acacia had zien zitten, kwamen naar boven. Hugues trok den korporaal terzij en gaf hem enkele gefluisterde orders. Daarna liep de volksrepresentant naar de drempel van het vertrek, waar zich de Brit bevond.

- Mag ik u verzoeken, sir? -

De Engelsman kwam naar buiten. Hij was tamelijk jong, met een smal, gebruind gezicht, een kleine knevel en kort, verward haar. Hij zag er moe, maar niet verslagen uit. Hij salueerde voor Hugues, die de groet met een korte buiging beantwoordde en hem nakeek, terwijl hij onder gewapend geleide naar beneden en naar buiten werd gebracht. - Daarop hief Hugues de handen, als kon hij niets meer aan de zaak veranderen en ging de kamer in.

- Kom mee, David...

David volgde. De kamer was hoog en licht, met drie ramen van vloer tot plafond, waarlangs aan de buitenzijde een balcon liep, door welks beschuttend smeedwerk vol geweldige krullen en guirlandes men langs de kroon der broodvruchtenbomen en over de casuarina's een deel van de straat zag. Er hing een geur van blanken, die David na het verblijf der negers weer opviel, van rhum en van leer. Het leer zat aan de wanden, een kostbare, goudkleurige tapisserie, horizontaal gebroken door een lijst van gebeiteld en beschilderd houtwerk. De rhumfles en twee glaasjes stonden op een kleine, notenhouten tafel, de glanzende tafelpoten rustten wijdgeboogd op een tapijt, waarin dezelfde gouden en blauwe bloemen gewerkt waren als op behangsel en wandlijst. Met de geslepen kaarsenkroon

aan het plafond en het dichtgeslagen spinetje tegen de binnenwand was het vertrek een en al herinnering aan het hoofse, geldverslindende Frankrijk van vroeger, overgebracht naar de West. Maar er was ook iets van het nieuwe Frankrijk: tegenover het spinet was aan een der muren met lange, koperen spelden een kaart van het eiland geprikt, bepind met andere spelden, bekrast met rode pijlen en potloodstrepen. Over een der stoelen leunde de blauwe jas met geborduurd goudloof, die Hugues binnenshuis blijkbaar voor de luchtige kamerjas verruilde, die hij droeg; dwars over de jas hing de bandelier met de degen. En op een elegante, gebruikte glazenkast vol kristal en porcelein, die David pas opmerkte, toen hij achter zich keek, lag een bundel, die opgerold geweest was en wier weerbarstige omkrulling aan de ene kant door een enorme schelp, aan de andere door een pistool werd bedwongen. David herkende zijn eigen tekeningen; de Vrijheid lag bovenop.

Hugues stond bij het tafeltje, vulde nog eens zijn glas en vroeg, of David mee wilde drinken. David, die zich nog steeds ietwat betrapt en belemmerd voelde, antwoordde nauwelijks; Hugues liep al naar de kast, haalde er een derde glas uit en schonk hem de rhum in. Hij viel in een der armstoelen neer, en wees David met een licht-ongeduldig gebaar, dat hij moest gaan zitten. David gehoorzaamde.

- Wat heb je bij je...? Een nieuwe tekening? Mag ik zien? -

David reikte hem de aquarel, die Hugues snel openrolde.

- Aàah! Dat is magnifiek! De Cul de Sac Marin, met het fort, en de schepen...!

- U mag ze houden, citoyen, - zei David; - ik bedoel, ik heb de tekening voor u gemaakt...

Het Romeinse, koperkleurige gezicht werd lichter, de ogen straalden.

- *Merci, mon ami*! Daar doe je mij een geweldig pleizier mee... Er bestaan veel te weinig afbeeldingen van onze

West - niet waar? Ik heb er nooit bij stilgestaan, maar nu ik jouw aquarel zie, bedenk ik, dat het de moeite waard zou zijn, al onze eilanden door kunstenaars in tekening te laten brengen... *hein*? Is dat een inval? Havens, forten, steden, plantages... - en de bewoners: negers en Caraïben en mestiezen, en misschien zelfs de blanken...!

Hij lachte en dronk snel. David lachte ook. Hugues nam de tekening weer op en bekeek haar hoofdschuddend.

- 't Is sprekend juist, - zei hij, - als twee druppels water... -, en David was inwendig trots, niet om het min of meer platte en kinderlijke van Hugues' vergelijking, dat inderdaad bewees, dat het bij hem om niet veel meer dan het 'herkennen' ging, maar omdat hij den bewonderde iets geschonken had, dat deze op zijn wijze scheen te bewonderen, ook al was het dan om het ogenblikkelijk te taxeren op de mogelijke bruikbaarheid... Hugues leegde zijn glas, haalde een zijden zakdoek langs de lippen, en stond op.

- David, je bent een kunstenaar. Ik heb geen verstand van talenten, maar zoveel heb ik gezien, al dadelijk, toen ik je andere tekeningen kreeg, dat je tot de werkelijke meesters zou kunnen behoren... - Hij liep naar de kast met porcelein, en schoof pistool en schelp op zij, om de bundel er af te kunnen nemen, die hij mee terugbracht en op het tafeltje uitspreidde. - Zo kan alleen iemand tekenen, die door de natuur is uitverkoren... Deze negers hier bijvoorbeeld: zo heb ik ze gezien, en zo... en de pony's en de vruchten... en hier het huis: een echt herenhuis van de West - zeker van je vroegeren meester - hoe heet hij ook weer? Was het de oude Malenfant niet? -

- Justin d'Ogeron, - zei David.

- D'Ogeron! Ik ken die naam... wacht: was hij niet zwaar geliëerd met het koloniaal comité te Parijs? Maar dat zul jij niet weten... -

- Toch, citoyen, zei David, - de Club Massiac. -

Hugues keek even verbaasd en lachte.

- De Club Massiac! Had Justin zó weinig geheimen voor je? -

- Hij had zo weinig geheimen voor me, - zei David bitter, - omdat ik in 't geheel niet voor hem bestond. Hij placht al zijn zaken met zijn royalistische vrienden te bespreken, waar ik bij was. Ik telde toch niet mee. -

Hugues lachte niet meer, maar dronk langzaam zijn glas uit.

- De heren hebben zich inderdaad in de afgelopen jaren duchtig geroerd, zei hij daarop. - En natuurlijk hadden ze geld, méér geld dan zelfs Danton in zijn hele bestaan bij elkaar heeft gezien, ofschoon ook hij er weg mee wist, méér geld dan Marat misschien ooit vermoed heeft, dat er op aarde bestaan kon... Het koloniaal comité. De halve Constituante stond bij hen in soldij, en de Conventie moest komen, voor die drekhoop op zij werd geveegd... Weet je, David, als we alleen deze Britten maar tegenover ons hadden - dit soort, waarvan ik hier straks een exemplaar bij me had - dat zou een openlijke, onbedekte oorlog zijn. Dat zijn vijanden, die zich ook omtrent ons niet aan illusies overleveren. Maar deze planters, deze hypocrieten, die hun slaven Zondags naar den parochiepaap stuurden en hen door de week lieten afranselen, deze koloniale heren, die de republiek met hand en tand bevechten, - dat zijn de ergsten. Zij trappen Frankrijk, omdat het de ketens wil afschudden, die zij verguld hebben; zij vluchten in de armen van den vijand en verraden het vaderland... Club Massiac! *A votre santé*! -

Hij ademde zwaar, en aan zijn slapen klopte een donkere ader. Weer nam hij de tekeningen van David, en haalde er de Vrijheid uit, die bij het doorbladeren tussen de andere terecht gekomen was.

- Hier! - Hij sloeg op het blad, zodat David angst kreeg, dat hij er iets aan bederven zou. - Jij hebt de *liberté* getekend, althans ik geloof, dat je iets dergelijks bedoeld hebt....

(David knikte.) Zij is zwart, en dat is goed; voor jou is de vrijheid zwart, zoals zij voor mij blank is, maar dat doet er niet toe; ik heb ook zwarte heiligen en zwarte Madonna's gezien, en op San Domingo, waar ik gewoond heb, geloofden de oude negers rotsvast, dat Onze Lieve Heer zwart zou zijn als zij... Maar jouw vrijheid is naakt, en dat is onjuist, David; de vrijheid gaat in Parijs noch in de West zonder gewaad: zij is in het rood gekleed! -

Hij had de tekening weer neergegooid, en liep op en neer, de handen ruksgewijs bij zijn betoog bewegend.

- Rood is haar kleur: de kleur van het bloed der volksvijanden, waarin ze haar mantel gedrenkt heeft... Begrijp je dat, David? Zij eist bloed op, niet omdat de republiek bloeddorstig is, maar - hoe heeft Robespierre het ook weer gezegd? - omdat royalisten en samenzweerders tegen de vrijheid erger voor haar zijn dan vreemdelingen, omdat het bondgenoten zijn van den vijand, die zich tussen de despoten en de bajonetten van onze soldaten werpen! -

David zag, dat Hugues bleek was onder de kopergloed van zijn huid; het blauw der ogen dreigde. Het was de aanklager van Rochefort en Brest, dien David voor zich had. Hij bleef roerloos zitten, daar hij voelde, dat er geen antwoord van hem verwacht werd. Hij had tot dat ogenblik steeds nog in de overtuiging verkeerd, dat Hugues hem over de tekeningen had willen spreken, maar hij begreep, dat de volksrepresentant na het gesprek met den Brit op heel nieuwe gedachten-sporen geraakt was. Hugues bleef voor de kaart staan en sloeg er driftig met de hand tegen.

- Hier zitten de Engelsen - en hier - en hier... *Bien*. Met hen speel ik het klaar. Dat is oorlog. Maar zij krijgen hun informaties van de landverraders, en hèn moet ik in de eerste plaats in handen hebben, David. Zij voeren de oorlog tegen hun eigen moeder, zij willen ons, hun broeders, uitleveren aan den tegenstander... - Hij keerde zich naar David, de

wijsvinger een paar keer vlak voor David's ogen gestrekt en woord na woord scanderend. - Hun misdaad, David, is de ergste, die er bestaat. Wanneer wij die bestraffen met de dood, het minste wat wij mogen doen, zijn we genadig, omdat wij een lang en onnatuurlijk vergrijp door een korte boetedoening laten betalen... niet verzoenen, want van verzoening kan nooit sprake zijn! -

David had de indruk, dat Victor Hugues langzamerhand meer voor zichzelf dan voor hem sprak. Hij liet de blik weer op zijn tekening vallen. Zo was de vrijheid hem indertijd werkelijk verschenen: streng, bovenmenselijk, ongesluierd in haar zelfbewustzijn. Nu begreep hij, dat zij onder de mensen wonen moest, een godin, die het leven van haar kinderen deelt, en die gerechtigheid oefent terwille van haar kinderen. De eigenaardige, bijna plechtige opwinding van den Fransman begon zich aan hem mee te delen. Hij verbond ze onbewust met zijn ingesluimerde verontwaardiging over de schande, Bastiat's huis en gedachtenis aangedaan. In 't rood gekleed...

Er werd op de deur geklopt. Hugues, die weer voor de kaart stond, draaide zich om; op de drempel verscheen een man van een jaar of vijftig, die met zijn verwilderde, grauwbruine haardos, zijn onder de inktvlekken gesmeerd, doorgroefd gezicht, loshangend vest en afgezakte kousen een indruk van mateloze slordigheid maakte, welke de schranderheid van de trekken niet liet vergeten, om de goedhartigheid der kleine, rode konen eerder van een soort cynische wijsgerigheid te doen glimmen. Met de hand, waarover eveneens inktsporen liepen, hield hij een bundel paperassen omhoog, terwijl hij slim en verlegen over de rand van zijn ijzeren bril naar Hugues keek.

- De brieven zijn geschreven, citoyen... -

- Goed zo, Marotte..., - zei Hugues, eensklaps glimlachend, als ontwapende hem de komst van den man in zijn toorn. Hij keek David aan en zei, kwasi-terzijde, maar met

een voor den man verstaanbare spot: - Marotte is mijn secretaris, weet je... een hopeloos mens, die de fout heeft, overal twee medeklinkers te schrijven, waar één voldoende zou zijn, en die zijn brieven van onder tot boven met inktspatten decoreert... Maar ik ben niets zonder hem. Hij heeft de stijl van een Cicero en zijn handschrift is pure kunst... -

De secretaris keek Hugues met gekwetste lijdzaamheid aan, maar David zag dat beiden comedie speelden, want de ooglichtjes van toegedaanheid en opgewektheid fonkelden achter de brilleglazen van den inktspatter voort.

- Als u een plaatsvervanger voor me hebt, citoyen, ga ik graag weer paarden roskammen, - zei hij.

Hugues weerde haastig af.

- Tut-tut... ik had het niet tegen jou... Overigens ben ik veel te blij, dat ik je hier ontdekt heb, je bent een onmisbaar mens. Ik zal de brieven hiernaast met je afhandelen; ga alvast in het zijkabinet. En jou, David, zal ik nog een rhum inschenken, terwijl je wacht. Ik ben gauw klaar. Ah, je hebt je glas nog niet eens uitgedronken... -

David zette het glaasje aan de mond en dronk. Het ongewilde toekijken van de twee blanken maakte hem onverwacht weer verlegen. De rhum gloeide scherp door zijn keel en begon hem heet en te sterk te doortintelen. Hij hield niet van rhum, en op het herenhuis had hij het steeds aan de negerinnen in de keuken overgelaten, de restjes uit glazen en flessen op te snoepen. Hij was blij, dat Hugues wegging, omdat het hem de gelegenheid gaf, bij te komen van zijn verlegenheid, - zoals hij hem tegelijkertijd met leedwezen zag gaan en jaloers was op den wonderlijken secretaris, die nu met Hugues verdween. Hij stond op en keek, op de tenen zich rekkend, naar buiten. Ver in de straat liepen schommelend een paar negerinnen, met manden op het hoofd, die zachtjes meeschommelden. Hij volgde ze met de ogen, tot ze in de schaduw van geboomte verdwenen. Weer hoorde hij beneden de zilvertonen

der klok, nog gedempter dan daarstraks, toen hij in het trappenhuis had gewacht. Buiten luidden de klokken der stad: de kathedraal St. Louis en de uurslag der Municipalité. Ergens rolden raderen. Zij naderden van de kant van het huis, waar de boomkronen het uitzicht verdekten. De stem van Hugues kwam af en toe hardop lezend en corrigerend uit het zijvertrekje. De raderen en hoeven klonken thans op de binnenplaats. Beneden scheen men bedrijvig te worden: stemmen en voetstappen werden hoorbaar. Bezoek. Terwijl David nog luisterde, kwam er door de laan, waarop hij uitzag, een tweede rijtuig. Hij herkende, terwijl het snel naderbij kwam, in de achterover leunende, roerloze, zwarte gedaante met brede jabot, die onder het uitgespannen zonnetentje zat, den tweeden volksrepresentant: Chrétien. Het gerucht van laarzen en commando's bleef vaag uit het benedenhuis doorklinken, waar het nu heerlijk koel moest zijn achter de beschaduwde patio. Het duurde lang, voor Hugues terugkwam. Als hij klaar is met zijn brieven, dacht David somber, zal ook de generaal nog wel gekomen zijn, de anderen eisen hem voor zich op, en als zij hun zaken besproken hebben, is het tijd voor het souper. Dit was voor mij de gelegenheid. Ik ben blij om hetgeen Hugues van mijn tekeningen gezegd heeft, maar het is niet genoeg... De stilte in huis was volkomen voorbij. David zag het licht in de boomkronen van stoffig, kleurverblindend wit tot een warm oranje verzachten. Beneden lachte men; het moesten officieren zijn, Chrétien leek te statig, om te lachen...

De deur piepte en David draaide zich om. Hugues kwam terug, lichtvoetig, de kamerjas wijd achter zich wapperend.

- Het is laat geworden, David, - zei hij; - ik vrees, dat je iets anders van me gehoopt had dan dit doelloos wachten... Maar je kunt er van op aan (hij lachte ietwat geheimzinnig en beschermend, en zijn gezicht had de betovering, die David weer onvoorwaardelijk gelukkig stemde), dat ik je belangen

niet uit het oog verlies... Nee, ik verlies je belangen niet uit het oog, - herhaalde hij, als beviel hem die uitdrukking buitengewoon goed.

David, voor het plotseling uitzicht gesteld, afscheid te moeten nemen, voelde zich vrijmoedig worden.

- En als u mij aan de haven niet herkend had... citoyen? -

Hugues lachte.

- *Scélérat*! Je stapelt vurige kolen op mijn hoofd... Je hebt gelijk, en je bewijst me daardoor, dat je gebruik weet te maken van je vrijheid. Goed. Ik had toch je tekeningen, en ik zou je vroeger of later gevonden hebben. Apropos - waar woon je? -

- In de kazerne, citoyen. -

Hugues trok mond en neus naar elkaar toe.

- Bij de zwarte soldaten...? Voel je je zo strijdlustig?... Laat eens zien. Je bent een kunstenaar. Je moet mijn portret tekenen, en ik zal zorgen, dat je nog andere opdrachten krijgt. Ik weet van kunstenaars niet veel af... maar je hebt toch zeker een werkgelegenheid nodig? Is die daar? -

- Op de grond, citoyen, zei David met een glimlach.

- Wou je zeggen, dat je die waterverftekening op de grond... Voor het eerst zag David een zweem van verlegenheid over de gemarkeerde trekken van den Fransman gaan. - Te mal... Is er geen betere plek? -

De gedachte, die David meer dan een etmaal onderdrukt had, drong eensklaps met de kracht van het lang-verdrongene los. Hij opende de mond, maar het denkbeeld kwam hem tegelijkertijd zo stoutmoedig en onvervulbaar voor, en hij was eigenlijk van zijn vorige vrijpostigheid zelf zo geschrokken, dat hij niets zei.

- Kom, zei Hugues, die zijn gezicht aandachtig opgenomen had. - Wees niet bang. Je had iets in je hoofd. -

David sloeg de ogen neer en begon aarzelend over het huis van Bastiat te spreken. Hij had zijn relaas nog niet gedaan, -

hij had Hugues uitvoerig willen vertellen van de ontreddering, waaraan men het verblijf van den vroegeren leermeester had overgeleverd, - of de volksrepresentant sloeg hem op de schouder.

- Het huis van Bastiat? Staat 't leeg, zoals je zegt? Wie is de eigenaar? -

- Er schijnt geen eigenaar te zijn, citoyen, zei David, en vertelde, wat de touwslager hem had meegedeeld over doortrekkende ambtenaren en kapiteins met kort oponthoud. Hugues liep snel naar de deur, opende die en riep op de drempel:

- Marotte! -

De secretaris met de inkthanden en Diogenes-manieren dook voor de tweede keer met een vragend lachje op. Hugues trok hem mee de kamer in en decreteerde, wijdbeens tussen hem en David staande:

- Marotte, schrijf op! Huis Bastiat... waar ligt het, David?... Place Combats de Coqs... Laten herstellen!... Zijn er nog meubels, David?... Atelier zo veel doenlijk laten inrichten!... Marotte, help het me onthouden. En vraag aan David hier, wat een schilder nodig heeft. David, ik laat je roepen, als je mij tekenen moet... Ik heb nu geen tijd meer. *Quoi*? Je hebt al wéer vergeten, je rhum uit te drinken. Doe het alsnog. We zien elkaar spoedig terug! -

Hij had, bij de laatste woorden, de kamerjas losgeknoopt, uitgetrokken en neergegooid. David raapte haar snel op, alsof het een vanzelfsprekend ding was; hij had altijd neergesmeten kamerjassen moeten oprapen. Hij lei haar op een stoel neer. Dit keer werd Hugues niet verlegen; hij grinnikte.

- Als je toch bezig bent, hijs me dan meteen in mijn jas... *Par amitié, hein*?... Mijn degen niet, dank je... ik blijf binnenshuis. Tot weerziens. -

Hij verliet de kamer, zijn voetstappen klonken luid door het trappenhuis. Marotte keek David aan, en van David naar de rhumfles.

- Hm, - zei hij, - als je toch drinkt, kunnen we het net zo goed samen doen... *Por amitié, hein*? - bootste hij Hugues zonder boosaardigheid na. Hij schonk zich een glas in, dronk het in een lange teug uit, zuchtte diep en veegde zich de lippen met de rug van de hand. David dronk bedachtzaam, slokje voor slokje; het was niet doenlijk, weg te gaan zonder gedronken te hebben. Marotte keek met een slim lachje toe.

[XV]

David zat aan het open raam van Bastiat's huis en wachtte op de schemering. Er was nog geen week voorbij sinds zijn gesprek met Hugues, en toch had hij een gevoel, of hij lang in dit atelier teruggekeerd was. Niet, omdat zijn aanwezigheid in de herstelde kamers al de sleur van een gewoonte had gekregen; het gaf hem iedere keer, als hij van de tekentafel of van de kleine ezel opstond en door het atelier liep, een gewaarwording van trots en diepe voldoening: dit was z i j n huis, z i j n werkplaats. Het vertrouwde er in was het hervinden van de omgeving, die al de jaren van zijn jongens- en jongemannenbestaan een herinnering was geweest, - een herinnering, die David met de door Hugues gestuurde negers zoveel mogelijk had trachten te herstellen. Alles was eenvoudiger geworden dan het bij Bastiat was geweest; maar David's bescheidenheid was een natuurlijk ding, en hij had Marotte zeer weinig gevraagd, omdat hij niet meer nodig had dan de bank, om er op te slapen (en hij zou zelfs op de vloer hebben kunnen slapen), de werktafel, om er aan te tekenen, de olielamp, als het donker inviel en hij nog iets voltooien wou van de schetsen, die hij buiten maakte en thuis uitwerkte. De vloer was gereinigd, maar naakt; de wanden van de papier-

flarden ontdaan en streng gewit; het hele vertrek rook nog naar de terpentijn en het kalkzand, waarmee het besprenkeld, gebezemd en geschuurd was. In het kleine zijkamertje stonden nu houten lijsten en ramen; de boekenstapel, van de vraatzucht der insecten gered, wachtte er op, dat David een plank tegen de wand van het atelier zou aanbrengen; hij las er meermalen in, bij elke lezing bezield door het denkbeeld, dat Bastiat eens dezelfde bladzijden, dezelfde zinswendingen onder ogen had gehad. Toen Marotte, die een keer naar de woning was komen kijken en leidekkers en timmerlieden voor dak en goot had gestuurd, bemerkte, dat er behalve een bankje geen zitmeubel in huis was, had hij twee stoelen gestuurd; kleine, fraaie meubeltjes, waar David geen weg mee wist, en die hij tenslotte ook maar in het zijvertrekje had gezet. In het sousterrain, waar hij bij zijn eerste bezoek aan Bastiat's huis evenmin gekeken had als op de zolder, bevonden zich een keuken en een bergplaats, waaruit de behulpzame negers vrachten onherkenbaar gerei en rottend afval hadden opgebracht, die zij tenslotte achter het huis tot een belt hadden opgehoogd, om er met kennelijk genoegen de brand in te steken. De zwarte stapel smeulde nog, en als de wind ietwat draaide, dreef er een scherpe prikkeling in het atelier. Maar nu was de keuken bruikbaar, en David kookte op haardplaat en oud fornuis iedere avond zijn maal... dat wil zeggen, hij vergat het wel eens ook. Het hinderde niet. Hij werkte, om de schade van jaren in te halen, en dit werk leek het enige, waar het nog op aankwam. Hij schaamde zich bij pozen, omdat de republiek en de vrijheid en de oorlog tegen Britten en planters er voor hem bijkomstig door werden, en omdat hij Scipion, Bonny en geen van zijn zwarte vrienden in dagen gezien had, en ook geen behoefte voelde, om hen te zien. Hij zou, als hij niet begonnen was met Hugues' portret en bijna elke namiddag naar het blauw-gepleisterde herenhuis achter de casuarina's en broodvruchtenboom ging, nauwelijks ge-

weten hebben, dat er krijgsverrichtingen op komst waren, waarvan Hugues zich wonderwat beloofde... Het beslissende in zijn bestaan was het bewustzijn, dat hij niet langer een meubelstuk van Justin was, maar een vrijgeworden kunstenaar; en het belangrijkste was, om met blank papier of linnen onder ogen, de vaste, gehoorzame stift of het penseel in de hand, beelden te maken, een eindeloze reeks van beelden, die in zijn brein waren opgespaard en weggezet tot op deze dag. Belangrijk was de geur van olie en was en etsend zuur, en de fijne punt van de naald op de plaat, die haar eigenzinnig beeldschrift in het metaal achterliet, en de moeheid des avonds, die geen uitputting was, maar een roerloos, volmaakt bevredigd zich-bezinnen op nieuwe, betoverende beelden. -

David zat aan het raam, vervuld van deze gelukkige moeheid, en zag de vuurvliegen in de omringende tuinen dansen. Hij had aan de wildernis van Bastiat's tuin niets veranderd, behalve, dat hij het pad en de buitentrap had laten ruimen. Hij keek neer in de donkergroene chaos van gebladerte en stengels, waaruit iedere avond een wierook opsteeg, die zich in zijn haar, zijn kleren hechtte en hem zelfs tot in de slaap leek te volgen. Hij zat daar en keek over het grijze pleintje, waar de negers bijeen kwamen, die er iedere avond tot diep in de nacht in elkaars gezelschap zaten. David wist niet, waar zij thuis hoorden, maar zij verschenen trouw. Zij bekommerden zich er kennelijk niet om, dat het verwaarloosde huis een nieuwen bewoner had, en dat het zelfs een rasgenoot van hen was. Zij zaten op hun hurken onder overhangende boomtakken; zij dobbelden, praatten en zongen een enkele keer; het was meer een neuriën dan een zingen. Ook nu vergaderden ze er weer, en ook nu stoorden hun stemmen David's vormeloze, tevreden gedachtengang niet. Hij keek over de tuinen heen in de wolken, tegen wier onderzijde het snel afnemend avondlicht een barbaarse gloed wierp; achter de negerstemmen trillerde het bestendig concert der krekels, nu en dan

snerpend overstemd, doordat muggenzwermen voorbij dansten, hun glasachtig geschitter door de schemering gesluierd.

Het viel David niet op, dat er iemand om de hoek van het trappenstraatje kwam, tot hij in de naderende gedaante niet een van het negertroepje, maar een vrouw, een negerin, herkende. Zij kwam het pleintje op en keerde zich aarzelend naar verschillende kanten. De negers onder hun loverdak hadden haar ook bemerkt en riepen haar een paar vrijpostige naampjes toe. Ze veronachtzaamde de zwarten en hun geroep, en keerde het gezicht naar het huis van Bastiat. Daarop liep ze recht op het tuinpoortje af. David begreep niet, wat ze zocht, toen ze werkelijk bij hem scheen te willen aankloppen. Hij luisterde; de buitendeur, die hij nooit afsloot, piepte. De negerin maakte niet veel omslag van kloppen of vragen. De schemering in de kamer was zo dicht, dat ze hem een ogenblik deed denken aan de zwarte spinsels van stof en vuil, die hier voor kort nog hingen. Maar er was meer in en het had te maken met de nadering van de onbekende: een spanning, die David's droomverlorenheid niet verbrak, maar op een eigenaardige wijze leek te verdichten, als waren kamer en duisternis en hijzelf werkelijk bestanddelen van een droom. -

De losse plank bij de kamerdeur kraakte. David wist, dat de negerin binnengekomen was, en dat zij blootsvoets liep. Hij verbaasde zich, hoe zij de weg gevonden had. Hij had op willen staan, maar de droomachtige spanning hield hem op het bankje neergedrukt, en ook in zijn mond was traagheid en zwaarte, toen hij een vraag wilde stellen.

Hij zag de dunne, lichte jurk, waarin de negerin als al haar soortgenoten gekleed was; en toen zij dichterbij kwam, werd hij ook het witte der ogen gewaar; vervolgens zag hij de omtrekken van haar hoofd, het kortgekroesde haar als bij een jongen, de prille lijn van voorhoofd naar boezem. Hij herkende haar met een innerlijke schok: het was de negerin, die hij met de vaudoux had gehoord en zien dansen. De zwaarte

die hij in alle ledematen, tot in zijn tong, ja tot in zijn brein bespeurde, hield aan. Het werd bijna een gevoelloosheid, dezelfde, welke hij in de ‘nacht der vrijheid’ had ondergaan, toen Massou hem had laten ‘slapen’. Hij had zelfs geen kracht, de mond te sluiten. Slaap ik dan weer, dacht hij, waarom kan ik niet wakker worden...? Het beangstigde hem vaag, dat ook de negerin niets zei; ze keek alleen naar hem, ofschoon hij, met de rug naar het raam, nog onkenbaarder was dan haar schim. Misschien was het meer een speuren, wat zij deed, een onzichtbaar tasten naar zijn wezenlijkheid. Daarop hoorde hij haar zuchten, een lange, ruime zucht, die ook zijn verdoving ten dele brak. Zij sprak onverwacht:

- De gierenklauw...? -

Hij greep met een haastig gebaar naar zijn borst, onder zijn hemd. Wat wist deze vrouw van de gierenklauw? De klauw hing inderdaad om zijn hals, maar niemand kon dat zelfs gissen, omdat hij er met geen sterveling over gesproken had. Hij hechtte er zelfs nauwelijks aan, hetzij dan als een herinnering, die hij om het sterven van Massou niet van zich wilde doen. Hij hoorde opnieuw haar stem:

- Is dat de gierenklauw? -

Hij opende het hemd en haalde het medicijn te voorschijn. Zij strekte snel haar handen uit en overtuigde zich. In de duisternis lichtten haar ogen en tanden; zij lachte.

- Massou heeft mij gestuurd, - zei ze, en David werd koud van de simpelheid, waarmee ze sprak. - Hij zei, dat ik naar dengene toe moest gaan, die de klauw bezat. -

- Massou...? - vroeg David moeizaam, met een gevoel, dat hij of het meisje niet goed bij het hoofd moest zijn. Maar neen: zo eenvoudig was het niet. Hij wist aan de verwonderde spanning, die in hem bleef hangen, dat het geen vraag van waanzin of gezond verstand was.

Zij had de gierenklauw weer losgelaten en ging tegenover hem in de lage vensterbank zitten.

- Hij was bij me, - zei ze; - drie keer is hij al bij me geweest, sinds wij hier in de stad zijn. Hij is mistroostig en kwaad op mij, omdat ik zijn zin niet heb gedaan. Ik weet, dat ik hem niet ongehoorzaam mag zijn, maar het was moeilijk een man te vinden, dien ik alleen met de geheime ogen gezien had. -

David vond de kracht, op te staan en naar de werktafel te gaan. Het was niet in de eerste plaats angst, die hem dreef, licht te maken. Hij wilde het gezicht van de negerin zien. Hij stak de olie-lamp aan en liep snel terug naar het raam, om de blinden te sluiten tegen de wolken van insecten, die naderbij snerpten. Het licht verdreef de kakkerlakken naar de kieren van de vloer. Hij nam het meisje op, dat rondkeek in de kamer en langzaam knikte.

- Ja, - zei ze, de blik naar David richtend, - zo zag de kamer er uit. Maar hier horen boeken... - Ze liep naar de lange wand, waaraan de ets van Chardin hing, en wees ter schouderhoogte de plek, waar David van plan geweest was, een plank aan te brengen.

David ging op de rand van de werktafel zitten en staarde haar aan.

- Was je hier dan... eerder? -

Ze schudde het hoofd, verwonderd.

- Neen. Maar Massou liet mij zien, waar ik de gierenklauw vinden kon. Ik zag het huis, en de kamer. Ik herken jou... -

David's bevreemding begon voor het eerst op vrees te lijken. Hij verzette er zich tegen: hij en het meisje hadden elkaar immers eerder gezien - bij die gelegenheid. Maar hij wist, dat zij hem niet gezien had, terwijl ze haar loflied op de vrijheid zong. Hij greep naar een mogelijkheid, om deze beklemmende onwerkelijkheid tot alledaagse, geruststellende afmetingen terug te brengen. Het meisje was tenslotte een negerin, en zij zat hier, en had niets van de nachtelijke priesteres, die hij terug had willen vinden.

- Hoe heet je? vroeg hij. - Waar kom je vandaan?

- Perle, zei ze. - Ik ben geboren op de plantage des Papayers...

- Je werkte dus voor M. Falconet, zei David.

- Bij madame, zei Perle en streek de jurk over haar ranke, lange benen glad.

Het is toch een droom geweest, dacht David, ook van haar. Zij is een slavin, die een blanke meesteres bediend heeft. Zij is, god weet hoe, bij de vaudoux terecht gekomen; misschien was haar vader er bij, of haar moeder. Als de tam-tams bonzen, gebeurt er met ons allen iets wonderlijks. Wij weten het later nauwelijks meer. En het mag niet meetellen in het bestaan, dat wij van dag tot dag leiden. Perle is de geliefde van Massou geweest, waarschijnlijk; misschien alleen maar, als er geheime bijeenkomsten waren, en die kunnen nooit talrijk geweest zijn.

- Ja, zei Perle, terwijl hij haar opnam, - hij was mijn *homme*. Ik had nooit gedacht, dat hij mij aan een ander gunnen zou. Maar nu wil hij het zelf. -

David's vrees nam weer toe. Had hij het hard opgezegd: dat van haar en Massou...? Het was te dwaas; gedachten kon men niet horen. Hij keek naar het glimlachende, ovale gezicht, dat hem opnam, zoals hij voor en na door andere negerinnen was opgenomen.

- Het was wel ver, van ons naar de Papayers, zei hij. - Ik herinner me, dat ik er te paard twee uur over deed. -

Perle knikte.

- Het was ver, maar ik hoorde het altijd, als Massou mij riep... - Ze tilde het hoofd met een zekere trots op, haar ogen in een verte starend. - Hij heeft nooit geroepen, of ik kwam...

Zij stond op van de vensterbank en liep naar David. Ze legde haar handen op zijn schouders.

- Maar nu is het voorbij... Massou is gekomen, om te

zeggen, dat ik den bezitter van de gierenklauw volgen moet. Hij beveelt het. *Y mé voilà*. -

David keek naar haar op. De aanraking van haar handen bracht weer de zwaarte in zijn ledematen en gedachten teweeg, die woog als lood. Hij begreep, dat het geen zin had Perle te zeggen, dat Massou niet meer leefde. Zij zou het bestrijden, zelfs al erkende ze, dat zijn lichaam in het soldatengraf was gelegd. Hij zag haar ogen eensklaps door vocht overwaasd.

- Ik weet, hoe jij hem ziet, zei ze; - hij ligt met het gezicht naar beneden, en zijn hoofd bloedt. Maar zo kwam hij niet bij mij. Hij droeg de blauwe jas niet, die de blanken hem gegeven hebben. Hij kwam met de koningsveren op het voorhoofd en met beschilderde borst. Ik had hem zeer lief, maar hij wilde niet meer bij me liggen. Hij gaf mij tot twee keer toe het bevel, en de derde keer was hij heel kwaad. Nu zal hij tevreden zijn, want ik heb je gevonden. -

David nam haar handen van zijn schouders en drukte ze vermanend.

- Luister, Perle, dit is ernstig... Wie heeft je gestuurd? Hoe kwam je hier? -

Ze haalde de schouders ongeduldig op. Onder het gebloemde katoen trilden haar borsten. Hij zag, hoe mooi ze was; niet mooier dan andere negerinnen misschien, maar met een eigen, onvervangbare betovering, die hem tot overmaat zijn armzalig restje aan zekerheid ontnam.

- Ik heb je alles verteld. Ik ben nu jouw *femme, ta biche, qué*? -

Hij schudde het hoofd.

- Waar ben je thuis?

Ze wees met de vinger in een richting, die haar onloochenbaar bekend scheen.

- Ginds, in het grote bivak, bij de vrouwen en kinderen. Maar nu blijf ik hier, want je bent alleen en hebt niemand op de wereld.

- Je kunt hier niet blijven, zei hij onzeker. - Ik moet alleen zijn. Ik heb geen tijd voor een *biche*. Ik moet tekenen, kijk. -

Hij wees met de hand over de werktafel.

- Je stuurt me terug? zei Perle, en haar mokkend gezicht was niet anders dan het mokken van een Melitta. - Je hebt een afkeer van me? -

David schudde het hoofd.

- O nee. Je bent beter dan alle hinden. Ik moet je terugsturen, omdat... ik heb het je gezegd. Ik moet werken. Ik weet bovendien niet eens, hoe lang ik hier blijven kan. De Engelsen kunnen de stad heroveren.

Perle glimlachte ongelovig.

- De Engelsen blijven hier niet lang meer, - zei ze. David keek haar aan. Haar gezicht stond volmaakt oprecht. Ze twijfelde niet in het minst aan wat ze zei.

- Heeft... Massou dat ook gezegd? - vroeg hij.

- Ja, zei Perle. - Misschien twee, misschien drie manen. Dan zijn ze verslagen. Er is een groot opperhoofd bij de blanken.

- Wat heeft hij nog meer gezegd? - vroeg David, wiens beklemming weer minderde, omdat het hem voorkwam, dat Perle tot een soort slaapwandelaarsters behoren moest, waarvan hij in het negerdorp wel eens had horen vertellen. Zolang zij waken, heette het, zijn zij als de anderen, en men bespeurt niets bizonders aan hen; maar in hun slaap zien zij de vreemdste dingen, en zij geloven zelf, dat ze waar zijn en kennen het onderscheid tussen waken en dromen niet. Er gingen zoveel verhalen over de Engelsen en Hugues, dat het niet te verbazen was, als Perle er nachtgezichten van kreeg. - Heeft hij ook over mij gesproken? - zo verlengde hij zijn eerste vraag.

Perle dacht na.

- Hij heeft alleen gesproken over den man, die de gieren-

klauw droeg en die man zou mijn *chevreuil* zijn, zei ze. - En toen hij het gezegd had, wist ik, hoe je er uitzag. Toen je de lamp aanstak, zag ik dat alles was, zoals ik het gezien had.

- Het was een droom, Perle, zei David; - dromen liegen soms en soms kunnen ze waarheid bevatten... Maar het is niet goed, er blind aan te gehoorzamen. Daarom moet je naar het kamp teruggaan, Perle. -

Ze zweeg enige tijd. Daarna stond ze onwillig op van het bankje, waar hij haar had laten zitten.

- Omdat jij het beveelt. Ik heb Massou gehoorzaamd, en nu gehoorzaam ik jou. Maar het is niet goed, niet zoals het zijn moet, als ik wegga. -

- Toch moet het zo zijn, zei David.

Hij keek haar na, hoe ze naar de deur liep. Ze keek niet meer om, en de deur viel achter haar dicht. Hij hoorde ook de buitendeur, en toen niets meer. Perle liep op naakte voeten. Hij zat lang aaneen naar de deur te kijken; hij dorst zich niet te verroeren. De tekeningen op tafel, de tafel, het hele atelier, dat binnen de lichtkring van de lamp viel, kregen de spokigheid van dingen uit een nachtmerrie, en de herinnering aan de negerin werd door de tegenstelling warm en werkelijk... Het duurde lang, voor hij de beheersing vond, op te staan en naar de bank te lopen, waar hij zich uitstrekte. Hij blies de lamp niet uit, zoals op andere avonden. Hij wantrouwde eensklaps het donker. En in hem begon een gesmoorde, onrustige stem, die hem verweet, dat hij haar teruggestuurd had, die hij eens met alle kracht had willen ontdekken, en die hij nu - het wonderlijkste van alles - niet aanvaard had, terwijl ze uit volle overtuiging tot hem gekomen was... Uit volle overtuiging? Hij twijfelde al weer. Er was toverij in het spel, die hij niet verklaren kon, en die hij verwierp, omdat zij hem in strijd leek met de waardigheid en vrijheid van den mens. Hij sloot de ogen, maar alleen, om in het duister van zijn voorstellingen de jonge, sterke negerinnengestalte te ont-

moeten, die in de nacht der vaudoux de nieuwe vrijheid bezongen had.

[XVI]

Sinds enkele dagen was het Engelse fregat in de haven weer zeewaardig, en het was David duidelijk, zowel uit wat hij in het huis van den volksrepresentant vernam, als door wat hij in de haven zelf opmerkte, dat Victor Hugues en generaal Aubert een nieuwe *coup* aan het beramen waren, die zeker weer ten dele over zee zou worden uitgevoerd. Het portret, dat hij van Hugues maakte, schoot slecht op; er waren hele middagen, waarop hij geduldig in de grote boven-salon zat te wachten, tot de volksrepresentant een ogenblik tijd over had; maar Hugues' bezoekers werden al talrijker, en het was tenslotte meestal Marotte, die bij David kwam zitten en wien David conterfeitte. Hugues sloot zich hoe langer hoe meer op, zei de secretaris, die van onder zijn jas doorgaans een in vloeipapier gewikkeld stuk gebraad, en nog vaker een flesje rhum of brandewijn te voorschijn haalde, om die teerspijs met of zonder David's hulp klein te maken; en David zag, dat de plannen der Fransen groeiden, want de pijlen en spelden op de grote landkaart namen metterdag toe. Marotte vertelde ook, dat de verkenners nu bijna geregeld een ketting onderhielden, waarvan Hugues aan het uiteinde zat, en dat er geen dag voorbij ging, of er kwamen berichten binnen. Nu en dan kwam Hugues onverwacht in de salon, zich verontschuldigend, een minuut of wat poserend, om weer weg te lopen, als hij op de trap een bepaalde stem vernam of als er buiten een bepaald soort rijtuig rolde. Hij had een geheugen voor bizondere kentekenen in een gerucht; een speurzin, die de opmerkzaamheid der zwarten

nabij kwam; hij gebruikte trouwens ook meest zwarten voor het verkennerswerk. Van gesprekken tussen hem en David was niet veel meer terecht gekomen. Naast zijn voortvarendheid en werkkracht legde Hugues af en toe vlagen van vergeetachtigheid aan de dag, waarover David zich eerst verwonderde en waar hij later om lachte. Hij had David zeker vier- of vijfmaal gevraagd, hoe hij het in zijn nieuwe verblijf had en David had elke keer gezegd, dat het hem uitstekend beviel; dan lachte Hugues en sloeg zich voor het hoofd, om te zeggen: Heb ik dat gisteren ook niet gevraagd? - en het de volgende dag weer precies zo te doen. David kende al de uitdrukking, die Hugues gebruikte, als hij tijdens het poseren door een ordonnans of een anderen boodschapper gestoord werd: - 'Ik heb geen verstand van kunst, maar u ziet, dat ik de kunstenaars bescherm', - hetgeen hij prachtig scheen te vinden, want hij lachte er zelf het hardst om; en het vermakelijke en rake er aan was, dat het waar was ook, dacht David... Tenslotte had Hugues hem ettelijke malen beloofd, dat hij ook Chrétien zou bewegen, een portret te laten maken; maar David had nog steeds niets in die zin van den anderen volksrepresentant gehoord.

Na die ene avond had David evenmin meer iets van Perle vernomen, en het stemde hem rustig en onrustig tegelijk. Het kwam hem dikwijls voor, als begon zijn bestaan in twee gescheiden helften uiteen te vallen; een deel van zijn leven was droomgebied: gedachten en herinneringen aan Massou, aan de vaudoux, aan het bezoek van Perle en haar onrustbarende uitlatingen. Het andere deel lag in de zon: het was de vrijheid, de omgang met Hugues en den zeer werkelijken Marotte, het tekenen binnen- en buitenshuis. De twee sferen lagen volstrekt naast elkaar. Hij zou geen mens ooit kunnen vertellen van dat deel van zijn leven, waarin de zonderlinge droombeelden hun macht deden gelden. Want macht bezaten ze, vooral des avonds, als David na een dag vol in-

drukken en arbeid tot de mijmerstemmingen verviel, waarin de betekenis van zijn kunstenaarsvrijheid en de bescherming van Hugues tot een bijkomstigheid inschrompelden, om alle heerschappij over te dragen aan de droom. Hij had in een van die stemmingen Massou getekend, niet den Massou met de uniform, maar den ‘koning’, dien Perle beweerde gezien te hebben, met zijn ontzagwekkende Afrikaanse tooi. Als hij die tekening te voorschijn haalde en lang bekeek - hij had het een paar keer gedaan -, leek het hem duidelijk, waarom Perle met zoveel overtuiging gesproken had. Het had er telkenkeer veel van, als was Massou bij hemzelf in de kamer, en het denkbeeld was niet angstaanjagend; het was in zijn soort ook een natuurlijkheid. - Alsof ik met hem spreken kon, wanneer ik dat wou, dacht David. - Zo moet Perle met hem gesproken hebben. Zij is een vrouw, en zo van hem vervuld, dat hij nog altijd haar gebieder is. Zij denkt zich zijn nabijheid, zijn woorden, zijn wil zo overduidelijk in, dat de werkelijkheid er zwak bij wordt... Maar hoe had Perle geweten, dat Massou onder aan de rotsen lag met een wonde in zijn achterhoofd; zij zou er bij geweest kunnen zijn, toen men de gesneuvelden verzamelde en begroef, ofschoon hij zich niet herinnerde, haar bij die gelegenheid te hebben gezien. Maar dat was nog geen verklaring voor haar komst in Bastiat's huis, voor de zekerheid, waarmee ze tot hem, David, was doorgedrongen en hem naar de gierenklauw gevraagd had... David had ook de klauw na die avond af en toe in de hand gehouden en nadenkelijk bekeken. Hij had nooit helemaal afstand kunnen doen van het geloof in amuletten en spreuken, en ook deze herinnering aan Massou lokte hem diep in het donkere oerwoud der dromen terug. Het is misschien toch niet goed, dat ik hier ben gekomen, dacht hij, als hij des morgens na zulke verwarde nachten wakker werd; - de overgang was te groot... voor een neger. Dit is een huis van blanken, en met herinneringen aan blanken. Misschien had ik

toch alles moeten laten, zoals het was. Spinrag en ongedierte en woekerende zwammen. Inplaats daarvan heb ik het verleden opgerakeld, en nu wreekt het zich, het wil slapen... - Hij bedacht, dat een man als Hugues het zelden over het verleden had. Het verleden, dat was voor hém het koningschap, en de uitplundering van Frankrijk, en het verachte Franse volk. Voor Hugues gold het heden en nog meer de toekomst... Wat is het in een kunstenaar voor vreemde trek, die hem terug doet zien, en woelen in de naschemering van levens, die hem niet meer aangaan? Of is dat ook een vorm van toverij en zwarte kunst, die doof en blind kan maken voor het heden en de gevaren en glorie van het heden, voor al wat Victor Hugues met zijn strenge ogen en strenge geest beziet en dóórziet...?

Maar ook voor David betekende het heden meer, dan hij soms geloofde. Hij bemerkte het, toen hij op een van de namiddagen, waarin hij zich naar Hugues begaf, in de binnenstad een geweldige oploop zag naderen. Er waren bajonetten boven de hoofden van een woelende menigte; op de balcons en bovenverdiepingen der huizen verschenen mensen, die neerkeken en lachten. Ergens keerde iemand een grote mand met papiersnippers boven de optocht om, en het gejoel der stemmen werd een kort ogenblik schril. David bleef met andere passanten tegen een gevel gedrukt staan, om de stoet te laten voorbijgaan. Tussen gewapende negers liepen, twee aan twee gebonden, blanke mannen en vrouwen. Zij zagen er gehavend en verdeemoedigd uit; de meesten hadden de blik naar de grond geslagen, maar af en toe keek er een uitdagend op naar de volksmenigte, die meeliep en lachte en plotseling een *ça ira*! liet horen, dat door kinderstemmen snel werd overgenomen en schel verbreid. David had eerst niet begrepen, wat voor gevangenen hier kwamen; toen herkende hij den kleinen, aapachtigen M. Malenfant, die met gescheurde bef en één schoengesp en het wanordelijk pruikje scheef over

het voorhoofd getrokken, een jammerbeeld van de voormalige pedanterie geworden was. Hij sjokte moeizaam, met de nietgeboeide hand steunend op een lange, ouderwetse, zeer aristocratische wandelstok. Hij zag er evenals de rest uit, alsof hij dagen lang onder de grond had doorgebracht, want overal zat hij vol halmen en leem; en misschien had hij ook wel verscholen gezeten, want hier was geen twijfel: men had een deel der gevluchte royalisten en planters opgespoord, die blijkbaar geen kans meer hadden gezien, de Engelse linies te bereiken. David herinnerde zich, wat Massou indertijd tegen Hugues gezegd had: Wij zullen ze weten te vinden..., en hij kende ook Hugues' belustheid, om de lieden in handen te krijgen, die hij als hoogverraders beschouwde. David rekte zich tussen de rumoerige mensenvolte op de tenen en speurde, of hij buiten M. Malenfant nog meer blanken herkennen zou, maar het uitzicht werd af en toe volledig weggenomen door dichte troepen van meelopers, die zich van het schouwspel der gevallen grootheid blijkbaar niet konden losrukken. Hij zag vermoeide, berustende en ongeschoren mannen; vrouwen, die niet wisten, hoe te lopen, omdat zij altoos in koetsen gereden hadden. Hier en daar ging een kind aan hun hand. Er waren gelukkig niet veel kinderen bij. David giste, dat de meesten wel een toevlucht gevonden zouden hebben in het klooster van St. Anne, dat temidden van de plantages op La Grande Terre lag en een soort vrijplaats bood. Hij vroeg zich af, of Hugues ook daar zou binnendringen, en zich ook van die kinderen meester maken...? De vrouwen zagen er in hun verflarde staatsierokken en verlepte keurslijven bovenal machteloos en vervallen uit. Een enkele oudere onder hen, donker en onwerelds gekleed, bewaarde iets van vroeger gezag; maar het deed David onaangenaam aan, naar hen te zien, deze bittere en hooghartige gezichten, die nog om een knieval vroegen. Hij bemerkte, dat er een genoegdoening in hem tintelde bij het zien van deze vernederden, - en hij

schaamde zich voor die genoegdoening niet. Hij lachte mee met de blanke en zwarte toeschouwers, toen er een gevangene passeerde, die in Point-à-Pître klaarblijkelijk zeer bekend was; het was een zware, op korte laarzen voortplonzende man van middelbare jaren, die er uitzag als een reder of een rhumfabrikant; zijn haar hing op de schouders; een der mouwen was uit de jas gescheurd. Hij was met beide handen gebonden en liep alleen. De uitdrukking van zijn gezicht, dat rood kon zijn van de zon en ook van de alcohol, of van allebei, was er een van onbeheerste wraakzucht. Men lachte, omdat een der bewakers een piek met een vrijheidsmuts boven 's mans hoofd hield, en daarbij af en toe met een lange uithaal de spotnaam van den gevangene riep: 'Hier ziet u den bevrijder van driehonderd zwarte slaven... *Monsieur Fraternité*!' David keek de bespotting na met eenzelfde onaangedaanheid als de anderen, toen hij in de achterhoede van de stoet Héloïse d'Ogeron herkende. Een eigenaardig, zinkend gevoel ging door hem heen. Zij zag er vermoeid en mager uit, zonder poeder, rouge en zonder de zware krullen, die eertijds behaagziek langs haar oren hadden gehangen, en die dus waarschijnlijk vals waren geweest. Haar verflenstheid, haar slepende gang, haar hele verschijning verrieden ontbering. David lachte niet meer, zoals hij het om M. Malenfant en ook om de hem onbekenden gedaan had. Het was geen medelijden; het was een voor het laatst oplevend besef van dienstbaarheid, dat zich bij haar aanblik in hem roerde, en dat hem deed wensen, ver van deze plek te zijn. Op het ogenblik, dat zij de hand langs het voorhoofd streek en de arm weer liet neervallen, zag zij ook hem. Hij stond roerloos onder haar verschrikte, gepijnigde blik, en sloeg de ogen neer, toen haar gezicht zich donker kleurde: - verachting, of verontwaardiging, of een slecht geweten? Toen hij weer opkeek, was ze voorbij, hij keek op de ruggen van de twee soldaten, die de stoet sloten en van een aantal *petits blancs*, die de ont-

adeling der oude machthebbers blijkbaar zo diep genoten, dat zij er tot de poorten van het gevangenhuis getuige van wensten te zijn. -

David begaf zich met zware schreden naar het huis van den volksrepresentant. Er was grote drukte op de binnenplaats, en hij moest zich hier en daar tussen groepjes militairen en gesticulerende, luidruchtige burgers doorwringen, om naar binnen te kunnen. Maar binnen was het nagenoeg hetzelfde; men liep de trappen op en af, en de oude Hannibal zat op een stoel in het voorhuis en keek de beroering aan met sombere ogen en trillingen om de mond. Hij was blijkbaar niet meer tegen de drukte opgewassen. David liep op hem toe, en grinnikte even om Hannibal's vertwijfeld en uitgeput begroetingsgebaar.

- Geen poseren vandaag, *hein*? -

- Ga naar huis, nikker, zei de oude man. - De heer uit Parijs weet zelf niet, wie hij het eerst of laatst te woord moet staan. -

- Wat is er eigenlijk gaande? vroeg David.

Hannibal hief de handen in de te wijde mouwen, zodat zijn magere benedenarmen bijna tot de ellebogen zichtbaar werden.

- *Bah*...! Ze beweren, dat de Fransen een aanval gedaan hebben tegen de voorposten van Berville, en dat de Engelsen terugtrekken op Mahault... En ze zeggen ook, dat de Fransen alle aristocraten op het eiland gevangen genomen hebben... Mijn hoofd is een bijenkorf, David, een suikermolen, waar alles draait en draait...

David lachte en klopte den ouden man op de knie.

- Dat levert allebei zoetigheid op..., zei hij. - Van Berville en Mahault weet ik niets, maar ik heb met eigen oog een grote troep aristocraten binnen zien brengen...

De oude man stak het hoofd naar dat van David toe.

- En... hoe zagen ze er uit? -

- Als vogelverschrikkers, zei David.

Hannibal grijnsde vaag; toen versomberde zijn benig gezicht weer.

- Ik voorzie moeilijke tijden, David, het is gedaan met onze rust...

David stond ongeduldig op.

- Kom, jij met je bijenkorf en je suikermolen... Wou je soms, dat de rust van voorheen terugkwam? -

Hannibal kneep één oog dicht, en keek David met het andere geringschattend aan.

- Hm..., zei hij. - Jij bent ook een van de nieuwlichters, net als mijn zoons, die me juist gisteren vertelden, dat ze nooit weer een livrei willen dragen... *lés impies*! En wat doen ze nu? Ze gaan heen en dragen de livrei van de republiek! -

David wuifde en ging naar buiten. Op de binnenplaats trachtte hij te luisteren naar de gevoerde gesprekken, of iets op te maken uit wat er geroepen werd. Hij hoorde inderdaad enkele keren de naam Mahault. Hannibal's mededeling scheen waarheid te bevatten. Eensklaps stonden de opwinding en het gedrang en de mensen hem diep tegen. Hij had dezen of genen kunnen vragen, wat er waar was van de oorlogsgeruchten, maar hij verliet de patio en ging naar huis terug.

Hij werkte die namiddag niet, maar bladerde verstrooid de boeken van Bastiat door, hier en daar een alinea lezend. Daarna ging hij naar de keuken, maakte een maal klaar en at het, in de inham van het lage boograam zittend, op. Het smaakte hem niet als andere dagen. Hij keerde naar het atelier terug, wachtend op de schemering. Onder de schaduw van het geboomte zaten al de eerste negers; hij zag, zittend achter zijn raam, dat zij noten of amandelen kraakten, en hoorde hen de basten wegspuwen. Een grote ontevredenheid jegens zichzelf bedrukte hem, als had hij een vraag niet beantwoord, die hem gesteld was. Hij dommelde op zijn bankje, tot hij

wakker schrok, en de schemering als kleurige, haastig neerslaande rook over het uitzicht zag vallen. Er was iemand in de kamer gekomen. Hij liep naar binnen en zag Perle, die op de bank zat. Hij streek de hand langs de ogen, en keek nog eens: het was geen inbeelding geweest. Haar gezicht was in de vallende dag met een gloed overtrokken, die haar jukbeenderen, mond en zachte keel met schemerlijnen van goud tegen de kalkwand schetste. Hij had tegen haar uit willen vallen, maar toen hij voor haar stond, zweeg hij. Zij zelf begon te spreken, met een stem vol mistroostigheid en zelfverdediging:

- Hier ben ik... Hij is kwaad, heel kwaad op me. Ik móest komen. En jij móet me bij je houden. -

Hij bedwong een gebaar van onwil en ergernis.

- Perle... Dit is te dwaas. Wij zijn hier niet meer op de plantage, of in onze dorpen. Wij wonen hier temidden van blanken. Wij moeten proberen, als zij te leven.

Weer zweeg hij. Hij had willen zeggen: voor ons moet dood zijn, wat dood is, maar het was in volkomen tegenspraak met zijn eigen droom-leven en diepste gevoel. Hij hoorde haar zacht, weerbarstig lachen.

- Als de blanken? Wij zijn zwart, en wij zullen nooit worden als zij. -

David wist, dat ze gelijk had, ook al bedoelde Perle het waarschijnlijk anders dan hij. Hij stond besluiteloos bij de tekentafel, die haar barrière tussen hem en haar oprichtte; hij had niet de moed, haar weg te sturen.

- *Bien*, zei hij zuchtend; - je blijft... maar niet langer dan deze avond. -

Ze stond op en liep om de tafel heen naar hem toe. Ze nam zijn hand en boog zich eensklaps, om die te kussen. David schrok zo, dat hij de hand ruw terugtrok.

- Perle..! Zulke dingen doen wij zwarten elkaar niet!

Ze richtte zich op, de handen gekruist voor de borst.

- Ik doe het... voor den bezitter van de gierenklauw. Ik ben zijn dienares.

David duwde haar zacht op het bankje neer.

- Luister goed naar me... Alles wat jij zegt, is verleden. In het verleden hebben wij voor de blanken geknield, en wij hebben onze eigen opperhoofden vereerd als een soort *anges du Bon Dieu*... Maar het is niet goed voor den mens om te buigen voor anderen, voor blanken niet en voor zwarten niet... De blanken, die hier gekomen zijn om de Britten te verjagen, hebben het ingezien. Zij noemen elkaar niet langer ‘heer’ en ‘mevrouwe’. Dat zijn de namen uit de dagen der ongelijkheid. Ze zijn afgeschaft. Wij waren slaven onder elkaar, en nu zijn we vrij. Ook jegens elkaar.

Hij zag aan het ingehouden schitteren van haar blik, dat ze om hem lachte.

- Wij hebben onze opperhoofden, juist als vroeger, zei ze.

David dacht aan de vaudoux, en liet de armen zuchtend langs de zijde vallen.

- Ik ken geen opperhoofd, zei hij eindelijk; - en ik *ben* er zeker geen. En van jou weiger ik slavenhulde aan te nemen... -

Hij zag in zijn herinnering, door welke stille samenhangen uit het donker opgekomen, het ontdane, vermoeide, vernederde vrouwengezicht, dat hij heel de nadag uit zijn gedachten had willen bannen. Héloïse d'Ogeron. Zij, die ‘zorg voor hem had gedragen’, en tegelijk zijn slavenhulde had opgeëist. Hij vergat, wat hij tegen Perle had willen zeggen. Hij boog zich naar de jonge negerin over en vroeg:

- Wat zou jij doen, als je wist, dat madame Falconet door de Fransen gevangen was? -

Perle scheen verbaasd over de onverhoedse ommekeer in zijn gedachten, die voor hem geen ommekeer betekende, maar een voortzetting van wat hij had betoogd. Daarop zei ze:

- Ik zou naar de heren uit Parijs gaan en hun vragen, haar aan mij en de andere slavinnen te geven!

David keek haar onafgebroken aan.

- En dan... en dan? -

Perle wierp het hoofd achterover.

- En dan zou ik haar midden op straat neerzetten. En ik zou haar de kleren van het lijf scheuren. Ik zou haar de vingers uit het lid trekken. Ik zou haar gezicht met mijn nagels openhalen. Ik zou haar de ogen uitkrabben. Ik zou alles met haar doen, wat ik verzinnen kon, en als ik verzadigd was, zou ik haar aan de anderen geven...! -

Ze lachte luid en helder nu, als stemde het denkbeeld van haar wraakneming haar tot grenzeloze vrolijkheid. David voelde bij haar lachen dezelfde koude, die zij hem had ingegeven, toen ze voor de eerste keer over Massou sprak met de verbijsterende, onverbiddelijke eenvoud van haar overtuiging.

- Ik zag deze middag mijn voormalige meesteres, zei hij tenslotte, de emotie om de herinnering en Perle's simpele vergeldingszucht beheersend. - Ze werd met een grote troep koningsgezinden, mannen en vrouwen, naar de gevangenis gebracht. Ze was jammerlijk. Ik had haar liever niet willen zien... -

Perle veronachtzaamde zijn laatste woorden en vroeg:

- En je meester... wie was hij? Hadden ze hem ook? -

- Hij heette d'Ogeron, zei David. - Hij was er niet bij. Hij zal naar de Engelsen gelopen zijn. Maar M. Malenfant was er bij. -

Perle's vrolijkheid bedaarde niet.

- Die...? O - aha!.. Ik ken hem en M. en Mme d'Ogeron... Als M. Malenfant met zijn lelijke oude zuster bij ons kwam dineren, moest er steeds een yamswortelgerecht klaargemaakt worden... en hij kwam zelf met een rietje in de keuken, en keek ons er bij op de vingers, en als wij niet precies deden, zoals hij het wilde, sloeg hij ons op de knokkels en

lachte met zijn drie tanden bloot, en zei, dat een goede keukentucht een sieraad is voor zwarte slavinnen. En hij kneep ons, hier en hier, - en ik heb hem een keer in zijn blanke klauw gebeten, want ik wist, dat Massou tot de ‘vrijen’ behoorde, en ik wou niet, dat hij zich over mij zou schamen, en Mme Falconet liet mij dertig stokslagen geven. -

Het lachende, onbekommerde leedvermaak was uit haar stem; ze sprak afgebeten en haar adem vloog tussen elke zinsnede. Ze stond eensklaps op en liep naar David toe; ze trommelde hem met de vuisten tegen de schouders:

- Ik zou hem achter de tralies willen zien, David, en hem vragen, hoe hij nu over zijn yamswortelgerecht denkt, en of hij het soms uit mijn handen bereid wil hebben met een scheut spinnengift... En hààr, Mme Falconet, zou ik niet alleen de ogen uitkrabben, ik zou haar met de doornstok bewerken, zoals zij het mij het doen, alleen veel erger, want elke keer, als ze van pijn in zwijm viel, zou ik haar bijbrengen, en weer van voren af aan. - -

Ze lachte, nu kort en met de bijklank van een snik. Hij greep haar kleine, sterke vuisten en schudde haar.

- Perle...! Het is gebeurd, het is voorbij! De Fransen zullen over hem en haar oordelen. -

- De Fransen! - Hij hoorde aan haar snuiven, dat er tranen bij haar begonnen te vloeien. Ze rukte zich los; hij kon haar nauwelijks meer zien in het groeiend donker. - De Fransen weten niet, wat ons door de blanken is aangedaan. Zij spreken grote, vreemde woorden, die wij niet begrijpen, maar zij zullen de meesters en meesteressen ontzien, want het zijn ook blanken, en zij hebben medelijden met hen... -

- Ze hebben geen medelijden, Perle. Ze zijn rechtvaardig. Wacht af. -

- Ik wil niet afwachten. Ik wil, dat zij ons de blanken in handen geven. Massou had geweten, wat hij met hen doen moest. Ik weet het óok...! -

Ja, dacht David met sombere instemming, Massou had geweten, wat hij met hen doen moest. Op San Domingo hadden de negers geweten, wat ze met de blanken moesten doen. Een tweeledig besef van noodzaak en afkeer steeg in hem. Hij gaf geen antwoord meer op Perle's laatste uitroep. Hij had haar gelijk kunnen geven, omdat zij waarschijnlijk gelijk had, en hij wist ook, dat het zo niet zijn mocht, omdat de schuld van dit alles verder lag, en - hoe had Hugues zich uitgedrukt? - enkel betaald, en nooit verzoend kon worden... Hij zag geen kans, het haar aan het verstand te brengen.

- De blanken hebben wetten, zei hij tenslotte; - ze zullen oordelen volgens hun wetten. Laat ons hier niet meer over spreken, Perle; het maakt me neerslachtig... -

Haar stem was vol zelfverwijt, toen ze haastig antwoordde:

- *Mé méchante*...! Ik wil niet, dat je bedroefd wordt of boos... Je moet goed zijn voor Perle, Perle wil het zijn voor jou. -

Ze scheen zich snel op iets te bezinnen, dat hem af moest leiden.

- Laat mij je tekeningen zien. Ik ben heel nieuwsgierig. -

Hij stak de lamp aan en sloot de luiken. Zij zat achter de werktafel, in een meisjesachtige onderworpenheid, die hem ontroerde. Gelijkheid... dacht hij. Onze zwarte vrouwen zijn jegens hun mâles deemoediger dan slavinnen. Zij bijten niet, als men ze pijn doet. Ze zouden zelfs genieten van de pijn, die wij hun aandoen... Wij zijn het, die hen moeten veranderen, door zelf anders te zijn. Maar daarvoor zijn jaren nodig - jaren van vrijheid.

Hij haalde schetsboeken en een map en spreidde ze op tafel uit. Hij stond naast haar en wees haar alles, zoals men een kind iets uitlegt. Zij keek naar de tekeningen met een verbaasde opgetogenheid, die de bittere, wraakzuchtige gloed in haar gezicht volkomen wegwiste. Een weke tederheid om haar onverdorvenheid kwam over hem. Zij moest beschermd worden.

Misschien miste zij in Massou het meest den beschermer. Hij sprak tot haar met broederlijke zorgzaamheid, terwijl hij de schetsen voor haar uitbreidde: de werkende matrozen, de haven, de plantage-herinneringen. De tekening, die hij van Massou had gemaakt, en die in het zijvertrekje bij andere portretstudies lag, onthield hij haar. Hij moest haar afleiden van dat spoor. Af en toe keek ze op van het blad, met een grenzeloze bewondering en schuwheid in haar blik, en wreef dan weer haar vinger behoedzaam langs het papier.

- Ik zie het, en het is diep, alsof ik er in opkijk, zei ze, boven de landschappen gebogen; - en toch is het papier vlak. Je moeder moet een grote tovenares geweest zijn, dat ze je deze macht schonk in haar schoot... Maar het is geen gevaarlijke kunst, die ze je meegaf. -

- Nee, zei David glimlachend; - ze doet geen kwaad. -

Perle wilde het niet bij één map laten, en hij sleepte geduldig alles aan, wat hij de laatste weken gemaakt had. Daarna wilde ze zien, hoe hij tekeningen maakte. Hij nam een blad papier, een pijpje houtskool en een vlerk, waarna hij, om haar te vermaken, snel een paar zwarte figuurtjes tekende, die hij met de vlerk weer liet verdwijnen. Ze scheen een ogenblik tegen haar vrees te strijden, maar toen ze naar hem opkeek, lachte ze weer.

Het moest laat zijn geworden, en ze zuchtte vol teleurstelling, toen David zei, dat er niets meer was en dat hij nu ophield.

- Morgen moet ik weer tekenen, zei hij; - en daar heb ik goed licht voor nodig. Des morgens is het licht zuiver als water. Daarom sta ik vroeg op, en daarom ga ik nu slapen, Perle. -

Ze rekte zich lang en sierlijk.

- We kunnen samen slapen, zei ze; - ik zal je niet teleurstellen. -

Hij schoof zwijgend de tekeningen en etsen bij elkaar.

- En overdag kan ik voor het huis zorgen, ging Perle verder, - en ik zal het eten klaar maken, en de kleren wassen. -

David keek haar niet aan.

- Ik heb niet gezegd, dat je hier voor altijd blijven kon, Perle. Deze avond, heb ik gezegd. Het is nu nacht. Ik moet rusten. We moeten nu uiteen gaan. -

Het was een ogenblik stil. Haar stem kwam met een licht beven:

- Je beveelt het. -

- Ik beveel niets. Ik weet alleen, dat het beter is, als je weggaat... -

Ze maakte een gebaar van ongerustheid.

- Je hebt tóch een af keer van me? -

Hij nam haar arm en trok haar zacht mee naar de deur.

- O nee. O nee... Vraag mij niets, Perle. Het is beter. -

Bij de deur legde ze haar hand op de zijne.

- En ik kom terug? -

- Als je wilt... nu en dan. -

Hij nam haar hoofd tussen zijn handen en kuste haar boven de ogen, waar het jongenshaar in een kleine krul voorwaarts sprong. Ze antwoordde met een lange, niet begrijpende blik, alvorens ze de kamer verliet.

David stond bij de tafel vol tekenwerk. Het was leeg in de kamer. Hij bemerkte dat hij haar miste, van het eerste ogenblik af, dat ze verdwenen was. Hij ruimde de mappen en schetsboeken op. Triestheid en rust waren in hem, als hij aan haar drift en daarop aan haar verstilde bewondering dacht. Hij zou haar altijd bij zich kunnen hebben, als hij het wilde. Hij besefte, dat een vrouw uit bewondering een kunstenaar lief kan hebben. Maar hij verkoos Perle niet te bezitten op die grond. En er was een waarschuwing, diep in hem, die niets met het geheimzinnige van haar komst had uit te staan, maar die samenhing met herinneringen aan het verleden, aan Bastiat: wacht, bind je niet, stel het uit. -

Hij wilde de lamp uit blazen en gaan slapen, toen hij voetstappen langs het tuinpad vernam. Zij klonken op de buitentrap. Iemand sloeg met de vuist op de deur. David zette de lamp zo, dat het schijnsel in de gang viel, en ging kijken. Hij had de deur nauwelijks geopend, of de man, die geklopt had, stapte langs hem naar binnen. Het verre licht scheen duidelijk genoeg op de soldatengestalte en het harde, hoekige negergezicht, om Scipion te doen herkennen.

David was verbaasd. Hij volgde Scipion, die niet was blijven staan, in het atelier. Scipion stond midden in het vertrek stil, leunde op zijn sabel en keek rond. Daarop zei hij op zijn onaangenaamste toon tegen David:

- Zij was hier. -

David's verbazing nam toe. Scipion's gezegde kon maar op één ding slaan.

- Zij? -

Scipion bleef staan, waar hij stond, en alleen de lippen bewogen in het norse, ebbenhouten gezicht.

- Perle. -

David ging rustig zitten en sloeg de knieën over elkaar.

- Maak jij er werk van, Perle te volgen? -

- Mijn werk is mijn werk. Ze was hier, zeg ik. -

- Ja, ze was hier. Ik zou willen weten, wat het jou aangaat. -

Scipion hield de sabelgreep met beide handen vast.

- Zij heeft hier niets te zoeken, zei hij. Hij wachtte even. - Ze behoort aan mij. -

David haalde de schouders op. Zijn verwondering ging in ergernis over.

- Ik weet niet, of ze hier niets te zoeken heeft... Dat is bovendien haar zaak, niet de jouwe. En het was mij niet bekend, dat ze jouw vrouw was. -

Scipion kwam een stapje dichterbij.

- Ze is mijn vrouw niet, maar ze wordt het, zei hij.

Zij was de *ma*... - Hij keek snel naar David en herstelde zijn fout. - Zij behoorde aan Massou. -

- Dat heeft ze me verteld, zei David.

- Luister, nikker, zei Scipion, nog dichterbij komend. - We hebben onze vijandschap van ons gegooid... zo. - Hij maakte een gebaar, als wierp hij een kledingstuk van zich. - Maar we zouden weer vijanden kunnen worden, als je niet oppast. Je wist, dat Perle aan Massou toebehoorde. Ben ik Massou's opvolger, ja of neen? -

- Aan je uniform te zien... ja, zei David. - Maar ik wist niet, dat de vaudoux jou tot 'koning' gekozen hadden. -

Scipion schrok met iets van opbruisende woede.

- *Qué*? Heeft een van ons gezwetst? In dronkenschap soms? Of heeft *zij*... -

David maakte een kalmerend gebaar.

- Niemand heeft gezwetst. Ik begrijp ook wel eens iets, dat niet gezegd wordt... Je komt dus, als ik het wel heb, om de erfenis van Massou. -

Scipion keek David argwanend aan, als voelde hij zich beetgenomen.

- De erfenis van Massou..., zei hij eindelijk; - zo zou je het kunnen noemen. Perle hoort aan óns. Ze heeft hier niets te zoeken, al was Massou je broer... Jullie hadden zoveel broers, - voegde hij er met een glimpje van valsheid aan toe.

- O ja, heel veel, zei David. - Waarom ga je niet zitten, Scipion? -

Scipion verroerde zich niet. David begon een bitter-voldaan behagen in het gesprek te scheppen. Hij had zin, den ander scherp de waarheid te zeggen.

- Kijk hier, Scipion, - zei hij; - de negers zijn vrijverklaard. Besef goed, wat dat betekent. Wij zijn geen slaven van de blanken meer. Maar wij zijn het ook niet van elkaar. Ik weet heel goed, dat de vaudoux de beste zwarte soldaten

voor de republiek leveren, en Hugues stelt groot vertrouwen in je. Ik, die geen soldaat in me heb, bewonder jullie. Maar ik geloof, dat het tijd wordt, om de vaudoux niet in alles te laten meespreken. Wij moeten de Afrikaanse barbaarsheid één keer van ons schudden... zó - En hij bootste het gebaar na, dat Scipion daarstraks had gemaakt.

- Spreek niet over de vaudoux, zei Scipion. - Noem het woord niet. Wat zij zijn en doen, gaat je niet aan. Het gaat om Perle. -

- Perle, zei David, - is een vrije negerin. Als Perle uitmaakt, dat zij jouw vrouw wil zijn, is het goed. Maar je kunt haar niet dwingen. En daarom spreek ik van de vaudoux. Als jij je koningschap denkt te gebruiken, om macht over haar te oefenen... -

Scipion bracht zijn gezicht zo dicht voor dat van David, dat David het minieme netwerk van rode adertjes zien kon, dat door het wit der ogen liep. De zwarte kapitein leunde zwaar op de tafel:

- Zwijg over de vaudoux, zeg ik... En luister op je beurt naar mij. Als er vriendschap tussen ons zal blijven bestaan, mag zij hier niet meer komen. -

- Ik ben haar meester niet, zei David, opstaande. - En jij evenmin. Zij kan doen wat haar goeddunkt... Bovendien: haar bezoeken hier zijn niet, wat jij denkt. -

Scipion's mond viel lichtelijk open.

- Waarvoor komt een vrouw in de avond bij een man... - zei hij daarop, maar hij zei het weifelend, want David keek hem recht in de ogen en hij scheen ineens veel minder zeker van zijn zaak.

- Bijvoorbeeld, om tekeningen te bekijken, zei David, die eensklaps een soort leedvermaak schepte in het bemerken van de aarzeling, die de trekken van den ander niet schranderder maakte.

- Tekeningen? - zei Scipion langzaam en rondkijkend,

als moesten er dan toch zulke dingen in de omtrek zichtbaar zijn. - Ik zie geen tekeningen, behalve die ene aan de wand. -

- Ik heb ze weer opgeborgen, zei David. - Maar *zij* heeft ze gezien... Ik zweer het je, - voegde hij er, ernstig wordend, aan toe, want Scipion's onzekerheid en verwarring omschiepen hem van lieverlede met een hulpeloosheid, waarvoor David genoeg meegevoel bezat. Hij was daarenboven bang, dat Perle het zou moeten ontgelden, als Scipion's hulpeloosheid straks in woede mocht omslaan... áls het waar was, dat Scipion het nieuwe opperhoofd der vaudoux was. Maar waarom zou het niet waar zijn? Hij scheen in elk opzicht in Massou's sporen te treden.

- Ik geloof je, zei Scipion, op trage toon, en in zekere zin tot David's verwondering. - Ik geloof je, omdat je de broer van Massou bent, en mij niet zult willen bedriegen... - Hij verloor zichtbaar de straffe gespannenheid van zijn dreighouding en werd even de oude Scipion. - Ik wil dat meisje, David. Ik heb haar Massou nooit misgund. Maar jou, jou gun ik ze niet... -

- Ik heb je gezegd, waarvoor ze hier is geweest, zei David; - en je zegt, dat je me gelooft. Wat valt er nog meer te beweren? -

Scipion keek hem een tel of wat woordeloos en met bijeen-genepen wenkbrauwen aan.

- Leid me niet op een dwaalspoor, David... -

David haalde de schouders op.

- Ik heb je gezegd, wat er te zeggen was, herhaalde hij. - Laat me nu slapen, Scipion. Het is nacht, en ik ben moe. -

- Ook ik ben moe, zei Scipion. - Of dacht je, dat jij de enige was, die rust nodig had? Maar de slaap komt niet bij me, als ik denk en denk - -

- Ja, zei David; - ze drillen de zwarte soldaten goed. Wanneer begint de grote aanval op Berville? -

Scipion ging naar de deur. Hij draaide zich nog een keer om.

- Gauw, zei hij kortaf. - En vóor die tijd wil ik, dat Perle van mij is. *Compré*? -

- Ik begrijp het volkomen, zei David. - Goede nacht, Scipion. -

Hij hoorde Scipion iets onverstaanbaars antwoorden. Hij zuchtte, en doofde de lamp, terwijl de voetstappen van den ‘koning’ op het pleintje verklonken.

[XVII]

Toen David een dag of wat later thuiskwam na een ochtend, die meer aan slenteren en kijken dan aan tekenen besteed geweest was, zat Marotte in de schaduw van de zijmuur op de buitentrap. Het was de eerste keer, dat David de zonderlinge figuur buitenshuis aantrof. Het sloffe uiterlijk van bungelende kousen en verkreukeld hemd werd nog onachtzamer door de reusachtige, gevlochten, volstrekt vormeloze hoed, waar de secretaris kruin en blozende konen mee beschermde. Hij hees zich overeind, toen hij David gewaar werd:

- Daar is hij dan eindelijk, *l'artiste*... Ik wacht hier op zijn minst een uur. -

- Wees dankbaar, zei David grinnikend, - dat ik u ook eens rust bezorg, citoyen Marotte... Hoe is het met den burger-volksrepresentant? -

Marotte keek om zich heen, en sprak veel zachter.

- Vanmorgen in de vroegte vertrokken, zei hij. - Met een stuk of wat officieren. Je zwarte vrienden waren er ook bij.

- Buiten de stad? vroeg David.

- De rest gaat je niet aan, zei Marotte. - Ik heb voor jou een andere boodschap. - Hij vatte David bij een van zijn hemdsknopen en trok hem naar zich toe. David zag de scha-

duw van vuil, die als een kring om Marotte's onbedekte hals sloot, en rook de goedkope rhumlucht, die de secretaris uitwasemde. Hij had zijn wachtdienst niet met wachten alleen gesleten.

- Je moet mee, zei Marotte. - Naar de gevangenis... Ik bedoel: daar is iemand, die je wil spreken. Een dame... een burgeres, hm... een arrestante. -

Er verstrakte iets in David's binnenste. Hij begreep, zonder dat Marotte een naam noemde, wie het zijn moest.

- Wat wil ze van me? vroeg hij.

- Weet ik niet, zei Marotte. - Ze heeft de cipiers net zo lang aan het hoofd gezeurd, tot ze toestemming kreeg, een briefje aan den volksrepresentant te schrijven. Ik heb het opengemaakt, omdat ik het toch wel onder ogen gekregen had. Ze zegt, dat het een zaak van leven en dood is. Daarom kom ik zelf hier. Haar naam ben ik vergeten, - voegde hij er aan toe.

- Ik ken de naam, zei David somber. - Was het niet Héloïse d'Ogeron? -

Marotte liet duim en wijsvinger langs elkaar snappen.

- *Touché*!... Je hebt er dus al van vernomen? -

- Niets heb ik vernomen, zei David; - maar het kan moeilijk iemand anders zijn. Het is mijn vroegere meesteres, verduidelijkte hij, de vraag van Marotte's gezicht aflezend. - Ik kom. Ik moet eerst mijn tekengerei even binnenbrengen.

Marotte volgde hem in huis en keek voldaan en met korte hoofdknikjes in het atelier rond.

- Je woont hier toch maar als een grand-seigneur, zei hij. - Er zouden heel wat blanken zijn, die je grif benijdden. Een heel huis voor een neger alleen! Maar ik veronderstel, dat 't je toekomt, als de volksrepresentant het zo verordineerd heeft... -

- De volksrepresentant is heel goed voor me geweest,

zei David. - Trouwens, u, burger Marotte, hebt zich ook niet te beklagen. -

- Beklaag ik me dan? zei Marotte met een slim-goedaardig lachje. - Ik bedoel er niets kwaads mee. Ik zeg toch, dat je 't verdiend hebt. -

- Zullen we gaan? vroeg David.

Ze verlieten het huis, en daalden het trappenstraatje af, om naar de binnenstad te gaan. Af en toe maakte Marotte een opmerking over voorbijgangers, over een fatterigen mulat, die met twee pony's voor een wagentje passeerde en hen in een gele stofwolk hulde, over de schaarste van de rhum, waaraan duidelijk te zien was, dat de stokkende arbeid op de plantages niet bevorderlijk was voor de gemoedsrust der drankverbruikers; maar David antwoordde met eenlettergrepige nietszeggendheden. Zijn gedachten waren bij de aanstaande ontmoeting. Hij zag er tegen op. Hij had een vaag voorgevoel van hetgeen zijn vroegere bezitster van hem verlangde, en het stemde hem onzeker-neerslachtig.

De gevangenis lag temidden van een doolhof van hellende, morsige straatjes, waar behalve enkele blanke handwerkers meest zwarten woonden; er liepen kippen in het zand, kinderen speelden met een tam stekelvarken, op de drempels zaten oude negers en negerinnen hoeden te vlechten en maïs te stampen. Aan sommige deurposten hingen vogelkooien: kolibri's, die bij tussenpozen hoog en doordringend twitterden en kakatoes, die in het Spaans vloekten. In de stammen van de bomen om en achter de huisjes was gekorven en gekrast; bast en takken fladderden er bij; zelfs de tropische overdaad van bloei en groei was niet bestand tegen de vernielzucht van zoveel bijeen levende mensen. Marotte bracht David langs een smalle steeg naar het plein, waar het gevangenhuis tussen met ijzeren punten en glas bezette muurtjes lag. Het was een laag, zandstenen gebouw met een pannendak zonder kleur, of in alle kleuren tegelijk, maar dan uitgewist,

met mos bewoekerd en haveloos van ouderdom. Een rij kleine, halveboogvormige raampjes met zware buitentralies liep langs iedere muur. Toen Marotte aan de smeedijzeren bellegreep had getrokken, die naast de hoofddeur hing, werd hun opengedaan door een kleinen, zwarten man in de afgedragen uniform der koninklijke gendarmerie, die hier blijkbaar nog niet scheen afgeschaft. Hij had een sleutelbos in de hand, en een sabel, die wel in de schede vastgeroest leek, hing hem meer op de buik dan op de heup. Marotte duwde David voor zich uit naar binnen.

- Hier is de man, die met de gevangene - hoe heet ze ook weer? - spreken moet, zei hij.

De neger nam David van hoofd tot voeten met een slaperige blik op.

- Ik zal den *capitaine* waarschuwen, - zei hij.

De capitaine kwam. Hij hinkte en maakte de indruk van een oud-zeeman, die uit een of andere maritieme slag een stijf been had overgehouden. Hij keek David nauwelijks aan en luisterde naar Marotte, terwijl hij met nurkse vingers aan een der knevelspitsen draaide. Daarop zei hij tot den kleinen neger:

- Arrestante Ogeron, Héloïse; 19, linkse dwarsgang. -

Hij trok aan zijn been, en keerde terug achter de met ijzer beslagen deur, waaruit hij opgedoken was. David keek rond in het klamme, grijze, gemetselde portaal, waar hij blijkbaar zijn voormalige meesteres ontmoeten moest. Toen de bewaker met haar terugkwam, scheen ook Marotte haast te krijgen. Hij gaf David een ribbestoot en zei:

- Ik laat het aan jou over... Als ze iets belangrijks te zeggen heeft, meld het me dan - *oui*? -

Davids aandacht was te zeer op Mme d'Ogeron gericht, om Marotte van behoorlijk antwoord te kunnen dienen. Hij bleef op de plek, waar hij stond en liet haar naderen. De neger met de sleutelbos keek even van de een naar de ander,

voor hij een handbeweging maakte: betrek mij er niet in, als je wilt, - en op een laag stoeltje tegen de zijwand ging zitten.

Héloïse zag er grauwer en spitser uit. Van een kapsel kon men nu niet meer bij haar spreken; het waren vlokken haar, die onder een muts uitvielen, welke ze zelf van een zakdoek kon hebben gemaakt. Haar gezicht en handen hadden de grijsheid van leem, en terwijl ze de handen over elkaar geklemd onder de resten van een eenmaal witte borstdoek schoof, zag David, dat de lange, rose en glanzende nagels, waaraan ze de quadroon indertijd zoveel aandacht en tijd had laten besteden, tot op de vingertoppen waren afgebeten. Het wekte weer geen medelijden bij hem op, haar zo te zien; alleen een soort tegenzin en vooral de wens, om zo ver en zo gauw mogelijk van deze vrouw en deze plek vandaan te raken. Hij zag haar ogen, die nog mooi waren ondanks de in de cel opgedane fletsheid, snel langs zijn gedaante en nieuwe kledij - sandalen, wit linnen broek en gestreept zeemanshemd - naar zijn gezicht gaan; een uitdrukking van deemoed en schuwe verbazing was even zichtbaar, voor ze de blik neersloeg. Haar handen bewogen nerveus.

- Ik dank je, David, dat je gekomen bent. -

Ook haar stem is flets, dacht David. Alle glans is weg. Alle glorie is weg.

- U wilt mij spreken, madame? -

- Als je me wilt aanhoren. -

- Ik zal mijn best doen, madame. -

Ik kan het niet laten, haar ‘madame’ te noemen, dacht hij, en ik heb nog wel tegen Perle gezegd, dat alle titels zijn afgeschaft. Hij keek even naar den zwarten cipier. De man zat onbeweeglijk en onverschillig, misschien dommelde hij al. Héloïse d'Ogeron volgde zijn blik.

- Het spijt me, dat we niet alleen kunnen zijn, - David. Ik zou... gemakkelijker gesproken hebben... Maar het schijnt hier onmogelijk. Alles schijnt hier onmogelijk. -

David antwoordde niet. Zijn zwijgen leek de wanhoop, die in haar laatste woorden geklonken had, te verscherpen. Ze kwam dichterbij. Hij bespeurde een kelderlucht aan haar, gemengd met de zure reuk van langdurig beslapen, zelden ververst stro, de lucht van te lang gedragen en ongewassen kleren. Hij deed onwillekeurig een stap terug.

- Geen water, zei ze bitter; - geen zeep, geen stuk schoon linnen op de huid. Het moet een ware voldoening voor je zijn, David, mij zo te zien, en te weten, dat jij ditkeer de bevoorrechte bent. -

- Ditkeer.., zei hij. - U bent er dus zeker van, dat het vroeger... omgekeerd was? -

- Het schijnt zo, zei ze. - Ik moet bekennen, dat het tot me doorgedrongen is... hoewel ik niet begrijp, hoe het anders gekund had. Misschien begrijp jij het. Zou het jullie slaven gelukkiger gemaakt hebben, als wij in eenzelfde hut gewoond hadden als de negers, en met hen op de plantage gewerkt hadden? -

- Het zou ons gelukkiger gemaakt hebben, zei David, haar voor het eerst recht in het gezicht kijkend, - als men ons niet uit Afrika had weggesleept, om ons hier als koopwaar voor blanken te verhandelen, of als werktuigen zonder eigen gevoel te gebruiken... op een grond, die ons vreemd is. En het zou voor de blanken waarschijnlijk ook beter geweest zijn, als ze in de landen gebleven waren, waar ze geboren zijn. -

Hij zag haar op de dunne, bloedloze lippen bijten.

- David, ik heb je niet hier laten komen, om met je over Afrika of... die andere dingen te spreken. Ik weet er niets van af. Ik heb ze steeds overgelaten aan mijn man. Je kunt niet zeggen, dat ik voor jóu niet goed ben geweest... dat ik niet alles voor je gedaan heb, wat ik kon? -

David bespeurde een begin van verachting voor de wijze, waarop zij vragen opwierp, om de antwoorden te ontwijken. Verachting, waarin toch ook een spoor van medelijden was...

niet in de eerste plaats om de kerkerstraf en onttakeling van deze machtige, coquette gebiedster, als wel om de karakterloosheid, die ze openbaarde.

- Ik denk, madame, dat het u niet veel helpen zal, te bewijzen, dat u nergens van afwist... Het is trouwens niet zo. - Hij sprak korzeliger nu, het beeld van de plantage voor ogen. - U bent niet vaak in het neger-dorp geweest, maar u bént er toch geweest, en u hebt kunnen weten, hoe daar geleefd werd. Van de plantage geldt hetzelfde... U wist, dat de opzichters stokken droegen, en sinds de revolutie in Parijs uitbrak, pistolen. U hebt de bloedhonden gekend, die op het voorplein lagen, ik heb u de dieren met de naam horen roepen... U was blij, dat ze er waren. Zij en de opzichters stelden u gerust. U kunt niet zeggen, dat u al deze dingen niet geweten hebt... -

Ze vouwde de vingers ineen, zonder dat het nerveuze wringen en wenden van haar handen ophield.

- Wat had ik er aan moeten veranderen, David? Misschien had ik me meer met de zwarten in de nederzetting moeten bemoeien. Maar Justin had het niet goedgevonden. Ze waren *zijn* eigendom, en ik was ten slotte niet meer dan zijn vrouw...

Dom, dacht David, met een vleug van opkomende woede, dom en lichtvaardig.

- Madame, zei hij, - ik weet niet, waar u vandaan kwam, en of u arm was of rijk, voordat u met monsieur trouwde... Maar sinds u op Guadeloupe bent, was u een grote dame. U bent zo verwend en zo bediend, dat dát alleen al een bespotting was voor de toestand, waarin elke slaaf en slavin verkeren. U hoefde nog niet eens wreed of grillig of veeleisend te zijn. Uw paarden en japonnen en juwelen, uw hele hofstaat waren voor ons iedere dag een kwelling - ook al hebben we dat pas sinds kort beseft. Want het was ons niet duidelijk, waarom wij ons ongelukkig en vernederd voelden, en wij hebben zelfs in onze zwarte onverstand gedacht,

dat de schuld bij ons lag, en dat alles zo hoorde... -

Ze keek hem gekrenkt aan, als begreep ze niet, waar hij het over had. De kortstondige verontwaardiging in haar ogen liet hem schrikken, als was hij weer de negerslaaf van voorheen, die voor zijn vrijmoedigheid zwaar gestraft kon worden... Toen hoorde hij haar hoofdschuddend fluisteren:

- Maar dat is te verschrikkelijk. -

- Ja, madame, zei hij, - het was verschrikkelijk. Het was des te verschrikkelijker, omdat wij zwarten ons er bij neergelegd hadden. Jaren en jaren al. Omdat wij zo geringeloord en klein waren, dat we niet eens de vraag stelden, of het anders kon... -

- David, zei ze haastig; - het spijt me. Het is niet gebeurd, omdat ik het zo wilde. Ik ben niet slecht of wreed, David. Je weet, dat het niet zo is. Ik heb nooit een van jullie laten slaan, geen man en geen vrouw... Ik was als meisje nooit rijk, en ik veronderstel, dat het leven me later een beetje bedorven heeft. Maar je kunt niet zeggen, dat ik het misbruikt heb. Jou bijvoorbeeld... jou heb ik naar Bastiat gestuurd, toen ik zag, dat je kon tekenen. -

Halfheid en karakterloosheid verdedigen zichzelf, dacht David. Het *is* verschrikkelijk, het ene en het andere; maar ik moet het zeggen, nu het mezelf iedere minuut duidelijker wordt.

- Hoe was het, madame... U hebt me gestuurd - of heeft Bastiat gevraagd, mij les te mogen geven, nadat hij mijn tekeningen bij u gezien had? Hebt u alleen maar met mij willen pronken? -

Ze drukte de handen stijf tegen elkaar.

- Ik weet het niet meer... Is het van belang, dat te weten? Ik gaf toch toestemming, dat je ging? Ik heb je zelfs een reisje met Bastiat laten maken. Je hebt goed leren tekenen, is het niet? Zou het ook gebeurd zijn zonder mij? -

David's stille woede en verachting namen toe.

- Madame, er is meer nodig, om goed te leren tekenen dan een paar jaar les van één meester... En er is meer nodig voor een zwarten jongen, om een kunstenaar te worden, dan de toestemming van zijn eigenaar, om af en toe te tekenen... U hebt dat niet begrepen, en ik begreep het ook niet, want daarvoor was ik te onwetend en te zwak, en alleen Bastiat begreep er iets van, maar hij kon mij niet helpen, en stierf buitendien onverwacht... Maar elke kunstenaar, of hij zwart is of blank, heeft in de eerste plaats de vrijheid nodig... Men kan ook onderdrukten in het leven houden, men kan hun te eten geven en steeds meer te eten, omdat de verdrukkers menen, dat het ware leven een leven is van zatheid en overvloed. Het is niet voldoende... -

Ze keek hem aan, met wanhopig ongeduld.

- Jij wist het niet, en Bastiat, die een zeldzaam mens was, wist het niet. Hoe kun je het mij dan kwalijk nemen, dat ik je niet geven kon, waarover ik niet beschikte? -

David fronste het voorhoofd.

- Het is uw schuld ook niet alleen, madame. Het is de schuld van vandaag niet, maar een van vele jaren. U hebt alleen het ongeluk, te leven in een tijd, waarin het onrecht den mensen eindelijk in het oog valt, en waarin zij de schuldigen straffen. U kunt het niet helpen, en het neemt niet weg, dat u met allen van uw slag schuldig staat aan wat mijn ouders en grootouders en mijn broers en zusters is misdaan -!

Haar gezicht werd grijzer, er lichtte angst in haar ogen.

- David! zeg dat niet! Het is niet waar, dat ik schuldig ben! Ik ben buiten mijn schuld op Guadeloupe gekomen, en buiten mijn schuld zit ik in deze hel! Ik wil uit deze verschrikking vandaan! David - het is hier ondraaglijk! Je moet me helpen en je kunt me helpen. Jij bent vrij, en je kunt naar den volksrepresentant gaan, en voor me pleiten, en als je hem vertelt, wat ik voor je gedaan heb en dat ik nooit iemand

heb laten tuchtigen, zoals bijna alle anderen het gedaan hebben, en dat ik inzie, dat het slecht was, slaven te houden, zal hij mij loslaten... -

Hij bemerkte vol afkeer, dat ze was gaan schreien. De neger op het stoeltje, die zich nauwelijks verroerd had, liet zwaar het slaaphoofd zinken. Héloïse d'Ogeron deed niets, om de tranen te keren of weg te wissen. Ze hield haar vaal, bevocht gezicht naar David opgeheven en smeekte om haar leven.

- Red me, David... Je moet me redden. Ik ben bang voor de mannen uit Parijs, David. Ze zijn hier geweest... Er is er één bij, die ik in mijn leven niet weer hoop te zien. Hij zegt niets en kijkt naar ons en zijn gezicht is van metaal. Als hij te beslissen heeft, wat er met ons moet gebeuren, ben ik verloren. Je moet naar hem toegaan, David, en hem genade voor me vragen, je moet bij hem bedelen, tot hij doet wat je verlangt. Ik wil niet sterven! Ik heb geen kwaad gedaan! -

- Ik kan niets voor u doen, zei David. - U bent gevangene van de republiek. De rechtbank van de republiek zal over u beslissen. Het recht moet zijn loop hebben. -

- Recht! - Ze snikte. - Hier is geen recht meer, David. Hier is misschien alleen nog genade... Ook deze rechters zijn mensen. Ga haar hen toe, David, en vraag hen, mijn leven te sparen... - Haar stem daalde, deemoedig, terwijl ze het hoofd boog. - Ik zal mij nog dieper voor je vernederen... Ik ben zwanger, sinds dit voorjaar... -

David duwde de handen weg, die ze naar hem uitstak. Haar stem en woorden en gebaren kwamen hem alle even theatraal en hol voor. Het kon zijn, dat ze de waarheid sprak. Hij geloofde het nauwelijks, maar het deed er weinig toe. Hij verlangde onuitsprekelijk, van deze armzalige, kermende schim uit het verleden verlost te zijn.

- Het enige, wat ik voor u doen kan, zei hij langzaam, - is den volksrepresentant een dokter voor u vragen. Mis-

schien kan die er voor zorgen, dat u ergens anders wordt ondergebracht... - Hij haalde gemelijk de schouders op. - Voor de rest... -

Ze tilde eindelijk weer het hoofd op. Angst en haat en onmacht waren in haar oogopslag.

- Je *wilt* me niet helpen...! zei ze, met nieuwe tranen en de felheid van een verwend, dwingend kind. - Zeg het, dat je geniet van mijn schande en ongeluk! Ik had het kunnen weten: je bent als alle nikkers, wraakzuchtig en doortrapt en gewetenloos... Vrijheid voor zwart en blank rapaille: dat is jouw republiek! -

Ze was sneller gaan spreken, met een furie, die vlekken naar haar gezicht joeg en aan haar doodse ogen een schrille schittering gaf. Haar woorden klonken nu zo luid door het stenen portaal, dat de bewaker op het stoeltje wakker werd en opsprong, tegelijk met het verschijnen van den hinkenden, kneveldragenden *capitaine*. David was blij, dat ze er waren: hij hield Héloïse d'Ogeron bij de polsen vast, zich werend tegen de krabben van de wanhopige vrouw. Hij had niet geweten, wat hij tegen haar doen moest dan haar in het gezicht te slaan, en het zou hem niet mogelijk geweest zijn.

- *Elle est folle*..., zei hij, terwijl de twee mannen zich van Mme d'Ogeron meester maakten en haar wegtrokken, de gang in; - krankzinnig en ziek! Men moet haar naar een hospitaal brengen... -

De oud-kapitein, die de arm als een boei om Héloïse's middel hield geslagen, hoonde:

- Het hospitaal...? *Zut*! Ik heb een goede cel voor krankzinnigen... waar ze alleen kan zitten en kalm worden...! -

David keerde zich af van het weerzinwekkende schouwspel, de vingers in de oren, om niet meer te horen hoe de vrouw kreet en de hoofdcipier haar schaamteloos bedreigde.

Toen de kleine neger hem had uitgelaten, en hij weer gewend was aan de ruisende schelle middaghitte, was er geen blanke meer

op straat, en ook op de drempels van de negerhutten was haast niemand meer te zien. Onder de scherm-acacia's lagen de negerkinderen, overvallen in hun spel, te slapen. Zelfs de vogels, over wier kooien men doeken gegooid had, waren stil.

David haastte zich, zoveel mogelijk de schaduwzijde houdend, door de stad naar het huis van Hugues. Misschien had Marotte zich nog niet voor de siësta teruggetrokken. De binnenplaats was volkomen verlaten, en een slaperige, brommerige Hannibal deed David open. Terwijl de oude neger David de huid op zijn ongezouten manier volschold, riep Marotte van boven, wat er aan de hand was. David liet den zwarten huismeester staan en liep naar boven, om den secretaris van het gesprek in de gevangenis te vertellen.

Marotte luisterde, een inktvinger langs de ongeschoren kin wrijvend.

- Zwanger, *hein*? zullen zien, of ze de moed heeft, ons te bedriegen... - zei hij. - Ik denk niet, dat er iets op tegen is, haar in dàt geval ergens anders op te sluiten. Maar de jonge royalist, dien ze onder 't hart beweert te dragen, zal heus geen daglicht zien. -

Hij grijnsde, listig en met stoïcijnse goedmoedigheid, en David verbaasde zich, dat dit lachen, evenmin als het terugdenken aan het gesprek met de voormalige meesteres, meer een weerklank van ontsteltenis in hem wekte.

[XVIII]

Terwijl de zwarte en blanke soldaten der republiek - het was nu geen geheim meer - na enkele schermutselingen, die zij van de Engelsen gewonnen hadden, langs de Salée oprukten, waar de Engelsen in allerijl een batterij hadden opge-

richt, verlieten ook de oorlogsbodems, de Franse zowel als het buitgemaakte fregat, de haven van Point-à-Pître, ‘met onbekende bestemming’, zoals het heette, hoewel een ieder wist, dat ze naar de noordzijde van het eiland gedirigeerd zouden worden. Terzelfdertijd bereidde Chrétien het proces tegen de gevangen genomen aristocraten en koningsgezinde planters voor. David behoorde tot de weinigen, die dit laatste wisten, zij het ook niet tot de ingewijden, die werkelijk deel hadden aan de opzet van het proces.

Victor Hugues en generaal Aubert bevonden zich buiten bij de soldaten, maar David hoorde van Marotte, dat zij terug zouden komen, om het proces bij te wonen. De grote zaal van de Assemblée, waar zich publieke tribunes bevonden, was in gereedheid gebracht, want het proces zou een aangelegenheid worden van de gehele bevolking, - een waarschuwing aan de vijanden van de republiek, die zich nog in de stad mochten bevinden, een bezieling voor de republikeinen, om niet te wankelen.

David had niet bij het rechtsgeding aanwezig willen zijn, maar hij hoopte er Hugues terug te zien, dien hij op een of andere wijze begon te missen. Hij was nerveus en verstrooid, werkte slecht en ging des avonds, inplaats van achter het raam te zitten en naar buiten te staren, of de lamp aan te steken, te etsen en te lezen, vroeg naar bed. Maar de hete onrust van de voornacht en de onrust in zijn gedachten lieten hem meestal niet slapen. Soms verliet hij het huis, en zwierf door de stad, om het leven van zijn medemensen te bespieden. Hij stond stil voor de café's, waar een door hem verwenste en niettemin gehoorzaamde schroom hem verbood binnen te gaan, ofschoon hij door de volte en het babbelen der bezoekers onder talloze brandende kaarsen bekoord werd. Hij zag door neteldoekse muggenetten de officieren met de Creoolse meisjes dansen, en halfbloeden en petits blancs in hun clubs kaarten, biljarten, of ook alleen maar op de ter-

rassen zitten, om zich de insecten pijprokend van het lijf te houden en te luisteren naar het voorlezen van de couranten. Soms liep hij ook wel langs de schouwburg, waar het mysteriekind Coelina nog altijd tranen en applaus bij een veelkoppig publiek scheen te wekken. Het was ver buiten zijn dagelijkse kring van gevoelens en arbeid, maar het lokte. Een nieuw heimwee kwam over hem. Hij benijdde bij vlagen Scipion en Bonny, die met het merendeel der zwarte troepen tegen de Engelsen waren uitgerukt, en die hij, nu zij er niet waren, ook al begon te missen. Hij benijdde zelfs Hatuey, met wien hij een enkele keer gesproken had, maar die weinig tijd meer had, omdat hij rusteloos de waardigheidsbeklеders der republiek van en naar hun bureaux reed. Zij allen deden iets; zij hadden een doel. Hij betrapte er zich op, dat zijn doel eigenlijk nog niet bereikt was. Het wonen in Bastiat's huis, het schilderen en rondslenteren kon geen doel zijn. Het had iets van een voorbereiding, een overgang... meer niet.

Aan de vooravond van het proces, toen de dag op verdwijnen stond en David zijn kookschaal stond schoon te schuren, bedenkend, wat hij zou doen, kreeg hij opnieuw bezoek van Marotte, die ditkeer het zonnescherm voor een enorme vilthoed verruild had. De secretaris was geheimzinnig en rook niet eens naar alcohol. Hij wenkte meer dan dat hij het zei, dat David vlug met hem mee moest gaan. Terwijl David naast hem voortliep, en vragen stelde, was hij de zwijgzame, die af en toe kalmeren moest: - Je zult wel zien, je zult het wel bemerken... - David's nieuwsgierigheid groeide haast beklemmend, toen ze eindelijk de binnenplaats van het grote huis bereikten. Alle ramen waren verlicht, en de langs elkaar glijdende mensenschaduwen verrieden de aanwezigheid van vele bezoekers. In het voorhuis stonden militairen bij elkaar; zij droegen zorgvuldig geborstelde uniformen, glimmende laarzen en degens, waarover een vuurstreep liep. Hun gezichten stonden plechtig en feestelijk, al even feestelijk als

die van de burgers en burgeressen, die op de corridor zaten, als wachtten ze ergens op. De oude Hannibal en een paar andere negerbedienden liepen met grote zilveren bladen vol glazen, en met champagneflessen in sneeuwwitte servetten. Marotte, een oogwenk snuffelend boven de flessen, trok David mee tussen de lachende en elkaar toedrinkende gasten door, waarvan velen de kokarde van een officieel ambt op de jas droegen, en duwde hem de salon binnen, waar de wandkaart nog steeds hing. David bleef staan. Er stond een klein groepje mannen, een paar militairen en burgers, bijeen; David herkende het eerst den langen, zorgzaam gekleden Chrétien. Daarop gingen een paar blanken op zij en Victor Hugues trad met een gezicht vol triumf en trots uit de kring op David toe.

- *Voila, citoyens*... onze zwarte vriend, waarover ik het had... Ik heb op je gewacht, David. -

David keek, lichtelijk bedremmeld en tegelijk getroost, naar de zes of zeven gezichten, die nu onderzoekend, nieuwsgierig, maar zonder uitzondering met zichtbare welwillendheid naar hem werden toegekeerd. Zelfs het bruine, houtkleurige mombakkes van Chrétien was ontspannen, en de schrandere koelte der ogen warmer, dan David ooit had gezien. Hugues stak de hand half gebiedend, half uitnodigend naar hem uit.

- Kom... kom - wat draal je? Wij hebben goed nieuws voor je - wij kunnen het hem toch vertellen, burgers?... Baron! - riep hij door de deur, die open was blijven staan, naar een der flesdragende negers wenkend, - champagne voor David! - Hij was opgetogen en overmoedig als een schooljongen, terwijl Baron zich haastte, David in te schenken. - *Funny, that we still should have black barons, eh, after we've abolished all white ones*, - schertste hij onderwijl tegen de blanken, die lachten en hun glazen lieten bijvullen. David stond met de kristallen coupe in de hand, innerlijk nog altijd even bevreemd en vol spanning, maar het was een strelende,

gelukkige spanning. Hugues keerde zich met het glas hoog in de hand naar hem toe:

- Je kunt drinken op het welzijn en de overwinning van de Franse Republiek en de Nationale Conventie, zei hij, terwijl zijn jongens-trots onder de plechtige woorden bleef stralen. - Wij hebben vanochtend de Engelse batterij te Petit-Bourg bestormd en genomen...

- *Vive la patrie*! - zei een der officieren; er werd opnieuw gejuicht en de glazen klonken muzikaal tegen elkaar.

- *Vive nos soldats*! - zei Chrétien, wiens uitbundigheid David bijna ongepast voorkwam.

- *Vive nos réprésentants du peuple*! - zei een der gasten in burger.

David hief ook het glas, maar minder overmoedig dan de anderen.

- Mijn gelukwensen, citoyens, zei hij.

Hugues keek hem lachend aan.

- Drink dan toch, David... drink! (David dronk)... Weet je, wat deze overwinning zeggen wil, kunstenaar? Dat het kamp van Berville vrijwel ongedekt ligt, - dat we nu maar hoeven te landen, om de Britten op te sluiten in het schuilhol, dat ze voor zichzelf gebouwd hebben...! -

Weer dronken allen, en ook David dronk zijn glas tot op de bodem uit. Het was, of er fijne licht-aderen achter zijn ogen begonnen te trillen, zij trilden door heel zijn hoofd en door zijn lichaam met koele vurigheid; in elk van zijn zenuwen tintelde verwachting. Hugues zette zijn lege glas op het tafeltje neer, en trok hem uit de kring naar een hoek van de kamer, naast zich op een bank. Weer was het blauw van zijn ogen violet, en de Romeinse, gouden hardheid van zijn trekken verzacht in een nagebleven lach.

- Ik heb je hier niet laten komen, om alleen maar te drinken op het succes van blanken en zwarten, zei hij; - ja, ook van de zwarten, want jouw negers hebben schit-

terend gevochten... Ik heb een opdracht voor je. -

David verbaasde zich. Het scheen een slecht-gekozen ogenblik voor een opdracht, al kon het voortkomen uit de jubelstemming van den volksrepresentant, nu een nieuw portret van zichzelf of van Chrétien te laten maken. Hugues scheen zijn gedachten te raden; hij schudde snel het hoofd.

- Ik bedoel geen schildersopdracht, zei hij; - al heeft het daarmee toch weer te maken... Ben je eigenlijk volleerd in je kunst? -

- Ik geloof niet, dat een kunstenaar dat ooit van zichzelf kan zeggen, zei David.

Hugues schudde het hoofd in een niet-kwetsend ongeduld.

- *Ouiche*... Ik bedoel: zou je naar Parijs willen gaan, om je in de kunst te bekwamen? -

De lichtdraden in David's hoofd en zenuwen sprongen als snaren, en het was, of er een dunne echo door zijn hoofd ging.

- Parijs...! -

- Ik zie het, zei Hugues tevreden. - Ik zie het al lang. Je wilt het. Goed, David. Weet je, dat er in Parijs een groot schilder woont, die net zo heet als jij? Hm, je tong zit verduiveld vast vanavond... Het hindert niet. Je zult je spraak te rechter tijd wel terugkrijgen. Ik zal je brieven meegeven voor Parijs, voor het *Conservatoire des Arts*, en voor den schilder David... Ze zullen je aannemen, als ze je werk zien. Ik zal voor alles zorgen, - wat heb ik gezegd? Ik verlies je belangen niet uit 't oog, ik heb geen verstand van kunst, maar ik bescherm de kunstenaars... -

Nu lachte ook David om de herinnering aan de veelgebruikte zinswendingen. Daarop werd Hugues ernstig. Zijn stem daalde:

- Morgenochtend, vóor het proces tegen de royalisten begint, wordt onze overwinning publiek gemaakt... dat zal indruk maken, ook op *hen*... Maar ik wil, dat ze het in Parijs ook zullen weten. Ik heb dringend een boodschapper nodig.

Jou. Jij bent een neger, en niemand zal verwachten, dat je rapporten aan de regering overbrengt. *Compris*? Hoor nu goed toe: morgennacht, zodra het donker is, valt de brik 'Inflexible' de baai binnen... niet aan de havendam, maar in een van de inhammen aan de kust van La Basse Terre, bij Point d'Evêque. Voor de ochtend zal ze weer vertrokken zijn, met jou aan boord, en met bestemming: Nantes. Ik laat je in alle stilte met je boeltje, het vrijgeleide en de brieven voor de regering aan boord brengen. De rest wijst zich. -

Brik. Vrijgeleide. Nantes. Frankrijk. Ik ga naar Frankrijk, dacht David. Ik ga naar Parijs. Het is een fantastische droom. Pas op, dit stort als een kaartenhuis in elkaar... Ik ben ingeslapen en zal wakker worden als de negerslaaf David. Het is alles onwaar: Massou, de vaudoux, en de bestorming van het fort, en Victor Hugues, en het huis van Bastiat, en Perle... Hij knipperde zwaar met de ogen, maar hij wist, dat het geen droom was, want Victor Hugues zat naast hem, en dit ogenblik was alleen maar te groot en ongerijmd, om door hem bevat te worden. Hij keek Hugues aan, die hem met een milde spot opnam.

- Nog altijd met stomheid geslagen... Het mag, als ik dan maar niet voor dovemansoren spreek. -

- Het is veel te veel, zei David met moeite; - het is als een wervelwind, die ons van de adem berooft... -

- Ik kan het me indenken, zei Hugues; - maar ook een cycloon gaat voorbij. Je zult je best moeten doen, om het in rust te bevatten, en daarvoor heb je nog een heel etmaal... Ben je het eigenlijk met mijn voorstel eens? -

- Als kind heb ik al naar Parijs willen gaan, citoyen, zei David.

- *Allons bon*!... Alleen moet ik je nog op één ding wijzen: de Britten zijn ongehoord waakzaam op zee en kruisen overal. Ik hoop, dat de brik er door heen komt. Ik mag je niet laten gaan, zonder je op dit gevaar te wijzen. Het zou kunnen

gebeuren, dat je... *ce que la providence ne plaise*... in Bristol of Portsmouth aan een Engelsen lord wordt verkwanseld. Engeland heeft de slavernij niet opgeheven, zoals je weet... -

David's hoge stemming week niet voor het schrikbeeld, dat Hugues opriep.

- Ik waag het, citoyen... Het vooruitzicht is te groot, om het niet te durven.

- En... spijt het je niet van het huis? -

- Het huis is geen hoofdzaak meer, citoyen. -

Hugues klopte hem op de knie.

- Goed gesproken... Ik was een ogenblik bang, dat je tegen reis en risico op zou zien. En denk er aan, David, ga niet meer uit, voor je mijn volledige orders hebt... Ach - het proces! -

- Ik was niet van plan, er heen te gaan, citoyen. -

Hugues keek hem aan, of hij het meende.

- Toch jammer. Burger Chrétien houdt een aanklachtsrede, die je zou interesseren. Nu ja. Hm. Je kunt in Parijs inhalen, wat je hier mist. Ook daar is de revolutie nog niet voltooid, men is er waakzaam, en men spreekt er voortreffelijk... Wil je nog een glas champagne? Vraag het aan Hannibal of Baron. -

Hugues stond op en keerde naar het groepje terug, dat zich niet in zijn gesprekken had laten storen. David begreep, dat het onderhoud - al of niet door champagne gevolgd - nu afgelopen was. Hij boog voor het kleine gezelschap, boog voor Hugues afzonderlijk, die hem toewuifde, en verliet de kamer. Toen hij beneden kwam, zag hij, dat Hannibal en zijn helpers bezig waren, in een der vertrekken de tafels te schikken voor een feestelijk souper. Het aantal bezoekers was nog groter geworden, en op de binnenplaats moest hij zich een weg banen tussen de calèches en postkoetsjes der laatst gekomenen.

[XIX]

Hij zat, hoewel hij zich voorgenomen had, onmiddellijk al zijn bezittingen te ordenen en uit te zoeken, wat hij mee aan boord zou nemen, toch na korte tijd bij het raam, om de laatste avond met nietsdoen te slijten. De stemmen van een verren fruitverkoper en het dichtbije neuriën van de negers op het pleintje rezen murmelend, als achter een wand. Zij raakten al los van zijn gevoelens en gedachten, als leefden ze voortaan hun eigen bestaan. Hij wist, dat ze misschien eens weer betekenis voor hem zouden krijgen, maar nu verloren zij die al meer. Hij zou afscheid moeten nemen van het eiland, wie weet, voor hoe lang. Hij bevond zich in die zwevende toestand tussen twee zekerheden: de ene, die men bezig is, kwijt te raken, voordat de andere nog werkelijkheid geworden is. Hij vroeg zich af, hoe het zijn zou. Hij kende Parijs uit de gravures in Bastiat's boeken. Maar hij begreep, dat het heel anders zou zijn, omdat er menselijke relaties mee gemoeid waren, en nieuwe verwantschappen. Vreemd, dat hij, die een Afrikaan was, op dit eiland in de Westelijke Indiën thuis was gaan horen. In slavernij geboren, op een eiland ‘onder de wind’. Voor hem was Europa nog even onbestaanbaar als Afrika. Hij herinnerde zich verhalen van mamma Deborah over de Goudkust. Hij wist met zijn verstand, dat de oude vrouw van levende dingen gesproken had, maar voor hem bleven ze nog steeds fabelachtig en onwerkelijk als sprookjes. Een rivier, die reusachtige gewassen spiegelt, wijd als een meer, stromend door een oerwoud; lange, smalle kano's met negers, een kraal in het hart der bossen; sluipend gedierte, een monsterlijk geruite slang, en leeuw die uit de heesters springt... Hij neuriede in zichzelf, en bemerkte, dat het een van mamma Deborah's kinderliedjes was. Europa was zelfs

nog minder dan de legende van Afrika voor hem. En toch zou hij er wonen, en met blanke schilders omgaan. - Een vleermuis suisde schichtig uit de boomtoppen aan de overzij, kantelde pijlsnel langs zijn raam en verdween. Het uitzicht werd een wildernis van schaduw, waarin voetstappen en stemmen nog afgetrokkener klonken. De insecten gonsden onzichtbaar door de stilstaande warmte.

Toen hoorde hij haar, voor hij er op verdacht was. Hij hoorde haar naakte voeten niet, maar de losse plank kraakte, en hij wist, dat Perle gekomen was. Hij stond haastig op. Zij was een lichte, rustige schaduw in de losse webben van schemering, haar jurk een zwevende vlek.

Hij hield haar hand in de zijne, en dacht: Ik heb er zelfs niet aan getwijfeld, of ze zou komen. Hij had op háár zitten wachten. Daarom had hij niets gedaan, en zitten staren en denken aan Afrika.

- Heb je het geweten? - vroeg hij.

- Wat moet ik weten? - vroeg ze, en het duifachtig rollen van haar stem trilde door hem heen.

Hij sloot de ramen en maakte licht. Hij hield de lamp met één hand omhoog en bekeek haar, en zij scheen het goed te vinden, dat hij haar lang opnam, al stonden haar ogen vragend. Zo, in haar bont katoen, is ze niet meer de geduchte van eens, dacht hij. Een mooi gebouwde, jonge negervrouw, met kinderogen en een kinderhart. Zij had Massou nodig gehad, om een ‘koningin’ te kunnen zijn. Zonder Massou had ze nauwelijks meer dan de betekenis, die ieder meisje voor iederen man heeft. Toch, herstelde hij zijn gedachtengang, voor mij heeft ze nog een betekenis, maar zij weet het niet.

- Wat kijk je me vreemd aan, zei ze tenslotte; - en wat moet ik weten? -

Hij zette de lamp neer en bracht haar naar de bank.

- Ga zitten, Perle, - zei hij.

- Wil je me tekenen? - vroeg ze, met onverholen gretig-

heid en een behaagzucht, zo eerlijk, dat ze hem week stemden.

Hij schudde langzaam het hoofd. Ik heb je al getekend, dacht hij, het hoeft niet meer. Zoals ik jou getekend heb, Perle, zal ik je nooit meer tekenen. Er zijn dingen, die een kunstenaar maar één keer doet. En sommige, waarvan hij waarschijnlijk levenslang dromen zal, en die toch nooit gedaan zullen worden, omdat het dromen ervan beter is dan de daad, die de dromen opheft. Zij hield de armen achter het hoofd en lachte.

- Er is geen tijd meer, om je te tekenen, zei hij, terwijl hij tegenover haar op het bankje ging zitten. - Ik heb je wat te vertellen.

Haar gezicht betrok, maar het duurde niet lang. Haar armen, naakt tot de schouders, waren als gouden cobra's in het olielicht. Haar huid was warmer dan mahonie, en de katoenen jurk niet meer dan een neteldoek, dat de levende, bruine schoonheid daaronder dierbaarder maakte. Zo wilde hij zich haar in het geheugen prenten, om in Parijs te weten, hoe ze geweest was.

- Het opperhoofd van de blanken, ik bedoel den volksrepresentant Hugues, heeft mij een grote eer aangedaan, Perle, zei hij. Ze glimlachte, als kon zijn mededeling ook voor haar een onderscheiding betekenen, en hij vermeed het, haar aan te kijken, omdat het hem onzeker maakte, en het vooruitzicht minder groots. - Hij stuurt mij naar Parijs, naar een beroemd schilder, om de kunst van het tekenen te leren. -

Hij hoorde haar stem, verbaasd en met een zweem van bedruktheid:

- Parijs? -

- De hoofdstad van Frankrijk. Waar de blanken en de soldaten vandaan komen. -

- Ik heb er van gehoord, zei ze toonloos. - Maar waarom moet jij leren tekenen? Je kunt het toch? -

Hij schudde het hoofd.

- Dat vinden jij en anderen, omdat ze nog nooit gezien hebben, hoe de blanken tekenen en schilderen. Ik ben maar een leerjongen, Perle, bij hen vergeleken. Ik moet nog heel veel leren, eer ik een meester in de kunst kan zijn... En denk eens aan, Perle, de man, naar wien de volksrepresentant mij toestuurt, heet evenals ik. -

- David? vroeg ze, met een eerste glimlachje.

- David. Alleen is dat niet de naam, waarmee hij zich van anderen onderscheidt. Hij heet eigenlijk Louis Jacques. David is zijn achternaam. Iedere blanke heeft een achternaam. -

- Omdat zij vrij zijn, zei Perle.

- Omdat ze vrij zijn. Wij zullen ook achternamen krijgen. Voor jou weet ik een goede naam... Perle la Reine. -

- En voor jou? -

- Misschien... Boucman. -

Hij keek weer op, toen ze lachte. Maar ze was niet vrolijk. Ze lachte, en keek hem onafgebroken aan, maar hij zag, dat er onder het lachen twee tranen langs haar wangen liepen. Hij stond haastig op en knielde voor haar neer.

- Perle... Dat is toch geen reden, om te huilen? -

Ze bedekte eensklaps het gezicht met de handen. De gouden armen bedekten boezem en hals. Hij zag het korte, gekroesde haar, en om een van haar polsen het kinderlijk geregen armbandje van inheems koraal. Zij was een meisje. Een groot, vrouwelijk, meelijwekkend, verrukkend kind. Hij weifelde een paar seconden, voor hij haar handen nam en ze van haar gezicht wegtrok.

- Je moet juist blij zijn, zei hij. - het is een grote eer. Wij negers zullen zijn als de blanken: kunstenaars, officieren, wij zullen wetten leren maken en recht spreken en huizen bouwen, en ambachten kennen, en niemand zal ons verachten, omdat wij van slaven afstammen. Perle! Dat betekent het, als ik naar Parijs ga. -

Ze verzette zich tegen zijn handen; toen hij de hare eindelijk in zijn greep had en van haar gezicht nam, fonkelden haar ogen hem spijtig en hoogmoedig aan.

- Wil je dan werkelijk bij ons vandaan? vroeg ze. - Waarom wil je dat, ons allen in de steek laten? Je hoort toch hier. Ik heb in het kamp horen vertellen, dat wij de plantages zullen krijgen. Wij horen bij de plantages. -

Hij schudde driftig haar handen.

- Nee, Perle, dat is onzin. Dat is niet waar. Wij horen op de plantages, misschien, maar net zo goed in de bureaux en de Assemblée en in het leger en in de werkplaatsen. Men heeft ons hier gebracht uit Afrika, en nu wij hier zijn, zullen wij hier denkelijk wel moeten blijven. Maar niet alleen op de plantages. Wij moeten alles leren, om onszelf te kunnen besturen. Op San Domingo is een neger-republiek. Daar regeren de negers zich zelf zonder blanken. -

Ze liet het hoofd op haar schouder glijden en zuchtte lang.

- Je spreekt verstandiger en dieper dan Massou... Ik kan het niet volgen, nu nog niet. Ik begrijp alleen, dat jullie gelijk moeten hebben. Is het een bevel - dat van Parijs? -

Hij liet haar handen niet los, ofschoon ze een paar keer trachtte, ze te bevrijden. Ze werden eindelijk kalm in de zijne.

- Het is geen bevel, Perle, het is een geschenk. Een grote onderscheiding van de blanken aan David. Een vriendschap van gelijken aan gelijken. -

Ze zuchtte weer.

- En daarna? -

- Wanneer? -

- Als je hebt leren schilderen zoals je naamgenoot in Frankrijk? -

Hij streelde haar vingers.

- Dan kom ik weer hier, zei hij; - hier, en als het kan, in dit huis. Hier woonde vroeger een schilder. Hij schilderde zo, dat de aristocraten de schouders over hem ophaalden.

Hij wilde de dingen en de mensen afbeelden, zoals ze waren, en niet, zoals zij het wilden. Daarom ging hij naar het buitenland, eerst naar Guyana, waar ook negers en Fransen zijn, en vandaar kwam hij hier en bleef er wonen tot zijn dood. Ik ben als kind zijn leerling geweest, maar hij stierf al, toen ik twaalf jaar was, en daardoor ben ik onvolleerd gebleven. Daarom moet ik zoveel inhalen. En als ik bij dien anderen David zoveel geleerd heb, dat ik evenveel kan als mijn oude leermeester, kom ik terug, waar hij gewoond heeft, en zal leven en werken als hij. -

Ze had zitten luisteren als naar een verhaal. Daarop vroeg ze: - Had hij een *biche*? -

David lachte.

- Hij zal er wel gehad hebben. Hij was oud, en vrouwen waren er voor hem alleen nog, om ze te schilderen. -

Ze mijmerde een tijdje voor zich heen.

- Wanneer gaat het schip? vroeg ze onverwacht.

Hij liet haar handen los, stond op, en zei, zich afwendend:

- Al gauw. Na morgenavond. -

Het werd stil. Buiten klonk de beiering der torenklokken, achterhaald door een zwakke taptoe. Daarna was er ook buiten weer stilte. Het oude huis sjirpte in de kieren van insecten, en krekels zongen onder de warmte van een balk. Het waren geluiden, die al bij de stilte hoorden. David nam een boek van tafel, het van de witte mieren geredde boek van Moreau de Saint-Méry, dat hij mee naar Europa wilde nemen, en liet de bladen als een waaier door zijn vingers ritselen. Toen hij het boek weer weglegde, hield het ritselen aan, maar het waren kleren, die het gerucht veroorzaakten. Perle was dus opgestaan, en ging weg.

Hij keerde zich snel naar haar om. Zij was niet opgestaan, ze leunde nog altijd op de bank, en aan haar voeten lag de dunne jurk, een handvol achteloos weggestreken katoen.

Hij stond stil en hield de adem in bij de aanblik van haar

naakte, gepolijste schoonheid. Hij had geweten, dat zij heel mooi was, maar hij had maar éens haar zo gezien, en toen was alles anders, toen was zij onaanraakbaar geweest, en hij had haar niet eens kunnen begeren. - Zij keek hem met ronde warme blik aan, als wachtte zij. Haar gezicht was effen en kinderlijk en simpel als voorheen... een neger-meisje als vele.

- Perle...! - zei hij verbaasd.

- Massou heeft me gestuurd, zei ze; - en omdat je nu afscheid neemt van de zwarten, wil hij, dat je me hebben zult. -

Ze sprak met zoveel eenvoud en ernst, dat hij de opkomende gedachte: Dat is nu dus haar middel, - meteen verwierp. Ze bracht de handen naar haar boezem en steunde haar licht wiegelende borsten.

- Nu weet ik, waarom Massou me gestuurd heeft, zei ze; - hij wist, dat je zou gaan, en dit is ook zijn afscheid. Ik denk niet, dat hij meer komen zal, na deze nacht. David, doe de lamp uit en kom hier. -

David gehoorzaamde werktuigelijk. Hij bemerkte, dat zijn hand trilde, toen hij de sleutel in het slot omdraaide. Perle was volmaakt kalm en wat zij deed, deed zij trouw aan een bevel. Hij liep naar de tafel en blies de lamp uit. Hij tastte zich door het duister met het krekel-zingen naar het raam en opende de luiken. Het was helder geworden buiten; de sterren hingen in kransen, in slingers, in trossen; het was een witte druiven-oogst van sterren. Perle. Zij leefde volkomen anders dan hij. Was zij ouder, was zij nog Afrika, of was ze al een vrouw, zoals vrouwen misschien één keer zouden zijn, zich gevend, omdat het hun innerlijk bevolen wordt...? Hij stond enkele seconden voor het raam, de blik van de overmachtige hemel neerslaand naar het plein, dat kleiner leek, de schaduwen, de bleke gevels der huizen. Hij drukte het gezicht tegen het glas. Aan de overzijde, onder de acacia's, stond een gedaante, die hij herkende, Scipion.

Hij liep langzaam naar de jonge vrouw terug, kleedde zich uit en kwam naast haar. Ze bewoog zich niet; ze tekende zich af in het nieuwe schijnsel, dat de kamer vulde, als een zwartgouden meermin in het water.

- Perle, zei hij zacht; - er staat iemand buiten, die op je wacht. -

- Ik weet het, zei ze. - Maar hij heeft de tijd. David, ónze tijd is niet heel groot. -

Haar lichaam was onder het zijne, buigzaam, licht en van een gaafheid, die koestering en koel vuur was, zoals de champagne, die hij had gedronken, maar dieper en rijker. Hij rustte op haar, en nu was er de voltooiïng van een verlangen, dat hem tegelijk voorkwam als de voltooiïng van iets anders. Zij leek in niets op de meisjes der nederzetting, die hij gekend had, op de stoeigrage, haastige Melitta. Er was trots en weloverwogenheid in deze wederzijdse benadering. Zij waren gelijkwaardig en zich van de ander als van zich zelf bewust. Hij had bij de andere negerinnen zichzelf vergeten, er was een breken van grenzen geweest, een snelheid, een heftigheid, die tot het geslacht is beperkt. Hij hield Perle in zijn armen en bezat haar met zijn nieuwe trots, met geslacht en verbeelding. Hier werd niets verloren, maar alleen gewonnen. Hier is de vrijheid, dacht hij. Ik bezit de vrijheid, haar gouden lichaam, haar edel hoofd. Hij nam haar hoofd tussen de handen, zoals hij het eerder had gedaan, en kuste haar ogen en voorhoofd en de oorschelpen en de kleine specerijentuin van het haar. Zo moet men geen vrouw bezitten, drong het tot hem door; deze schoonheid en ernst zijn niet die van menselijke liefde. Om duurzaam lief te hebben, moet men geen gedachte omarmen. Ik omarm een vrouw, die een gedachte is, die mij haar schoot ontsluit, omdat ik haar onweerstaanbaar heb nagestreefd. Perle... Dit is een toverij, die zij niet eens beseft. Zij weet niet, dat zij de vrijheid is. Zij zoekt Massou en zij heeft hem lief in mij. Ik ben haar koning. Perle

la Reine. David in de vertedering van de gouden cobra's. Dit is éens, dit is het voorbijgaande. Massou, en straks zij, en ik, en allen. De vrijheid blijft en de kunst. Het doet er niet toe, of een kunstenaar voor het leven liefheeft. Het doet er niet toe, hoe hij liefheeft, en misschien niet eens wie, mits hij in de geliefde de grond van al zijn verlangen bemint.

Maar de levende vrouw? In de sterrenschemering was zij groot en glanzend naast hem, en haar ogen lichtten hem toe.

- Nu heb ik dorst, zei ze.

Hij maakte zich van haar los, en zocht in de spinde de wijnfles. Toen hij met het gevulde glas zonder voet terugkwam, moest hij haar steunen als een kind. Hij dronk wat zij overgelaten had, op de plek, waar haar mond was geweest. Ze kronkelde zich op en stak hem de lippen toe, vol, krullend, vochtig van wijndauw. Hij kuste ze; het waren weer de lippen van een pril, roerend kind. Hij liet de hand langs haar heup en boezem naar haar gezicht glijden en hoorde haar lange, tevreden zucht.

- Dit is de eerste keer, dat ik bij een man was op een bank van de blanken, en niet op de grond, - zei ze.

Hij zag haar trots, de trots van een meisje uit de negerhut. Zijn hand kon haar nauwelijks verlaten. O onze prachtige vrouwen, dacht hij. Maar de toverij was vervluchtigd. Ik had van dit meisje kunnen houden, voor een heel leven; maar nu moet ik naar Parijs, dacht hij. En het is goed, alles is bijzaak, bij Parijs vergeleken.

Hij wachtte, tot zij was ingeslapen. De zwoelte lag op haar huid als een waas. Hij kleedde zich aan, liep op de tenen naar de deur, stapte over de krakende plank heen en ging naar buiten, waar de hitte anders was, vochtig en met bloemgeuren, alsof sterren geur verbreiden konden. Toen hij bij het tuinmuurtje stond, kwam de gestalte onder de acacia's vandaan, recht op hem af. De passementen van zijn uniform lichtten

witter dan bij dag, maar het gezicht was zwarter en vergrimder.

- Zij is er weer, zei Scipion dreigend.

David knikte.

- Ze slaapt, zei hij. - Laat ons lopen, Scipion. De nacht is prachtig, en ik heb hier niet veel nachten meer... -

Scipion, die zich door hem had laten meetrekken, als was David op dit ogenblik de sterkste van hen beiden, bleef staan en sperde de ogen. Hij was zo onverwacht stil blijven staan, dat zijn steek met een schokje scheef zakte. Hij zette haar recht en zei:

- Je spreekt heel vreemd... -

David nam hem weer bij de arm en trok hem mee. Ze staken het pleintje over, en doorschreden de schaduw van de trappenstraat. Ze zeiden niets onder het dalen. Pas in de olijven-allee, waar de grond een lange, reusachtige slangenhuid leek, en de krekels fanatiek in de tuinen snerpten, sprak Scipion weer.

- Je wilt hier vandaan? -

Sterren, sterren, zover men zag, telkens als er een gaping tussen twee bomen kwam. David zag, beluisterde, ademde de tropische nacht.

- Ik ga naar Parijs, bij een schilder in de leer, zei hij. - Ik weet niet, hoeveel jaren ik wegblijf. De citoyen Hugues heeft het zo voor me beschikt.

Scipion zweeg en liet het nieuws op zich inwerken. Het scheen hem te ontwapenen.

- Je had het over j a r e n ..., zei hij. - Weet *zij* het? -

David knikte.

- Zij gaf mij zo juist een afscheidsgeschenk, zei hij.

Scipion scheen door vrolijkheid geraakt. Hij lachte, en stiet David aan.

- Een afscheidsgeschenk... Ga je zó gauw? -

- Morgennacht, zei David.

Scipion's lach klonk opnieuw, gedempt door het zware loof boven hun hoofden.

- En... zij? -

David legde een hand op de betreste mouw van den ander en zei:

- Jij mag haar hebben. -

Scipion bleef staan.

- Ik mag haar hebben... Is dat een afscheidsgeschenk aan mij... *qué*? Ze is van mij. Ik heb je toch gezegd, dat ze aan mij toebehoorde? -

- Kom, zei David; - laat ons niet twisten. Je hebt haar nu... Maar één ding, Scipion... Denk aan wat ik je eens gezegd heb: laat haar niets doen tegen haar wil. -

Scipion maakte een groot gebaar.

- Hoe kom je er bij? Ze is toch mijn - (zijn stem zakte tot een fluistering) - *mamaloi*? -

- En een voortreffelijke koningin ook, zei David. - O, Scipion, ik heb je nog iets te geven. -

Hij tastte onder het hemd en haalde de gierenklauw aan de witte draad te voorschijn. Scipion liep haastiger, naar een plek, waar het sterrenlicht door de bladerkoepel drong. Toen hij zag, wat David hem toestrekte, werd hij een ogenblik roerloos. Daarop sloten zijn handen zich snel om de klauw.

- Weten ze, dat jij dit hebt? -

- Niemand, - zei David.

- Het is van *hem*, niet waar? -

- Ik zie, dat je de kostbaarheid ervan beseft, zei David. - Berg het goed weg, Scipion, en laat ons er over zwijgen... Je weet, dat het spreken van deze dingen gevaarlijk kan zijn. -

Scipion verdween in de schaduw van een der olijfbomen, kennelijk, om zich het medicijn om de hals te hangen. Toen hij zich weer bij David voegde, was hij in plechtige, stralende stemming. Hij stak zijn arm door die van David en zei:

- Vraag alles van me, wat je wilt... Dit is mijn geluksdag, David. -

- Ik heb niets meer nodig, zei David. - Ja, ik weet, dat dit een geluksdag is. De Fransen hebben Petit-Bourg. -

Zij hadden het einde van de olijven-allee bereikt en staken opnieuw een pleintje over. Uit een naburige straat reed een wagen. De raderen hotsten over het ongelijk plaveisel, met een hortende roffel, die het spreken een ogenblik onmogelijk maakte. Toen de wagen, die sneller vooruitkwam dan zij, zich een eindweegs voor hen uit bevond, begon Scipion van de bestorming der Britse batterij te vertellen. David, in zijn eigen gedachten terugvallend, luisterde maar half.

- En jij bent teruggekomen... met den volksrepresentant? vroeg hij.

Scipion lachte schuldig, zichzelf verontschuldigend.

- Mm... eigenlijk niet. Ik was plotseling jaloers. De citoyen had me verboden, de post te verlaten, maar Bonny is er... En ik ga in elk geval nog vóor de ochtend terug. -

- En ben je nu niet jaloers meer? vroeg David.

Scipion weerde met brede, donkere handen af.

- *Bah*!... je bent mijn beste, mijn broederlijke vriend... zei hij. - Luister, David, geloof je niet, dat Perle een uitstekende vrouw zal zijn? Ze heeft in de keuken gewerkt, en ze kookt als een engel van God. -

- Geloof je in God? zei David.

- Ik geloof in God en in den duivel en in alle machten, zei Scipion trots. - Maar luister nu. Zal ze geen goede vrouw voor me zijn? -

- Als jij goed bent voor haar... ja, zei David.

- Dat zal ik, zei Scipion. - Bij al wat machtig is. En ze heeft de goede heupen voor het kinder-baren. *Non*? -

- *Si*, zei David; - ze heeft de goede heupen. Onze negervrouwen brengen makkelijk kinderen ter wereld; als ze tenminste geen thee van katoenwortels gebruiken. -

- Ze zal mij zonen geven, David, zei Scipion, die zich aan de gedachte van zijn toekomstig geluk scheen te willen bedwelmen. - Vrije zonen, David. -

- Ook dat, zei David.

- Misschien word ik opzichter op de plantage, ging Scipion verder. - Als de roodrokken verslagen zijn, en ik zweer je, dat we ze zullen verslaan, worden de negers betaalde arbeiders. Er komen hier andere meesters. Zonder royalisme en zonder zwepen. -

- En de opzichters...? vroeg David.

- Hoe bedoel je dat? -

- Zullen dat republikeinen zijn... met zwepen? -

Scipion klakte verontwaardigd met de tong.

- *Peste*! Je steekt de draak met me. Natuurlijk geen zwepen. Hoogstens met een rietje. -

- Vrije arbeiders worden ook niet met rietjes geslagen, zei David.

Scipion wiegde onwillig het hoofd, maar liet het na, want de steek waggelde opnieuw.

- Nu ja, nu ja... hoogstens, om ze er mee te dreigen dan. -

David lachte, en Scipion lachte mee. Ze sloegen de hoek om, en zagen weer de wagen. Het had er veel van, als trok het geluid van de rollende wielen hen achter zich aan. De wagen was nu aan het uiteinde van de straat, die op de Place de la République uitkwam.

Zij zagen, dat de wagen aan de rand van het plein bij het grasveld bleef staan. De voerman was een soldaat, en er zaten soldaten op. Nu sprongen ze van de wagen af. Ze spanden het paard los, dat meteen ging grazen, en trokken het zeil van de wagen af, dat de vracht had bedekt.

- Wat hebben ze? vroeg David.

- Laten we gaan kijken, zei Scipion. - De nacht is nog lang. -

Ze kwamen dichterbij. Het plein lag wijd in het licht.

Ze zagen, dat de soldaten ijverig aan het uitladen waren. Het leken balken en dwarsstukken. Enkele soldaten hadden spaden bij zich. Ze groeven in de mergel-aarde vier gaten. David en Scipion bleven op de straathoek staan en keken toe.

- Ze bouwen iets, zei Scipion peinzend.

Eensklaps wist David, wat het was.

- De guillotine...! zei hij.

Scipion keek hem vragend aan.

- Dat is een valbijl, zei David; - ze gebruiken die in Parijs, om er de vijanden van de revolutie mee te vonnissen. De veroordeelde steekt het hoofd door een gat in een plank, en de bijl suist neer. Ze lijden bijna geen pijn. Het gaat te snel.

- En het hoofd? vroeg Scipion nieuwsgierig.

- Rolt in een mand met zaagsel, zei David. - Marotte, je kent hem wel, heeft me ervan verteld. -

Scipion wreef zich langs de wang, waarbij hij de ene mondhoek optrok.

- En ze gaan de valbijl ook hier gebruiken? Tegen de vijanden van de republiek? -

- Ja, zei David. - Morgen begint het proces tegen de royalisten en planters. -

- *Sacré*...! Is Justin er bij? -

Soldaten zetten de eerste palen rechtop in de aarde, stampten de gaten dicht, en laadden de planken uit voor het schavot. Scipion hield geen oog van hen af.

- Justin hebben ze niet, zei David. - Maar ze zullen hem nog wel krijgen. Zijn vrouw is er bij, en de oude Malenfant. -

- En M. de la Pelouse? En massa Falconet? drong Scipion aan.

- Houd op met je massa en monsieur... Als ze gegrepen worden, komen ze hier ook zeker op het schavot. -

Scipion's gezicht werd breed en glanzend van eerlijke voldoening. Hij grijnsde tegen David. Hij legde het hoofd in de

nek en vierde zijn lachen onbelemmerd uit. De soldatensteek viel op de grond. De mannen, die de negers nog niet gezien hadden, hielden op bij het horen van die lach, en keken, waar ze vandaan kwam. Scipion liep langzaam naar hen toe, zonder dat zijn vrolijkheid bedaarde. Af en toe bleef hij staan, hield zich de zijden vast en schudde het hoofd. De soldaten keken elkaar aan en lachten ook. Zelfs David glimlachte nu. Hij raapte de steek op en volgde Scipion, die zich van uitbundigheid kromde, zo vaak hij twee, drie passen in de richting van de guillotine gedaan had; en elke keer, als hij zich oprichtte en de palen zag, weerkaatste tussen de witte gevels en onder de brede, tot rust gekomen boomkronen zijn enorme, rollende lach.

1944-'45.